

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 B U D A P E S T
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1985. JANUÁR—FEBRUÁR—MÁRCIUS

ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
A GYÖNGYBAGLYOK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is
ez évben a gyöngybaglyok védelméért, máris felbecsülhetetlen
segítséget kapott a magyar állomány!

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat reprint sorozatában megjelent:

Chernel István: Magyarország madarai (1899) című mű, három kötetben.

A szép magyarsággal megírt munka behatóan foglalkozik a történelmi Magyarország madárvilágával.

A kötethez Schmidt Egon, a Magyar Madártani Egyesület alelnöke írt magyarázó utószót.

M E G R E N D E L Ő L A P

Megrendelem Chernel István: Magyarország madarai című művét, három kötetben, példányban, 1.800,— Ft-os áron.

A megrendelő neve:

Pontos címe (irányítószámmal):

Kérjük, szíveskedjék a megrendelőlapot szabványméretű borítékban, bélyeggel ellátva címünkre feladni.

Postán utánvétellel szállítunk, a portóköltséget felszámítjuk.

Címünk: Állami Könyvterjesztő Vállalat
EÖTVÖS LORÁND KÖNYVESBOLT
Budapest, Kecskeméti u. 2.
1053

ARANYGYÖMBÉR, ARANYAT ÉR!

SZEGED

A vállalat éves árbevétele eléri az 1,8 milliárd forintot, amely összegből a zöldség-gyümölcs nagykereskedelem 500, a kiskereskedelem és vendéglátóipar (62 egység) 700 és a szerteágazó ipari tevékenység 600 millió forintot termel.

A vállalat 1983 nyaratól kezdődően foglalkozik a Canada Dry és ET-ÜD szénsavas üdítőitalok gyártásával, valamint forgalmazásával. Közkedvelt italunk az eredeti narancs, rostos Juice, és 1984 októberében került forgalomba az energiamentes (csak 10 kJ/2,4 kcal/100 ml-ben) Narancs szénsavas üdítőital. Eme italok bioaktív anyagforgalmuknál fogva, kitűnő élénkítő és roboráló hatást fejtenek ki a fogyasztó szervezetében.

ARANYGYÖMBÉR,
ARANYAT ÉR!

Kedves fiatal barátunk!

Kedvező elhelyezkedést ajánl számotokra a GLOBUS NYOMDA

Fő profilunk a dobozgyártás,
de mellette szép prospektusokat, falinaptárakat,
hanglemeztasakokat és különböző
tájékoztató nyomtatványokat készítünk

Jelentkezéseket várjuk az alábbi szakmákra:

<i>Általános iskolai végzettséggel:</i>	<i>Középiskolai végzettséggel:</i>
ofszet gépmester (fiúk),	fényképész (lányok, fiúk),
magasnyomó gépmester (fiúk),	ofszet gépmester (fiúk),
kéziszedő (lányok, fiúk),	kéziszedő (lányok, fiúk),
könyvkötő (lányok, fiúk),	nyomdai retusőr (lányok, fiúk),
valamint tmk-részlegünkbe	fénymásoló (fiúk),
lakatos, asztalos és villanszerelő	montírozó (lányok)
<i>Képzési idő 3 év.</i>	<i>Képzési idő 2 év.</i>

A tanulók tanulmányi eredményük után járó ösztöndíjon felül — tanulmányi szerződés alapján — 700 Ft/hó társadalmi ösztöndíjat kapnak.

A másod-, illetve harmadéves tanulókat az utolsó évben szakmunkásbérrel foglalkoztatjuk.

A szakmunkásvizsga letétele után jó kereseti lehetőséget biztosítunk.

A munkában kiemelkedő, jó képességekkel rendelkező fiatalokat középiskolába, technikus minősítőre, mestervizsgára javasoljuk.

Lehetőség van a második szakma megszerzésére is.

SZOCIÁLIS ÉS KULTURÁLIS JUTTATÁSOK:

40 órás munkahét, minden héten szabad szombat,
sportolási lehetőségek, szépirodalmi és műszaki könyvtár, KISZ-rendezvények üdülő a Balaton mellett és a Római-parton.

Jelentkezni lehet

személyesen vagy levélben a vállalat személyzeti vezetőjénél.

GLOBUS NYOMDA, Budapest VI., Aradi utca 8—10.

Levélcím: Budapest Pf. 346. 1393 Telefon: 324-130

SZÉP A FÉNYKÉP FORTE PAPIRON
SCHÖN SIND DIE BILDER AUF FORTE PHOTOPAPIER
YOUR PICTURES ARE NICE ON FORTE PHOTOPAPERS

FILMS
PHOTO
AND PAPERS

FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE—FEHÉR ÉS SZÍNES
FORTE-ANYAGOKAT!
BENÜTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ-WEISSEN
UND FARBIGEN FORTE MATERIALEN!
USE THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR PHOTO-MATERIALS
MADE BY FORTE!

FORTE FOTOKÉMIAI IPAR

2601 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY

GONDJAINK ÉS LEHETŐSÉGEINK A GYÖNGYBAGOLYVÉ- DELEM ÉVÉBEN

A hazai bagolyfajok közül a gyöngybagoly vonzódik leginkább az emberi településekhez, költőhelyének megválasztásakor előnyben részesíti az emberi létesítményeket, épületeket. A hazai állomány zöme templomok és kápolnák tornyaiban, elhagyott, öreg épületek, pajták, magtárak padlásterein, romos épületek rejtett zugaiban, esetenként galambducban üt tanyát és neveli fel fiókáit. Lakott területeken kívül csak ritkán találjuk meg fészkelve, faodvakban, löszfalak üregeiben, újabban bálásszalma-kazlakban telepedhet meg.

Az egyre gyorsuló urbanizációs folyamatok káros környezeti hatásai következtében a lakott területek környezetében lévő élőhelyek terhelése az utóbbi években rohamosan növekedett. Ennek következtében egymás után tűntek és tűnnek el vagy válnak alkalmatlanná a nemrég még kiváló gyöngybagoly vadászterületek, szűnnek meg évtizedek óta használt költőhelyek. Az élőhelyromláshoz járul még, hogy az emberközeli környezetben gyakoribb környezetszennyező hatások a táplálékláncon keresztül kumulálódva hatnak a gyöngybagolyra. Nem csoda, hogy állománya hazánkban is egyre fogyatkozik, mint ahogy ezt az elmúlt két évben Tolnában és Somogyban elvégzett költőhely és állományfelmérés is igazolta. De a gyöngybagolyok fogyatkozása nemcsak magyarországi jelenség. Nyugat-Európában már több éve felfigyeltek létszámcsökkenésére, egyes országokban pl. Hollandiában, az NSZK északi területein, Nagy-Britanniában és Svájcban szinte már katasztrófális mértékű pusztulásokat jegyeztek fel.

A gyöngybagoly urbanizált életmódjának úgy tűnik egyetlen előnye, hogy költőhelyeinek felderítése, az állomány számontartása és védelme könnyebben megoldható, mint bármely más nálunk honos bagoly fajnak. Ennek a ténynek a mérlegelése is szerepet játszhatott abban, hogy a Magyar Madártani Egyesület küldöttközgyűlése az 1985. évet a gyöngybagoly védelem évének nyilvánította.

A célzott védelmi munka megkezdéséhez elengedhetetlen az állomány bizonyos mértékű ismerete. A gyöngybagoly esetében azonban többre van szükség! Tudnunk kell például, hol biztosítottak megmaradásának, szaporodásának feltételei, hol és mi-

lyen veszély fenyegeti a fészkelő párokat, milyen módon siethetünk segítségükre. A fészkelők számbavételét tehát egy alapos környezettanulmánnyal is ki kell egészíteni. Ez a munka természetesen nem egyszerű, sok utánjárást, fáradozást igényel, de csak a kezdet kezdetén! A költőhelyek megismerése után a folyamatos számontartás és az időnként szükségessé váló védelmi teendők már nagyon sok örömet és számos új megfigyelési lehetőséget nyújtanak!

Bármely kedvező is helyzetünk, hogy a fészkelő állományt elsősorban a lakott területeken kell keresnünk, a felméréshez nem járható út, hogy valamennyi romos épületet, magtárt, pajtát átvizsgáljunk. Ez hatalmas munka lenne, aminek a személyi feltétele jelenleg nem biztosított. Mivel azonban a gyöngybagoly állomány nagyobb része a falusi templomokban és kápolnában találja meg életfeltételeit, egyenlőre elegendőnek tűnik az itt kialakult költőhelyek felmérése. Ezekben a fészkelőhelyeken remény van az állomány megtartására, sőt a későbbiek során esetleg növelésére is. A templomtornyok és padlások speciális helyzete a védettségükben rejlik, illetéktelenek elől legtöbbször zárva vannak, ezért itt biztosítható a gyöngybaglyok szaporodásához olyannyira szükséges háborítatlanság. Bár ezek a költőhelyek sem mentesek bizonyos veszélyforrásoktól, de ezek a veszélyek aránylag könnyen behatárolhatóak, ellenük lehet és kell is tenni! Igen fontos teendő a templomokat és kápolnákat kezelő plébániákkal és lelkeszi hivatalokkal a jó kapcsolatok ápolása, mert a gyöngybagolyvédelmi munkánk során nem nélkülözhetjük jóindulatukat, segítőkészségüket. Az elvadult házi galambok betelepődése igen gyakran vezet — higiéniai és tűzvédelmi okok miatt — a torony és a padlás nyílásainak lezárásához, a gyöngybagoly költőhelyének megszűnéséhez. Mindez azonban megelőzhető, ha egyeztetjük az illetékes kezelővel szándékainkat. Ilyen esetben a torony belső terébe felhelyezett költőlárával megtarthatjuk a gyöngybaglyokat, amellet, hogy az épület állagát rongáló galambokat az épület belsejéből kirekesztjük. Még a templomok nyári időszakban végzett tatarozása esetén is van lehetőség az ott fészkelő gyöngybaglyok megmentésére. Csak annyit kell elérni, hogy a tatarozási munkákat a fiókák kelése után kezdjék el, akkor ugyanis a fészkelő egy közeli védett helyen (lehetőleg 50 méteres körzeten belül) kialakított fészkelőlárába károsodás nélkül áttelepíthető.

Legnagyobb gondot jelenleg a lakott területeken elszaporodott

nyestek jelentik a fészkelő gyöngybagoly állomány számára. Tolna megyében az elmúlt években a templomokban létesült költőhelyek 47 %-ban a nyestek betelepődése miatt szűnt meg! A nyest ugyan jelenleg védett állat, de lakott területeken belül befogható ill. elejthető. Esetünkben mégsem ez a radikális eljárás a követendő módszer. Azt kell elérni, hogy a jól kuszó nyestek ne legyenek képesek feljutni a költőhelyhez. Ezt legegyszerűbben a tetőnyílások és toronyfeljárati ajtók valamint ablakok résmentes lezárásával érhetjük el. Célravezető lehet a tetőre hajló faágak lefűrészelése vagy akár az épület melletti fák kivágása, de a törzsre erősített kúp alakú, lemezből készült védőpalást felerősítése 3—4 méter magasan is elegendő ahhoz, hogy a nyestek feljutását megakadályozzuk.

A költőhely és állományfelmérés, a fészkelőhelyek megvédése, valamint az új költési lehetőségek kialakítása mellett egyesületi tagságunk szerepet vállalhatna még a fészkelési időn kívül bekövetkező gyöngybagoly elhullások felderítésében is. Tudjuk, hogy a közlekedés, a villamos távvezeték igen sok gyöngybagoly pusztulását okozzák. Az is köztudott, hogy ma is vannak még olyan személyek, akik pusztá szórakozásból, vagy önző egyéni érdekből, lelkiismeretfurdalás nélkül pusztítják el, lövik le és preparáltatják ki illegális úton szerencsétlen madarakat. Keveset tudunk viszont a növényvédőszeres és a rágcsálóirtószeres káros hatásairól a ragadozókra, így a gyöngybaglyokra vonatkozólag is. Tulajdonképpen feltételezzük, hogy ilyen létezik, sőt jelenleg is vannak kiskereskedelmi forgalomban olyan rodentocid készítmények, amelyek másodlagos mérgezések előidézésével gyanúsíthatók. Sokat olvashatunk a hosszantartó téli éhezések állománykárosító hatásáról, de biztos hazai adatokkal nem rendelkezünk. Mindezek tisztázása érdekében fontos volna, hogy az elhullva talált gyöngybagolyok teteme állategészségügyi vizsgálatra kerüljön. Ennek elvégzésére a fácánkerti Természet- és Vadvédelmi Állomáson keresztül az Állategészségügyi Intézet minden bizonnyal vállalkozna. Ha valóban igazolódna a mérgezések okozta elhullások, úgy az adatok birtokában lehetőség nyílna a kiváltó okok megszüntetésére, a bűnös szerek betiltására! Ha a téli éhezés káros hatásai igazolódna, úgy az Egyesület tagjainak a feladata lenne megtalálni a megoldást az esetleges téli etetés lehetőségeire.

Egy országos állományfelmérés lehetősége arra is módot nyújt, hogy segítségére legyünk a kisemlősök faunisztikájával foglal-

kozó tudományágnak. Párhuzamos köpetminta gyűjtéssel országresznyi területek kisémlőfaunisztikai ponttérképének alapját teremthetjük meg. Ennek a hatalmas anyagnak a feldolgozását nemcsak az Egyesület keretein belül működő bagolytáplálékvizsgáló csoport tagjai végezhetnék, de az ilyen munka iránt érdeklődő tagtársaink számára is komoly gyakorlási lehetőséget biztosítanánk.

A feladatok sikeres végrehajtása érdekében, minden helyi csoportban létre kellene hozni néhány tagú bizottságot, amelyeknek feladata lenne a területükön a felmérés és a védelmi munka koordinálása. Ehhez az útmutatókat és a felmérő lapokat a Központi Iroda időben a csoportok rendelkezésére bocsátaná.

Végezetül nem érdektelen még egyszer ideírni a védelem évének jelmondatát: „ha valamennyi tagunk csak egy alkalommal tesz valamit a gyöngybaglyok védelméért, máris felbecsülhetetlen segítséget kapott a magyar állomány!”

Dr. Kalotás Zsolt

MADÁRVÉDELEM

GYÖNGYBAGLYOK (*Tyto alba*) MESTERSÉGES MEGTELEPÍTÉSE

A gyöngybaglyok állománycsökkenésének egyik kiváltó okát a fészkelőhelyek fogyatkozásában, a költési lehetőségek szűkülésében kell keresnünk.

A hagyományos — több évtizedes — költőhelyek a régi épületek lebontásával, a tornyok és padlásterék lezárásával megszűnnek, vagy fészkelésre alkalmatlanná válnak.

Az emberi létesítményekhez vonzódó faj mind kevésbé talál alkalmas, a költési időben biztonságot kínáló fészkelőhelyet, melynek egyenes következményei az eredménytelen — meg hiúsuló — fészkelések, az állomány fokozatos gyengülése.

Körülményeink között nem várható, hogy a fészkelési lehetőségek szűkülésének tendenciája megáll vagy ellentétes irányba fordul, magunknak kell megteremteni a védett fészkelés lehetőségeit mesterséges költőhelyek létesítésével.

A gyöngybaglyok — mint arra a külföldi tapasztalatok is utalnak — költőládák kihelyezésével eredményesen telepíthetők. Az NSZK-ban például 12 éves időszak alatt 110 kihelyezett költőládából a gyöngybaglyok 62-öt elfoglaltak (Prokosch, 1974.; Wülfing, 1976.). Jelen írásunkkal a telepítés módszertani ismertetésével és eddig szerzett gyakorlati tapasztalataink közreadásával kívánunk a hazai gyöngybagoly-védelmi munka sikeréhez hozzájárulni.

A hazai állomány zöme templomok, kápolnák tornyaiban, padlásteraikben költ és ezeken a helyeken adott a védett fészkelés feltételeinek megteremtése is. Az illetéktelenek előtt bezárt ajtók megakadályozzák, vagy legalábbis jelentősen mérséklék az ember okozta kártételeket (zavarás, pusztítás). A gyöngybag-

lyok megtelepítésével azokban az épületekben próbálkozhatunk a legnagyobb eséllyel, ahol a megelőző években már volt fészkelés, csak valamilyen ok miatt (lezárás, zavarás stb.) a költőhely elnéptelenedett, illetve a nyomok (köpetek) alapján kóborló gyöngybagoly jelenlétét feltételezzük.

A telepítés megkezdése előtt mindig alapos környezettanulmány készítés szükséges az alábbi szempontok alapján. Képesek vagyunk-e a fennálló veszélyforrásokat megszüntetni, megtartható-e hosszabb időn keresztül a betelepülő gyöngybagoly pár? Meg tudjuk-e akadályozni a nyestek feljutását a költőhelyre? Lézárrható-e az épület, biztosítható-e a költőhely zavartalansága illetéktelen személyekkel szemben?

A környezet nem túl urbanizált-e, a vadászterületen az év nagy részében (elsősorban a költési időszakban) a zsákmányállatok kellő bőséggel állnak-e majd a baglyok rendelkezésére? (Ez utóbbi feltétel jelenleg még a legtöbb kisebb községünkben adott!)

Csak miután mindent mérlegeltünk és meggyőződünk, hogy a majdan betelepülő gyöngybaglyokat valószínűleg nem fogja zavarni semmi, kezdhetjük megtervezni a költőláda felszerelését. Elképzelésünket minden esetben az illetékes plébániával vagy lelkészi hivattal történt előzetes megbeszélés és tervgyeztetés után kezdhetjük csak valóra váltani!

A mesterséges fészkelőhely kialakítására — igazodva a gyöngybaglyok kora tavaszi, tél végi fészkelőhely kiválasztásához — az őszi időszak a legalkalmasabb.

A költőládákat lehetőleg a tornyok belső terében kell elhelyezni, úgy, hogy az az épületben adódó időszakos javításokat, karbantartási munkákat ne zavarja, elhelyezése az épületre vonatkozó tűzvédelmi utasításokat ne sértse!

A fentiek miatt a fészkelőládákat a legcélszerűbb a harangok felett, a torony kupolájában felszerelni, ha ezt az épület méretei és formája is lehetővé teszik.

A költőláda anyagának elvileg bármilyen 1—2 cm vastag hulladék deszka megfelel, de gondolva arra, hogy nemcsak 1—2 fészkelési időszakra, hanem hosszabb használatra szánjuk, célszerű egészséges fenyődeszkát felhasználni. A deszkákat a gomba és rovarkártevők ellen ajánlatos előzetesen tartósítószerrel pácolni, vagy olajos védőbevonattal (lakk, festék) ellátni. A láda méretezésénél elsősorban azt kell figyelembe venni,

hogy a gyöngybaglyok táplálékban bő esztendőben népes fészekaljat nevelhetnek, valamint, hogy a fiókák hosszú ideig (60—75 nap) a fészkelőhelyen tartózkodnak, tehát helyigényük nagy.

Külföldi adatok alapján 100 x 100 cm illetve 120 x 70 cm alapterületű költőláda ajánlott (Schneider, 1977.). Hazai tapasztalataink alapján a 100 x 30 cm-es alapterület, melynek végéhez még 30 x 30-as oldalbeugró is csatlakozott L alakban, alkalmasnak bizonyult egy közepes nagyságú fészekalj felneveléséhez. Nincsenek tehát merev szabályok a költőláda alapterületét és méreteit illetően, a méretezésnél mindig a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva járhatunk el, ne feledjük azonban, hogy a 0,4 — 1,0 m² alapterületnek meg kell lenni!

A láda formájának megfelelő a téglalap alapterület, de előnyös, ha a fészekalj számára egy kisebb kb. 0,1 m²-es oldalbeugrót is kiképezünk. (A gyöngybaglyok előszeretettel rakják tojásaikat a legsötétebb zugokba.) A költőláda magassága 30 cm-nél kisebb ne legyen, de akár 50—70 cm magasságig is elmehetünk a méretezésnél. A bejárati nyílás 15 x 20 cm vagy 20 x 20 cm nagyságú legyen. Alsó pereméhez erősítsünk 10—15 cm-es deszkakiugrót, az érkező baglyok landolásának megkönnyítéséhez.

A felszereléskor figyelmet kell fordítani a költőláda betájolására is. A bejárati nyílás sohase nézzen észak illetve dél felé, és ne legyen merőleges az uralkodó szélirányra. Hazai viszonyok között legmegfelelőbb a keleti, délkeleti irányú tájolás. Ügyeljünk arra is, hogy a láda alapsíkja vízszintesen álljon és a bejárati nyílás rés nélkül illeszkedjen a kupolán vagy az ablakon nyitott nyíláshoz. Ne feledkezzünk meg a láda aljáról 2—3 cm vastagon szaraz fűrészport teríteni, mert ez a tojások szertegurulását hivatott megakadályozni. Előre számítsunk arra, hogy a legtöbb toronyba az összeállított költőláda, helyszűke miatt, nem vihető fel, ezért előzetes méretfelvételek alapján leszabott deszkákból, a helyszínen kell összeállítani a mesterseges fészkelőhelyet. Praktikussági szempontból — a későbbi fészekaljellenőrzések megkönnyítése végett — már eleve úgy tervezzük meg a költőládát, hogy azon a belső térből könnyen nyitható, de egyébként pontosan zárható oldalajtó is legyen.

A kezelő szempontjából igazán „komfortos” fészkelőládán még egy belső térből működtethető bejárati nyílást záró tolólap vagy csapóajtó is van. Ennek segítségével a szemlék alkalmával az

őreg madarak jelölése, ellenőrzése is egyszerűen, a madarak és a fészkalj károsodása nélkül, elvégezhető.

A hím gyöngybagoly a fiókák kelése után gyakran kiszorul a fészkelőhelyről (a fiókák felnövekedésekor mindkét szülő) ezért, ha a közelben nincs alkalmas védett nappalozóhely (padlászug, sűrű lombú fa), a közelben egy kisebb költőláda kiakasztásával, felszerelésével segítsük nyugalmukat. Erre a célra megfelelő egy 30 x 30 x 30 cm méretű, kocka alakú deszkaláda is, melyen 15 x 15 cm-es bejárati nyílást vágunk ki a láda felső részén.

Egy épületben csak egyetlen pár gyöngybagoly megtelepedésére számíthatunk. Mivel a párok vadászterülete a fészkelőhely 400—500 m-es körzete (az élőhely milyenségétől, zsákmányállatok egyedsűrűségétől függően változik) — esetenként valamivel nagyobb — valamint, mivel a gyöngybagoly fajtársaival szemben védi a vadászterületét, az egymáshoz túl közel levő alkalmas fészkelőhelyek közül mindig csak az egyikben, az alkalmasabbnak tűnőben próbálkozunk a mesterséges fészkelőhely kialakításával.

Dr. Kalotás Zsolt — Pintér András

A KISKUNSAGI NEMZETI PARK, A PÉTERI-TÓ ÉS A SZELIDI-TÓ KÖRZETÉBEN KÖLTŐ FONTOSABB MADÁRFAJOK ÁLLOMÁNYA 1983-BAN ÉS 1984-BEN.

A két egymást követő aszályos év hatására a Kiskunság sekélyvizű szikes tavai kiszáradtak, és tavaszra sem teltek fel teljes területükön megfelelő mennyiségű vízzel.

A szárazság következtében csökkent egyes fajok fészkelőállománya. Az alábbi adatok nagy részének összegyűjtését a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai végezték, névszerint Balasi István, Bálint József, Bognár Gábor, Kutasi Imre, Lisztes János, Nagy István, Papp László, Puskás Zsigmond és Szenek Zoltán. Munkájukat ezúton is köszönjük.

1983

1984

Vörösnyakú vöcsök (<i>Podiceps griseigena</i>)		
KNP I., Töserdő, Nagy-Sulymos	—	1 pár(?)
Szurke gém (<i>Ardea cinerea</i>)		
Alpár (KNP-n kívül eső telep)	3 pár	3 pár
KNP V., Izsák, Kolon-tó	10 pár	12 pár
Vörös gém (<i>Ardea purpurea</i>)		
Alpár (KNP-n kívül eső telep)	4 pár	5 pár
KNP III., Szabadszállás, Kistrét	25 pár	6 pár
KNP V., Izsák, Kolon-tó	1 pár	5 pár
Péteri-tó (Pálmonostora)	14 pár	15 pár
Szelidi-tó (Dunapataj), Kékési-rét	5 pár	5 pár
Üstökös gém (<i>Ardeola ralloides</i>)		
Alpár (KNP-n kívüli telep)	5 pár	5 pár
Péteri-tó	15 pár	10 pár
Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)		
Alpár (KNP-n kívül eső telep)	5 pár	7 pár
KNP III., Szabadszállás, Kistrét	15 pár	—
KNP V., Izsák, Kolon-tó	20 pár	20 pár
Péteri-tó	6 pár	10 pár
Kis kócsag (<i>Egretta garzetta</i>)		
Alpár (KNP-n kívül eső telep)	?	10 pár
Bakcsó (<i>Nycticorax nycticorax</i>)		
Alpár (KNP-n kívül eső telep)	kb. 20 pár	20 pár
KNP V., Izsák, Kolon-tó	20 pár	15 pár
Péteri-tó	kb. 10 pár	15 pár
Pocógém (<i>Ixobrychus minutus</i>)		
KNP I., Töserdő, Alpári-rét	2 pár	2 pár
KNP III., Szabadszállás, F. szállás		
Kígyós part	kb. 20 pár	15 pár
KNP IV., Fülópháza, Kondor-tó	5 pár	—
Péteri-tó	8 pár	10 pár
Szelidi-tó	15 pár	15 pár
Bölömbika (<i>Botaurus stellaris</i>)		
KNP I., Alpári-rét	?	1 pár
KNP III., Szabadszállás, Kistrét	2 pár	2 pár

Fülöpszállás, Kelemen-szék	3 pár	—
KNP V., Izsák, Kolon-tó	5 pár	5 pár
KNP IV., Fülöpháza, Kondor-tó	1 pár	—
Péteri-tó	1 pár	—
Kanalasgém (<i>Platalea leucorodia</i>)		
Alpár (KNP-n kívül eső telep)	?	8 pár
KNP III., Szabadszállás, Kistrét	8 pár	—
KNP V., Izsák, Kolon-tó	10 pár	10 pár
Péteri-tó	12 pár	10 pár
Nyári lúd (<i>Anser anser</i>)		
KNP III., Szabadszállás, Zab-szék	12 pár	10 pár
Kistrét	20 pár	5 pár
Pipásrét	25 pár	15 pár
Fülöpszállás, Kelemen-szék	3 pár	4 pár
KNP V., Izsák, Kolon-tó	20 pár	15 pár
Héja (<i>Accipiter gentilis</i>)		
KNP I., Tóserdő	1 pár	1 pár
KNP VI., Bugac	4 pár	2 pár
Bócsa	2 pár	2 pár
KNP IV., Kondor-tó környéke (Szabadszállás)	1 pár	1 pár
Karvaly (<i>Accipiter nisus</i>)		
KNP I., Tóserdő	?	1 pár
KNP VI., Bócsa	1 pár	1 pár
Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)		
KNP I., Tóserdő és környéke	2 pár	3 pár
KNP VI., Bugac	2 pár	2 pár
Bócsa	3 pár	3 pár
Hamvas rétihéja (<i>Circus pygargus</i>)		
KNP II., Apaj (Kisapaj)	2 pár	2 pár
Szelidi-tó, Kékesi-rét	2 pár	2 pár
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)		
KNP I., Tóserdő környéke, Alpári-rét	2 pár	2 pár
KNP II., Apaj	1 pár	1 pár
KNP III., Szabadszállás Kistrét	3 pár	2 pár
Pipásrét	1 pár	1 pár
KNP IV., Kondor-tó (Fülöpháza)	1 pár	1 pár

KNP V., Izsák, Kondor-tó	5 pár	4 pár
Péteri-tó	3 pár	2 pár
Szelidi-tó, Kékesi-rét	2 pár	1 pár
Kék vércse (Falco vespertinus)		
KNP II., Kisapaj	40 pár	30 pár
KNP III., Fülöpszállás	4 pár	3 pár
KNP IV., Fülöpháza környéke	6 pár	3 pár
Szelidi-tó, Kékesi-rét	15 pár	15 pár
Péteri-tó	1 pár	1 pár
Vörös vércse (Falco tinnunculus)		
KNP I., Tóserdő, Alpári-rét	2 pár	2 pár
KNP II., (egész terület?)	10 pár	10 pár
KNP III., Szabadszállás	3 pár	3 pár
Fülöpszállás	2 pár	3 pár
KNP IV., Fülöpháza környéke	2 pár	2 pár
KNP V., Izsák, Kolon-tó	1 pár	1 pár
KNP VI., Bugac	4 pár	5 pár
Bócsa	3 pár	3 pár
Péteri-tó	3 pár	3 pár
Fürj (Coturnix coturnix)		
KNP II., Apajpuszta	2 pár	min. 2 pár
Túzok (Otis tarda)		
KNP II., Apajpuszta és Ürbő	kb. 50 pd	50 pd
Kunszentmiklós	kb. 100 pd	kb. 100 pd
KNP III., Fülöpszállás, (Solt-szentimrei határ)	6 pd	12 pd
Szelidi-tó környéke és Szakmár határa	kb. 86 pd	kb. 100 pd
Kis lile (Charadrius dubius)		
KNP II., Kiskunlacháza, Tripoliszi legelő, sóderbánya	2 pár	3 pár
Széki lile (Charadrius alexandrinus)		
KNP III., Szabadszállás, Pipásrét	1 pár	1 pár
Fülöpszállás, Kelemen-szék	1 pár	1 pár
KNP VI., Bócsa, Szappanos-tó	2 pár	1 pár
Nagy goda (Limosa limosa)		
KNP I., Alpári-rét	—	3 pár
KNP II., Apajpuszta (Pest m. r.-én)	30 pár	30 pár

KNP III., Szabadszállás, Kistrét	5 pár	2 pár
Pipásrét	4 pár	1 pár
Zab-szék	1 pár	1 pár
Péteri-tó	4 pár	4 pár
Piroslábú cankó (<i>Tringa totanus</i>)		
KNP I., Alpári-rét	—	5 pár
KNP II., (Pest megyei rész)	10 pár	15 pár
KNP III., Szabadszállás, Kistrét	3 pár	3 pár
Pipásrét	5 pár	5 pár
Zab-szék	4 pár	5 pár
Fülöpszállás, Kelemen-szék	15 pár	10 pár
KNP VI., Bócsa	2 pár	1 pár
Péteri-tó	4 pár	4 pár
Szelidi-tó, Kékesi-rét	kb. 10 pár	8 pár
Sárszalonka (<i>Gallinago gallinago</i>)		
KNP I., Alpári-rét	1 pár	1 pár(?)
KNP V., Izsák, Kolon-tó	kb. 2 pár	2 pár
Gólyatölcs (<i>Himantopus himantopus</i>)		
KNP III., Szabadszállás, Pipásrét	1 pár	—
Gulipán (<i>Recurvirostra avosetta</i>)		
KNP III., Szabadszállás, Pipásrét	16 pár	4 pár
Zab-szék	12 pár	2 pár
Fülöpszállás, Kelemen-szék	6 pár	2 pár
KNP IV., Fülöpháza, Szappan-szék	—	—
Szívós-szék	2 pár	—
Kond,or-tó	12 pár	—
KNP VI., Bugac, Fekete-szék	2 pár	—
Bócsa, Szappanos-tó	—	—
Sz. Tóth-víz (nem védett)	—	3 pár
Péteri-tó	2 pár	2 pár
Ugartyúk (<i>Burhinus oedicnemus</i>)		
KNP II., Apajpuszta	—	1 pár
Kunszentmiklós határa	1 pár	1 pár
KNP III., Fülöpszállás, Kelemen-szék	1 pár	2 pár
KNP IV., Fülöpháza (buckák)	1 pár	1 pár
KNP VI., Bugac (és Szank között)	?	1 pár
Bócsa (és Soltvadkert között)	?	1 pár
Bugac, Fekete-szék környéke	1 pár	—

Székicsér (<i>Glareola pratincola</i>)		
KNP II., Apajpuszta	4 pár	1+1 pd (megfigyelve)
KNP III., Fülöpszállás, Kelemen-szék	16 pár	—
Szabadszállás, Kisrét	7 pár	—
Dankasirály (<i>Larus ridibundus</i>)		
KNP III., Szabadszállás, Pipásrét	500 pár	500 pár
Fülöpszállás, Kelemen-szék	kb. 3 500 pár	3 000 pár
KNP IV., Fülöpháza Szívós-szék	400 pár	—
Péteri-tó	30 pár	—
Küszvágó csér (<i>Sterna hirundo</i>)		
KNP III., Szabadszállás, Pipásrét	10 pár	6 pár
Fülöpszállás, Kelemen-szék	12 pár	5 pár
Gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>)		
KNP II., Kunszentmiklós, Selyem-tanya	—	1 pd (megfigyelve)
Kuvik (<i>Athene noctua</i>)		
KNP I., Tóserdő	3 pár	3 pár
KNP II., Apajpuszta	min. 3 pár	3 pár
KNP III., Szabadszállás	2 pár	2 pár
Fülöpszállás	2 pár	2 pár
KNP IV., Fülöpháza	1 pár	2 pár
KNP V., Izsák	1 pár	1 pár
KNP VI., Bugac	2 pár	2 pár
Bócsa (Gáspár-sor)	1 pár	1 pár
Macskabagoly (<i>Strix aluco</i>)		
KNP I., Tóserdő	2 pár	2 pár
Erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>)		
KNP I., Tóserdő	2 pár	min. 2 pár
KNP II., Kisapaj	1 pár	min. 1 pár
KNP VI., Bugac	kb. 5 pár	kb. 6 pár
Bócsa (Gáspár-sor)	1 pár	1 pár
Péteri-tó	1 pár	2 pár

Lappantyú (<i>Caprimulgus europaeus</i>)			
KNP VI., Bócsa (Gáspár-sor)	—		1 pár
Gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>)			
KNP I., Tóserdő közelében	—		2 pár
Alpár, Templom-domb (kívüli)	—		1 pár
Szalakóta (<i>Coracias garrulus</i>)			
KNP IV., Fülöpháza határa	10 pár		6 pár
KNP V., Izsák, Kolon-tó környéke	5 pár		3 pár
KNP VI., Bugac határa	8 pár		5 pár
Bócsa	5 pár		2 pár
Péteri-tó	2 pár		2 pár
Orgoványi TK	5 pár		4 pár
Szürke küllő (<i>Picus canus</i>)			
KNP I., Tóserdő	3 pár		3 pár
Fekete harkály (<i>Dryocopus martius</i>)			
KNP., Tóserdő	1 pár		1 pár
KNP V., Izsák, Kolon-tó	1 pár		1 pár
KNP VI., Bugac	3 pár		4 pár
Partifecske (<i>Riparia riparia</i>)			
KNP II., Külső-Szunyog puszta	kb. 30 pár	kb.	30 pár
Vetési varjú (<i>Corvus frugilegus</i>)			
KNP II., Kisapaj	kb. 200 pár	kb.	300 pár
KNP-n kívül Dömsödnél a Tatórhegyi erdőben	kb. 500 pár	kb.	500 pár

Összeállította:

Dr Bankovics Attila

A HORTOBÁGYI MADÁRTELEPÍTÉSI KÍSÉRLETEK NÉHÁNY ÚJABB EREDMÉNYE

1984. januárban a Kunkápolnási mocsár Darvas taván kb. 4 ha nádist vágatlanul hagytam a nádaratókkal. A terület kijelölését úgy végeztem el, hogy tolókaszával körbevágtam a nádszegélyt, majd 3—5 m-ként nádcsovákat kötöttem. (Ezeket a csóvákat eredetileg nem szántam mesterséges fészkalapnak, csupán a nádaratás elleni figyelmeztető jelnek.)

1984. december 27-én újra körbevágtam a meghagyásra kijelölt nádfoltot. Ekkor vettem észre, hogy az előző télen megkötött nádcsovák közül néhányat elfoglaltak a nádi énekesek: a 125 m széles nádszegélyt keresztező csóvasor 8 fészeknek adott helyet, a következő megoszlásban:

barkóscinege	1 fészek
nádirigó	1 fészek
cserregő nádiposzáta	6 fészek

A barkóscinege a nádcsóva kötésébe épített. A nádiposzáták viszont mélyen a kötés alatt, a mozdulatlan nádszálakra.

Érdekesség volt ekkora madársűrűség a viszonylag szűk területen.

Ha a cserregő nádiposzáták második költését is ugyanitt feltételezzük, akkor is 3 pár fészkelte itt 1 pár nádirigó és barkóscinege szomszédságában.

A fészkek általában 20—25 m-ként voltak, de akadt kettő (A. scirpaceus) melyek mindössze 11 méterre épültek egymástól. A csóvával, műfészek-nádkontyokkal nem bolygatott nádasokban ezzel szemben csupán 120—130 m-ként akadt egy-egy fészek (nádirigó vagy cserregő nádiposzáta.)

A Darvas-tó két gyékényesében is sikeres volt a fülemülesítke megtelepítése. A részükre gyékényből kötött nyolc fészkelőstör közül kettőt foglaltak el.

Dr. Kovács Gábor

VÉDETT MADÁRFAJOK ÁLLOMÁNYALAKULÁSA A RÉTSZILASI HALASTAVAKON 1984-BEN

Nagy kócsag	30—40 pár
Vörös gém	10—12 pár
Kanalasgém	1— 2 pár
Nyári lúd	5— 6 pár
Gulipán	10 pár
Feketenyakú vöcsök	50—60 pár
Vörösnyakú vöcsök	2 pár
Dankasirály	500—600 pár
Küszvágó csér	100—120 pár

A dankasirályok két telepben költöttek. A tavalyi két telep közül az egyiket elhagvták és az újonnan feltöltött 2-es sz. tó szigeteire és zátonvaira költöztek át. A küszvágó csérek száma a tavalyihoz képest kb. négyszeresére nőtt, ami a kedvező fészkelőhelyek számának növekedésével magyarázható. A nyári ludak fészkelését már tavaly gyanítottam, de megbizonyítani csak idén sikerült. A költőpárok számának további növekedése is várható, mivel igen sok jó fészkelőhely kínálkozik számukra, s a fészkekrakási időszakban évről-évre egyre több példány tartózkodik a tavakon.

Lendvai Gábor

BESZÁMOLÓ AZ I. CSONGRÁD MEGYEI TOT-RÓL (Természetvédelmi és ornitológiai tábor, Mártély)

A Hódmezővásárhelyi Tanács Úttörő és Ifjúsági Háza rendelkezésünkre bocsátotta 1984. június 28. — július 7. között a csodálatosan szép Mártélyi-holtág partján lévő úttörő tábort — amiért e helyen is köszönetet mondunk.

A tábor két pentádján összesen 197 fő vett részt, jobbára általános iskolások és főleg megyénkből, de sokan jöttek más Helyi Csoportokból is (Debrecen, Kaposvár, Budapest stb.). A tábor vezetősége: táborvezető Dr. Molnár Gyula, helyettese Bogdán István, gyűrűző szekció Gyovai Ferenc, Tajti László, faunisztikai szekció Széll Antal, ifjúsági szekció Tóth Zoltán, fotó szekció Novák Zoltán, tábori orvosok Dr. Vasas István és Dr. Torma Éva voltak. A szekciók 6—10 fős kis csoportokban dolgoztak. A faunisztikai szekció csoportjai forgó-színpad szerűen mérték föl a Mártélyi-holtág, a Kutyafenék, a Körtvélyes, a Barci-rét és a rizsföld madarait. A megtalált fészkek vagy fiókák alapján 32 faj fészkelése bizonyosodott be. Érdekes volt a darázsölyv szinte mindennapos megfigyelése, amint a táplálékot a Tisza túlpartján lévő fészkebe vitte, ahonnan áthallatszott a fiókák kéregető hangja. A csoport tagjai megtalálták a bölömbika (rizsföld), a héja, az ökörszem, a vörösbegy, a cigány-csaláncsúcs, a kerti geze, a foltos- és énekes nádiposzáta fészket ill. fiókáit, hogy csak az érdekesebb fajokat említsük. Összesen 131 faj jelenlétét regisztráltuk. A Mártélyi-holtágon 93, a Kutyafenéken 43, a Körtvélyesen 76, a Barci-réten 67, a rizsföldön 51 fajt figyeltünk meg. Igen érdekes volt egyik este 300, majd egy másikon 700 kárókatona behúzása a Sasér fáira. A Körtvélyesi-holtágon a kis- és nagy kócsag kisebb-nagyobb csapatai táplálkoztak, ugyancsak ide járt 3—5 fekete gólya is. Egy-egy alkalommal egy barna kányát és egy öreg réti sast is láttunk. A változatos és vadregényes ligeterdőkől „előkerült” a kis fakopáncs, a szürke küllő, a halvány geze, és a lappantyú is. A Barci-réten közvetlen közelről hallgattuk a haris hangját. A Paléi rizsföldön a nyár elején kezdődő vonuláson igen sok *Limicola*-faj került távcső elé. Ugyancsak itt figyeltük meg a kucsmás billegetőt és a parlagi pityert is. A faunisztikai szekció egy-egy kirándulást tett még a Sasér környékére, Anyás-szigetre és Mindszentre is.

A gyűrűzők a ligeterdőkben és a Barci-réten felállított hálóikkal 19 faj 219 egyedét gyűrűzték meg. Leggyakrabban a barát-poszáta, erdei pinty, ökörszem, vörösbegy akadt a hálókba, a magas fűvű réten pedig a foltos nádiposzáta.

Érdekes volt egy magyar gyűrűs erdei pinty megkerülése. Egy foltos nádiposzáta szinte méterre pontosan ugyanazon a helyen fogtak meg (költésidőben!), ahol egy évvel azelőtt a Hódmezővásárhelyi HCs. gyűrűzői jelölték.

A fotósok a tájról, a tábori életről és táplálkozó madarokról készítettek felvételeket.

Az ifjúsági szekció 6—12 fős csoportjai főiskolások, egyetemisták vezetésével a növény- és madárfelismerést gyakorolták a terepen. Jó eredménnyel zárult a tábor utolsó napján lebonyolított vetélkedő és a környezetvédelmi plakátraajz verseny. A legjobbakat jutalmaztuk.

Minden este neves előadók tartottak vetítésekkel kísért előadásokat a tábor résztvevőinek.

Majdnem mindenki részt vett a két busz-kirándulásunkon, melyeken Szeged—Fehér-tó — Zombó—Ásotthalom természetvédelmi nevezetességeivel ismerkedtek a táborlakók.

Az utolsó estén hangulatos tábortűzzel fejeződött be a tartalmas munkával eltöltött tábor.

Köszönet illeti meg az OKTH-t és annak Dél-Alföldi Felügyelőségét, az ELTE Természetvédelmi Szakkörét, a Csongrád megyei KISZ Bizottságot és a MME Központi Irodáját anyagi és erkölcsi támogatásukért.

Dr. Molnár Gyula

Faunisztika

VÉKONYCSÓRÚ PÓLING (*Numenius tenuirostris*) A FERTŐ-TAJON

1983. november 25-én a déli órákban a Hansági főcsatorna és a Mexikópusztai (Fertőújlak) út találkozásánál levő őszibúza vetésén figyeltük meg 2 példányát. Első észleléskor 3 pd. nagy póling (*Numenius arquata*) társaságában voltak. Ez utóbbiak elrepültek K-felé, a 2 vékonycsőrű pedig rövid várakozás után mintegy 200 m-t repült D-nek az úttal párhuzamosan, ahol ismét megfigyelhettük őket. A távolság mintegy 50 m volt. A test foltozása mint elkülönítő bélyeg így jól látható volt, de a két faj együttes megfigyelése, a habitusban megmutatkozó eltérések is elősegítették a pontos meghatározást. A két faj őszi vonuláson való együttes előfordulását, mint tipikus jelenséget említi az irodalom.

Megfigyelésünknek az ad jelentőséget, hogy a vékonycsőrű póling a Dunántúlon csak ritkán jelenik meg. KEVE (1958) szerint (Magyarország állatvilága — Aves) a Dunántúlról egyetlen előfordulási esete ismert a Hanságból. Ezt az adatot sem vehetjük teljes mértékben igazoltnak, mert a bizonyító példány a FINGER-féle madárgyűjteményből került a bécsi Természet-tudományi Múzeumba (ZIMMERMANN, 1943). Dátum nélküli példány lelőhelye: „Hanság-Moraste”, melynek jelentős része Ausztria területére esik. Még egy adat ismert a Hanságból Ausztriából: 1953. XI. 1-én 2 pd-t figyelt meg BAUER—FREUNDL (1955), St-Andrä (Mosonszentandrás) mellett.

Mivel szakirodalmunk azóta sem közölt vékonycsőrű póling adatokat a Dunántúlról, és a Hansági adat hazai volta bizonytalan, megfigyelésünket a faj első dunántúli példányainak kell tekintenünk.

Dr. Faragó Sándor—Dr. Sterbetz István

KERESZTCSÖRŰEK (*Loxia curvirostra*) SZOKATLAN ATTELELÉSE ÉS SIKERES KÖLTÉSE A GETE (Gerecse) KÖRNYÉKÉN

A keresztcsőrű az Észak-Dunántúl e tájain mindenkor ritka, kóborló fajnak számított. Átvonulása rendszertelen. Általában augusztus végén, szeptemberben tűnnek fel egyes példányok, kisebb csoportok, melyek rendszerint gyorsan tovább is vonulnak.

Az 1983-as év ősze örvendetes változást hozott. Bár már június elején is mutatkozott egy pár a csolnoki Magashegyen (Lenner J.), szeptember vége felé komolyabb invázióknak lehetünk tanúi. 24-én az Annavölgy — Miklósberki fekete fenyvesben egy nagylétszámú (52 pd.) csapat időzött rövid ideig (Lenner J.). Majd Mogyorósbányán újabb 15 példány, zömmel fiatalok (Antal A.—Móczár B.), sőt a közeli Ebszönybányán is feltűntek. Ugyanakkor a Gete dorogi oldalán nem észleltük, a fenyvesben sem.

A csapatok egy része továbbvonult, október közepére már csak 10—14 fős kisebb csapatok maradtak, utoljára Annavölgyön 17 példány. Ezek közül egy hím és két tojó ittmaradt. Ezek a Miklósberki környékén, majd a bányatelep lakott területén szinte naponta mutatkoztak.

1984. január 22-én a hím énekelni kezdett, ettől kezdve gyakran hallatta erőteljes énekét. Most már csak egy pár volt látható, többnyire a település kertjeiben, ahonnan táplálkozni, fürödni a közeli fenyvesbe jártak. Utoljára március 18-án mutatkoztak. Meglepetésként hatott, hogy a pár április 24-én újra megjelent a szokott területén (Lenner J.).

Az igazi meglepetést mégis az jelentette, hogy a tojó május 6-án 3, már erősen röpképes fiókéval jelent meg, melyek nyilván a régi bányatelepen található öreg, magas lucfenyők egyikén épített fészekben kelhettek. Ez a 15 m magas, terebélyes öreg fa a legszélső kertben áll, kb. 60 m-re a fenyves szélétől. Megkíséreltük a fészket megkeresni, de a hirtelen kiszökött fenyő igen sűrűvé vált lombzatában az nem volt megtalálható. A család május 13-ig volt megfigyelhető, amikor már a negyedik fióka is velük volt. A fiókák csőre ekkor már láthatóan görbülni kezdett. Időközben a madarak a toboztermést valószínűleg felélték, így a kis csapat továbbvonult.

Az említett időszak alatt kétszer is mutatkozott egy másik csoport, március 20-án a csolnoki Magoshegyen 4 pd. (Lenner J.), és az annavölgyi fenyvesben április első napjaiban 8 pd. (Kálmán J.), az őszi invázióból ittmaradt, áttelelt példányok lehettek.

Ezeknek, a mi vidékünkön alkalmi átvonulóknak számító madaraknak sikeres költése valószínűleg a kedvező feltételek (táplálékbázis, zavartalanság, költési lehetőség) adottságával lehetne magyarázni.

Lenner József—Hopp Ferenc

A LÉPRIGÓ (*Turdus viscivorus*) DEBRECEN HATÁRÁBAN

Magyarországon a léprigó szórványosan fészkelő fajként van nyilvántartva. Nyári előfordulása inkább a Dunántúlon és a hegyes vidéken figyelhető meg. Ezért is érdekes a léprigó megjelenése Debrecenben, a Sámsonkert határán levő Szikigyakoron. Itt egy vikendtelep helyezkedik el. A telepet város felőli oldalról kb. 18 éves sűrű fenyves, Hajdúsámson felé eső oldalról magastörzsű akácerdő veszi körül. Tovább keletre ligetes erdők és újabb akác, ill. erdei fenyő ültetvények váltják egymást néhány kilométeren át.

A léprigó énekét először ezen a területen 1979 márciusában hallottam. Júniusban megfigyeltük a madarat is. 1984. április 6-án egy léprigó pár már a vikendtelep területén mutatkozott, ott ahol a két erdő zárja a kerteket. Énekét már nem lehetett hallani, és az embertől még óvakodtak. Bepülei körzetük kb. 400 x 300 méteres volt. A madarak általában a fenyves szélére igyekeztek, ahol eltöltötték a nap java részét. Április 12-től kezdve május 12-ig egy másik léprigópárt is meg lehetett figyelni.

Az első pár rendszeresen lejárt táplálkozni a kertekbe, ahol legtöbbször a földön keresgélt, de cseresznyeszezonban néha az érett gyümölcsből is kóstoltak.

Lépésről lépésre egyre jobban megszokták az embereket is. Pihe-

nőhelyük a kertek felett készített villanyvezetéken volt, ahonnan mindig a fenyvesbe repültek. Minden bizonnyal költöttek is, de a fészket sajnos nem sikerült megtalálnom. A madarak május 24-ig naponta ott voltak a territoriumukon. Később eltűntek és csak június 24-én láttam meg újra az egyik rigót repülni az akácosban, feltűnően nagy adag hernyóval vagy földigilisztával a csőrében. Valószínűleg akkor már nagy fiókái lehettek. Utoljára június 30-án láttam a villanyvezetéken a rigópárt. Tehát a madarak több mint 2,5 hónapon át (IV. 6—VI. 30.) tartózkodtak a leírt helyen és viselkedésükről ítélve költöttek is.

Számomra nagyon érdekes volt a léprigó viselkedése. Nem tapasztaltam semmiféle féltékenységet, ellenkezőleg, inkább jól alkalmazkodott és eltúrta az embert. A végén urbanizált madár módra viselkedett. Meg tudtam közelíteni és 10 méteres távolságról megfigyelni, hogyan keresi és szedi a földigilisztát, a villanyvezeték alatt pedig 2—3 méterről is figyelhettem. Oszton Horváth Lajos véleményét (Aquila, 1976: 167—171.), hogy a faj urbanizációja Magyarországon is megkezdődött és jobban kell figyelni erre a kevésbé feltűnő madárra.

Dr. Bozsko Szvetlana

JÉGMADÁR (*Alcedo atthis*) FÉSZKELÉSI ADATAI GÖDÖLLŐRŐL

1983-ban a táplálkozóhelytől (Babati halastó) mintegy 300 m-re vízmosásban találtuk fészkelve.

1984-ben szintén vízmosásban, a halastótól kb. 1,2 km-re vájta költőüregét. A táplálékot vagy a völgy vonalát követve (a fiatalosok fölött alacsonyan szállva), vagy az idősebb erdőrézsből (a vágások, utak vonalát követve) hozta.

A szülők általában 15—20 percenként etettek. Június 10-én már csak 40—50 percenként történt az etetés. Ekkor valószínűleg már csak a hím madár etetett, mivel a tojó innen 400 m-re, a halastó irányában a második költés tojásain ült. Ezt az

üregét egy talajmintavevő árok falába fúrták a madarak. A fiókák mindkét fészekből kiröpültek.

A költőüreg kijáratí nyílása mindhárom esetben a partfal felső életől számított 1 m-en belül volt található.

Füri András—Bodnár Mihály

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS A GÖNYÜ—SZOB KÖZTI DUNA SZAKASZ (1791—1708 f. km) 1983. AUG.—1984. ÁPR. IDŐSZAKÁNAK VÍZIMADÁR MOZGALMAIRÓL

Korábbi közlésemhez hasonlóan ezúttal is közreadom a Duna kutatás új eredményeit. A mellékelt táblázatban közlöm a vízhez kötődő 30 faj összesített megfigyelési adatait, a jelentősebb fajok esetében pedig dinamikájukat grafikusan is szemléltetem. Eltérés a korábbi vizsgálatoktól, hogy már augusztusban megkezdttük a felvételeket és még áprilisban is végeztünk megfigyeléseket. A január hónap objektív okokból (jégzajlás) kimaradt ugyan, de a december végi megfigyelés jól szemlélteti e két hónap fordulóját.

Mennyiségi eltérés nem volt észlelhető a jelentősebb számban megjelenő fajoknál, a tőkés réce, a vetési lúd, a dankasirály és a kis bukó esetében. Kevesebb mutatkozott nagy bukóból.

Az alábbi fajok egyedszáma viszont nagyobb volt a korábbi években észlelteknél: kerce réce, kontyos réce, kárókatona és szürke gém. Fenológiai különbségek csak néhány faj esetében voltak kimutathatók: korábban érkezett a kis bukó, a kontyos réce és a kárókatona, későbbben a nagy bukó. A tavaszi mozgalmakban nem volt eltérés.

A rendszeres felmérések során két gémtelpepet sikerült megtalálni.

1. Zsidó-sziget 1784—83. fkm.: 1984-ben 100—120 szürke gém költött itt.
2. Mocsi-sziget 1743—42. fkm.: 1984-ben 200 pár szürke gém, 50 pár bakcsó, 500 pár vetési varjú, 50 pár csóka és 15 kárókatona költött itt.

A fontosabb fajok ill. a megszokottól eltérő előfordulások rész-

leteit a következőkben sorolom fel. A megfigyelés helyénél a pontos folyamkilométer mellett közlöm a legközelebbi parti település nevét is.

Nagy kócsag (*Egretta alba*)

Koppánymonostor	1775—74 fkm	1983. 08. 16.	1 pd.
Tát	1726—25 fkm	1983. 08. 16.	5 pd.
Gönyü	1786—85 fkm	1983. 10. 25.	3 pd.
Almásneszmély	1754—53 fkm	1984. 02. 14.	1 pd.
Almásneszmély	1753—52 fkm	1984. 02. 14.	1 pd.

Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*)

Almásneszmély	1751—50 fkm	1984. 04. 17.	1 pd.
---------------	-------------	---------------	-------

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*)

Esztergom	1720—19 fkm	1983. 12. 28.	1 pd.
-----------	-------------	---------------	-------

Vetési lúd (*Anser fabalis*)

Nyergesújfalu	1733—32 fkm	1984. 04. 17.	60 pd.
---------------	-------------	---------------	--------

Kérceréce (*Bucephala clangula*)

Gönyü	1787—86 fkm	1984. 04. 17.	3 pd.
-------	-------------	---------------	-------

Füstös réce (*Melanitta fusca*)

Nyergesújfalu	1731—30 fkm	1983. 11. 13.	1 pd.
Helemba-szg.	1712—11 fkm	1983. 12. 28.	4 pd.
Szőny	1761—60 fkm	1984. 02. 14.	1 pd.
Almásfüzitő	1755—54 fkm	1984. 03. 13.	1 pd.
Almásneszmély	1751—50 fkm	1984. 03. 13.	1 pd.
Helemba-szg.	1714—13 fkm	1984. 03. 13.	2 pd.

Fekete réce (*Melanitta nigra*)

Piszke	1741—40 fkm	1983. 11. 13.	2 pd.
--------	-------------	---------------	-------

Örvös bukó (*Mergus serrator*)

Esztergom	1718—17 fkm	1983. 12. 28.	1 pd.
Almásneszmély	1751—50 fkm	1982. 02. 14.	2 pd.
Lábatlan	1739—38 fkm	1984. 03. 13.	3 pd.

Réti sas (*Haliaeetus albicilla*)

Esztergom	1721—20 fkm	1983. 10. 25.	1 pd.
-----------	-------------	---------------	-------

Szürke cankó (*Tringa nebularia*)

Almásfüzitő	1755—54 fkm	1983. 11. 13.	12 pd.
Almásneszmély	1754—53 fkm	1983. 11. 13.	2 pd.

Kis sirály (*Larus minutus*)

Gönyü 1791—90 fkm 1983. 10. 25. 2 pd.

Jégmadár (*Alcedo atthis*)

Dunaradvány 1748—47 fkm 1983. 11. 13. 2 pd.

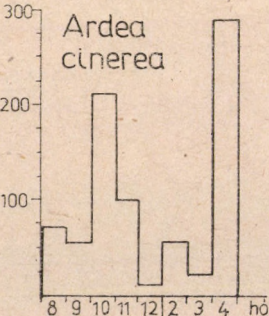
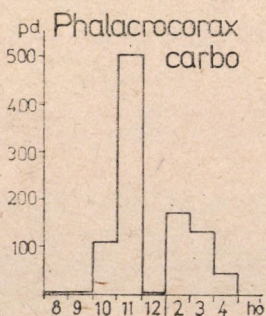
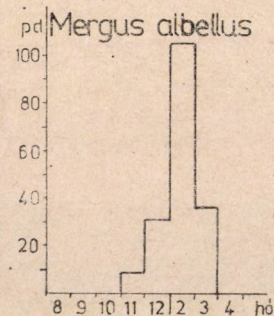
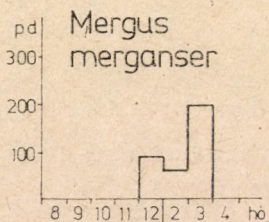
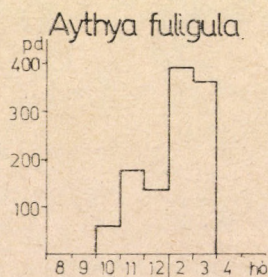
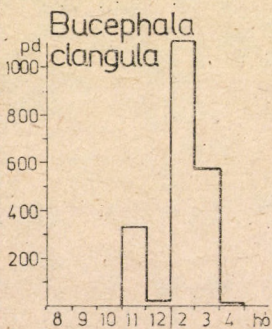
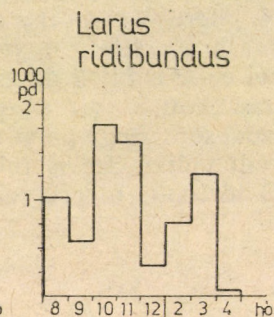
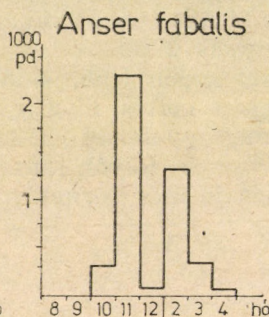
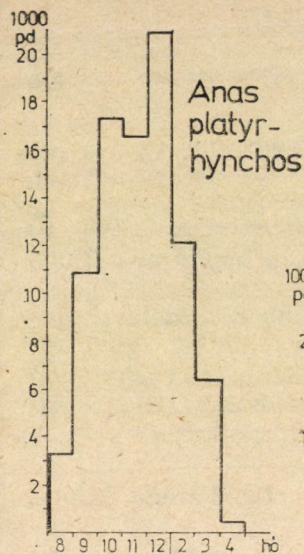
Helemba-szg. 1711—10 fkm 1983. 11. 13. 1 pd.

Mindenképpen érdekes, hogy az előző évekhez viszonyítva új fajok jelentek meg, így a füstös réce 10 pd., a fekete réce 2 pd., illetve a kis sirály ugyancsak 2 pd.

Mivel ezek a fajok az esetek döntő hányadában a széles folyószakaszokon, a víz közepén voltak megfigyelhetők, így meggyőződésem, hogy parti megfigyeléssel jórésük észrevehetetlen maradt volna. Széles folyamok, folyók kutatásához tehát a hajóról történő megfigyelés jó módszernek mutatkozik.

Dr. Faragó Sándor

Jelentősebb fajok népességmozgalma 1983/84 telén a DUNA Gönyü-Szob közti szakaszán: 1791 - 1708 folyam km.

Faj	1 9 8 3							1 9 8 4	
	Aug. 16.	Szept. 27.	Okt. 25.	Nov. 13.	Dec. 28.	Febr. 14.	Márc. 13.	Ápr. 17.	
1. Podiceps ruficollis	—	—	—	12	—	3	1	—	
2. Podiceps cristatus	—	2	2	7	1	1	—	—	
3. Phalacrocorax carbo	1	1	109	505	2	170	130	42	
4. Ardea cinerea	72	55	212	98	10	57	21	289	
5. Egretta alba	6	—	3	—	—	2	—	—	
6. Nycticorax nycticorax	3	—	—	—	—	—	—	60	
7. Cygnus cygnus	—	—	—	—	—	—	—	1	
8. Cygnus olor	—	—	—	—	1	—	—	—	
9. Anser anser	—	2	—	—	—	—	—	—	
10. Anser albifrons	—	—	—	—	50	—	—	—	
11. Anser fabalis	—	—	307	2.300	56	1.339	381	60	
12. Anas platyrhynchos	3.246	10.843	17.358	16.540	20.946	12.150	6.361	425	
13. Anas querquedula	19	—	—	2	—	—	—	—	
14. Anas crecca	—	—	—	27	—	2	7	—	
15. Aythya ferina	—	—	17	—	28	1	339	2	
16. Aythya fuligula	—	—	60	175	135	392	363	—	
17. Bucephala clangula	—	—	—	330	17	1.132	578	3	
18. Melanitta fusca	—	—	—	1	4	1	4	—	
19. Melanitta nigra	—	—	—	2	—	—	—	—	
20. Mergus albellus	—	—	—	9	31	105	36	—	
21. Mergus merganser	—	—	—	—	93	61	200	—	
22. Mergus serrator	—	—	—	—	1	2	3	—	
23. Haliaeetus albicilla	—	—	1	—	—	—	—	—	
24. Fulica atra	—	—	13	28	—	—	6	—	
25. Vanellus vanellus	—	—	6	2	—	—	—	—	
26. Tringa nebularia	—	—	—	14	—	—	—	5	
27. Larus argentatus	69	126	107	21	22	21	17	1	
28. Larus ridibundus	1.024	568	1.808	1.616	320	772	1.294	68	
29. Larus minutus	—	—	2	—	—	—	—	—	
30. Alcedo atthis	—	—	—	3	—	—	—	—	
Összes	4.440	11.597	20.005	21.692	21.717	16.211	9.741	956	

VONULÓ ÖRVÖS GALAMB (*Columba palumbus*) CSAPAT

1984. október 20-án az Alsóhetényi halastavakon madarásztunk. A tó a faluval (Alsóheténypuszta, Tolna m.) párhuzamosan fekszik, tőle úgy 70 m-re. Éppen ezért nem is számítottunk (a mi területünkön ritkábban előforduló) fajra. Nagy meglepetésünkre azonban a vízről jöttünkre 17 pd kárókatona (*Phalacrocorax carbo*) kelt szárnyra, majd néhány szárnycsapás után visszaereszkedtek a vízre. A tóban csak néhány tőkés réce (*Anas platyrhynchos*), bőjti réce (*Anas querquedula*) és 4 pd búbosvöcsök (*Pediceps cristatus*) táplálkozott. Megjelenésükre a ritkás nád-foltok közül 3 nagy kócsag (*Egretta alba*) repült ki. Útjuk a közeli szántásban a „pockozó” társaikhoz vezetett. A kis társaság — az előbb érkezőket is beleszámítva — 25 nagy kócsagból és 17 szürke gémből (*Ardea cinerea*) állott. A békésen táplálkozó csoport mellett a nagy távolság miatt aprónak tűnő madarakat láttunk mozogni. Közeledtünkre a feltehetően táplálkozó csapat ijedten rúgta fel magát a levegőbe. Örvös galambok voltak. Még kétszer leszálltak a szántásra, de a kb. 350—400 pd-t tartalmazó csapat úgy látszik nem tudta elviselni jelenlétünket, mert rövid „gondolkodás” után Ny-i irányba repülve eltűntek a szemünk elől.

Véleményünk szerint a madarak vonulásában voltak, ezt bizonyítja a nagy egyedszám és a csapat mozgásának egyöntetűsége.

Orbán Zoltán — Kovács László

MEGFIGYELÉSEK A VÁNDORSÓLYOM (*Falco peregrinus*) 1984-ES HORTOBÁGYI ELŐFORDULÁSÁRÓL

Kora tavasszal (március) és ősszel minden évben előfordul a Hortobágyon vándorsólyom. Akadnak olyan évek, amikor csak egy-két alkalommal kerül szem elé, máskor viszont több példány is huzamosabban időzik nálunk és kedvenc pihenőhelyeiken rendszeresen láthatók.

1984 őszén is ilyen volt a helyzet, amikor a HNP déli pusztáin 4 példány tanyázott mintegy másfél hónapon át.

1976 óta minden évben láttunk igen világos színű, feltehetően az északi alfajhoz tartozó egyedeket is. 1984-ben az általam vizsgált területeken több ilyen példányt észleltem.

Érdeemes megjegyezni, hogy amíg a *Falco p. peregrinus* legtöbbször gémeskutak, kiszáradt fák hegyén üldögél, az északi *Falco p. leucogenys* a talajra száll le pihenni, emésztetni. A Hortobágyon leggyakrabban a szikpadkák élén ülve láttam, köpetei itt kerültek elő.

Vadászterületük legtöbbször a vízimadarak gyülekezőhelyéhez kapcsolódik, főleg a tavaszi és őszi árasztások madártömegeit zaklatják rendszeresen. 1984-ben csak egyszer észleltem halastavi környezetben, leeresztett tófenéken sárszalonkát zsákmányoló vándorsólymot.

Az alábbiakban közlöm az előfordulási adatokat:

március 11.	Kunmadarasi puszta	1 pd (északi)
szeptember 13.	Kunmadarasi puszta	2 pd
szeptember 29.	Juhoshát	1 pd
szeptember 30.	Nagyiváni puszta	1 pd
október 7.	Nagyiváni puszta	1 pd (északi)
október 8.	Kunmadarasi puszta	1 pd
október 9.	Nagyiváni puszta	1 pd
október 20.	Nagyiváni puszta	1 pd (északi)
október 24.	Nagyiváni puszta	1 pd
november 3.	Kunkápolnási mocsár	1 pd (északi)
november 4.	Nagyiváni puszta	1 pd (északi)
november 17.	Csécsi halastó	1 pd

Dr. Kovács Gábor

KORMOS SZERKŐK (*Chlidonias niger*) FÉSZKELESE A DÉL-ALFÖLDÖN

A Hódmezővásárhely melletti Paléi rizsföldeken jártunk 1984. június 2-án Széll Antallal és Gyovai Ferencsel. Az egyik parlagon hagyott rizsparcella közepén öt fészekből álló kormos szer-

kő telepet találtunk. A fészkek egymástól 2—5 m távolságban, kiemelkedő, nedves talajú földgerinceken voltak (3, 3, 3, 2, 2 tojás).

Ugyanezen a napon az Orosházától Ny-ra lévő un. „Orosházi lapos”-on három pár mozgását állapítottuk meg. Itt csak két fészket fedeztünk fel (4 és 3 tojás), a harmadik fészket a leggondosabb keresés ellenére sem találtuk. Elképzelhető, hogy a négy tojásos fészkek összetojás volt. A fészkek 35—40 cm-es vízben, ritkásan álló sziki kákásban voltak. A vízen úszó fészkek anyaga ugyancsak káka szálakból állt.

A Paléi rizstelepen június 20-án már négy fészkealj kikelt, az ötödik fészkek tojásai éppen kikelőben voltak.

Csongrád megyéből Zsótér László közölt levelében még egy adatot 1979-ből: a Felgyő melletti Gyóvai-tavon költött 8—10 pár. Sajnos nem valószínű, hogy ennél sokkal több helyen költene a kormos szerkő Szeged környékén — számára alkalmas élőhely hiányában.

Dr. Molnár Gyula

A REZNEK (*Otis tetrax*) ELŐFORDULÁSA BARANYA MEGYÉBEN

A reznek Baranya megyei előfordulását a szakirodalom nem említi. A közelmúltban azonban Kiskassa községben egyik tagtársunk — nem kis meglepetésemre — kitömött rezneket mutatott. Érdeklődő kérdéseimre válaszolva elmondta a madár kézrekerülésének történetét, amelyet most közreadok.

A rezneket 1964. október 4-én lőtték Kiskassán. E napon borult idő volt és igen erős északi szél fújott. A község belterületéről északkeleti irányban kb. 1 km-re, egy elhanyagolt szőlő melletti vadrepcével benőtt búzatarlón, az elejtőtől 10—15 lépésnyire egy általa ismeretlen madár repült fel. Gyors, surrogó szárnycsapásokkal, csaknem függőlegesen emelkedett a magasba. Furcsa módon többször csavarvonalban megpördült hossz tengelye körül, majd kb. 15—20 méter magasságban vízszintes irányban repült tovább. Ekkor érte a lövés.

A lelőtt madár preparálásakor egyik szárnyán régebbi töréses sérülés nyomait fedezték fel. A csontok ugyan rendesen összerforrtnak látszottak, de a gyógyulás mégsem lehetett tökéletes. A furcsa repülésmód valószínűleg e sérülésnek volt a következménye.

Bank László

LÉPRIGÓ (*Turdus viscivorus*) KÖLTÉSE A FELSŐORSI KIRÁLYKÜTI VÖLGYBEN

A terület vízben gazdag, változatos felszínű, — növénytakarója ültetett fiatal állományú erdei fenyves, kevert állományú tölgy — felhagyott öreg gyümölcsösökkel határos. Köves fennsíkjain elterjedt a sárga fagyöngy, télen a léprigók egyik kedvelt tartózkodóhelye.

1982. 04. 02-án a pár kilométerre levő Cser-oldalban hallottam egy léprigó jellegzetes riasztását. 04. 26-án ismét e hang alapján vettem észre a rigókat az említett völgyben, egy forgalmas ösvény mellett. Egy juharfa magas elágazása mellett riasztottak. Itt épült a fészek, öt méter magasan. Az egyik madár kotlott, ezért nem zavartam tovább őket. Legközelebb 05. 12-én jártam ott, a rigópárt egy közeli tisztáson láttam. A fészek elhagyottnak látszott, felmásztam, három tojást találtam enyhén kotlott állapotban, sajnos összetörve. Ezekután viszonylag sokáig nem tudtam kimenni a területre, majd 08. 16-án újra arra járva a patak sekélyebb vizében négy fürdőző példányt láttam. Ennek alapján feltételezek egy sikeres másodköltést, bár ennek pontos helyét nem sikerült megtalálnom.

Molnár István

DANKASIRÁLY (*Larus ridibundus*) TELEPEK A HORTOBÁGYI FEKETE-RÉTEN

A HNP-hez tartozó Egyek-Pusztakócsi Mocsarak Természetvédelmi Területen, a Fekete-réten 1984-ben alkalmam nyílt több

napon keresztül megfigyelni a dankasirály telepeket. Ottlétem június második felére, a költési időszak végére esett. A gátakkal körülvett, elárasztott területen több kis sziget található. A sirályok ezeket a szigetecskéket választották fészkelő települ. A fészkek száma telepenként igen változó volt, 15-től 150-ig terjedt.

Az egyik telep egy csónak-út mellett feküdt. Így a csónakok naponta többször is megzavarták a madarakat. Ottlétünket a sirályok látszólag hamar megszokták, egyre nyugodtabban viselkedtek. De a háborgatott telepen azt figyelhettük meg, hogy a fiókák, amint mozgásképesekké váltak, az egyik szülő felügyelete mellett átvándoroltak a kb. 150 méterre lévő, nyári ludak fészkelésére kialakított nádrakásokra. A továbbiakban a szülők itt nevelték fiókáikat. Így a költőtelep fokozatosan elnéptelenedett.

Összehasonlítást végeztünk a háborgatott és a háborítatlan szigetek fióka pusztulásáról. Azon a szigeten, melyen rendszeres volt a zavarás, az elpusztult fiókák aránya kétszerese volt a nem háborgatott szigetekének.

Meg kell még említenem, hogy az egyik szigeten egy pár szercsen sirály (*Larus melanocephalus*) is költött a dankasirályokkal együtt, nem tudni milyen eredménnyel.

Kiss Péter

KORMOSFEJŰ CINEGE (*Parus montanus*) KÖLTÉSE A PILISBEN

Dömös község erdejében találtam a fészkelőhelyre 1984. 06. 09-én egy meredek ÉNY-i kitétséggű bükkösben. Az etető madár riasztó hangjára figyeltem fel, mikor kb. 6 m-re a közlemben szállt. A csőrében zöld hernyók voltak. Tisztán megfigyelhető volt a torok alatti sötét, hosszan lehúzódó folt és a szárnyában a világosabb színű betét. Egy fa mögé húzódva vártam. Alig léptem be a takarást nyújtó fa mögé, máris elárulta fészkeének helyét. Egy 60 cm-es mellmagassági átmérőjű 30 m magas bükkfa tövében keletkezett üregben költött. Az ovális alakú lyuk szélessége 2,5 cm, magassága 8 cm, és vízszintes mélysége

35 cm. A madár bizalmasan viselkedett és a fészek közvetlen közeléből is megfigyelhettem az etetést.

Kiss Balázs

KERESZTCSŐRŰ (*Loxia curvirostra*) FÉSZKELÉSE PILISMARÓTON

Szemerklő esőben egy lucfenyő csúcsáról keresztcsőrű hím énekét hallottam 1984. 04. 03-án. Egy másik fenyő koronájából a fiatalok sipogó hangja árulta el az eldugott fészek helyét. Az állomány telepített lucfenyves, bükkal elegyedve. A fészek egy 15 m-es lucon kb. 10 m-es magasságban a törzshöz közel helyezkedett el. Fölötte sűrűn ágazott szét a fenyőgally.

Öt nap múlva újból meglátogattam a fészket, de ekkor már a fiatalok kirepültek. A környéken még több alkalommal hallottam a hím madár éneklését.

Kiss Balázs

ADATOK A FAUNISZTIKAI SZAKOSZTÁLY IRATTÁRÁBÓL IX.

Füleskuvik (*Otus scops*): 1979. 06. 12. — 07. 02. Szekszárd (Hidaspetrevölgy) sikertelen költés, almafa odvában, Zórényi J.; 1982. 05. 27. — 06. 04. Mezőszilas, „minden este szól”, Varga Zs..

Uráli bagoly (*Strix uralensis*): 1984. 09. 28. Zemléni-hgs (Füzér) 1 pd, Márkus F.

Réti fülesbagoly (*Asio flammeus*): 1978. 04. 16. Mezőkövesd (Farmosi-legelő) 1 pd, Kaló I.; 1979. 04. 21. Dunapataj 1 pd, 05. 06. 1 pd, Büki J.; 1980. 01. 08. Mezőkövesd (Nagy-

berek) 1 pd, Kaló I.; 1982. 11. 14. Egerfarmos, ? pd, Lanszky J.; 11. 20. Sárszentmihály 1 pd, Lendvai G.; 11. 28. Egerfarmos, ? pd, Lanszky J.; 11. 13. Apaj 2 pd, Dr. Sterbetz I.; 1983. 02. 18. Tarcal (Ökörítő) 1 pd, Mercsák J. L. és Neje.

Szürke küllő (*Picus canus*): 1981. 11. 22. Kaposvár (Töröcskei-erdő) 1 pd, Wágner L.; 12. 06. Vértessomló 1 elhullott pd, Szvezsényi L. közl.; 1983. 02. 13. Fazekasboda 1 pd, Balikó Á.; 03. 15. Zagyvaróna (Pocikvár) 1 hím pd, 03. 19. Mát-ranovák (Cserkész-kút) 1 tojó pd, 03. 20. Zagyvaróna (TT) 1 pd hím, 03. 28. Zagyvaróna (Pocikvár) 1 pár, 04. 17. Medves hgs (Vecsellői oldal) 1 tojó pd, Salgói TT 1 hím pd, 05. 07. Bárna (Nyalakodó) 1 hím pd, 05. 07. Bárna (Nováki-völgy) „hangok”, 05. 07. Zagyvaróna (Rónabánya) 1 pd, 05. 21. Salgói TT 1 pd, 12. 17. Zagyvaróna (Budavölgy) 1 tojó pd, Varga F.; 04. 30. Mecsek hgs (Jakab-hegy) 1 pd, Wágner L.; 10. 19. Vasas 1 tojó pd, Eilingsfeld T. — Miklós T.; 1984. 02. 19. Debrecen (Nagyerdő) 1 pd, Zeke T. és Tsai. 08. 13. Szotta 1 tojó pd., Király R.; 10. 07. Debrecen (Nagyerdő) 1 pd., Zeke T. és Tsai.

Fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*): 1984. 03. 10. Salgótarján környéke, 1 tojó pd, (?) T.; 08. 23. Mikepércs (Bodóháza) 1 pd, 09. 15. u.ott 1 tojó pd, Zeke P. és Tsai.

Sziki pacsirta (*Calandrella brachydactyla*): 1983. 04. 18. Hortobágy (Szelencés) 7 pár, Dr. Kovács G.; 1984. 04. 02. Balmazújváros (Virágoskúti-h.tó) 2 pd, Gál A. — Rác I.; 07. 24. Nagyiván 2 pd, Debreceni HCs Tábor.

Fülespacsirta (*Eremophila alpestris*): 1983. 11. 26. Hortobágy (Halastó, Mátapuszta) 32 pd, Györösy T. és Tsai.; 12. 18. Konyár (Sós-tó) 6 pd, Végvári Zs. és Tsai.; 1984. 01. 06. Hortobágy (Máta, Juhoshát) 78 pd, Debreceni HCs Tábor); 02. 04. Hortobágy (Papegyházi erdő) 3 pd, Györösy J.-né és Tsai.; 02. 18. Hortobágy (Máta) 12 pd, Konyhás S. és Tsai.; 11. 02. Békéscsaba (alvégi legelő) 3 pd, Kesjár A.;

Fekete varjú (*Corvus corone*): 1984. 04. 14. 1 pd, 7 szürke varjúval, Maárkus F.; 1983. 02. 01. Hegykő 1 pd, Marton I.;

Fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*): 1981. 10. 11. Tata 1 pd löve, Szvezsényi L. közl.; 1984. 11. 01. Háromhuta 1 pd, Dénes P.

Búbos cinege (*Parus cristatus*): 1983. 01. 04. Kőszegi TK (Szabóhegy) 2 pd, 01. 18. Kőszegi TK (Köröskereszt) 3 pd, 02. 02. Kőszegi TK (Kilátóhegy) 2 pd, 02. 17. Kőszegi TK (Borha-f.) 2 pd, 03. 14. Kőszegi TK (Béke-f.) 1 pd, Király R.; 03. 21. Soproni hgs (Récényi-út) 1+1 pd, Soproni hgs (Fáber-rét) 1 pd, Soproni hgs (Várhely) 1 pd, 04. 08. Soproni hgs (Récényi-út) 1 pd, Hadarics F.; 05. 02. Kőszeg (Alsó-erdő) odúban 1 pd, 05. 07. Kőszegi TK (Borha-f.) 1 pd, Király R. — Varga L.; 06. 20. Kőszegi TK (Hámor) 5 pd, Barbácsy Z. — Király R.; 07. 13. Karancs hgs (Bohonyiri kőbánya) 1 hím pd, Rozgonyi S.; 08. 18. Bozsok 1 pd, 08. 25. Kőszegi TK (Borha-f.) 1 pd, Király R.; 12. 04. Szombathely (Kámoni arborétum) 1 pd, Király R. — Varga L.; 1984. 01. 15. Kőszegi TK (Cák) 1 pd, 08. 08. Kőszegi TK (Velem) 1 pd, 08. 10. Bozsok 1 pd, Király R. — Varga L.;

Kormosfejű cinege (*Parus montanus*): 1983. 02. 27. Ipolyszög környéke 2+1 pd, Juhász Á.; 03. 06. Kőszeg (Szabóhegy) 4 pd, Lenner J.; 04. 04. Tiszavasvári (Kastély-erdő) 3 pd, Herczeg F.; 07. 25. Debrecen (Nagyerdő) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 12. 18. Dorog 3 pd, Hopp F. — Teicht I.; 12. 18. u.ott 4 pd, megf. ua.; 1984. 06. 20. Debrecen (Nagyerdő) 4 pd, Györösy T. — Zeke T.; 08. 08. Kőszegi TK (Hörman-f.) 5 pd, 08. 23. Kőszegi TK (Borha-f.) 4 pd, Király R. — Varga L.; 10. 04. Kőszegi TK (Hörman-f.) 1 pd, Kőszegi TK (Gyertyán-f.) 1 pd, 10. 10. Kőszegi TK (Stájer házak) 2 pd, 10. 30. Kőszegi TK (Borha-f.) 2 pd, Király R.; 11. 07. Debrecen (Nagyerdő) 2 pd, 08. 23. Mikepércs (Bodóháza) 1 pd, Zeke T. és Tsai.

Hajnalmadár (*Tichodroma muraria*): 1984. 01. 10. Sopron (belváros) 1 pd (falon és háztetőn) Andrési P.; 03. 04. Salgótarján (Salgóvár) 1 pd (bazalt „zsákokon”) Dr. Ruzsik M.

Szőlőrigó (*Turdus iliacus*): 1982. 10. 17. Szentés (Fertő) 5 pd, Szabó F.; 11. 06. Sopron (Tacsi-árok) 10 pd, Varga Zs.; 11. 14. Sajólad (Sajó-ártér) 5 pd, Petrovics Z.; 11. 14. Szentendrei-szgt 1 pd, Nagy I.; 11. 14. Szőgye — Vének (Duna) 3 pd, Dr. Rékási J.; 12. 04. Budapest (Háros-szgt) 60 pd, Varga Zs.;

Örvös rigó (*Turdus torquatus*): 1982. 10. 17. Apátfalva (Maros-ártér) 2 pd, Bartos G.; 1983. 01. 30. Zagyvaróna, 1 juv. hím

gyűrűzve, Varga F.; 01. 31. Börzsöny hgs (Hollókó) 1 tojó pd, Varga Zs.; 01. 10. Monor 1 elhullott pd, Benei B.; 02. 01. Annavölgy (Miklóberek) 1 him pd, 02. 12. Leányfalu 1 him pd (sárga fagyöngyön) Jánossy L.; 02. 12. Boglárlelle 1 pd, Szatori J.; 03. 13. Salgótarján (Salgóvár) 1 him, 2 tojó pd, Dr. Ruzsik M.; 03. 20. Zagyvaróna (Hársas) 1 him pd, Varga F.; 03. 30. Tard (Dizsnóhegy) 1 him pd, Fitala Cs.; 04. 24. Bükk hgs (Mályinkai-legelő) 1 pár, Kakszi K.; 1984. 01. 27. Annavölgy (Miklóberek) 1 pd, Lenner J.;

Déli hantmadár (*Oenanthe hispanica*): 1983. 06. 16—23. között, Köröstarcsa (építkezésen) 1 pár, Boldog G.; 1984. 08. 26. Apaj 1 him pd, Árkosi J. — Takács V.;

Halvány geze (*Hippolais pallida*): Gyöngyöshalász (belterület), 1983. 05. 30.-án énekel; Szalai F.;

Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): 1982. 03. 28. Vízvár 1 pd, Bank L.; 04. 17. Váti-erdő 2+2 éneklő pd, 04. 24. u.ott 1 pár, Varga L.; 10. 17. Újszeged (Tisza-ártér) 1 pd, Dr. Kasza F.; 12. 08. Órtilos 1 pd, Bank L.; 1983. 10. 22. Zagyvaróna 1 pd, Varga F.; 10. 25. Mezőkövesd, ? pd, Lanszky J.; 1984. 03. 24. Bataapáti 1 pd, Tóth I.; 04. 01. Sopron 1 pd, 04. 03. Sopron 1 pd, Molnár Zs.; 04. 07. Hajdúnánás (Varjas) 1 pd, Rácz I. és Tsai.; 04. 07. Sáránd 2 pd, Zeke T. és Tsai.; 05. 07. Kőszeg (Alsó-erdő) 1 pd, 06. 14. Kőszegi TK (Borhaf.) 2 pd, 06. 20. Kőszegi TK (Hámor) 2 pd, 06. 20. Kőszegi TK (Hörman-f.) 2 pd, Király R. — Varga L.; 09. 06. Bozsok 1 pd, Király R. — Varga L.; 10. 01. Siófok (Tőreki-láp) 1 pd, Keszler Z.; 10. 13. Tömörd 1 pd, Király R. — Varga L.; 11. 04. Sáránd 2 pd, Zeke T. és Tsai.;

Kormos légykapó (*Ficedula hypoleuca*): 1982. 09. 12. Sajólád 3 pd, Petrovics Z.; 1983. 04. 03. Dunasziget ? pd, Steiner A.; 04. 17. Váti erdő, 1 him pd, Varga L.; 04. 17. Tömörd 1 pd, Király R. — Bánhidi P.; 04. 22. Csemő 1 him pd, Gábor L. Mekes M.; 04. 24. Pápa 1 tojó pd, Hörömpöly M.; 04. 24. Sopron (Nagy-Tómalom) 1 him pd, Hadarics T.; 04. 28. Órtilos 1 him pd, Bank L.; 04. 24. Ároktő (Kácsa-szgt) 1 him pd, Dr. Simay A. és Tsai.; 05—07. hó. Fertőd (Kastélypark), 2 pár eredményesen költött, Németh J.; 05. 05. Berhida 1 pd, Major I.; 05. 14. Balmazújváros (Virágoskúti-h. tó) 1 pd, Dr. Sóvágó M.; 08. 02. Sumony 1 pd, Bank L. és Tsai.; 08. 06. Neszmély (Duna-szgt) 1 pd, Pellinger A. — Szimuly Gy.; 08. 07. Sumony 1 pd, 08. 16. 2 pd, Bank L. és Tsai.;

08. 14. Zagyvaróna (Hársas) 1 pd, Varga F.; 08. 15. Zagyvaróna (TT) 1 pd, Varga F.; 08. 20. Pölöske 1 pd, Ács A.; 08. 25. Sumony 1 pd, 08. 26. 1 pd, 08. 27. 2 pd, Bank L. és Tsai.; 08. 28. Tömörd 1 pd, Bánhidi P.; 09. 11. Sáránd 5 pd, Zeke T. és Tsai.; 1984. 04. 21. Esztergom (Szamárhegy) 1 pár, Borbély T.; 04. 21. Pély 2 hím pd, 04. 22. 1 hím pd, 04. 23. Ebszönybánya 1 pár, Kántor J. — Móczár B.; 04. 22. Töserdő (Tisza-ártér) 1 pd, Dr. Molnár Gy.; 04. 25. Siófok (ÁG) 1 pd, Keszler Z.; 04. 28. Tata (Fényesfürdő) 4 pd, Musicz L.; 04. 29. Naszály — Szomód (Ferencmajori-h. tó) 1 pd, Musicz L. 04. 28. Tata 1 pd, Musicz L.; 04. 29. Debrecen (Bodzás-tó) 1 pd, Györösy J.-né és Tsai.; 05. 01. Sopron 1 hím pd, Molnár Zs.; 08. 14. Konyár (Sós-tó) 1 pd, Györösy T. — Baranyai R.; 08. 23. Mikepércs (Bodóháza) 1 pd, Zeke T. és Tsai.;

Havasi szürkebegy (*Prunella collaris*): 1983. 01. 01. Bükk hgs (Garadna-völgy, kőbánya) 1 pd, Petrovics Z. 01. 26. Budapest (Belgrád rakpart) 1 pd, virágládában szedeget, Dr. Kalmár Z.; 02. 11. Visegrád (Salamontorony) 1 pd, Zágon A.; 11. 04. Pécs (TV-torony) 1 pd, Darázi Zs.; 1984. 04. 08. Salgótarján (Salgóvár) 1 pár (füves részen, „bazaltzsákok” között), Dr. Ruzsik M.;

Rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*): 1979. 04. 12. Dunapataj 2 pd, 04. 15. 1 pd, 04. 24. 5—6 pd, 04. 29. 3 pd, Büki J.; 1983. 03. 27. Tiszavasvári (Tóalja) 2 pd, Demeter L. — D. I.; 04. 09. Orosháza (ÁG park) 1 pd, Kis D. — K. E.; 05. 08. Aba 1 pd, Gergely P.; 05. 11. Gátér (Fehértó) 3 pd, Molnár L. — Pál Szabó F.; 05. 11. Fülöpháza (Kondortó) 2 pd, Molnár L.; 05. 12. Fülöpszállás (Kelemenszék) 1 pd, Dr. G. Creutz és Tsai.; 09. 18. Szegvár (Sulymostó) 4 pd, Sáfár A.; 12. 10. Hajdubajos 1 pd, Györösy J.-né és Tsai.;

Havasi pityer (*Anthus spinoletta*): 1976. 03. 21. Farnos 4—5 pd, Büki J.; 1982. 10. 16. Adony (h. tó) 1 pd, Dr. Jánossy D.; 10. 16. Almásfüzitő — Süttő (Dunapart) 1 pd, Magyar G.; 10. 17. Biatorbágy (h. tó) 9 pd, Nagy A. 11. 13. Dinnyés (Fertő, h. tó) 5 pd, Schmidt E.; 12. 11. Dinnyés (Fertő, h. tó) 8 pd, Schmidt E.;

1983. 01. 15. Dinnyés! (Fertő, h. tó) 1 pd, Schmidt E.; 01. 15. Tápiószecső (h. tó) 5 pd, Benei B.; 01. 16. Annavölgy 6 pd, Lenner J.; 01. 22. Nagykálló 1 pd, Bíró I.; 02. 12. Debrecen (Fancsikai-tározó) 2 pd, Zeke T. és Tsai.; 02. 13. Tápiószecső

- cső (h. tó) 5 pd, Benei B.; 02. 12—13. Fertő-tó 1 pd, Dr. Kárpáti L.; 03. 13. Szegvár (Lándor) 1 pd, Szabó F.; 03. 13. Tápiószecső (h. tó) 5 pd, Benei B.; 03. 18. Dóc (Hantházitavak) 4 pd, Dr. Molnár Gy.; 03. 19. Dinnyés 23 pd, Csókay B.; 03. 29. Tiszavasvári (Tóalja) 30 pd, Demeter L. — D. I.; 04. 01. u. ott 62 pd, Demeter L.; 04. 04. Dinnyés 7 pd, Csókay B.; 04. 06. Tiszavasvári (Tóalja) 40 pd, Demeter L.; 04. 06. Dinnyés 5 pd, Csókay B.; 04. 28. Tiszavasvári (Göbolyösi-tó) 8 pd, Demeter L.; 10. 29. Konyár (Sós-tó) 6 pd, Györösy T. és Tsai.; 11. 06. Hajdubagos 5 pd, Györösy T. — Zeke T.; 11. 19. Annavölgy 6 pd, Lenner J.; 11. 09. u. ott 4 pd, megf. ua.; 11. 26. Hortobágy (Halastó, Mátá) 3 pd, Györösy T. és Tsai.; 12. 23. Konyár (Sós-tó) 3 pd, Györösy T. és Tsai.; 1984. 01. 21. Debrecen (Halápi-tározó) 2 pd, Zeke T. és Tsai.; 02. 04. Hortobágy (Halastó) 3 pd, Györösy J.-né és Tsai.; 03. 03. Konyár (Sós-tó) 16 pd, Györösy T. és Tsai.; 03. 10. Hajdubagos 11 pd, Zeke T. és Tsai.; 04. 04. Konyár (Sós-tó) 1 pd, Zeke T. Z. P.; 09. 30. Debrecen (Halápi-tározó) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 10. 06. Derecske 8 pd, Zeke T. — Z. P.; 10. 15. Adács (horgász-tó) 6 pd, Szalai F.; 11. 02. Dorog 3 pd, Hopp F.; 11. 10. Sándoros 1 pd, Györösy T.; 11. 24. Hortobágy (Halastó) 6 pd, 11. 26. Hajdubagos 3 pd, 11. 28. Hortobágy (Halastó) 4 pd, Zeke T. és Tsai.;
- Kucsmás billegető (*Motacilla flva* feldegg): 1983. 04. 16. Kistelek (Millerszék) 2 pd, Bohner P.; 04. 11. Szeged-Fehértó 1 hím pd, Dr. Molnár Gy.; 04. 24. Cegléd (Cigányszéki-tározó) 1 hím pd, Gábor L.; 05. 18.—22. Kesznyéten — Tiszaluc között, „1 pár költése”, Petrovics Z. és Tsai.; 1984. 05. 05. Balástya (Szirtos-szék) 1 hím pd, Széll A.;
- Pásztormadár (*Pastor roseus*): 1975. 06. 20, 23. Nagylózs 1—1 pd, Kőműves J. közl.; 1983. 05. 24—25. Temerin (YU) 2 pd seregélyekkel, Fekete Z., majd 7 pd eperfán, Ternovác T. Balogh I.;

Molnár László

ADATOK A FAUNISZTIKAI SZAKOSZTÁLY IRATTÁRÁBÓL X.

- Északi bűvár (*Gavia stellata*): 1982. 11. 12. Alsógöd — Vác (Duna), 1 pd, Gábor L.; 11. 14. Tömörkény (Csaj-tó) 3 pd, Dr.

Bod P.; 11. 15. Kistormás (h. tó) 2 pd, Dr. Kalotás Zs.; 1983. 11. 12. Sumony (h. tó) 1 pd, Molnár I. és Tsai.;

Sarki búvár (*Gavia arctica*): 1982. 11. 13. Darvas (h. tó) 1 pd, Kurpé I.; Fertő-tó 1 pd, Dr. Kárpáti L.; 11. 14. Fehérvár-csurgó (tározó) 1 pd, Staudinger I.; Esztergom — Szob (Duna) 4 pd, Magyar G. és Tsai.; Fertő-tó 1 pd, Dr. Kárpáti L.; 12. 11. Fertő-tó 1 pd, 12. 12. 1 pd, Dr. Kárpáti L.; Esztergom — Szob (Duna) 6 pd, Magyar G. és Tsai.; 1983. 01. 06. Fehérvár-csurgó (tározó) 1 pd, Staudinger I.; 01. 16. Makó (Gerizdes dűlő) 1 pd, Bartos G.; 03. 13. Lakitelek (Tóserdő, Holt-Tisza) 1 pd, Mészáros Zs.; 05. 08. Újfehértó (Nagy-Vádstó) 1 pd, Szép T.; 10. 25. Kaposvár (Töröcskei-tó) 1 pd, Szabó Zs.; 1984. 10. 21. Tápiószecső (h. tó) 1 pd (még nyári tollazatban), Árkosi J. — Takács V.;

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*): 1981. 06. 15. Tata (Réti-tavak) 1 pd (elhullott), Szvezsényi L. közl. 1982. 09. 11. Nyíregyháza (Szelkó-tó) 4 pd, Szép T.; Hortobágy (Fényes-tó) 26 pd, Dr. Kovács G.; 09. 12. Debrecen (Halápi-tározó) 3 pd, Sándor I.; Sumony (h. tó) 1 pd, Molnár I. és Tsai.; Dinnyés (Nádas-tó) 2 pd, Gábor L.; Tiszavasvári (Fehérszik) 1 pd, Herczeg F.; Darvas (h. tó) 5 pd, Kurpé I.; Fazekasboda (h. tó) 2 pd, Balikó Á.; 10. 16. Nyíregyháza (Szelkó-tó) 1 pd, Szép T.; 10. 17. Tiszavasvári (Fehérszik) 2 pd, Herczeg F.; Hajdubagos 5 pd, Sándor I.; 10. 18. Doc (Hantházi-tavak) 2 juv., Dr. Molnár Gy.; 11. 12. Fertő-tó, 1 pd, Dr. Kárpáti L.; 12. 11. Fertő-tó, 1 pd, Dr. Kárpáti L.; 1983. 04. 17. Ohat (h. tó) 3 pd, Dr. Simay A.; Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Dr. Bod P.; Pusztaszer (Büdösszék TT) 1 pd, Tajti L. — Tasi J.; Naszály—Szomód (Ferenmajori-h.tó) 1 Nagy A.; 05. 14. Szeged (Fertő-h. tó) 1 pd, Liker A. Kaufman G.; 05. 15. Darvas (h. tó) 1 pd, Kurpé I.; Tiszavasvári (Fehérszik) 2 pd, Herczeg F.; Tiszavasvári (Munka MgTSh. tó) 2 pd, Demeter L.; Poroszló (Tisza II. tározó), 1 pd, Lipcsey I.; 06. 20. Tiszavasvári (Szőlőlapos) 2 ad., 1 pull., Demeter L.; Tiszavasvári (Fehérszik), 2 ad., 1 pull., Demeter L.; 09. 25. Pécs (Malomvölgy) 1 pd, Wágner L.;

1984. 04. 14. Tápiószecső (h. tó) 2 pd, Benei B.; 04. 15. Naszály—Szomód (Ferenmajori-h. tó) 1 pd, Musicz L.; 05. 13. Szeged-Fehértó 1 pd, Széll A.; 05. 26. Szalonna (Rakaca-tározó) 1 pd, Balogh J.; 06. 10. Konyár (Sós-tó) 1 pd, Győrösy J.-né és Tsai.; 06. 16. Tápiószecső (h. tó), 2 pd, Benei B.;

07. 24. Hortobágy (Fekete-rét) 10 pd, Debreceni HCs Tábor.; 08. 09. Zalavár 1 pd, Soproni J. — Pözl F.; 08. 22. Rétszilas (h. tó) 1 pd, Szalay R.;

Kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmaeus*): 1982. 11. 16. Ipolyzög (Nyirjes) 1 pd, Kagyerják P.; 1983. 10. 01. Pécs (Malomvölgy) 1 pd, Wágner G. — W. L.; 1984. 06. 21. Tiszaalpár 1 pd, Dr. Molnár Gy. és Tsai.; 02. 12. Naszály—Szomód (Ferencmajori-h. tó) 1 pd, Musicz L.;

Batla (*Plegadis falcinellus*): 1982. 10. 15—16. Fertő-tó 5 ad., Dr. Kárpáti L.; 10. 17. Velencei-tó TT (Dinnyési—Fertő) 1 pd, Zölei J.; 1983. 05. 15. Szeged-Fehértó 12 pd, Selmeczi L.; Pusztaszer (Büdösszék TT) 1 pd, Tajti L.; 10. 07. Kaposvár—Toponár 2 pd, Pintér A.; 1984. 07. 23. Hortobágy (Fekete-rét) 1 pd, Debreceni HCs Tábor.; 10. 06. Derecske 1 pd, Zeke T. és Tsai.;

Kis lilik (*Anser erythropus*): 1982. 10. 31. Tiszasüly 20 pd, Fátér I.; 11. 14. Hortobágy (Halastó) 1 pd, 1983. 02. 14. 5 pd, Dr. Kovács G.; 03. 03. Hortobágy (Zámpuszta, Csécsi-tó) 40 pd, 03. 10. Hortobágy (árasztás) 46 pd, 03. 16. 70 pd, Dr. Kovács G.;

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*): 1982. 11. 14. Hortobágy (Halastó) 4 pd, Dr. Kovács G.; 12. 12. Pusztaszer (Büdösszék TT) 10 pd, Tajti L. — Tasi J.; 1983. 02. 12. Tömörkény (Csaj-tó) 4 pd, 01. 16. 10 pd, Dr. Bod P.; 03. 12. Biharugra (h. tó) 3 pd, Nagy P. — Szani Zs.;

Üstökös réce (*Netta rufina*): 1983. 04. 21. Fertő-tó 1 pár, Molnár Zs.; 05. 11. Naszály—Szomód (Ferencmajori-h. tó) 3 hím, 2 tojó, Musicz L.; 08. 01—07. Újfehértó (Nagyvadas-tó) 4 pd, Nyíregyházi HCs Tábor.; 10. 29. Fertő-tó (Madárvárta-öböl) 3 + 2 pd, Varga Zs. és Tsai.;

Hegy réce (*Aythya marila*): 1982. 10. 19. Tiszavasvári (Göbölösi-tó) 4 pd (tojó, juv.), 10. 28. 4 pd (tojó, juv.), Demeter L.; 12. 18. Neszmély (Duna) 1 elhullott tojó pd, Soóky J. — Jánoska F.; 1983. 01. 16. Szeged-Fehértó 1 pd, Selmeczi L.;

Jegesréce (*Clangula hyemalis*): 1983. 02. 13. Tahi-Kisoroszi (Duna) 1 hím, Nagy I., Makád (Duna) 2 tojó, Dr. Jánossy D.; 12. 16. Budapest (Duna; Margit-szgt), 3 pd, Träger J.; 12. 18. Vác (Duna), 4 pd, Zágon A. és Tsai.

Pehelyréce (*Somateria mollissima*): 1983. 03. 10. Visegrád (Duna) 1 tojó pd, Zágon A. — Zsoldos Á.

- Fekete réce (*Melanitta nigra*): 1983. 12. 10. Budapest (Duna; Óbudai szgt.) 1 pd, Jánossy L.
- Füstös réce (*Melanitta fusca*): 1983. 01. 05. Süttő (Duna) 1 pd, Dr. Sággy A.; 01. 15. Mohács (Duna) 2 pd, Ács A.; 03. 03. Visegrád (Duna) 10 pd, 03. 09. 11 pd, Zágon A. — Szekrányi A.; 12. 10. Budapest (Duna; Óbudai szgt.) 4 pd, Jánossy L.; 12. 11-én u.ott 2 pd, 12. 17. Alsógöd — Sződliget (Duna) 3 pd, Gábor L.;
- Örvös bukó (*Mergus serrator*): 1980. 11. 18. Tata (Réti-tavak), 1 pd löve, Szvezsényi L. közl.; 1982. 12. 12. Süttő (Duna) 2 hím pd, Dr. Sággy A.; 1983. 02. 21. Gönyü — Szob (Duna) 1 pd, Faragó S.; 04. 16. Sumony (h. tó) 1 pd, 11. 12. 1 pd, Molnár I. és Tsai.
- Kis héja (*Accipiter brevipes*): 1984. 09. 15. Sáránd 1 pd, Zeke P. és Tsai.
- Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*): 1979. 08. 24. Dunapataj 1 pd, 1981. 09. 18. 1 pd, 10. 07. 1 pd, 10. 10. 1 pd, 10. 17. 1 pd, 10. 18. 1 pd, 10. 31. 1 pd, Büki J.; 1984. 08. 02. Konyár (Sós-tó) 1 pd, 08. 05. Derecske, 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 09. 30. Csánadalberti (Blaskovics-pusztá) 1 pd, Dr. Molnár Gy. és Tsai.; 09. 15. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Konyhás S. és Tsai.
- Szirti sas (*Aquila chrysaetos*): 1982. 11. 14. Hortobágy (Csécsitő) 1 pd, Dr. Kovács G.; 1984. 03. 03. Naszály — Szomód (Ferencmajori-h. tó) 1 pd, Musicz L.; 10. 24. Annavölgy — Gete, 1 juv. pd, Lenner J.
- Fakó rétihéja (*Circus macrourus*): 1982. 09. közepe, Nyirkáta 1 hím pd, Bartha D.; 1983. 03. 06. Kesznyéten — Tiszadob, 1 pd, Petrovics Z.
- Vándorsólyom (*Falco peregrinus*): 1978. 10. 16. Dunapataj 1 pd, 1979. 04. 01. 1 pd, 04. 15. 1 pd, 04. 16. 1 pd, 1980. 01. 20. 1 pd, 1981. 10. 18. 1 pd, Büki J.; 1982. 01. 02. Ipolyszög (Nyirjes) 1 pd, 01. 10. 1 pd, 01. 17. 1 pd, 02. 28. 1 pd, 03. 20. 1 pd, 04. 04. 1 pd, Kagyerják P.; 04. 01. Tiszabercel 1 pd, Bartha D.; 09. 12. Mártélyi TK, 1 pd, Somodi I.; 10. 14. Szeged-Fehértó, 1 pd, Dr. Sterbetz I.; 10. 17. Zámoly 1 pd, Gáspár A.; 11. 06. Ipolyszög (Nyirjes) 1 pd, Kagyerják P.; 12. 23. Semjén 1 pd, Bodnár P.
1983. 02. 12. Balástya (Őszeszék) 1 pd, Jakab B.; 10. 23. Pród (h. tó) 1 pd, Rác I. és Tsai.; 1984. 03. 01. Bükk hgs (Nyirbérc) 2 pd, Kakszi K.; 08. 26. Annavölgy 1 pd (házi

galambot zsákmányolt), 08. 27. 1 pd, 09. 22. 1 pd, Lenner J.; 09. 29. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Végvári Zs. és Tsai.; 09. 29. Köröstarcsa (Gácsháti-h. tó) 1 pd, Boldog G.; 10. 14. Ipolyszög (Égerláp) 1 pd, Kagyerják P.; 11. 11. Szakmár (h. tó) 1 pd, Szabó L.

Kis sólyom (*Falco columbarius*): 1978. 11. 07. Biharugra (h. tó) 1 pd, Büki J.; 1980. 12. 14. Sümeg 1 pd, ?; 1981. 12. 31. Naszály — Szomód (Ferencmajori-h. tó) 1 pd, Musicz L.; 1982. 10. közepe. Fényeslitke, 1 pd, Dr. Vikár I.; 10. 15. Fertő-tó 1 pd, Dr. Kárpáti I. — Traser Gy.; 11. 13. Apaj 1 pd, Dr. Sterbetz I.; 11. 13. Sumony (h. tó) 1 pd, Molnár I. és Tsai.; 11. 13. Fertő-tó 1 pd, Dr. Kárpáti I. — Traser Gy.; 11. 14. Derekegyház (h. tó) 1 pd, Szabó I.; 11. 14. Tarcál (Ökör-tó) 1 pd, Mercsák J. L. és Neje.; 11. 15. Velencei-tó TT 1 pd, Zölei J.; 12. 10. Nemeske 1 pd, Pintér A.; 12. 12. Tarcál (Ökör-tó) 2 pd, Mercsák J. L. és Neje; 12. közepe. Nagycserkesz — Tamásbokor 1 pd, Dr. Vikár I.; 12. 17. Tengelic 1 pd, Pintér A.; 12. 23. Győr (Ady-város) 1 pd, Nagy L.; 12. 28. Makó 1 pd, Vjgh S.; 12. 31. Szekszárd 1 pd, Pintér A.; 1983. 01. 03. Tengelic 1 pd, 01. 08. 1 pd, Pintér A.; 01. 10. Szegvár (Lándor) 1 pd, Szabó F.; 01. 15. Pacsmag (H. tó) 1 pd, Takács P.; 01. 15. Tengelic 1 pd, Pintér A.; 01. 16. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Dr. Kovács G.; 02. 13. Naszály — Szomód (Ferencmajori-h. tó) 1 him pd, Nagy I.; 02. 18. Tengelic 1 pd, Pintér A.; 03. 05. Tarcál (Hódos-lapos) 1 pd, Mercsák J. L.-né; 03. 06. Kesznyéten — Tiszadob 1 pd, Petrovics Z.; 09. 05. Sopron 1 pd, Molnár Zs.; 11. 04. Nyergesújfalu 1 pd, Szimuly Gy.; 11. 12. Sumony 1 pd, Molnár I. és Tsai.; 11. 14. Nyergesújfalu 1 pd, Szimuly Gy.; 11. 24. Balatonlelle (Irmapusztai-h. tó) 1 pd, Szatori J.; 12. 03. Pély (Rezervátum) 1 him pd, Dr. Ócsai A.; 12. 04. Somogyszob 1 tojó pd, Keszler Z.; 12. 04. Kökény (Malomvölgy) 1 tojó pd, Wágner G.; 12. 04. Tokod 1 pd, Lenner J.; 12. 12. Vajszló 1 pd, Prógl L.; 12. 12. Győr — Gyirmót 1 pd, Nagy L., 12. 18. Konyár (Sós-tó) 3 pd, Végvári Zs. és Tsai.; 12. 21. Mésztegyő 1 pd, Keszler Z.; 12. 25. Várpalota 1 pd, Major I.; 1984. 01. 07. Hortobágy (Malomháza) 1 pd, Debreceni HCs Tábor; 01. 08. u.ott 1 pd; 01. 09. Sárísáp (Annávölgy) 1 pd, Lenner J.; 01. 27. Ebszönybánya 1 pd, Lenner J.; 01. 31. Dorog 1 pd, Hopp F.; 01. 25. Debrecen (mézeshegy-i-tározó)

1 pd, Györösy T. és Tsai.; 02. 01. Öreglak 1 pd, Keszler Z.; 02. 14. Dorog (homokbánya) 1 pd, Schalla E.; 02. 25. Naszály — Szomód (Ferencmajori-h.tó) 1 pd, Musicz L.; 02. 26. Bükk hgs. (Nyirbérc) 1 pd, Kakszi K.; 03. 10. Dorog (Pataksor) 1 pd, Schalla E.; 03. 17. Hortobágy (Halastó) 1 hím, 1 tojó pd, Konyhás S. és Tsai.; 04. 24. Tát-Kertváros 1 pd, Kántor J.; 05. 05. Tát (Pincék) 1 pd, Kántor J.; 09. 29. Hortobágy (Halastó) 1 hím pd, Végvári Zs. és Tsai.; 11. 24. Hortobágy (Halastó) 1 hím pd, Zeke T. és Tsai.

Molnár László

ADATOK A FAUNISZTIKAI SZAKOSZTÁLY IRATTÁRÁBÓL XI.

Téli kenderike (*Carduelis flavirostris*): 1979. 11. 25. Akasztó 20 pd, 1980. 01. 20. Dunapataj 60 pd, 1981. 11. 08. Harta 50 pd, Büki J.; 1983. 01. 15. Órisáp 1 pd, Antal A. és Tsai.; 02. 12. Nyergesújfalu 1 pd, Szimuly Gy.; 03. 10. Tiszavasvári (Göbolyösi-tó) 7 pd, Demeter L.; 11. 08. Zagyaróna 45 pd, Varga F.; 11. 26. Hortobágy (Halastó, Mátapuszta) 30 pd, Györösy T. és Tsai.;

Zsezse (*Carduelis flammea*): 1976. 03. 14. Farnos 4—5 pd, 1977. 12. 04. Apaj 5—6 pd, Büki J.; 1981. 11. 26. Dunasziget 8 pd, Steiner A.; 1982. 12. 13. Szentcsanak (Fertő) 2 pd, Szabó F.; 1983. 01. 01. Guttamási 4 pd, Farkas L.; 01. 03. Lenti 50 pd, Keszler Z.; 10. 28. Dorog 5—7 pd, Hopp F.; 10. 30. Annavölgy 60 pd, Kálmán J.; 11. 04. Annavölgy 10 pd, Lenner J.; 11. 04. Solymár „több” pd, Szabó S.; 11. 06. Sopron 1 pd, Molnár Zs.; 12. 04. Szombathely (Kámon) 20 pd, Király R. — Varga L.; 12. 05. Kőszeg (Bedős-tó) 2 pd, Király R. — Varga L.; 12. 16. Annavölgy 9 pd, Lenner J.; 12. 23. Konyár (Sót-tó) 10 pd, Györösy T. és Tsai.; 1984. 01. 01. Sopron 8 pd, 01. 22. Sopron 8 pd, Molnár Zs.; 02. 04. Dorog (Tömedék) csizékkel 15 pd, Hopp F.; 02. 07. Tokod-Altáró, kenderikékkal 80—100 pd, Lenner J.; 02. 20. Velem 22 pd, 03. 23. Kőszeg (Király-völgy) 2 pd, Király R. — Varga L.;

- Karmazsinpirók (*Carpodacus erythrinus*): 1984. 05. 18. Pilis-szentkereszt 1 hím pd, Moskát Cs.;
- Keresztcsőré (*Loxia curvirostra*): 1983. Kőszegi Tájvédelmi Körzet: 01. 04. Szabóhegy 8 pd, 01. 17. u.ott 10 pd, 01. 18. Vöröskereszt 4 pd, 01. 25. Borha-f. 10 pd, Király R.; 03. 06. Szabóhegy 3 pd, Lenner J.; 03. 04. Szabóhegy 2 pd, 03. 07. Szentvid 3 pd, 03. 28. Szabóhegy 2 ad., 4 juv. pd, 03. 28. Kilátóhegy 2 ad. pd, 05. 02. Szabóhegy 6 pd, Király R.; 05. 13. Halastó 1 hím, 5 juv. pd, Szörényi L.; 06. 03. Szabóhegy 1 pd, Szörényi L.; 06. 03. Stájer házak 1 pd, Király R.; 06. 20. Szabóhegy 3 pd. 06. 27. Borha-f. 1 pd, 06. 30. Borha-f. 1 pd, 07. 25. Borha-f. 1 pd. 08. 02. Borha-f. 1 pd, 09. 14. Borha-f. 2 pd, 09. 16. Halastó 4 pd, Király R.;
- Egyéb területek: 1983. 02. 01. Tahi 1 tojó pd, Urbán S.; 02. 18. Kőszeg 2 pd, Bechtold I.; 03. 08. Háromhuta 12 pd, Dénes P.; 04. 17. Váti-erdő 1 juv. pd, + ének, 04. 24. u.ott 1 hím, 1 tojó, 2 juv., + 2 hang, Varga L.; 06. 05. Csolnok (Magashegy) 2 pd, Lenner J.; 09. 24. Annavölgy-Miklóberek 2+50 pd, Lenner J.; 09. 26. Mogyorósbánya (Kőhegy) 15 pd, 09. 28. Ebszönybánya 2 pd, 10. 01. Mogyorósbánya 2+6 pd, Antal A. — Móczár B.; 10. 02. Debrecen (Vekeri-tó) 1 hím, 2 tojó pd, Debreceni HCs megf.; 10. 06. Mogyorósbánya 2+8—9 pd, 10. 11. u.ott 2 + 12—13 pd, Antal A. — Móczár B.; 10. 17. Annavölgy—Fenyves 27 pd, Lenner J.; 10. 22. Pécs (Makárhegy) 1 tojó pd, Wágner G. — W. L.; 11. 04. Gödöllő (Babat) 9 pd, Fűri A.; 11. 04. Annavölgy—Miklóberek 8 pd, 11. 05. Annavölgy 17 pd, 11. 09. Annavölgy 1 pd, Lenner J.; 01. 18. Annavölgy 4 pd, Lenner J.;
1984. 01. 01. Bükk hgs (Nyírbérc) 1 pd, Kakszi K.; 01. 05. Nagyatád 1 pd, Keszler Z.; 01. 09. Bükk hgs (Borókás teberék 1+10 pd, 02. 06. Bükk hgs (Szentlélek) 1 pd, 02. 23. Bükk hgs (Nyírbérc) „hangok”, 02. 26. u.ott „hangok”, 03. 01. u. ott „hangok”, Kakszi K.; 03. 03. Pécs (Pintér-kert) 1 pd, Wágner G.; 03. 14. Kőszegi TK (Borha-f.) 2 pd, Király R.; 03. 20. Csolnok (Magashegy) 4 pd, Lenner J.; 03. 24. Salgótarján (Salgóvár) 1 hím pd, 03. 25. u.ott 1 pár, Dr Ruzsik M.; 04. 26. Annavölgy 1 pár, 04. 29. — 05. 05. u.ott 1 pár, 05. 06. u.ott „költés, 3 juv.”, 05. 13. u. ott 1 tojó, 4 juv. pd, Lenner J.; 05. 14. Kőszegi TK (Stájerházak)

- 1 pd, 05. 17. u.ott 1 pd, Király R.; 07. 13. Fülöpháza (Madárvárta) 1 tojó pd, Molnár L.; 10. 13. Annavölgy 5 pd, Lenner J.; 10. 19. Fülöpháza (Madárvárta) 1 hím pd, Harangi I. — Molnár L.;
- Sövényármány (*Emberiza cirulus*): 1983. 02. 20. Annavölgy-Miklósberek 2 pd, Lenner J., 06. 23. Pécs (Nagyszokói-út) 1 hím énekel, Ács A. — Molnár I.;
- Kerti sármány (*Emberiza hortulana*): 1984. 05. 20. Kesztlőc (Lencsehegyi-bánya) 1 éneklő hím pd, 05. 30. Kesztlőc 1 hím pd, 06. 04. Csolnok (Magashegy) 1 pd, 06. 09. u.ott 1 pd, Lenner J.;
- Bajszos sármány (*Emberiza cia*): 1973. 01. 27. Budaörs 6—8 pd, 1977. 04. 23. Budaörs 1 hím pd énekel, Büki J.; 1983. 02. 01. Villányi hgs (Villány — Nagyharsány) 1 pár, Gyurácz J.; 02. 12. Pilis hgs (Kesztlőc) 1 pár, Zágon A.; 02. 20. Budaörs 4 pd. 02. 26. 5 pd, Schmidt E.; 03. 05. Piliscsév (Pincék) 4 ad. pd, Márkus F.; 03. 26—27. Pécsvarad (Dombai-tó) 6 pd, Wágner L.; 04. 09. Felsőtárkány (Cserepeskő) 1 pár, Moskát Cs.; 04. 10. Mályinka 1 pár, szőlőben, Kakszi K.; 04. 10. Szarvaskő 1 pár fészket épít, 05. 25. Felsőtárkány (Tarkó) 1 pd, Moskát Cs.; 05. 19. Bükk hgs (Molnárszikla) 1 éneklő hím pd, Horváth R.; 06. 24. Annavölgy „etetés, 3 juv.”, Fehérváriné — Lenner J.; 07. 01. Esztergom (Sátorkő) 1 pd, Márkus F.; 08. 02. Nyirád 3 pd, Varga L.; 10. 08. Annavölgy—Miklósberek 9 pd, Lenner J.; 04. 16. Piliscsaba 1 pd, Schmidt E.; 04. 23. Miskolc 1 pd, Boldog G. — Tóth T.; 06. 04. Bükk hgs (Háromkő) 1 hím, Horváth R.; 1984. 02. 07. Pécs (Szentmiklós-szőlő) 4—5 áttelelő pd, 03. 03. Pécs (Tettye) 1 éneklő hím pd, Wágner G.; 06 08. Boldogkőváralja (kőbánya) 3 éneklő hím pd, Márkus F.; 06. 24. Annavölgy 1 pár + 3 pull., Lenner J.; 06 29. Sölymár (Nagykevény hg) 1 pd, Szabó S.; 07. 01. Esztergom (Sátorkő) 1 éneklő hím pd, Márkus F.;
- Sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*): 1982. 10. 14. Szegeged-Fehértó 6 pd, Dr. Sterbetz I.; 12. 12. Hortobágy (Kúnkapolnási-m.) 2 pd, Dr. Kovács G.;
- Hósármány (*Plectrophenax nivalis*): 1978. 12. 03. Harta 35 pd, 12. 07. Fajsz 2 pd, 12. 11. Dunapataj 7 pd, Büki J.; 1979. 01. 21. Dunapataj 40 pd, 12. 18. Harta 60 pd, Büki J.; 1981. 11. 26. Dunapataj 110 pd, Büki J.; 12. 26. Duna-sziget 1 pd, Steiner A.; 1982. 12. 12. Hortobágy (Kúnkapolnási-m.) 43

pd, Dr. Kovács G.; 1983. 01. 08. Zalkod 4 pd, Tóth T.; 01. 31. Szeghalom (Atyaszegi-legelő) 6 pd, Kurpé I.; 02. 04. Jászalsószentgyörgy 2 pd, mezőgazdasági területen, Fatér I.; 1984. 01. 14. Esztergom (Szamárhegy) 5 pd, Hopp F. — Schalla E.; 01. 27. Komárom (Bélapusztá) 1 hím pd (sertés-telepen), Krug T.

Molnár László

Ökológia

A FENYŐRIGÓ (*Turdus pilaris*) INVÁZIÓS MEGJELENÉSE DEBRECEN KÖZPONTJÁBAN

1984. február 13-án délután 4 óra táján szokatlan látványnak lettem tanúja Debrecen Központjában. A Béke utcának a Vörös Hadsereg és Klaipeda utcák közötti szakaszát, ahol a régi ostor- ill. akácfasor található, a mellékutcákat és a fás udvarokat ellepték a fenyőrigók ezres csapatai. A csapatok dél felől északi irányba tartottak, de közben megpihentek és az ostorfa termésén lakmároztak. A fák feketék voltak a sok madártól, de a rigók nesztelenül viselkedtek, hangjukat nem lehetett hallani. Pillanatok alatt csúszós lett a járda a kihámozott magoktól és a gyümölcsmaradványoktól, amelyeket földről is igyekeztek felvenni. A madarak nemcsak az utca felett szálltak oda-vissza, de a csúcsforgalommal mitsem törődve a mozgó kocsik és a hömpölygő embertömeg közé is leereszkedtek, ill. csoportosan röpködtek. Messzebről úgy tűnt, mintha nagy sötét pelyhek szállingóznának és befüggönyözték az egész utcát. A madarak számát legalább 3—4 ezerre becsültem.

Érdekesség még, hogy az említett hely a balkáni gerle egyik legnagyobb éjszakázóhely-területe, amelyen például 1984. februárjában átlagosan 3700 egyed töltötte az éjszakát. A 16 óra utáni percek éppen e madarak gyülekezési ideje is. Azonban ezen a napon a fenyőrigók szó szerint kiszorították a gerletömeget a helyéről és a gerlecsapatok nem tudtak bejutni a Béke utca környékére, ami még sohasem fordult elő ezen a helyen. Kb. 200 balkáni gerlet találtam ebben a környezetben ezen az estén.

Ilyen nagytömegű fenyőrigómozgást még nem tapasztaltam Debrecen belvárosában 25 éves megfigyeléseim során.

Dr. Bozsko Szvetlana

KIS SÁRSZALONKA (*Lymnocyptes minimus*) ELŐFORDULÁSI ADATOK ALSÓNÉMEDIN

Alsónémedi a Turjánvidék néven emlegetett földrajzi egység peremén helyezkedik el. A kistáj nevét a turjánokról kapta. Ezek a hajdani láprétek legmélyebb pontjai. Az ötvenes években nagy részüket beszántották, ill. drasztikus vízrendezési munkálatok után birkalegelővé degradálták. Emlékük határnevekben maradt fenn, pl. Nagyturján, Nagy rét, Borjújárás. Esősebb évek után azonban a hajdani turjánok helyén feljön ill. megáll a víz. Ideális táplálkozó és pihenő helyet nyújtva a vonuló madaraknak.

Egyik leggyakoribb vonuló faj a sárszalonka (*Gallinago gallinago*). 1950 előtt rendszeres fészkelő volt a vidéken. Ma már fészkelésre alkalmas társulást csak Ócsán talál. Itt találtam meg fészket 4 fiókával 1981. VII. 15-én. Őszi vonuláson időnként tömeges. Így pl. 1983. Ig. 23-án az un. Büdös tavon 350—400 pd-t észleltem.

Említésre méltó a kis sárszalonka megjelenése. Erről a fajról a szakirodalomban az utóbbi 10 évben egyre kevesebb adatot találunk. Megjegyzem, hogy 10 éves Csepel-szigeti megfigyeléseim alatt mindössze egyszer, 1981. augusztus 24-én észleltem Szigetcsépen. Alsónémedin 1981. III. 28-án egy lucernás vízálásban észleltem először 1 pd-t. 1983-ban kései időpontban, május 8-án találkoztam 1 pd-val egy frissen kotort csatorna partján. Közeledtemre alig reagált, úgy kellett felzavarnom, majd néhány méteres repülés után újra leszállt.

Legutóbb 1984. X. 6-án 2 pd-t észleltem egy belvizes kukorica táblán. Közeledtemre néhány erdei cankó (*Tringa ochropus*) és 20—30 sárszalonka repült fel. Combcsizmában tapostam a vizet, már minden madár elhagyta a vízállást, amikor egy fenyércirok (*Sorghum halepense*) csomó mellől szinte a lábam alól kelt fel az első kis sárszalonka. Hangtalanul felemelkedett, majd 20—30 m-es egyenes vonalú repülés után újra leszállt. Ezután tudatosan kerestem tovább és kb. 5 perces taposás után újabb példányt rebentettem fel a sűrű fenyércirkosból. Ez is hangtalanul emelkedett s kb. 20 m megtétele után szállt le újra.

Erre a példányra újra rámentem s hihetetlen közelre bevárt, tökéletes rejtőszíne miatt megpillantani csak a felrepülés pillanatában tudtam.

Zsin Géza

**KERTI ROZSDAFARKŰ (Phoenicurus phoenicurus)
FÉSZKELÉSE ÉS KÖLTÉSE GARÁZS SZELLŐZŐ
NYÍLÁSÁBAN**

Két egymást követő évben kerti rozsdafarkú fészkelte Ózdon a garázsom ajtaja fölött lévő szellőző nyílásába. A szellőző nyílás külső része kerámia ráccsal van ellátva. 1984-ben áprilisban kezdték meg a fészkek építését a már említett helyen, és 4 fiókájukat szerencsésen ki is repítették.

A garázs körül állandó zaj és motorzúgás van, de örömmel tapasztaltam, hogy ez nem zavarta őket.

Szántó István

MEGFIGYELÉSEK BÜKKSZENTKERESZTEN

Bükkszentkereszten 1984 júniusában kerti rozsdafarkú pár fészkelte az egyik faházon lévő villanyórában. A villanyóra üvege ki volt törve és így könnyen oda tudta rakni a fészket. Megfigyeltem, hogy amikor a szülők etették a fiókáikat, mindig kihozták a fészkekből az ürüléket és azt a villanyvezetékre tették.

Szántó István

**ADATOK GYÖNGYBAGOLY (Tyto alba) GYŐR-SOPRON
MEGYEI TÁPLÁLKOZÁSÁHOZ**

Gyűjtés helye: Gyimrót, 1983. 12. 04. (D típusú mesterséges odúban talált köpetek)

Átlagos egyedszám köpetenként: 4,61

Gyűjtő: Nagy Lajos

A zsákmányállatok fajonkénti megoszlása:

	db	%
Erdei cickány (<i>Sorex anareus</i>)	55	33,13
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	18	10,85
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	26	15,66
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	22	13,25
Törpe cickány (<i>Sorex minutus</i>)	28	16,87
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	10	6,04
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	4	2,40
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	3	1,80
Összesen	166	100,00

Pálvölgyi Tamás

**ZSÁKMÁNYÁLLATOK MEGOSZLÁSA MACSKABAGOLY
(*Strix aluco*) KÖPETEKBEN TALÁLT MARADVÁNYOK
ALAPJÁN**

Gyűjtés helye: Felsőpetényi (Nógrád vm.) kastély épületében,
1983. áprilisában. A kastély parkja 18 holdas
vegyes erdő, öreg fákkal.

Gyűjtő: Nagy László

Faj	db	%
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	45	49,00
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	15	16,23
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	10	10,89
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	8	8,62
Mogyorós pele (<i>Musardinus avellanarius</i>)	4	4,36
Erdei pocok (<i>Chlethrionomys glareolus</i>)	4	4,36
Vízi pocok (<i>Arvicola terrestris</i>)	2	2,18
Vízi cickány (<i>Neomys fodienus</i>)	1	1,09
Pirók egér (<i>Apodemus agrarius</i>)	1	1,09
Madár (<i>Aves sp.</i>)	2	2,18
Összesen	92	100,00

Pálvölgyi Tamás

ADATOK A VIZIRIGÓ (*Cinclus cinclus*) TÁPLÁLÉKAHOZ KÖPETEI ALAPJÁN

A vizirigó köpetteket Losonczi László gyűjtötte a Garadna és a Szinva patakokról 1984. 11. 25-én (30 ép és 9 törött köpet). Összsúlyuk: 3,90 g, a legkönnyebb köpet: 0,09 a legnehezebb köpet 0,13 g volt.

A 30 ép köpet méretei: 14,8 x 10,3; 14,8 x 6,0; 14,0 x 7,9; 13,9 x 7,1; 13,9 x 7,0; 13,8 x 7,5; 13,1 x 7,8; 13,0 x 8,1; 12,9 x 5,9; 12,9 x 5,8; 12,8 x 10,0; 12,5 x 6,2; 12,1 x 6,4; 12,0 x 6,9; 11,9 x 7,6; 11,9 x 6,9; 11,8 x 10,9; 11,8 x 6,9; 11,5 x 8,9; 11,1 x 8,1; 11,1 x 7,0; 10,8 x 7,1; 10,1 x 7,8; 10,1 x 6,0; 10,1 x 5,8; 10,1 x 5,7; 10,1 x 5,6; 8,2 x 5,2; 8,0 x 7,6; 8,0 x 6,1 mm. A harminc ép köpet közül 27 vörös, 3 szürkés színű volt. A csak közönséges bolharákat (*Gammarus fossarum*) tartalmazó köpetek voltak a legvörösebb színűek, három köpet amelyekben főleg egyéb ízeltlábúak voltak, szürkés-fekete volt. A köpetekben ötféle táplálék 1 esetben, négyféle 1 esetben, háromféle 6 esetben, kétféle 12 esetben, egyféle táplálék 10 esetben fordult elő. A teljes anyag 665 meghatározott zsákmányállatból, 8 db növényi táplálékból állt, s 1 esetben 2 db zúzókövet is találtunk a köpetekben. Ezek mérete: 1,9 x 1,1; 1,0 x 0,7 mm volt. A köpetekben legnagyobb számban alsórendű rákot (*Gammarus fossarum*) és egyéb rákmaradványt: 87,06 %-ban, vízi bogarat: 7,36 %-ban, kérészt, álkérészt: 2,10 %-ban, tegzest: 1,80 %-ban, szitakötő lárvát: 1,35 %-ban, búvárpoloskát: 0,18 %-ban, füles planáriát: 0,15 %-ban találtunk. A növényi táplálék közé sorolt fűzfakéreg valószínű úgy került a köpetbe, hogy vizirigó rovart keresett a parton levő fűzfák kérgében.

A részletes felsorolását a táblázatban mutatjuk be. A rák- és csigatáplálékot sok esetben csak törmelékként lehetett kezelni. A köpetekben talált táplálék minősége azt tanúsítja, hogy a vizirigó a táplálékát vagy a vízből (sebesfolyású patakból), vagy közvetlenül a vízpartközleléből szerzi. Halmaradványt egy esetben sem találtunk a köpetekben.

A vizirigó tápláléka 39 köpet alapján:

°Táplálék: darabszám esetben

Növényi táplálék:

Salix sp. (kéreg) — fűzfakéreg 8 2

Állati táplálék:

Gammarus fossarum — Közönséges

bolharák 535 38

Crustacea sp. maradvány — rák maradvány 44 5

Anacaena globulus — Gömbded csiborka 34 5

Helmis maugei — Bronzos karmosbogár 11 5

Ephemera danica — Dánkérész 9 2

Heptagenia lateralis — Kérész 4 2

Latelmis volkmari — Sebesvízi kormosbogár 2 4

Odontocerus albicorne — Tégzes 2 2

Calopteryx virgo (larva) — Kisasszony
szitakötő lárva 9 1

Mystacides nigra — Vízi tegzes 7 1

Dasysteiga obsoleta — Tégzes 2 1

Rhyacophila tristis — Tégzes 1 1

Protonemura praecox — Álkérész 1 1

Dugesia gonocephala — Füles planária 1 1

Sigara lateralis — Közönséges búvárpoloska 1 1

Mollusca sp. töredék — Puhatestű töredéke x 1

Zúzókö: (gastrolith) 2 1

Dr. Rékási József

ÖKÖRSZEM (Troglodytes troglodytes) KÉSŐI FÉSZKELÉSE

A Tiszaalpár melletti öreg égeresben korhadt fatörzs harkály-vájta mélyedésében egy friss, teljesen kész ökörsem-fészket találtam 1984. 04. 23-án. A fészek a talajszinttől 1 m magasan volt. Májusban a fészket változatlan állapotban, üresen találtam. Június 4-én a környéken egy éneklő hím mozgott. Egy ökörsem meg is jelent a korhadt fatörzsön, láthatóan fészekhely kereséssel foglalatoskodott. Egy másik harkály-vájta lyukba is beugrott és elkezdte csőrével kidobálni a korhadékot. Később a kész fészket is megszemlélte annak nyílására ugorva. A következő hetekben üresen maradt a fészek, de augusztus 1-én zöld mohával és újabb növényi szálakkal kitatarozva találtam, a csészében 4 tojás volt. Az öreg madár néhány perc múlva a fészekbe szállt és kotlott. Augusztus 31-én a fészek már üres volt. A nyomokból (kitágult bejárónyílás, ürüléknyomok) ítélve a fiókák rendben kirepültek.

Dr. Molnár Gyula

KÉSEI GYÖNGYBAGOLY FIÓKÁK (Tyto alba) A LEBÉNYMIKLÓSI TEMPLOMTORONYBAN

Mikor 1984. 10. 20-án ellenőriztük a gyöngybagoly előfordulását a lebénymiklósi templomtoronyban, a padlásrészen meglepetésünkre három fiókát találtunk. Még pelyhesek voltak, de elsőrendű evezőik már jól látszottak. A tojó érkezésünkre elhagyta a fészket, a hím madarat a fészektől távolabb, fent a toronyban találtuk meg, jöttünkre nem repült el.

Szücs Szabó László — Marton István

AUTÓK ÁLTAL ELÜTÖTT ÁLLATOK

1984. 08. 29-én Farnosról átkerékpároztunk Gödöllőre. A mintegy 60 km-es szakaszon az úttest mindkét oldalát szemmel tartva (és persze az úttestet is) a következő állatok tetemeit találtuk:

hörcsög	19 pd.	fácán	1 pd.
sün	4 pd.	fecske	1 pd.
göreány	3 pd.	veréb	3 pd.
menyét	1 pd.	kis őrgébics	1 pd.
macska	1 pd.	egyéb madár	7 pd.
egyéb emlős	1 pd.		<hr/>
	29 pd.		13 pd.

Az „egyéb” rovatban szerepelnek a meghatározhatatlan állapotú példányok.

Több élő hörcsögöt is láttunk az út szélén, melyek a gépkocsikról jelentős mennyiségben leszóródott gabonát gyűjtögettek. Feltételezhető, hogy ez magyarázza az elütött hörcsögök nagy számát.

Érdemes lenne más területeken is hasonló adatgyűjtést végezni, melyek birtokában talán helyenként védelmi intézkedések is foganatosíthatók lennének.

Cseresznye Éva — Sági Oszkár

Etológia

ERDEI FÜLESBAGLYOK (*Asio otus*) SZOKATLAN ZSÁKMÁNSZERZŐ MAGATARTÁSA

Dombóváron a Népköztársaság utcában ismét megjelentek az erdei fülesbaglyok, melyek itt telelnek át (Mad. Táj. 1984 január—február—március P/34.). A 8—9 pd-t számláló kis csapat szeptember utolsó napjaiban mutatkozott először. A szürkület első órájában (5—6 óra között) elhagyják a nappali búvóhelyül szolgáló fák ágait, és a szomszédos épületek lapostetejére szállnak. Előnyben részesítik az ott lévő felépítményeket, főleg a TV antennákat és azok merevítő drótköteleit. Ebben az órában általában nem távolodnak el a házaktól, kisebb-nagyobb köröket repülnek, majd visszaszállnak az antennákra. Talán bemelegítenek az esti vadászathoz? Teljes besötétedés után viszont megélnék, és végül eltűnnek. Valószínűleg a város környékén fekvő vizenyős rétekre és mezőgazdasági táblákra mennek vadászni.

A tetőn azonban nemcsak baglyok, hanem házi galambok (*Columba livia domestica*) is tartózkodnak. (A házban az egyik lakó rendszeresen eteti őket, s így odaszoktak. Ezenkívül a tetőpárkányzatnak döntött néhány palalapot kihasználva az így keletkezett mesterséges „odúkbán” még költenek is. Kötő madarakat októberben, sőt novemberben is lehet látni.)

Október 29-én sötétedéskor megint a baglyokat figyeltem és meglepődve vettem észre, hogy az egyik bagoly, az általa felriasztott galambot üldözőbe vette. A galamb először össze-vissza repkedett, eközben a bagoly majdnem megfogta. Amikor azonban rájött arra, hogy honnan fenyegeti a veszély, úgy látszott megnyugodott és nem túl gyorsan, elrepült. Ez a sebesség már sok volt a bagolynak, mert rövid üldözés után ott hagyta a számára túl gyors prédát, és inkább egyik társával kergetőzött. Ez még néhányszor megismétlődött, és a „vadá-

szat” mindig játékos kergetőzésbe fulladt. A bagoly talán csak játszani akart a galambbal is, de az „nem vette a lapot”. Ugyanez az eset megismétlődött egy másik helyzetben is. Több bagoly kis csoportban kergetőzött, és egy galamb felrebbent, pont a „fogócskázó” madarak közé. A lomhán repkedő baglyok vilámgyors ragadozóvá váltak, s a galamb csak nagy szerencsével tudott megmenekülni. A baglyok megint „állva” maradtak, és a „zsákmány” eltűnése után ismét egymást kezdték kergetni.

Másnap megnéztem a tetőket, de nem találtam tépésnyomot. Tehát nem sikerült a baglyoknak zsákmányul ejteniük a náluk sokkal jobban repülő galambot.

Ez az eset a következő nap már nem ismétlődött meg. A galambok megtanulták, hogy a baglyokat nem kell komolyan venni, és ha a kergetőző baglyok pihenőhelyük felett repültek el, már nem rebbentek fel ijedten, hanem tovább pihentek.

Orbán Zoltán

EGY FÜGGŐCINEGE (*Remiz pendulinus*) PÁR FÉSZEKÉPÍTÉSE

1984. április 13-án Rózsaszentmártontól (Mátraalja) DK-re, 1 km-re lévő mocsaras részen találtam meg a 2—3 napja elkezdett „hintát” egy csörögefűzfán (*Salix fragilis*), 3 m magasan. A terület növénytársulásának főbb fajai: széleslevelű gyékény (*Typha latifolia*) kisebb részen keskenylevelű gyékény (*Typha angustifolia*), nád (*Phragmites communis*), csoportosan csörögefűz, és egyéb növények. Április 15-én a megfigyelést 13—17 óráig végeztem. A fészek a két nappal ezelőttinél már sokkal nagyobb volt. Ezen a napon láttam először a függőcinege párt. Első ránézésre majdnem egyformának tűntek, de az egyik pofafoltja valamivel nagyobbnak látszott (ez volt a hím). A „hintához” 3—4 perces időközökben érkeztek, legtöbbször a széleslevelű gyékény tavalyi bugájával. Ezt a „hintát” aljába építették be. 17 óra felé egyre ritkábban jelentek meg. Április 18-án 16.30-tól 18 óráig végeztem megfigyelést, ekkorra a fé-

szek alja teljesen elkészült. Ez egy 8 cm vastag tömör rész, mely többségében gyékény bugájából, kisebb százalékban fűz kérgéből áll. A tartóvillát is beépítették, ide inkább kérget használtak, és csak kisebb mennyiségben bugát. A „hinta” oldalának építéséhez egyaránt használtak bugát, és kérget is. A hím szorgalmasabb volt mint a tojó. 17.45 után a gyékényveszszők között élelem után jártak.

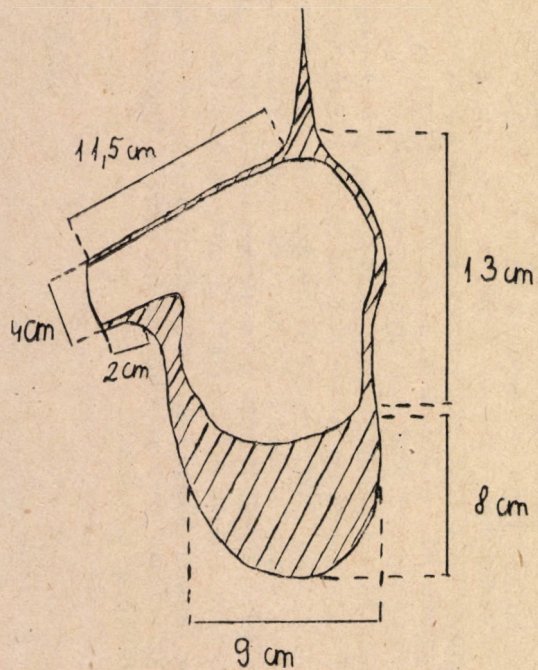
Április 21-én 9 órától 12.30-ig a „fészekhinta” nem sokat változott. A madarak eleinte csak bugával érkeztek, ezt a „hinta” belsejébe és oldalába építették be. 9.50-kor a két madár egyszerre érkezett meg, és ekkor pározni láttam őket (a fészek 14 nap múlva lett kész). 10 óra után egyre gyakrabban érkeztek kéreggel is, amiért 150 m-re is elrepültek, de legtöbbször csak 20—25 méterről gyűjtötték a vékony kéreg-szalakat. A hím több fészekanyagot hozott, és aktívabban is épített, míg a tojó gyakran tollázkodott, vagy rövidebb-hosszabb ideig távol volt a fészektől. 11.30-után egyre ritkábban érkeztek, 12.20-ig mindössze ötször szálltak a „hintához”, az idő nagy részét táplálkozással töltötték. 12.20-után ismét felgyorsult a fészeképítés üteme.

Április 25-én a fészek már kb. 2 hete épült. Még mindig két lyuk volt látható rajta, az egyik a bejárat helyén, ez 5 cm, a másik vele szemben, ez 2 cm átmérőjű volt. A 2 cm-es lyuk egy domborulaton volt, mely nagy mennyiségű kéregből, és kevés bugából állt. A bejárónyílás csövét is elkezdték építeni, ide bugát és növényi szálakat egyaránt használtak.

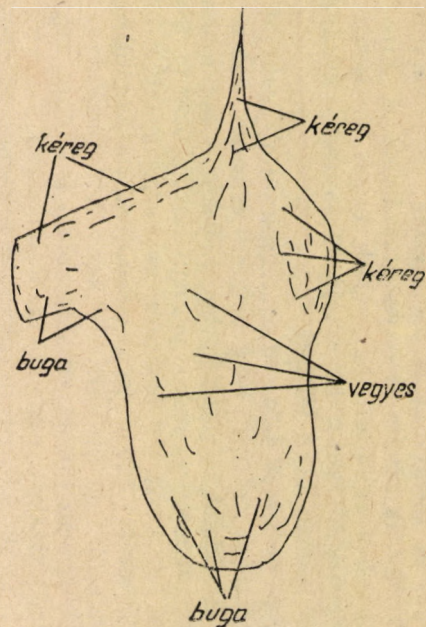
Május 1-én 16 óra körül a fészek nagyja készen volt, már csak a bejárónyílás csövét építették. A felső részre kérget, és elvéve bugát, az alsó felére bugát és kérget egyaránt használtak. Május 4-én estére a fészek teljesen elkészült. Ekkor csak a tojó volt jelen, bugát hozott, és a fészket bélelte. Néha 10—15 percig el sem hagyta azt, feltehetően már tojásai voltak.

A fészek összességében tehát több mint három hétig készült. Sajnos az 5 fióka nem repülhetett ki, mert a tojó ismeretlen okból kifolyólag elpusztult.

Nagy János

(1) A fészék keresztmetszete

(2) A fészék építőanyagának elhelyezkedése

**BARNA RÉTIHÉJA (*Circus aeruginosus*) ZSÁKMÁNYSZER-
ZÉSE DANKASIRÁLY (*Larus ridibundus*) TELEPEKEN**

Az Etyek-Pusztakócsi Mocsarak Természetvédelmi Területen, a Fekete réten sikerült megfigyelnem barna rétihéják vadászátat dankasirály fiókákra.

A mesterségesen elárasztott terület nagy része náddal borított. Így ideális fészkelőhelyet nyújt a rétihéjának. Több mint 10 pár barna rétihéja költött itt. Egy hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) párt is több alkalommal megfigyeltünk.

A dankasirályok kis szigeteken, telepesen fészkeltek. A vadászó rétihéja alacsonyan, közvetlen a nád felett érkezett. A telep fölött repkedő sirályok jelezték közeledését. Bevágott a telepre, de láthatóan még nem törekedett zsákmányolásra, inkább csak kiválasztotta áldozatát, majd a minden irányból reá vágó, kiabáló sirályok kíséretében eltávolodott a szigettől. Miután sikerült így a szülőket elcsalni a fiókáiktól, egy gyors fordulattal otthagya hangoskodó üldözőit és lecsapott a kiválasztott fiókára. Ezután gyorsan elmenekült. Általában minden harmadik próbálkozása járt csak eredménnyel.

Kiss Péter

Madárgyűrés

II. ÓCSAI ORNITOLÓGIAI TÁBOR 1984.

A MME 25. Óbudai Helyi Csoportja 1984. július 18 — augusztus 28. között második alkalommal rendezte meg madárgyűrés-vonuláskutató táborát az Ócsa-Dabasi Tájvédelmi Körzet területén, Ócsa község határában. A munkát az OKTH Budapesti Felügyelősege és a környék termelészövetkezetei és állami gazdaságai anyagilag is támogatták. A táborban öt napos turnusokban átlagosan 12, összesen 92 fő dolgozott, és 31 vendégünk volt. A fogóhálókat a területre jellemző, öt eltérő növénytársulásban állítottuk fel, és kelet-nyugat irányban tájoltuk őket. Feljegyeztük a madarak hálóbá akadásának irányát és magasságát is. A negyven napos időszak alatt 60 faj 2788 egyedét gyűrtük és 739 visszafogásunk volt. (Mivel az előző évben nem közzeltük a tábor eredményeit, összehasonlításként néhány adatot most ismertetünk.)

1983-ban 55 faj 1379 példányát jelöltük és 269 visszafogásunk volt. Az 1984. évi minden vonatkozásban jobb eredmény a 10 nappal hosszabb táboridőn kívül a kedvezőbb időjárásnak és a több, változatos növénytársulásban lévő hálóállásnak köszönhető.

A két év nyári táborában legnagyobb számban fogott fajai a következők voltak:

1983.

Foltos nádiposzáta	
(<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	184 pd (13,3 ‰)
Cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	173 pd (12,5 ‰)
Barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>)	154 pd (11,2 ‰)
Énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	129 pd (9,4 ‰)

1984.

Foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	549 pd (19,7 ‰)
--	-----------------

Cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	498 pd (17,9 ‰)
Füstifecske (<i>Hirundo rustica</i>)	312 pd (11,2 ‰)
Barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>)	105 pd (7,4 ‰)
Csilcsp-füzike (<i>Phylloscopus collybita</i>)	182 pd (6,5 ‰)
Énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	159 pd (5,7 ‰)
Fülemülesitke (<i>Luscinola melanopogon</i>)	104 pd (3,7 ‰)

A nyári táborok a területen folyó egész évi sokrétű kutatómunka keretébe illeszkednek, amelynek eredményeiről már eddig is több középiskolás tanulmányi verseny-, főiskolai diplomadolgozat és tudományos közlemény készült.

Radács Alajos — dr. Csörgő Tibor

A IV. SUMONYI ORNITOLÓGIAI TÁBOR EREDMÉNYEI 1984.

A MME Baranya megyei Csoportjának szervezésében 1984. július 28—augusztus 26. között negyedik alkalommal szerveztünk ornitológiai tábort a sumonyi halastavaknál. A Bikali Állami Gazdaság helyi üzemegységének tárgyi segítségével kívül jelentős összeggel támogatta munkánkat a Pécs Városi Tanács Mezőgazdasági Osztálya és az OKTH Dél-Dunántúli Felügyelősége. A 76 résztvevő 11 helyi csoport tagjai közül került ki.

Az 1983. évben elindult madárgyűrűzési és faunisztikai programunkat az idén kísérleti jelleggel vedlésleírással bővítettük. Az alapos előkészítésnek köszönhetően a tábor működésének legeredményesebb évét zártuk.

1. Madárgyűrűzések:

A madarak befogásához 222 fm. függönyhálót, valamint néhány ragadozóhálót, kandlit és varsát használtunk. A táborozás folyamán 57 faj 3280 példányát jelöltük meg. A befogást a fecskék számának alapos csökkenése mellett a nádiposzáták számának erőteljes növekedése jellemezte. Az újonnan gyűrűzött madarak 13,9 ‰-át fogtuk vissza. 40 pd régi magyar gyűrűs és 2 pd külföldi gyűrűs madarat is ellenőriztünk.

A táborban 50 pd-t elérően gyűrzött fajok:	
Füstifecske (<i>Hirundo rustica</i>)	118 pd
Függőcinege (<i>Remiz pendulinus</i>)	94 pd
Nádi tücsökmadár (<i>Locustella luscinioides</i>)	119 pd
Nádirigó (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	77 pd
Cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	782 pd
Énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	95 pd
Foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	1156 pd
Barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>)	166 pd
Kis poszáta (<i>S. curruca</i>)	56 pd
Sisegő füzike (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	85 pd

Kis számban gyűrzött érdekesebb fajok: bakcsó, héja, egerész-ölyv, barna rétihéja, guvat, kis- és pettyes vízcisibe, vízityúk, kis lile, billegetőcankó, barkóscinege, nagy fülemüle, kékbegy, berki tücsökmadár, fitiszfüzike, örvös- és kormos légykapó, erdei pityer.

2. Faunisztikai megfigyelések:

A tavalyi évben bevezetett rendszeres faunisztikai felmérések gyakorlatát az idén is folytattuk. A bejárások során 134 faj jelenlétét mutattuk ki a tórendszer területén. Érdekesség a csüllő igen korai előfordulása, és a ritka csérfajok megjelenése. (Az adatokat a Faunisztikai Szakosztálynak továbbítottuk).

3. Vedlésleírás:

A madarak vedlésének leírását tábori körülmények között első ízben valósítottuk meg. Munkánk kísérleti jellegéből adódóan természetesen akadtak problémák, de azt itt szerzett tapasztalatokat a következő táborokban jól tudjuk hasznosítani. Elsősorban az EURING szisztéma alapján készült formanyomtatvány szorul némi átalakításra.

A nehézségek ellenére így is 32 faj 151 példányán végeztünk vizsgálatokat. Nagyobb példányszámban leírt fajok: nádi tücsökmadár 25 pd, barátposzáta 22 pd.

Bank László

VEGYES hírek

FOTÓZZUNK VEREBEKET IS!

Régebben is tudtuk, de a „Legkedvesebb madaraink” c. sorozat készítése közben vált számomra is egészen „kézzelfoghatóvá”, mennyire gyengén állunk fotók dolgában, amikor az úgynevezett közönséges fajokról van szó. Ha egyszer sor kerülne mondjuk a nagy kócsagra, a gulipánra vagy a gyurgyalagra, valószínűleg nem kellene fotókat kunyerálni, netán külföldiekhez fordulni, hiszen könyékig vájkálhatnék a szebbnél szebb felvételekben. De ha úgy gondolom, hogy például a kerti rozsdafarkú, valamelyik fülemüle vagy éppen a házi veréb lenne az egyik soron következő füzet témája, a fotók tekintetében biztosan nehézségek merülnének fel. Pedig igazán kedves madaraink és ritkasággal sem vádolhatjuk őket. Nem kívánom boncolgatni az okokat, miért hanyagolják el fotósaink ezt vagy azt a madárfajt, pontosan azokat, amelyekért nem kell utazni, amelyek a házunk környékén, a kertben, erdőszéleken, bokrosokban is megtalálhatók, lencsevégre kaphatók. Vagy miért nem készülnek képek nagyobb számban madarokról táplálkozás, röpkedés, éneklés, fürdés stb. közben, tehát olyan fotók, amelyek a fajt mindennapi tevékenysége közben ábrázolják? Kétségtelen tény, hogy a fészeknél biztosra lehet menni, de ha a „trófea” értéket nézzük, talán mégis csak több pontot érdemelnének az iszappadon keresgélő partimadarak, a bögáncsokon hintázó tengelicek vagy az a nagy fakopáncs amelyet „műhelyében”, az ágvillába vagy repedésbe szorított fenyőtoboz bontogatása közben örökített meg a lencse. De kedves és amellet művészileg is magasan értékelhető képeket lehetne készíteni egy egyszerű tócsánál is, ahová a fecskék járnak sarat gyűjteni, és ahol a legkülönbözőbb madarak isznak és áztatják tollaikat. Vagy milyen jó és amellet jellemző kép lett volna például a barátposztítás füzethez a tö-

mött bodzatányéron lakmározó madár. De sajnos nem akadt ilyen fénykép!

A címhez visszakanyarodva nemcsak a „Legkedvesebb madaraink” sorozat kedvéért, de madár-fotós lelkiismeretünk megnyugtatósára fotózzunk verebeket is! Persze emellett szürke légykapót, csicsörkét, kis poszátát, búbos pacsirtát, ökörszemet, énekesrigót és még sok más olyan madarat, amelyekkel igazán úton útfélen találkozhatunk. A fülemülés füzet például az első egyike lett volna — ha lett volna hozzá fotó. Amikor jobb híjján legutóbb külföldi ismerősömtől kértem néhány jó fülemüle felvételt, kicsit csodálkozva nézett rám. Nem mondott semmit, de azért én, bár nem vagyok fotós, egy kicsit szégyeltem magam.

Schmidt Egon

KOMPETÍCIÓ A BARÁTPOSZÁTA (*Sylvia sticapilla*) ÉS A KERTI POSZÁTA (*S. borin*) KÖZÖTT

Közismert, hogy az énekesmadarak, így a poszáták is kisajátítják és megvédelmezik a fészkek körüli területet, territóriumot tartanak. A fészkek körüli tér védelme egyrészt a táplálékserzését biztosítja, másrészt a fészkeléshez nyújt megfelelő közeget. A táplálékforrásokért, ill. közvetlenül a térért folyó küzdelem (kompetíció) különösen kifejezett a költési szezonban. Megfigyelhető a kompetíció fajtársak között (intraspecifikus kompetíció) és különböző fajok között is (interspecifikus kompetíció). Különböző fajok között ritkábban eredményez látványos territóriumharcokat, mint fajtársak között; s gyakran pusztán a létezése is nehezen kimutatható. Ha két faj között erős a kompetíciós kölcsönhatás, ez rendszerint az adott környezetben gyengébb faj eltűnéséhez vezet.

A fajok közötti kompetíciót Garcíanak sikerült egy látványos kísérletsorozattal elemeznie. (Garciox E. J. 1983. An experimental test of competition for space between blackcaps *Sylvia atricapilla* and garden warbler *Sylvia borin* in the breeding season. *Journal of Animal Ecology*, 52: 795—805.) Garcia kísérletéhez egy olyan kb. 15 ha-os erdős-bokros foltot keresett Angliában, melyben nagy számban szoktak fészkelni barátposzáták és

kerti poszáták. Feltételezte, hogy a territorium-foglalásban a barátposzáta előnyt élvez a kerti poszátával szemben, mivel április közepén már megérkezik, viszont a másik faj csak május elején. 1978-ban és 1980-ban feltérképezte a területen a két faj territóriumait, s az eredményeket az 1979-es adatokkal hasonlította össze, amikor kirekesztette a területről a barátposzátát. Minden megtelepedni készülő barátposzáta közelében függönyhálót állított, s magnóról a faj énekét játszotta le. A territóriumot-foglaló madár idegen betolakodót sejtve hevesen reagált a hangra, s könnyen kifogható volt. A megfogott barátkaposzátákat 50 km-el távolabb engedte szabadon, s így máshol költöttek. A kifogásokat a költési szezonban folyamatosan végezte, s az újonnan bevándorlókat is hamar eltávolította. Így módon a területet sikerült barátposzáta-mentessé tennie.) A kifogásos kísérlet évében a kerti poszáták száma kb. 2-szer nagyobb volt a vizsgálati területen, mint a másik két évben, továbbá olyan habitat-foltokban is megtelepedett, ahol korábban csak a barátposzáta. Ilyen két erősen versengő faj csak azért maradhat fenn együtt a területen, mert a habitat változatos, s egyes foltokban az egyik, más foltokban a másik faj élvez előnyt. A két faj között finom egyensúly alakul ki. A kifogásos kísérleteknél külön érdekes probléma, hogy a megüresedett helyekre honnan érkeznek újabb madarak. Ezek lehetnek megkésett vonulók, vagy a kedvező területekről kiszorult gyengébb madarak, rendszerint pár-nélküli hímek. Ebben a témakörben végzett színcinegén (*Parus maior*) igen érdekes kísérleteket Krebs is. (Krebs, J. R. 1971. Territory and breeding density in the great tit, *Parus maior* L. *Ecology*, 52: 2—22.) Egy kis erdőből a színcinegéket folyamatosan eltávolította, s a kifogottak helyén mindig újabbak jelentek meg. Kimutatta viszont, hogy az erdő körüli bokrosokban és az utakmenti sövényekben kóborló színcinegék száma lecsökkent.

Dr. Moskát Csaba

MADÁRSZÁMLÁLÁSI ELJÁRÁSOK I. VIZSGÁLATI ALAPELVEK

Az utóbbi két évtizedben világszerte megszorodtak a madarak mennyiségi viszonyaival kapcsolatos kutatások. A kedvte-

lésből űzött madármegfigyelést egyre inkább tervszerű számlálási munka váltotta fel, melynek eredményeként hozzávetőlegesen ismerjük egy-egy ország különböző élőhelyein az egyes madárfajok sűrűségét vagy más szóval denzitását, azaz egységni területre vonatkoztatott mennyiségét (pl. pár/ha-ban megadva). Az egymás követő évek becsléseiből kirajzolódik a populációk ingadozása, fogyása ill. növekedése és a különböző területek madárvilága egzakt módon — pl. diverzitás-függvények alkalmazásával — összemérhetővé válik.

Magyarországon az erdei énekeseknél — részben a megfelelő magyar nyelvű szakirodalom hiánya miatt — alig végeztek számlálásokat, ezért szükségesnek tűnik néhány alapvető módszer ismertetése azzal a nem titkolt szándékkal, hogy talán kedvet ébreszt az ilyen típusú vizsgálatok iránt.

Egy nagyobb terület madárvilágát csak a legritkább esetben tudjuk teljes egészében megszámlálni. Kénytelenek vagyunk a területből kisebb jellemző egységet vagy egységeket kiválasztani, mintát venni.

A mintavétel egyrészt matematikai, statisztikai, másrészt biológiai probléma. Statisztikai oldalról meg kell mondanunk, hogy hány mintát vegyünk, hogy legalább mekkora legyen a mintavételi terület, milyen legyen az alakja és térbeli elrendezése, stb., biológiai oldalról pedig, hogy mikor vegyük a mintát és hogyan végezzük a megfigyeléseket. Költési időben végzett sűrűségbecslésnél — a továbbiakban csak erről lesz szó — ismerni kell a területen előforduló fajok költési idejét, néhány alapvető költésbiológiai és viselkedési tulajdonságát és legfőbbképpen az énekét. A legtöbb esetben ugyanis nincs időnk és szükségtelen is az ének alapján felismert madarat a sűrű lombkoronában távcsővel is megkeresni.

Költési időszakban sűrűségbecslést végezhetnénk a fészkek megkeresésével is, de ez annyira időigényes, hogy csak kivételes esetekben tudnánk statisztikai értelemben elegendően nagy (korrekt) mintához jutni. Egy nagyobb területen úgy sem tudnánk mindegyik fészket megtalálni, s nehezen becsülhető meg a fajonként meg nem talált fészkek aránya is. A fenti okok miatt a sűrűségbecslést világszerte az éneklő hímek alapján végzik, s így a territóriumokat számlálják.

Fontos megjegyeznünk, hogy a mintavétel jellegéből adódóan szinte sohasem kaphatunk teljesen pontos eredményt. Úgy kell megterveznünk a mintavételi eljárást, hogy mintavételünk egy

ésszerűen választott hibaszint alatt maradjon. Nem szabad viszont a módszer hibáját felületes terepmunkával még tovább növelni. (Elvben minden mintavétel tovább pontosítható, de egy bizonyos határon túl nem éri meg az ugrásszerűen megnövő ráfordítási idő miatt. Ezért a mintavételi technika megválasztása egyfajta költség/haszon optimalizációnak fogható fel.

Különböző számlálási módszerek vannak, de célszerű a Nemzetközi Madárszámlálási Bizottság (IBCC) által egységesített, s javasolt eljárások közül választani. Ezek kipróbált, letesztelt módszerek, s egységes használatuk révén a különböző területek madárvilága összehasonlíthatóvá válik.

A Madártani Tájékoztató következő számában a három legfontosabb módszer kerül majd vázlatos ismertetésre (territórium-térképezés, line transect (ejtsd: „lájn trenszekt”) és I. P. A. Mindegyiknél a számlálásokat a hajnali, kora reggeli órákban kell végezni (vagyis napkeltétől kb. 9 óráig), mivel a madarak ebben a napszakban énekelnek a legintenzívebben, s így később már jelentősen alulbecsülnénk a párok számát. Általános szabály, hogy rossz időjárási körülmények között (erős szél, zuhogó eső, stb.) nem szabad számlálást végezni.

Azt, hogy az ismertetésre kerülő módszerek közül melyiket válasszuk, a vizsgálat szempontjai döntenek el. A territórium-térképező módszer adja a legpontosabb eredményt, de nagyon időigényes, s így csak kis terület vizsgálható vele. A line transect módszer nagy, homogén habitatokhoz jó elsősorban, így pl. a finn erdőkben alkalmazták sikerrel. Nagyobb, összefüggő habitatokban Magyarországon is használható. Az I. P. A. módszert általában heterogén, mozaikos felépítésű környezetben alkalmazzák, így Közép- és Dél-Európában

Remélhetően cikkeink nyomán sokan kapnak majd kedvet madárszámláláshoz, s így talán a későbbiekben egy országos állományfelmérő program is megszervezhetővé válik.

Dr. Moskát Csaba

KUVIK (*Athene noctua*) MINT A TUDÓVÉRZÉS ÉS TUDÓASZTMA GYÓGYSZERE A KÖZÉPKORBAN

A krónikai feljegyzések szerint Kollonich Lipót esztergomi érsek tudóvérzésben és tudóasztmában szenvedett. Esztergomi primási palotájának előfolyosóját 1696-ban telerakta élő kuvikokkal, amelyek részére külön fizetett gondozót rendelt, minthogy a kuvik pusztítja a levegőben lévő bacillusokat terjesztő rovarokat a krónikás feljegyzése szerint. Emiatt egyes korabeli egyházi és világi vezetők a következő tréfás gúnymelléknevet adták neki: Kollonich Lipót, a kuvik baglyok patrónusa.

Forrásmű: P. Kézi Bálint S. J.
Krónikai feljegyzéseim Esztergomból
Nagy Szombat 1770

Szőcs Ottó

MADÁRVÉDŐ TANFOLYAM POZSONYBAN 1775-BEN

Faludi Ferencz, mint a Pozsonyi Jezsuita Könyvtár vezetője nemcsak mint író és költő, de mint ornitológus is fáradhatatlanul dolgozott. Így 1775. január 8-tól március 25-ig madárvédő tanfolyamot rendezett a Pozsonyi Jezsuita Rendházban. A feljegyzések szerint résztvett rajta mintegy 250 hallgató.

Forrásmű: Faludi Ferencz költő, mint ornitológiai előadó
Jezsuita napló
Terszágánszky János S. J.
Nagy Szombat 1779.

Szőcs Ottó

F E L H Í V Á S

A januári szokatlanul kemény és hosszantartó hideg idő nehéz próba elé állította madarainkat, és rendkívüli alkalmazkodást követelt tőlük. Sajnos valószínűleg elhullásokkal, helyenkint és fajonként talán nagyobb arányú pusztulással is kell számolnunk. Nagyon fontos lenne, hogy minél több adatot gyűjtsünk össze ezzel kapcsolatban és ha megfelelő mennyiségű anyag gyűlik össze, Tájékoztatónk egyik idei számát e kérdésnek szenteljük. Az elhullásokon túl (lehetőleg számszerű és dátummal rögzített adatokat kérünk) érdekes lehet egyes fajoknak a hideg hatására megváltozott viselkedése, helyesebben a szokatlan helyzethez történő alkalmazkodása, de elképzelhető a korábbitól eltérő táplálkozásmód megfigyelése, egyes fajok bizonyos területeken táplálkozási okokból történő szokatlanul nagy számú megjelenése stb. is.

Kérjük tagtársainkat, hogy adataikat, megfigyeléseiket jelen Tájékoztató kézhezvétele után nyomban küldjék be a központi iroda címére. Már csak azért is, mert a csokorba gyűjtött, kiértékelt adatok nemcsak madártani szempontból jelentősek, de nagyon hasznosak lehetnek a gyakorlati természetvédelem, madárvédelem szempontjából is. Hiszen az ideihez hasonlóan hideg telek — sajnos — a jövőben is előfordulhatnak.

Schmidt Egon

F E L H Í V Á S

1984-ben 43 nyári ludat jelöltek Svédországban 2 helyen. A nyakgyűrű — széles műanyag mandzsetta — kék színű, fehér betűkkel ill. számokkal (A 03—A 15-ig az egyik helyen és E 01—E 32-ig a másikon). 1985-ben további jelölések történnek ily módon, de Svédországon kívül Dániában, Finnországban és Norvégiában is. Az elkülönítés érdekében a következő jeleket használják majd. A gyűrű ezekben az országokban kék. Ezen a

svéd és finn ludakon fehér felirat lesz, a finnországiakon a számok között függőleges fehér sávokkal. A dán és norvég gyűrűkön a felirat fekete lesz, de a norvégiaiakon a számok között fekete, függőleges sávokkal.

Skandinávián kívül több éve jelölnek nyakgyűrűvel nyári ludakat Ausztriában, a Fertő tavon is. 1984-ben 99 pd-t gyűrűztek fehér mandzsettával (ezeken a felirat fekete: E 01—E 99.). A jelölést folytatják 1985-ben is.

Mindez a slimbridge-i Nemzetközi Vizivadkutató Iroda által koordinált nemzetközi program keretében történik és a jelölt pd-ok nyomonkövetésében minden ország megfigyelői résztvesznek. Földrajzi helyzetünk miatt különösen számítanak az itteni megfigyelésekre. Ezek alapján nemcsak a vonulás jobb megismerésére van lehetőség, hanem az állományok „keveredésének”, mortalitásának stb. megállapítására is.

A jelöléseket végző Dr. Leif Nilsson (Ecology Building, S—223 62 Lund, Svédország) ill. Gerald Dick (Altenburg 47, A — 3573 Rösenburg, Ausztria) nevében, ilyen nyári ludak észlelése esetén kérem szíves értesítésüket az OKTH Madártani Intézet (Bp., Költő u. 21. Pf.: 33, 1531) vagy az MME Központi Iroda (Bp., Keleti K. u. 48. 1024) címére, abban az esetben is, ha a nyakgyűrű színe csak bizonytalanul látszik vagy a felirat nem vagy csak részben olvasható le. (Szerencsés esetben ezek kisebb nagyítású látcsővel is leolvashatóak. Biztosabb megfigyelést tesz lehetővé az állványos távcső /teleszkóp/).

Nechay Gábor

TISZTELT OLVASÓNK!

Szeretnénk Önnel megismertetni az Állami Könyvterjesztő Vállalat *Reprint sorozatát*. E sorozatban — a vásárlói érdeklődés figyelembevételével — olyan könyveket jelentetünk meg, amelyek az antikvár aukciókon magas áron kelnek el. Az antikváriumokban hiába keresett ritkaságokat, száz évvel ezelőtt vagy a századfordulón megjelent műveket.

A reprint sorozat tulajdonképpen nem is szűken értelmezett sorozat, hanem olyan kötetek reprodukálása, amelyeket a vásárlók szívesen fogadnak. Legnagyobb összetartó ereje a ritkaság, de hozzájárul az egységes, izléses kivitel és a viszonylag gyors megjelenés.

A boltokban jelenleg is kapható Alt Rudolf: PEST—BUDA (1845) magyar és német nyelvű kiadása egy kötetben, 32 litográfia másolatával (250,— Ft), Herman Ottó: A MADARAK HASZNÁRÓL ÉS KÁRÁRÓL (1908) 120,— Ft. 142 ábrával. Szövegrésze teljességében utoljára 1960-ban jelent meg a Gondolat Könyvkiadó „Nemzeti Könyvtár” sorozatában, a reprint kötet a mű teljes kiadását adja. Nagyon szép, színesen illusztrált kiadvány Kubinyi Ágoston: MAGYARORSZÁGI MÉRGES NÖVÉNYEK 1842-es kiadása, 120,— Ft-os bolti áron. Könyvritkaságnak számít Nagyváthy János: MAGYAR PRACTICUS TERMESZTŐ — MAGYAR PRACTICUS TENYÉSZTETŐ (1821—1822, 150,— Ft és Pák Dienes: VADÁSZATTUDOMÁNY (1839) 140,— Ft-os kiadása.

Elhagyta már a nyomdát Chernel István: MAGYARORSZÁG MADARAI (1899) háromkötetes kiadása, ára 1800,— Ft. A három kötetben megjelent mű behatóan foglalkozik a történelmi Magyarország madárvilágával. A szép magyarsággal megírt munka nemcsak a szakembereknek nyújt sokat, de éppen nyelvészetéből eredően bárkinek élvezetes olvasmány. A kiadáshoz Schmidt Egon, a Magyar Madártani Egyesület alelnöke, a téma szakértője írt utószót.

A kötetek megvásárolhatók az Állami Könyvterjesztő Vállalat antikváriumaiban és a kijelölt könyvesboltokban. Megrendelhetők postán is.

Cím: Állami Könyvterjesztő Vállalat, Marketing csoport
Budapest 103.
1364

A reprint sorozat sok új vásárlót szerzett a vállalatnak és a könyvek kedvelőinek és sok értékes kiadvánnyal gazdagította a házi és a könyvtári gyűjteményeket egyaránt.

Várjuk az új könyvgyűjtőket és az érdeklődőket.

Vereckei Edit

F E L H Í V Á S

Egyesületünk Központi Irodájában még kapható az
1982-ben Sopronban megtartott első tudományos
ülésről készült kiadvány ára: 100.— Ft
valamint a PUSZTA első száma ára: 81.— Ft

Befizethető az 511—1001 számú csekken vagy piros postai
utalványon.

TARTALOMJEGYZÉK

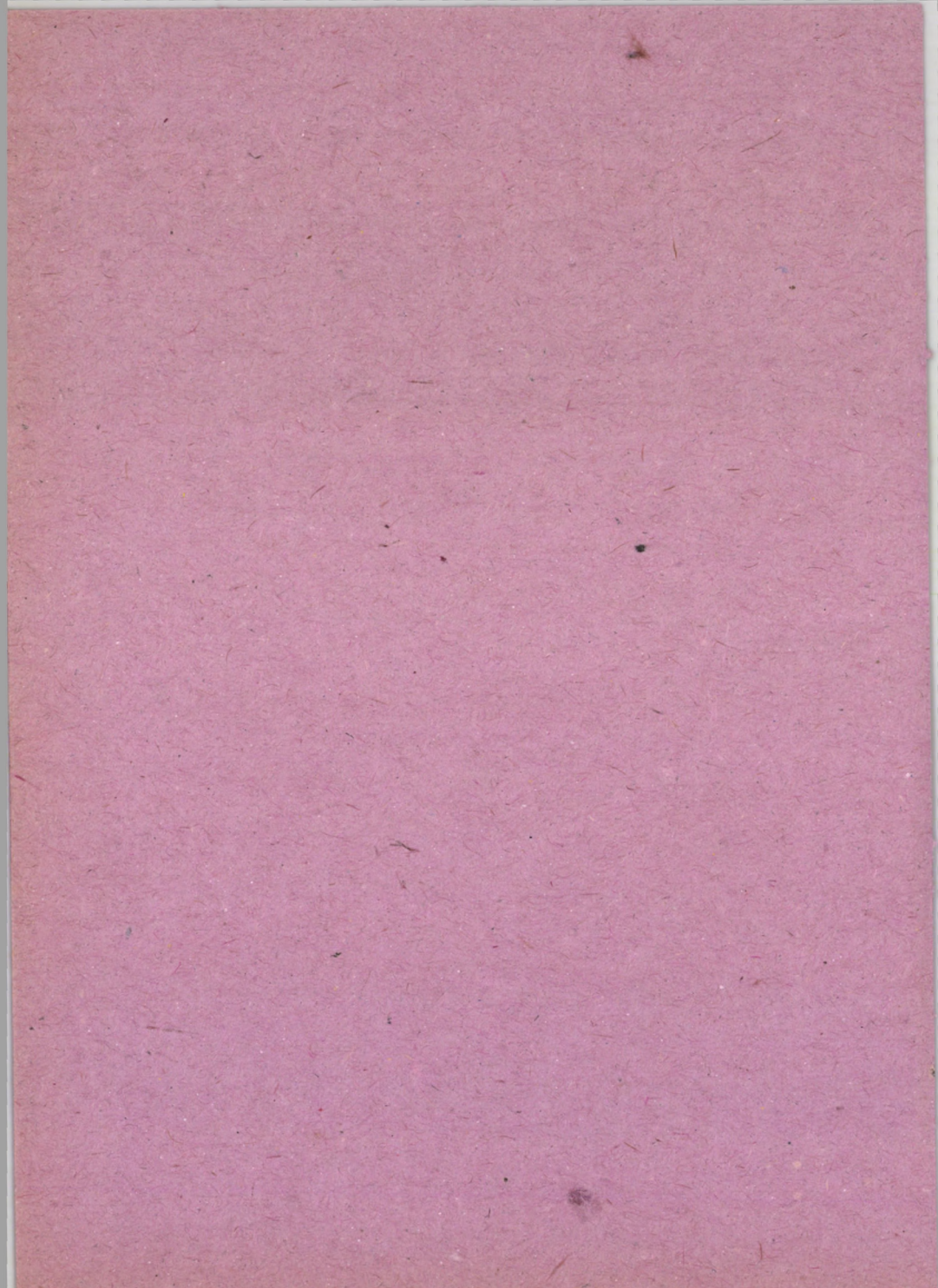
Oldal

Bank László: A IV. Sumonyi Ornitológiai Tábor eredményei 1984.	69
Bank László: A reznék (<i>Otis tetraax</i>) előfordulása Baranya megyében	38
Dr. Bankovics Attila: A Kiskunsági Nemzeti Park, a Péteri-tó és a Szelidi-tó körzetében költő fontosabb madárfajok állománya 1983-ban és 1984-ben	16
Dr. Bozsko Szvetlana: A fenyőrigó (<i>Turdus pilaris</i>) inváziós megjelenése Debrecen környékén	55
Dr. Bozsko Szvetlana: A léprigó (<i>Turdus viscivorus</i>) Debrecen határában	29
Cseresznya Éva — Sági Oszkár: Autók által elütött állatok	61
Dr. Faragó Sándor: Összefoglaló jelentés a Gönyü—Szob közti Duna szakasz (1791—1708 f. km) 1983. aug. — 1984. ápr. időszakának vízimadár mozgalmairól	31
Dr. Faragó Sándor — Dr. Sterbetz István: Vékonycsőrű póling (<i>Numenius tenuirostris</i>) a Fertő-tájon	27
Füri András — Bodnár Mihály: Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>) fészkelési adatok Gödöllőről	30
Dr. Kalotás Zsolt: Gondjaink és lehetőségeink a gyöngybagolyvédelem évében	9
Dr. Kalotás Zsolt — Pintér András: Gyöngybaglyok mesterséges megtelepítése	13
Kiss Balázs: Keresztcsőrű (<i>Loxia curvirostra</i>) fészkelése Pilismaróton	41
Kiss Balázs: Kormosfejű cinege (<i>Parus montanus</i>) költése a Pilisben	40
Kiss Péter: Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>) zsákmányszerzése dankasirály (<i>Larus ridibundus</i>) telepeken	67
Kiss Péter: Dankasirály (<i>Larus ridibundus</i>) telepek a hortobágyi Fekete-réten	39
Dr. Kovács Gábor: A hortobágyi madártelepítési kísérletek néhány újabb eredményc	23
Dr. Kovács Gábor: Megfigyelések a vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>) 1984-es hortobágyi előfordulásáról	36
Lendvai Gábor: Védett madárfajok állományalakulása a Rétszilasi halastavakon 1984-ben	24
Lenner József — Hopp Ferenc: Keresztcsőrűek (<i>Loxia curvirostra</i>) szokatlan áttelelése és sikeres költése a Gete (Gerecse) környékén	28
Dr. Molnár Gyula: Beszámoló az I. Csongrád megyei TOT-ról (Természetvédelmi és ornitológiai Tábor, Mártély)	25

Dr. Molnár Gyula: Kormos szerkők (<i>Chlidonias niger</i>) fészkelése a Dél-Alföldön — — — — —	37
Dr. Molnár Gyula: Ökörszem (<i>Troglodytes troglodytes</i>) késői fészkelése — — — — —	61
Molnár István: Léprigó (<i>Turdus viscivorus</i>) költése a felsőörsi Királykúti völgyben — — — — —	39
Molnár László: Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából —	41
Dr. Moskát Csaba: Kompetíció a barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>) és a kerti poszáta (<i>S. borin</i>) között — — —	72
Dr. Moskát Csaba: Madárszámlálási eljárások. I. Vizsgálati alapelvek — — — — —	73
Nagy János: Egy függőcinege (<i>Remiz pendulinus</i>) pár fészke- építése — — — — —	64
Nechay Gábor: Felhívás (Nyakgyűrűvel jelölt nyári lúdak) (<i>Anser anser</i>) — — — — —	77
Orbán Zoltán: Erdei fülesbaglyok (<i>Asio otus</i>) szokatlan zsák- mány szerző magatartása — — — — —	63
Orbán Zoltán — Kovács László: Vonuló örvös galamb (<i>Columba palumbus</i>) csapat — — — — —	36
Pálvölgyi Tamás: Zsákmányállatok megoszlása macskabagoly (<i>Strix aluco</i>) köpetekben talált maradványok alapján —	58
Pálvölgyi Tamás: Adatok gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>) Győr-Sopron megyei táplálkozásához — — — — —	57
Radács Alajos — Dr. Csörgő Tibor: II. Ócsai Ornitológiai Tábor 1984. — — — — —	68
Dr. Rékási József: Adatok a vízirigó (<i>Cinclus cinclus</i>) tápláléká- hoz köpetei alapján — — — — —	59
Schmidt Egon: Felhívás! — — — — —	77
Schmidt Egon: Fotózzunk verebeket is! — — — — —	71
Szántó István: Kerti rozsdafarkú (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>) fész- kelése és költése garázs szellőző nyílásában — — —	57
Szántó István: Megfigyelések Bükk-szentkereszten — — —	57
Szőcs Ottó: Madárvédő Tanfolyam Pozsonyban 1775-ben — —	76
Szőcs Ottó: Kuvik (<i>Athene noctua</i>) mint a tüdővérzés és tüdő- asztma gyógyszere a középkorban — — — — —	76
Szűcs Szabó László — Marton István: Kései gyöngybagoly fióká- k (<i>Tyto alba</i>) a lébénymiklósi templomtoronyban — — —	61
Zsin Géza: Kis sárszalonna (<i>Lymnocryptes minimus</i>) előfordulási adatok Alsónémedin — — — — —	56

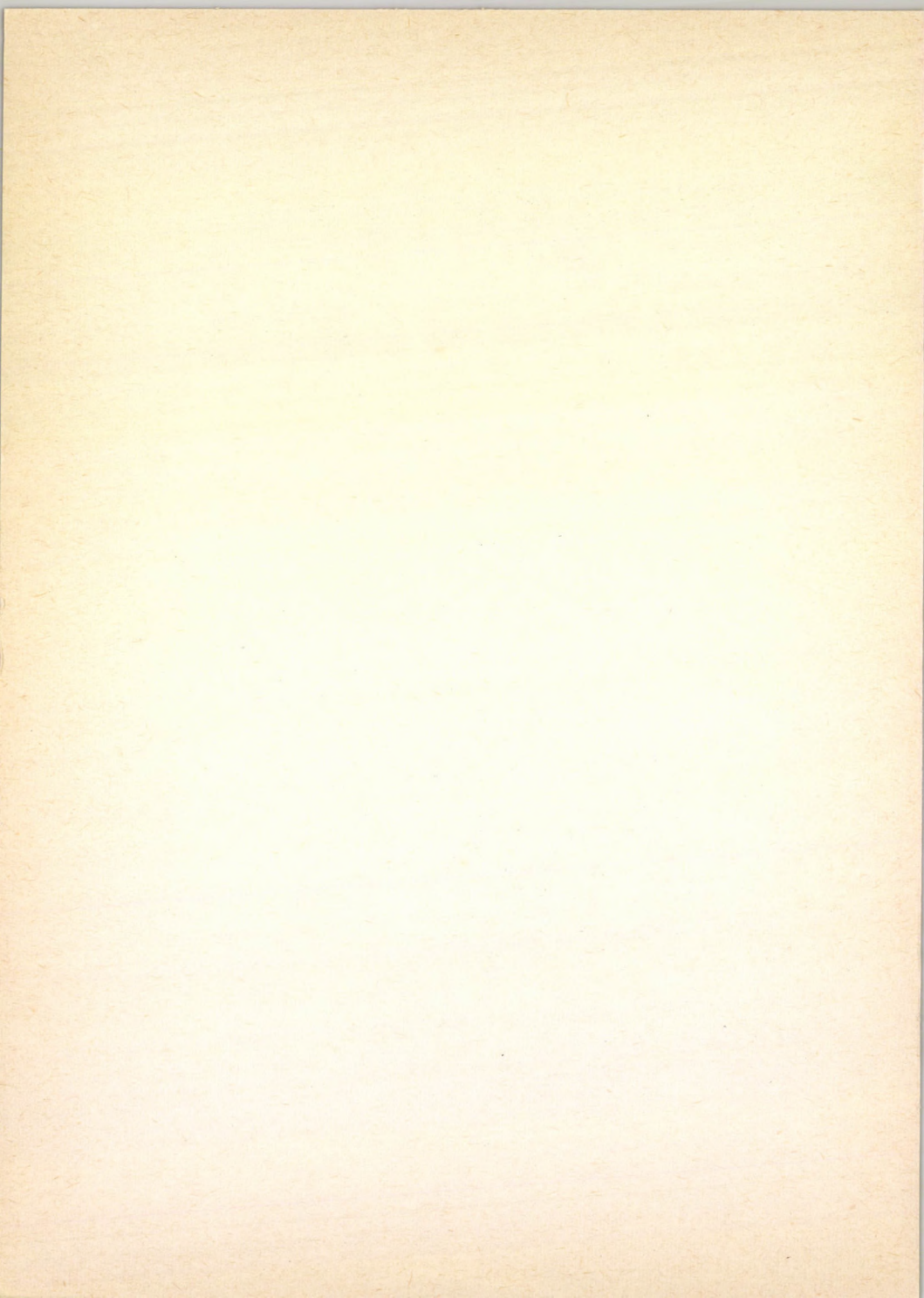
Felelős kiadó: Haraszthy László
85-7143 KmNyV., Komárom
Felelős vezető: Kovács Jánosné igazgató
KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET

1121 BUDAPEST

Költő u. 21.

**MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ**

1985. ÁPRILIS – JUNIUS

**ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
A GYÖNGYBAGLYOK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!**

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is
ez évben a gyöngybaglyok védelméért, máris felbecsülhetetlen
segítséget kapott a magyar állomány!

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat reprint sorozatában megjelent:

Chernel István: Magyarország madarai (1899) című mű, három kötetben.

A szép magyarsággal megírt munka behatóan foglalkozik a történelmi Magyarország madárvilágával.

A kötethez Schmidt Egon, a Magyar Madártani Egyesület alelnöke írt magyarázó utószót.

.....

MEGRENDELŐ LAP

Megrendelem Chernel István: Magyarország madarai című művét, három kötetben,példányban, 1.800,— Ft-os áron.

A megrendelő neve:

Pontos címe (irányítószámmal):

.....

Kérjük, szíveskedjék a megrendelőlapot szabványméretű borítékban, bélyeggel ellátva címünkre feladni.

Postán utánvétellel szállítunk, a portóköltséget felszámítjuk.

Címünk: Állami Könyvterjesztő Vállalat
EÖTVÖS LORÁND KÖNYVESBOLT
Budapest, Kecskeméti u. 2.
1053

ARANYGYÖMBÉR, ARANYAT ÉR!

A vállalat éves árbevétele eléri az 1,8 milliárd forintot, amely összegből a zöldség-gyümölcs nagykereskedelem 500, a kiskereskedelem és vendéglátóipar (62 egység) 700 és a szerteágazó ipari tevékenység 600 millió forintot termel.

SZEGED

A vállalat 1983 nyarától kezdődően foglalkozik a Canada Dry és ET-ÜD szénsavas üdítőitalok gyártásával, valamint forgalmazásával. Közkedvelt itaiunk az eredeti narancs, rostos Juice, és 1984 októberében került forgalomba az energiamentes (csak 10 kJ/2,4 kcal/100 ml-ben) Narancs szénsavas üdítőital. Eme italok bioaktív anyagforgalmuknál fogva, kitűnő élénkítő és robotáló hatást fejtenek ki a fogyasztó szervezetében.

ARANYGYÖMBÉR,
ARANYAT ÉR!

Kedves fiatal barátunk!

Kedvező elhelyezkedést ajánl számotokra a GLOBUS NYOMDA

Fő profilunk a dobozgyártás,
de mellette szép prospektusokat, falinaptárakat,
hanglemeztasakokat és különböző
tájékoztató nyomtatványokat készítünk

Jelentkezéseket várjuk az alábbi szakmákra:

Általános iskolai végzettséggel:

ofszet gépmester (fiúk),
magasnyomó gépmester (fiúk),
kéziszedő (lányok, fiúk),
könyvkötő (lányok, fiúk),
valamint tmk-részlegünkbe
lakatos, asztalos és villanyszerelő
Képzési idő 3 év..

Középiszkolai végzettséggel:

fényképész (lányok, fiúk),
ofszet gépmester (fiúk),
kéziszedő (lányok, fiúk)
nyomdai retusőr (lányok, fiúk),
fénymásoló (fiúk),
montírozó (lányok)
Képzési idő 2 év.

A tanulók tanulmányi eredményük után járó ösztöndíjon felül – tanulmányi szerződés – 700 Ft/hó társadalmi ösztöndíjat kapnak.

A másod-, illetve harmadéves tanulókat az utolsó évben szakmunkásbérrel foglalkoztatjuk.

A szakmunkásvizsga letétele után jó kereseti lehetőséget biztosítunk.

A munkában kiemelkedő, jó képességekkel rendelkező fiatalokat középiskolába, technikus minősítőre, mestervizsgára javasoljuk.

Lehetőség van a második szakma megszerzésére is.

SZOCIÁLIS ÉS KULTURÁLIS JUTTATÁSOK:

40 órás munkahét, minden héten szabad szombat,
sportolási lehetőségek, szépirodalmi és műszaki könyvtár. KISZ-rendezvények üdül a Balaton mellett és a Római-parton.

Jelentkezni lehet

személyesen vagy levélben a vállalat személyzeti vezetőjénél.

GLOBUS NYOMDA, Budapest VI., Aradi utca 8–10.

Levél cím: Budapest Pf. 346. 1393 Telefon: 324-130.

SZÉP A FÉNYKÉP F O R T E P A P I R O N
SCHÖN SIND DIE BILDER AUT F O R T E P H O T O P A P I E R
YOUR PICTURES ARE NICE ON F O R T E P H O T O P A P E R S

FILMS
PHOTO
AND PAPERS

FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE-FEHÉR ÉS SZINES
F O R T E - A N Y A G O K A T !

BENÜTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ WEISSEN
UND FARBIGEN F O R T E M A T E R I A L E N !

USE THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR PHOTO-MATERIALS
MADE BY F O R T E !

F O R T E F O T O K É M I A I I P A R

2061 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY

Természetvédelmi tábor a Hortobágyon

A Magyar Madártani Egyesület Hajdu-Bihar megyei csoportja 1984. július 22–28 között a Hortobágyi Nemzeti Parkhoz tartozó Jusztyus-Fekete-réten Természetvédelmi és Ornitológiai tábort szervezett. Résztvevőinek száma 61 fő, megoszlása 48 diák: 16 fő ált.iskolás, 18 fő középiskolás, 14 fő egyetemi hallgató, a felnőttek létszáma 13 fő volt.

Táborunkban résztvettek az általános iskolások megyei szintű természetvédelmi vetélkedőjének győztesei, mint ingyenes, jutalom táborozók és a Madártani Egyesület Helyi Csoportjának tagjai, valamint meghívott budapesti, győri, szegedi természetvédők, ornitológusok, Hollandiából érkezett kutatók.

A tábor munkája több szekcióban zajlott. A csoportok a Feketerét rekonstrukciós árasztással kialakított mocsárvilágának ornitológiai és botanikai megismerésén, feltérképezésén túl eljutottak a nemzeti park más értékes és védett területeire, így a híres óhati erdőbe, a poroszlói madárrezervátumba, a kúnmadarasi pusztára, a szálkahalmi erdőbe és ott értékes megfigyeléseket végeztek. A megfigyelések során számos új adat került a Hortobágyi Nemzeti Park szigorúan védett területének eddig megismert kutatási anyagához. Számos ritka madárfaj került regisztrálásra, így a túzok, a batla, a ragadozók közül a kerecsensólyom, a békászó sas, a darázsölyv, a barna kánya. Új adatnak bizonyult a Poroszló környékén megjelenő 3 bütökös hattyú megfigyelése.

A madártani és botanikai megfigyeléseken túl, aktív természetvédelmi munka is folyt a táborban. Sikeresen megmenteni két szerencsétlenül járt fehér gólyát, melyeket napokig mesterségesen kellett táplálni. A tábor tagjai bekapcsolódtak a Bükk Nemzeti Park kerecsensólyom megmentésére irányuló akciójába. A madár természetes táplálékát képező ürgéket a Hortobágyról a Bükkbe telepítették át.

A Hortobágyi Nemzeti Park páratlan értékű élővilágáról esténként szakemberek tartottak diavetítéssel egybekötött előadásokat. A tábor kialakult családias, vidám hangulatát az esti tábortüzek körül zajló vidám beszélgetések fokozták.

Győri Józsefné

A IV. Zalai Természetvédelmi Tábor munkájáról

Az ez évi tábort két részletben rendeztük meg a Szévíz-csatorna jellegzetesen zalai, É–D-i irányú völgyében.

1. Pötréte, 1984.07.14 – 08.05.

Ezen első alkalommal a tűzegkitermelés folytán keletkezett Pötrétei-tó környékét választottuk táborhelyül.

Táborozók az egész országból érkeztek: Egyesületünk 12 HC-s-jának 72 tagja és 40 fő egyesületen kívüli – összesen 112 fő. Több mint száz látogatót is fogadtunk.

A tábor teljes tartamát végigkísérő madártani tevékenység (gyűrzés, mérés, megfigyelés, fecskeszámlálás) mellett a középső héten meteorológiai, mikrobiológiai, botanikai és rovarügyi szekciókban is bővíthették ismereteiket a résztvevők. Július 29-én egész napos kirándulást szerveztünk a Kis-Balaton újonnan elárasztott területére.

A tábor ideje alatt 51 fajhoz tartozó 2596 madarat gyűrtünk, melyek befogására 480 m² japán függönyhálót, 2 varsát, 1 ragadozóhálót és 1 kandlit használtunk.

A legnagyobb számban gyűrzött fajok:

Foltos nádiposzáta (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	743 pd
Füstifecske (<i>Hirundo rustica</i>)	301 pd
Cserregő nádiposzáta (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	297 pd

Néhány érdekes gyűrzési adat:

Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>)	21 pd
Kékbegy (<i>Luscinia svecica</i>)	9 pd
Réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>)	5 pd
Fülemülesítke (<i>Lusciniola melanopogon</i>)	34 pd
Erdei pityer (<i>Anthus trivialis</i>)	35 pd
Sárga billegető (<i>Motacilla flava</i>)	47 pd

A saját visszafogások száma 341 volt, valamint sikerült az előző évek táborában, Pölösken jelölt madarak közül 4 pd-t ellenőriznünk.

Összefüggést kerestünk a fogott madarak száma és a szinkron regisztrált meteorológiai adatok között, azonban mindezidáig csak nagyon laza, nehezen igazolható korrelációkra bukkantunk.

A tó környékén 98 madárfajt figyeltünk meg, közülük érdekességként a feketenyaku vöcsök (*P.nigricollis*), üstökös gém (*A.ralloides*), hamvas rétihája (*C.pygargus*) és szürke cankó (*T.nebularia*) említhető.

Fecskeszámlálást – gyűrűzéssel egybekötve – végeztünk Pötréte, Hahót és Felsőrajk községekben.

2. Zalaszentmihály, 1984.08.25 – 09.02.

A völgyet érintő madárvonulás átfogóbb megismerése érdekében szerveztünk még egy tábort az előző helyétől mintegy 5 km-re északra, a Pölöskei-tó (szintén tőzegbányató) zalaszentmihályi oldalán. E kizárólagosan madártani táborban a MME 5 HCs-jának 15 tagja és 2 fő egyesületen kívüli – összesen 17 fő – vett részt, valamint 21 látogató ismerkedett tevékenységünkkel.

Madárbefogásra 430 m² japán függőhálót és 1 kandlit használtunk. A tábor folyamán 38 madárfaj 971 egyedét láttuk el jelzőgyűrűvel.

A legnagyobb számban gyűrűzött fajok:

Füstifecske (<i>Hirundo rustica</i>)	545 pd
Foltos nádiposzáta (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	154 pd
Cserregő nádiposzáta (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	61 pd

Néhány érdekes gyűrűzési adat:

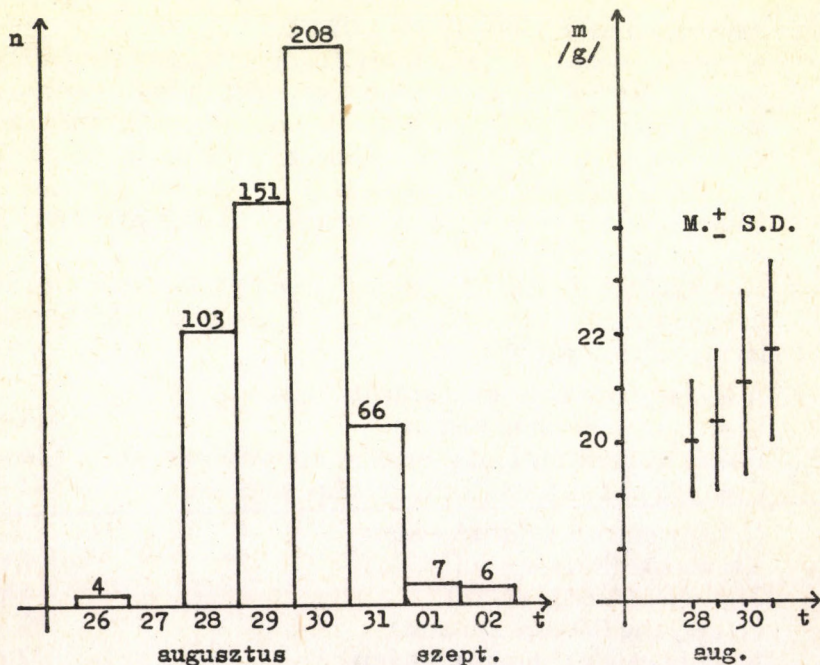
Kis vöcsök (<i>Podiceps ruficollis</i>)	1 pd
Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>)	5 pd
Gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>)	19 pd
Nagy fülemüle (<i>Luscinia luscinia</i>)	2 pd

A táboron belüli visszafogás mellett 6 pd Pötréten gyűrűzött, 1 pd előző évi táborban jelölt és 1 pd csehszlovák gyűrűs (foltos nádip.) madarat ellenőriztünk.

Külön érdekesség volt számunkra, hogy a gyülekező gyurgyalagokat (*M. apiaster*) és füstifecskéket (*H. rustica*) a víz felett kifeszített hálókkaal szép számmal foghattuk. Az utóbbiakra vonatkozólag szeretnénk két érdekes statisztikai részeredményt közreadni (1. ábra.).

A területen 82 madárfaj jelenlétét sikerült megállapítanunk, közülük a halászsas (*P. haliaetus*), szürke cankó (*T. nebularia*) és erdei cankó (*T. ochropus*) megfigyelése érdemel említést. E helyről is szeretnénk köszönetünket kifejezni mindazoknak, akik segítségükkel és lelkes munkájukkal lehetővé tették a tábor eredményes lebonyolítását.

Ács Attila – Darázsi Zsolt – Dedinszky János – Palkó Sándor

1. ábra.

A Zalaszentmihályon fogott füstifecskék (*H. rustica*) száma (a) és átlagos testtömege (b) az idő függvényében.

Téli gyűrűzőtábor Zalában

Helyi Csoportunk másodízben rendezett a göcseji Barlahidán téli gyűrűzőtábort, amelynek 1984.12.27 – 1985.01.02-ig a vadászház adott otthont.

A táborban Egyesületünk 3 HC-s-jának 15 tagja és 4 fő egyesületen kívüli – összesen 19 fő – vett részt, 9 fő pedig látogatóként ismerkedett munkánkkal.

A meghatározó szerepet betöltő madárgyűrűzés és – mérés mellett faunisztikai kirándulás, fészekkeresés, bagolyköpet-vizsgálat, madárkarácsonyfa-készítés és hangulatos madarász-szilveszter színesítette a programot.

Madárbefogásra 420 m² japán függönyhálót és 2 ragadozóhálót használtunk. A tábor ideje alatt 14 fajhoz tartozó 147 madarat jelöltünk.

A legnagyobb számban gyűrűzött fajok:

Citromsármány (<i>Emberiza citrinella</i>)	86 pd
Erdei pinty (<i>Fringilla coelebs</i>)	19 pd
Fenyőpinty (<i>Fringilla montifringilla</i>)	15 pd

Néhány érdekes gyűrűzési adat:

Énekes rigó (<i>Turdus philomelos</i>)	1 pd
Barátka poszáta (<i>Sylvia atricapilla</i>)	1 pd
Tüzesfejű királyka (<i>Regulus ingicapillus</i>)	1 pd
Havasi pityer (<i>Anthus spinoletta</i>)	1 pd

A faunisztikai megfigyelések közül érdekességként kiemelhető a fehér gólya (*C. ciconia*) és a bubos cinege (*P. cristatus*) előfordulása.

A bagolyköpetek vizsgálati eredményét más alkalommal adjuk közre. Köszönetet mondunk mindenkinek, aki munkájával hozzájárult a tábor sikeres lebolyoltásához.

Ács Attila – Darázsi Zsolt – Dedinszky János – Palkó Sándor

Néhány sor a hazai vízirigó kutatás (*Cinclus cinclus*) eredményeiről

A magyarországi vízirigók vizsgálatát 1978-ban kezdtük el és folytatjuk most is több tagtársunk bevonásával. Először a faj viselkedés és költésbiológiájával ismerkedtünk meg. Megfelelő mennyiségű adat birtokában kezdtük el országos elterjedését, majd az állomány pontos nagyságát, elhelyezkedését vizsgálni. Igen részletes eredményeket kaptunk az elmúlt évek során a legnagyobb állományú területünk a Bükk-hegység vízirigóiról. Az egymást követő évek adatait összevetve, a populáció nagyságának változását nyomon követhettük és magyarázatot kerestünk a stagnáló-csökkenő tendenciára.

A vizsgálatok során hat középhegység közel száz patakját vizsgáltuk át Barta Zoltánnal, akivel a munka jelentős részét végeztem. Rendszeresen kaptunk információt a Sporon-Kőszegi-hegység, a Medves és a Börzsöny vízirigóállományáról – az ott dolgozó madarászoktól. Összesen 373 vízirigót jelöltünk meg – egy részét színes gyűrűvel is –, nagyrészt fiatal korban. Közel száz madárról részletes feljegyzést készítettünk és ennek segítségével dolgoztuk ki a kor és nem határozását. Tizenöt patakra több mint 70 vízirigó odut helyeztünk ki, ezzel segítve költésüket.

A hazai vízirigó állomány gerincét a bükki madarak adják 10–15 párral. Jelentős a Zempléni-hegység 3–6 páros és a Börzsöny 1–4 páros állománya. A többi előfordulási helyen a költés, vagy csak 1–2 páros állománnyal, vagy csak alkalmanként történik. Ilyen a Mátra 1–2 pár, az Aggteleki-Karszt 0–3 pár, a Pilis 0–3 pár, a Medves 0–1 pár és a Sopron-Kőszegi hegység 0–1 pár vízirigója. Mivel a különböző területek állománya hullámzik, így a Magyarországon élő vízirigó populáció nagysága nem több 25 párnál.

Mint már az előzőekben említettem, a legrészletesebb ismeretekkel a bükki állományról rendelkezünk, az alábbi táblázatban a költőpárok alakulását mutatom be:

1978 1979 1980 1981 1982 1983 1984

Szalajka-p.	5	5	5	6	4	5	3	költőpár
Garadna-p.	2	2	2	1	3	4	4	
Szinva-p.	5	5	2	4	4	4	4	
Eger-p.	nincs adat			0	n.a.	1	0	
Hór-p.	n.a.	2	a patak teljesen kiszáradt					
Bán-p.	n.a.	n.a.	1	n.a.	0	0	0	
	12	14	10	11	11	14	11	költőpár

A hét év adatai azt mutatják, hogy a költőpárok száma nem nő, sőt, mindent figyelembe véve inkább csökken. Mivel ezzel párhuzamosan nem tapasztaltunk a többi költőhelyen állomány-növekedést, így a bükki vízirigók mennyiségi változásának aránya megegyezik a hazai populáció létszámának alakulásával. Az előbbi megállapításnak több közvetett és közvetlen oka van.

A hét során leellenőrzött fészkekben összesen 310 tojást találtam, amelyekből csak 205 fióka repült ki (66 %). A fennmaradó 105 tojásból 7 záp volt, 19 fióka eltűnt, 15 tojás, ill. fióka ismert, de természetesnek mondható ok miatt pusztult el. 64 tojást, fiókát (több mint 20 %!) emberek semmisítettek meg, nagyrészt szándékosan. Ez a nagymérvű pusztulás feltehetően tovább folytatódik a kirepült madaraknál is, hiszen csak a fiókák 16 %-a éri el az ivarérettséget, 5 %-a a 2 évet, 2 %-a a 4 évet. Szinte kuriózumnak számít egy a Szalajka völgyében élő 7 éves tojó vízirigó. Elképzelhető a vízirigók esetleges elvándorlása is. A megjelölt 373 madárból 105 példányt fogtunk vissza 36 alkalommal a hegység más patakjaiban, 3 alkalommal más hegységben. Ez utóbbiakat a Zemplénben, a Medvesben, ill. az Aggteleki-Karszton gyűrűztük és mindhárom példány a Bükkben került meg. Ezek a távolságok már jelentősek, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a vízirigó csak vízfolyások fölött vándorol. 1982/83 telén a debreceni madarászok egy városukhoz közeli patakon figyeltek meg 1 pd-t. Ez a hely a legközelebbi költőhelytől még légvonalban is jó 100 km-re esik. A vándorlás oka megegyezhet a populáció kis számának okával, az élőhely

beszükülésével. Ennek egyik oka a víz minőségének állandó romlása, a patakba engedett vegyszer, fekália, szemét. Hegyvidéki falvaink nincsenek megfelelően csatornázva, szemétyűjtővel ellátva. Döntő jelentőséggel bírnak a patakparton, a patakmederben végzett átalakítások. Így a fészkelőhelyeket semmisítik meg sorra. Talán a legfontosabb tényező a karsztvízszint alakulása. A legjelentősebb költőhelyeken a Bükkben folyamatosan letermelik az idős fákat, a fiatal állomány pedig nem képes megfelelő mennyiségű vizet megkötni. Ehhez kapcsolódik az, hogy e terület látja el ipari- és ivóvízzel az ország egyik legnagyobb iparvidékét. Állandóan csökken a források és a patakok hozama, sőt nem egyszer kiszáradnak a legnagyobb patakok is!

Hogy mi, madár- és természetvédők mit tudnánk tenni e ritka faj érdekében? Először is meg kell akadályozni az előbb említett folyamatokat, tevékenységeket. Nagyon fontos, hogy minél több adatot gyűjtsünk a fajról, ezzel is visszatelepítését segítve.

Vizsgálataink alapján lehetséges a még tiszta víző patakokon a madár meg- és visszatelepítése a fészkelésüket segítő ládákkal. Ezidáig 11 odúban 18 költéssel próbálkozott madarunk, 44 fiókát repítve. Fontos az, hogy a megfelelő helyre, megfelelő módon történjen a vízirigó oduk kihelyezése. Ezért mindenkinek szívesen segíték e témában.

Ezúton kérem minden tagrársamat, hogy bármi észrevétele, megfigyelése, információja, vagy problémája van a vízirigóval kapcsolatban, keressen meg levélben, címem: Miskolc, Lányi Ernő u. 3. I.3., vagy: Barta Zoltán Zirc, Rákóczi tér 1. Bakony Múzeum 8420. Várom olyan fiatalok jelentkezését, akik szívesen csatlakoznának vizsgálatainkhoz.

Horváth Róbert

Előzetes jelentés az 1984. évi vetés varjú (*Corvus frugilegus*) állományfelméréséről

Az elmúlt év tavaszán szervezett állományfelvétel célja az 1980. óta a vetési varjú populációkban bekövetkezett népességváltozások felmérése volt. Az állomány egyedsűrűségének és a kolóniák területi elosztásának ismeretében kívántunk javaslatokat tenni a jövőbeni differenciált állományszabályozásra.

A felmérés időszakának — akárcsak 1980-ban — április hónapot, a vetési varjak kotlási időszakát választottuk. Az állománybecslés alapját a lakott fészkek számának megállapítása képezte, amit — a nagyobb fészektelepek esetében — a telepen fészkelő varjak létszámának becslése egészített ki. Az adatok rögzítésére egységes felmérőlapot készítettünk, amelyek a száraz állományadatokon kívül a vetési varjú kolóniák ökológiai viszonyaira is utaló kérdéscsoportot is tartalmazott. A felmérésre a vadásztársaságok és a vadgazdaságok hivatásos vadászait, a Magyar Madártani Egyesület tagjait és a két alföldi nemzeti parkunk munkatársait kértük fel. A vadászoktól a kiküldött kérdőívek 87,1 %-a, azaz 623 lap érkezett vissza kitöltve. Az egyesületi tagoktól 71, a Hortobágyi Nemzeti Park munkatársaitól 17 felmérő lap érkezett. A felmérésben közreműködők szíves segítségét e helyen is hálásan köszönjük!

Végeredményben 711 adatközlő lap kiértékelése alapján állítottuk össze jelentésünket. Sajnos helyhiány miatt az eredmények részletes ismertetéséről és értékeléséről e helyen el kell tekintenem, azt egy nagyobb dolgozat keretében kívánom majd bemutatni.

Az 1980–1984. közötti időszakban hazánk vetési varjú állománya 53,3 %-kal, a fészektelepek száma 34,4 %-kal csökkent. A csökkenés mértéke vidékenként eltérő mértékű volt. A varjúnépességekben a legnagyobb arányú fogyatkozás Bács-Kiskún, Fejér, Hajdú-Bihar, Pest, Szabolcs-Szatmár, Szolnok, Vas, Veszprém és Zala megyékben következett be. Az abszolút létszámcsökkenést tekintve Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Baranya és Borsod-Abaúj-Zemplén megye a sorrend. A fészektelepek népességét (nagyságát) tekintve, eltolódás figyelhető meg a kisebb létszámú kolóniák irányába. A telepek környe-

zetét vizsgálva, növekvőben van a lakott területeken, ártereken, természetvédelmi területeken, tehát az emberi zavarástól bizonyos fokig védett területrészekben létesült kolóniák száma.

Az állományfelmérés legfontosabb eredményeit a táblázatok tartalmazzák.

Dr. Kalotás Zsolt

1. táblázat

A fészkelő vetési varjú (*Corvus frugilegus*) állomány és az állománysűrűség Magyarországon 1984. tavaszán

Megye megnevezése	Telep- szám (db)	Fészkelő párok száma	A vetési varjak állománysűrűsége (pd/100 ha)	
			összes	mezőgazda- sági terület
Bács-Kiskún	21	2.366	0,5	0,8
Baranya	36	6.356	2,9	4,3
Békés	29	9.344	3,4	3,9
Borsod-Abaúj-Zemplén	47 + x ¹	20.109	5,8	8,9
Csongrád	14	6.451	2,9	3,7
Fejér	14	2.322	1,1	1,4
Győr-Sopron	28	4.207	2,1	3,0
Hajdú-Bihar	43 + 2x ¹	24.443	8,3	9,8
Heves	17	4.367	2,2	3,7
Komárom	18	1.958	1,6	2,6
Nógrád	15	1.960	1,5	2,7
Pest	16	1.939	0,6	0,9
Somogy	16	2.190	0,7	1,2
Szabolcs-Szatmár	44	14.842	4,7	6,4
Szolnok	21	2.429	0,8	1,0
Tolna	28	3.955	2,2	2,9
Vas	19	2.878	1,8	2,7
Veszprém	26	3.420	1,7	2,7
Zala	16	3.226	1,5	2,7
Összesen – Átlag	468 + 3x	118.762	2,5	3,6

Megjegyzés: x¹ = több, nem ismert számú fészektelep

A vetési varjú kolóniák és az állomány népeség (nagyság) szerinti megoszlása Magyarországon 1984. tavaszán

Telepnagyság (fészkelő pár)	Kolóniák		Fészkelők	
	száma (db)	megoszlása (%)	száma (db)	megoszlása (%)
— 100	226	48,3	21.850	9,2
101 — 300	142	30,3	54.182	22,8
301 — 500	49	10,5	39.612	16,7
501 — 1000	32	6,8	47.640	20,0
1000 —	19	4,1	74.240	31,3
Összesen:	468	100,0	237.524	100,0

A magyarországi vetési varjú kolóniák és az állomány megoszlása a fészkelőhelyek környezete szerint 1984. tavaszán

Telepnagyság típusa	Kolóniák		Fészkelők	
	száma (db)	megoszlása (%)	száma (pd)	megoszlása (%)
Lakott terület	109	23,3	20.706	8,7
Lakott terület határa	108	23,1	39.062	16,5
Mezőgazdasági terület	167	35,7	107.464	45,2
Ártér, láp, mocsár	55	11,7	56.542	23,8
Természetvédelmi terület	20	4,3	8.760	3,7
Egyéb terület	9	1,9	4.990	2,1
Összesen:	468	100,0	237.524	100,0

**Összehasonlítás az 1983–84 és 84–85 évi forgalom között
a téli madáretetőn Martonvásáron**

A megfigyeléseket egy 60 hektáros védett parkban lévő épület első emeletén elhelyezett ablaketetőn végeztem, ahol 1984-ben december 1-től, 1985-ben december 10-től etettem napi 1–1,5 liter napraforgó maggal.

	1983–84	1984–85	Megjegyzés
Nagy fakopáncs (<i>Dendrocopos major</i>)	–	napi 1 pd	
Balkáni fakopáncs (<i>Dendrocopos syriacus</i>)	–	napi 1–2 pd	
Közép fakopáncs (<i>Dendrocopos medius</i>)	szórványos	napi 1–2 pd	
Szécinege (<i>Parus major</i>)	napi 8–10 pd		
Kék cinege (<i>Parus caeruleus</i>)	napi 1 pd	napi 3–4 pd	
Barátcinege (<i>Parus palustris</i>)	–	napi 6–8 pd	
Csuszka (<i>Sitta europae</i>)	napi 3–4 pd	napi 3–4 pd	
Mezei veréb (<i>Passer montanus</i>)	–	szórványos	februártól
Meggyvágó (<i>Coccothraustes coccothraustes</i>)	szórványosan	napi 1–3 pd	
Zöldike (<i>Carduelis chloris</i>)	–	napi 1–2 pd	februártól
Tengelic (<i>Carduelis carduelis</i>)		január 1–2 pd február 30–40 pd	
Erdei pinty (<i>Fringilla coelebs</i>)	–	szórványos	februárban
Fenyőpinty (<i>Fringilla montifringilla</i>)	szórványos	szórványos	februárban

Dr. Geiszler János

Zöldikék (*Carduelis chloris*) az etetőnél

1983/84 telén decemberben csak a leghidegebb napokon kereste fel udvarunkat néhány zöldike: számuk január közepére 10–12-re emelkedett. I. 21-én 16, 23-án 28, 28-án is 28. II. 5-én már 48, II. 10-én viharos szélben, havazásban 58, II. 11-én 70 példány volt a kertben. Ettől fogva naponta 50–60. II. 25-én erős felmelegedés jött, ekkor 20-ra csökkent a számuk, de március első hetében újra 50-re emelkedett – majd 40 maradt III. 23-ig. Ekkor 2 napra elutaztunk, nem etettünk és 26-tól kezdve egyetlen egy sem jött a kertbe. Udvarunk kicsi, az egész telek 302 m², aminek felét elfoglalják az épületek. A megmaradó kb. 150 m²-en 70 zöldike rendkívül soknak számít, de ugyanakkor még 20 mezei veréb (*Passer montanus*), 4 házi veréb (*Passer domesticus*), 1 erdei pinty (*Fringilla coelebs*), 1 fenyőpinty (*Fringilla montifringilla*) és 7 széncinege (*Parus major*) is volt az udvarban. A száznál több madár nyüzsgése egy karvalyt is idecsalt, alacsonyan suhant át a kerten, de nem tudott zsákmányolni közülük.

Az etetés hatalmas vonzóerő teelő madaraink számára. Jó lenne tudni, hogy az elsőnek idetalálók vajon közlik-e a többiekkel és mi módon, hogy itt enni lehet, vagy csak figyelik egymást és odagyűlnek, ahol rokonaikat látják? Az bizonyos, hogy városunkban 5000-nél több olyan ház van, amihez udvar is tartozik. Ezek közül megtalálni azt az egyet, ahol bőségesen kapnak ételmeget egész télen, nem lehet a véletlen műve. Legérdekeesebb az, hogy ha az ember a téli hónapokban a város utcáin járkal: csak szerencsével lát 1–2 zöldikét, a városszéli parlagokban, gazosokban sincsenek, kis udvarunkba pedig ilyen tömegével jártak.

Dr. Sóvágó Mihály

A tél madarai a Bp. II., Cserje u. 15. sz.
ház kertjében

A házhoz hatalmas, legalább 2–3 holdnyi elhanyagolt park tartozik, sok és sokféle fával és cserjével. Ennélfogva sok és sokféle madár lakja, ill. látogatja télen az etetőt. Az általunk nyújtott táplálék: napraforgómag, zabpehely, (a szürkebegy megjelenése óta mák) apróra vágott tepertő és sajtthéj. Az élelmet részint az ablakpárkányra, részint a fejjel lefelé fölfüggesztett száraz, öblös napraforgótányérba szórjuk, erre a veréb nem tud leszállni, csak az ügyesebb pintyfélék, cinegék. A langyos télelejére tekintettel az etetőt csak december 16. óta „üzemeltetjük”.

Korábbi telekhez képest csappant a széncinegék száma, még tavaly is az etetőt felkereső fajok legszámosabbikái közé tartozott; idén 3–4 példányt láttunk. A többi cinege faj ezen a télen is a korábbiakhoz hasonló számban mutatkozott. Évek óta rendszeres vendégünk 1–1 pár kékcinege; meg kell jegyezni, hogy az elmúlt években, ha nem is mindegyikben, egy–egy pár kékcinege a parkban költött.

Barátcinege általában ritka vendég; idén a februári nagy hidegben – 16°-nál jelentkezett először, de még március 17-én is láttuk. Csak tavaly télen rendszertelenül, de többször mutatta magát egy fenyvescinege – idén nem láttuk.

Korábbi telekhez viszonyítva ugyancsak erősen megcsappant a fekete rigó állomány, ami azért is feltűnő, mert ősszel a parkban erős fekete rigó-túlnépesedés volt észlelhető. Decemberre csak néhány hím példány maradt belőlük; ezek rendszeresen látogatták az etetőt, de a korábbi telekre jellemző sorrendi „kézitúsák” elmaradtak (feltehetően az erős létszámcsökkenés miatt).

Feltűnő jelensége volt az idei télnek a csuszkák teljes elmaradása, két okból is. A parkban mindig költött csuszka, másodszor pedig eddig nem volt tél, mikor az etetőre ne jártak volna. Tizennégy éve éppenséggel oly sokan, hogy más madár alig érvényesült mellettük. Idén csak ősszel láttunk néhány példányt, télen egyet sem. Az etető közelében minden télen megtelepszének egy–egy bokron a mezei verebek – idén a szokásosnál valamivel kevesebben (talán 6 példány). Ezért nem

kellett attól tartanunk, hogy sokaságukkal elúzik a többi madarat.

Évek óta rendszeresen járnak az etetőre a zöldikék. Nagy számban költenek is a park magasabb fáin. Idén télen is a megszokott számban, egyszerre néha 6–8 példány is sürgölődött az etetőn. A februári nagy hideg beálltakor jelentek meg feltűnően nagy számban a fenyőpintyek. Az elmúlt években nagyon rapszódikusan mutatkoztak: hol teljesen hiányoztak, hol (négy vagy öt éve) nagyon sokan jöttek februárban. Idén is tekintélyes csapat telett nálunk. 5–6 példány a zöldikékkel együtt jelent meg az etetőn. Egy-két fenyőpinty még március 17-én is itt tanyázott.

Mióta madarakat etetünk, idén február 11-én láttunk először erdei szürkebegyet; néhány nap múltán egy második példány is csatlakozott hozzá. Március elején távoztak. Feltűnő jelensége volt ennek a télnek, hogy a februári nagy hidegben a múlt teleknél nagyobb számban jártak az élelemre a meggyvágók. Ez a faj költ is a parkban, tavaly télen egy pár járt az etetőre. Idén sokkal több, sokszor 5–6 példány egyszerre szedegette a napraforgómagot.

Évek óta törzsvendégünk egy-egy vörösbegy. Félénk, de viselkedésmódjukban észrevehetően különböző madarak; idén egy felűnően nagy termetű, szürkésbarna árnyalatú, élénk piros begyű példányunk volt, amely a veréb fenyegetését is harciasan elhárította. Március közepén nagyon szépen, hangosan énekelt. Ugyancsak állandó vendégünk a balkáni gerle; régebbi teleken néha 3–4 példány is volt belőle, tavaly és idén csak 1–1 pár.

A korábbi évekhez képest hosszú ideje elmaradt a zöld küllő, míg idén március elején jelzett egy példány. Sajnos szaporodott a szajkók és szarkák száma, télen–nyáron; a szajkó költ is a parkban. Télen rendszeresen a vetési varjak gyülekezőhelye a park; idén tavasszal „búcsúzáskor” mintegy 200 példány ülte meg kedvenc hatalmas hársfájukat. Érdekes, hogy a dankasirályok a Duna közelsége ellenére csak röpködnek a park fölött, le nem szállnak, hozzánk közeli kertekkel ellentétben (Rózsadomb).

Széli Jenő – Széli Jenőné

FAUNISZTIKA

1984–85-ös megfigyelések a Hortobágy téli madárvilágáról.

Az elmúlt téli időszak minden korábbinál zordabb volt és a Hortobágy szokásos téli madáréletét is alaposan megváltoztatta. Igen kevés áttelelő vizimadár tartott ki a nagy hidegek alatt, de feltűnően kevés volt a telelésre tartósan ittmaradt északi vendég is. A januári és a februári két nagy hideghullám során bölömbikák, kékes rétihéják és ökörszemek elhullását észleltem. December közepétől február végéig intenzív téli ragadozómadár-etetést végeztem, kétféle táplálékkal:

1. Hortobágy–Halastón döglött halakat (összesen kb. 300 kg-ot) szórtam ki a réti sasok számára.
2. A Nagyiváni pusztán döglött birkát, elhullott őzet, nyulakat és leprémezett nutriák tetemeit helyeztük ki egy zavartalan etetőtérre.

A közvetlenül szomszédos Zám–pusztán az elhullott Hereford marhák is további bőséges élelmet jelentettek a dögevőknek, melyek között az egerészölyv és a gatyás ölyv volt a legfontosabb. Az intenzív etetés mellett 13 alkalommal hajnaltól délutánig tartó lesfotózást, illetve megfigyelést is végeztem az egyes táplálkozó fajok és viselkedésük tanulmányozására. Ezek során derült ki, hogy az erős ($-16 -22^{\circ} \text{C}$) hidegben a réti sasok elhagyták a Hortobágyot, viszont a haldögökre rákaptak az egerész- és gatyás ölyvek, sőt, a kékes rétihéják is. Különösen feltűnő volt az a jelenség, hogy amíg 10–12 döglött halon egyszerre 3 réti sas és 20–25 varjúféle kényelmesen táplálkozott, egyetlen egerészölyv viszont már nem tűrt meg sem fajtársát, sem gatyás ölyvet vagy rétihéját.

Jóllakása után érkezett hosszabb időre a következő ölyv és ennek eltelése után a harmadik. Az idő kisebb enyhülése is elegendő volt hozzá, hogy az ölyvek visszatérjenek a négy lábú dögökhöz, illetve, hogy a sasok is újra megszállják a hortobágyi telelőhelyeiket.

A Kunkápolnási mocsárban a legnagyobb hidegek alatt naponta, később 2–3 naponként vágtam lékeket a bölömbikák, guvatok számára, de elhullás még így is előfordult.

- A továbbiakban néhány érdekesebb áttelelési kísérletet, téli előfordulást ismertetek.
- Szürke gém (*Ardea cinerea*): Hortobágy–Halastón 5–6 pld. egész télen kitartott a zsilipeknél. Lábujjaikról néha ökölnyi, ráfagyott jéggombóc lógott.
- Nagy kócsag (*Egretta alba*): December folyamán 6–7 pld. muhozott H.Halastó 1-es és 2-es taván. Jan. 19-én és 20-án ugyanitt láttam 3 pld-t.
- Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*): Dec. 16–22 között 1 pld. a Kun-kápolnási mocsár Darvas taván, egy befagyatlan lihogón tartózkodott. Jan. 14-én a Határ–fenéknél láttam 6 pld-t alacsonyan repülve.
- Nyári lúd (*Anser anser*): Jan. 26-án csapatosan láttam akkor érkezőket. A hideg újra elűzte őket és csak febr. 22-én jöttek vissza ismét.
- Szirti sas (*Aquila chrysaetos*): Febr. 10-én 1 immat pld. megfigyelése H.Halastón, réti sasok társaságában.
- Kerecsen (*Falco cherrug*): Jan. 25-én 1 pld-t láttam a Nagyiváni pusztán.
- Mezei pacsirta (*Alauda arvensis*): Nagyivántól K-re, a Sárosér közelében jan 13-ig rendszeresen észleltem 2 pld. jelenlétét.
- Fülespacsirta (*Eremophila alpestris*): Az előző téllel ellentétben alig van idei hortobágyi adata. Csupán háromszor figyeltem meg december elejétől február végéig. Max. 10 pld. (1984. dec. 24. Zám–puszta).
- Téli kenderike (*Carduelis flavirostris*): A nagy hidegekben alig mutatkozott a Hortobágyon. Népesebb (200–300) csapatait inkább csak az enyhülés idején láttam.
- Sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*): Jan. 16–18 között, a legerősebb hidegben érdekes áttelelési kísérletét észleltem: a nagyiváni bekötőút hóekétől letisztított padkáján, teljesen nyílt terepen 3 példány szedegetett. Ez volt 12 év alatt az egyetlen, tartósan havas, hideg időben észlelt hortobágyi előfordulása.
- Hósármány (*Plectrophenax nivalis*): Kisebb–nagyobb csoportjai még az erős lehülés alatt is jelen voltak a pusztán. Febr. 13-án

a Köselyszegben (Nádudvar) 130, a közeli Szelencés-pusztán
9 pld-t láttam. Lucernatarlókon is előfordultak csapataik.

Dr. Kovács Gábor

**Néhány fontosabb fészkelő madárfaj állományadata
a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzetből 1984.**

A Tájvédelmi Körzetben végzett állományfelmérés eredményét a táblázat tartalmazza. A Saséri gémtelep az idén a rezervátumtól kissé délre alakult ki, így a Sasérre vetített adatok az említett telepre vonatkoznak.

Szell Antal – Zsótér László – Tajti László

Területek és a fészkelő párok száma

FAJOK	Szegedi Fehértó	Szegedi Fertő	Csaj-tó	Labodár	Pusztaszeri rezervátum	Sándorfalva Székalfj	Sasér	Egyéb	Összesen
Vörösnyakú vöcsök (Podiceps griseigena)	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Böllömbika (Botaurus sellaris)	1	-	-	-	2	-	-	-	3
Vörösgém (Ardea purpurea)	20	-	12	-	-	-	-	-	32
Kis kócsag (Egretta garzetta)	-	-	-	8	-	-	7	-	15
Nagy kócsag (Egretta alba)	20	-	3	-	-	-	-	-	23
Kanalgém (Platalea leucorodia)	-	-	9	-	-	-	-	-	9
Üstökös gém (Ardeola ralloides)	x 2	-	-	3	-	-	1	-	6
Kendermagos réce (Anas strepera)	-	-	8	-	-	-	-	-	8
Héja (Accipiter gentilis)	-	-	-	2	1	-	-	9	12
Barna rétihéja (Circus aeruginosus)	2	-	2	-	3	-	-	-	7
Kabasólyom (Falco subbuteo)	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Kék vércse (Falco vespertinus)	-	-	-	-	1	-	-	-	5

x: valószínű fészkelés

Területek és a fészkelő párok száma

FAJOK	Szegedi Fehértó	Szegedi Fertő	Csaj-tó	Labodár	Pusztaszeri rezervátum	Sándorfalva Székalfj	Sasér	Egyéb	Összesen
Barna kánya (<i>Milvus migrans</i>)	-	-	-	-	-	-	x 1	-	1
Ugartyúk (<i>Burhinus oedicnemus</i>)	-	-	-	-	3	-	-	-	3
Széki lile (<i>Charadrius alexandrinus</i>)	-	5	-	-	-	2	-	-	7
Gulipán (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	-	64	3	-	-	1	-	-	68
Dankasirály (<i>Larus ridibundus</i>)	2000	-	1500	-	-	-	-	-	3500
Szerecsensirály (<i>Larus melanocephalus</i>)	2	-	7	-	-	-	-	-	9
Küszvágó csér (<i>Sterna hirundo</i>)	8	6	10	-	-	-	-	-	24
Gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>)	-	-	-	-	-	-	-	6	6
Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>)	-	-	2	-	-	-	-	-	2

x: valószínű fészkelés

Téli fekete rigó (*Turdus merula*) megfigyelése az Észak–Börzsönyben

1984. december 29. és 1985. február 28. között 38 alkalommal végeztem megfigyelést az Észak–Börzsönyben. 23 napon láttam fekete rigót, ötször tartózkodott egy területen 5–7 példány, tizennégyszer 3–4 példány, és harmincnégyszer 1–2 példány. Totót csak háromszor láttam, a többi hím volt.

A fekete rigók a terület nagyobb patak völgyeiben rendszeresen előfordultak. Így a Bernece-patak völgyén Deszkás-pusztáig, 284 m, Kemence-patak völgyén Királyházáig 383 m, Csarna-patak völgyén a drinói elágazásig 350 m tengerszint feletti magasságig. Ezekben a völgyekben a rétek, bokros sűrűségek, mocsaras patakpartok biztosították az életfeltételeiket. Mindhárom említett völgyben egy–egy ponton túl a fekete rigó nem fordult elő, viszont a völgyek oldalai mentén jóval magasabban is tartózkodtak. Így Hollókőnél 650 m, a Verőoldal sziklakopárain 400 m, a Kisdrinó oldalán 500 m tszf-ig előfordultak. Az említett helyeken a sziklakopárok tövében mindig maradtak hómentes helyek és a környező cserjések menedéket biztosítottak. Az erős hidgek, havazások idején különösen a Bernece– és Csarna-patak völgyén volt jól követhető, hogy a madarak a völgyben húzódtak meg, majd az enyhébb időszakban a déli, délkeleti kitettséű oldalakat keresték meg. Ezeknek a nagy völgyeknek a déli, délkeleti oldalait zömmel idős gyertyános-tölgyes, cseres állományok borítják. A hegység központi részeiről a magas gerincekről és szűk völgyekből, ahol zömmel bükkös, gyertyános erdők találhatók, a fekete rigók hiányoztak.

Bezecky Árpád

Fekete rigó (*Turdus merula*) tojók harca.

1985. 3.19-én délután borult, de tavaszias időben (kb. 8 C⁰) a Gellérthegyen jártam, amikor két, a faágak között verekedő fekete rigó tojót pillantottam meg. Egy hím valamivel feljebb mozdulatlanul ült egy ágon. A két verekedő madár lehullott a földre, de ott is folytatták a küzdelmet, miközben a lejtős füves oldalban lassan az egyik betonsétány felé sodródtak. Amikor észrevettem őket 15,25ⁿ volt, nem egészen öt perc múlva már a sétányon voltak de onnét egy gyerekkocsit toló asszony elriasztotta őket. A két tojót követte egymást, egyik üldözte a másikat, de rövidesen ismét összeakaszkodtak. Néha felugrottak a levegőbe, csőrükkel elsősorban ellenfelük fejét és nyakát vették célba. Távcsővel viszonylag közről figyelve láttam hogy nagyon gyakran fogták át egymás csőr-káváját, néha csőrzugba kapaszkodtak. Az egész harc alatt egyetlen hullott tollat sem láttam. Mozdulataik fokozatosan lassultak, mindkét madár teljesen kimerült. Pontosan 12 percig verekedtek folyamatosan (a korábbi rövid szünet után), amikor egyikük hirtelen elrepült és részút lefelé siklott egy bokor felé. A győztes nem egészen 5 percig ugyanabban a helyzetben maradt a fűben, szárnyait kissé kiterjesztve, csőrét nyitva tartva (mintegy másfél percig), szeméit közben lehunyta ill. csak résnyire tartotta nyitva.

A fenti hím az egész verekedés alatt a közelben kerésgélt, követte a sodródó tojókat és egy alkalommal, amikor azok vergődve egészen közel kerültek hozzá, csőrét kítátva védekező pózt vett fel. Amikor a küzdelemnek vége volt, az elrepülő vesztes után szállt. A fekete rigók március második felében kezdik kialakítani a revireket és ebben az időszakban különösen gyakran láthatunk egymást kerülgető vagy verekedő hímeket. A tojók fent leírtakhoz hasonló harca nem ismeretlen a családban (*Turdidae*) és feltehetőleg szintén a revirek kialakításával, a párválasztással van összefüggésben.

Kérjük tagtársainkat, hogy hasonló megfigyeléseikről számoljanak be – más fajokkal kapcsolatban is – Tájékoztatónk hasábjain.

Schmidt Egon

**Ivararány fekete rigóknál (*Turdus merula*)
(1985. január–február)**

A vizsgálatokat 1985. január 16-tól végeztem.

1. Elsődleges megfigyelési helyem a Gödöllői ATE babati kísérleti telepe volt. Kb. 1,5–2 km²-es területen volt módos rendszeres adatgyűjtésre.

Az eredmény a következő volt:

1985.I.16–31.	hím	18	(75 %)	tojó	6	(25 %)
II.1–15.	hím	19	(82,6%)	tojó	4	(17,4%)
	hím	37	(78,7%)	tojó	10	21,3%

2. A telelő fekete rigók ivararány meghatározását kitágítottam az Egyetem területére is.

A GATE környékén az eredmény a következő:

1985.I. 16–31.	hím	26	(74,3 %)	tojó	9	(25,8 %)
II. 1–15.	hím	12	(57,1 %)	tojó	9	(42,9 %)
	hím	38	(67,8 %)	tojó	18	(32,2 %)

A vizsgálatot távcső nélkül végeztem el. Babaton csaknem minden nap tudtam rögzíteni a pontos létszámot. Ezzel ellenében a GATE területén kevés lehetőségem volt pontos megfigyelésekre. A két terület adatait összevonva is közlöm. Azért teszem, mert a helységek közötti távolság és a területek biotópjai nagyjából azonosak. Az emberi zaklatás mértéke is csaknem megegyező.

3. Az előbb említett helységek összevont adatai:

1985. I. 16–31.	hím	44	(74,5 %)	tojó	15	(25,5 %)
II. 1–15.	hím	31	(70,5 %)	tojó	13	(29,5 %)
	hím	75	(72,8 %)	tojó	28	(27,2 %)

Az adatokból egyértelműen kiderül, hogy a vizsgálati helyeimen a hímek aránya a nagyobb a kérdéses időszak második felében. Babaton – az időszak alatt – tapasztaltam, hogy a fekete rigók csak az igazán kemény hidegben merészkedtek a vadak számára épített karámok etetőibe. Az idén leesett két nagy hó között a rigók nem tartózkodtak a talajszint környékén.

Nagy Csaba

Fekete rigók (*Turdus merula*) ivari megoszlása egy fővárosi kertben

A Madártani Tájékoztatóban korábban közölt felkérésre a Bp. XVI. kerületben lévő kertünkben 1985. január–február folyamán figyelemmel kísértem a fekete rigók ivararányát, amely a következőképpen alakult:

Január 1 – 15	17 hím	14 tojó
Január 16 – 31	8 hím	10 tojó
Február 1 – 15	14 hím	10 tojó

Oláh Árpád

Madártani megfigyelések a pannonhalmi arborétumban 1985. telén.

A szokatlanul hideg (-20°C) januárban mintegy 500–700 db. fenyőrigót (*Turdus pilaris*) kereste fel az arborétum ostorfa (*Celtis occidentalis*) és keskenylevelű ezüsthfa (*Elaeagnus angustifolia*) fákat és cserjéket, de a hóból kiálló lonc (*Lonicera*) termését is fogyasztották. Január 8-án 108 fenyőrigó táplálkozott ugyanazon a keskenylevelű ezüsthfán. A lehulló terméseket 8 fekete rigó (*Turdus merula*) és 2 fácánkakas (*Phasianus colchicus*) fogyasztotta. Megjelent egy karvaly (*Accipiter nisus*), s a fenyőrigók közül egyet elrabolt. Alig bírt vele elszállni, mert a zsákmányállat majdnem akkora volt, mint a ragadozó!

A táplálkozási hely közelében egy lucfenyőn (*Picea abies*) 6 erdei fülesbagoly (*Asio otus*) éjszakázott. A megvizsgált 35 db bagolyköpetben csak fenyőrigó maradványokat találtam, a korábbi enyhébb decemberi köpetekben viszont csak kisemlős maradványokat. Az egyik lehullott köpet mellett széttépett fenyőrigó maradvány is volt.

A kemény télben összesen 17 fekete rigót ($15\text{O} + 2\text{O}$) számoltam. Fenti fák és cserjék termését 250–300 egyed fenyőpinty (*Fringilla montifringilla*), valamint 50–60 zöldike (*Carduelis chloris*) is fogyasztotta. Ez utóbbiak a hóból kiálló kórókon is táplálkoztak.

Dr. Rékási József

Adatok a Duna (Gemenc, Koppány sziget) téli madárvilágához

1985. január 3-án 2 dögkeselyű (*Neophron perenopterus*) a befagyott Duna jegén őztetemet fogyasztott. Kb. 10 napig tartózkodtak a befagyott Duna jegén, ezalatt még háromszor sikerült megfigyelni őket. A megfigyelés idején – 15, –20° C volt a hőmérséklet.

Két réti sas (*Haliaeetus albicilla*) a Duna jegén tőkés récéket zsákmányolt. Az egyik alacsonyan repülve a jégen ülő kacsák közül fogott egyet, míg a felrebbenő csapatból a másik irányból érkező sas szedte zsákmányát. Az első példány mintegy ráhajtotta leselkedő fajtársára a tőkés récéket.

November végén 2 vándorsólyom (*Falco peregrinus*) és 1 kékes réti héja (*Circus cyaneus*) tartózkodott a Koppány sziget területén. A leghidegebb időben sikerült egy–két illegálisan használt varsát megtalálni, s a bennük levő mintegy 150 kg. döglött dévérkeszeget és főleg süllőt kiszedni, s a jégre szórni madártápláléknak. A kiszórt halat 14 nagy kócsag (*Egretta alba*), 35–40 vetési lúd (*Anser fabalis*), 2 réti sas (*Haliaeetus albicilla*) és 20–25 dolmányos vajú (*Corvus cornix*) fogyasztotta 1985. első napjaiban.

Dr.Rékási József – Vancsura László

Szürkebegy (*Prunella modularis*) fészkelési adatok a Medves– és Somlyó-hegységek erdeiből.

Az erdei szürkebegy hazai fészkeléseiről korábban kevés adat állt rendelkezésünkre, újabban elsősorban Dénes János vizsgálatai alapján egyre több helyen bizonyították be költését. Napjainkban már az Északi-Középhegységben is a gyakori fészkelők közé sorolhatjuk. Rejtett életet élő faj, az úgynevezett „bujkálók” közé tartozik, fészket is eléggé rejtett helyeken építi. A fiókák számára élelmet szállító szülőket szintén nehéz megfigyelni, hová hordják az eleséget. Megfigyeléseim szerint nem a fészkekhez repülnek, hanem attól jóval távolabb és az ágak, bozót közt bujkálva, ágról–

ágra ugrálva, közelítik meg azt és etetik meg fiókáikat. Ezért tartottam érdemesnek összeírni az általam 1980-tól kezdődően talált fészkeket.

Az adatokból kitűnik, hogy nemcsak a sűrű bozótosokban, hanem más ritkább idősebb erdőkben is fészkelnek! A felsorolás között van 3 tojásos fészkek, amelyek a megtalálás idején már elhagyottak voltak.

- 1980.6.15. 6 tojás idős bükkös árokban rőzsecsomón 0,5 méter
1982.5. 1. 2 tojás fiatal akácos d.-útpart gyökerek közt 1 méter
1982.5.10. 4 tojás fiatal akácos árokpart gyökerek közt 0,5 m.
1982.5.10. 5 tojás fiatal akácos árokpart fűcsomó alatt talajon
1983.5.11. 4 tojás bükkös völgy fiatal lucfenyőn 0,5 méter
1983.5.22. 3 tojás akácos mélyútpart gyökereken 2m (elhagyott)
1983.5.30. 3 tollas fióka akácos irtás ágcsomó között 0,4 m.
1984.5.14. 5 tokos fióka akácos mélyút szélén málna gyök.közt talajon
1984.6.21. 3 tojás idős bükkös, dűlőútpart gyökereken (elhagyott).

Varga Ferenc

Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*) fészkelése a Bükk-hegységben.

1984. 6. 24-én Lillafüredről Felsőtárkány felé utaztunk. Útközben a Bánkuti elágazásnál lévő pihenőhelyen több órát töltötünk. Időközben a tisztásra érkezett egy kirándulócsoport és elkezdtek itt labdázni. Valószínű ennek hatására, a tisztás szélén lévő lucfenyő csúcsára egy hím süvöltő szállt és hallatta jellegzetes füttyszerű vészhangját. A zajos kirándulócsapat távozása után ismét megjelent a hím, hangjára a tisztáson lévő 6 fenyőfa egyikéről választ érkezett. Erre vizsgálni kezdtem a 3 luc és 3 vörösfenyőből álló facsoportot, ahol a szélső vörösfenyő legalsó elnyúló ágán (3 m magasan), vékony ágacskákból készült fészkekben felfedeztem a tojót, amely szorgalmasan válaszgatott a hím hangjaira.. A madarat természetesen nem zavartam meg, de feltételezhetően tojásain, illetve csupasz fiókáin kotlott. Csak a feje és farka látszott ki a fészkek csészéjéből.

Varga Ferenc

Hegyi billegető (*Motacilla cinerea*) átvonulása.

Ez a gyönyörű madár ősszel és tavasszal is átvonul határunkon, de sokszor évekig nem kerül elő. 1984. március 18-án a Virágoskúti halastó védőárkának kis zúgójánál láttam 2, szeptember 30-án a halgazdaság csónakkikötőjénél 1 példányt. Október 6-án a hajduböszörményi erdőn találkoztam hegyi billegetővel, erre öt évtizeden át nem volt példa. Előzőleg nagy esők voltak, az erdei utakon hosszú tócsákban állt a víz és az erdő széléhez közel, ilyen vízállás mellett futkosott egy példány.

Dr.Sóvágó Mihály

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*) fészkelése Hajduböszörményben.

1984. évben is költött a vörösnyakú vöcsök Hajduböszörmény belterületének északi szegélyén, a vizinövényzettel sűrűn benőtt régi téglavető gödrökben. Nagy Imre tagtársam egész fészkelési idejében észlelte őket. Július 8-i közös utunkon egyik gödörben 1 öreget, másik gödörben 1 öreget és 2 felnőtt idei fiókát, harmadik gödörben is egyet láttunk.

Dr.Sóvágó Mihály

- Császármadár (*Tetrastes bonasia*): 1983.03.15. Zagyvaróna (Pocikvár) 1 pd. (tojó) Varga F.; Bükk hgs (Nyírbérc) 1 pd, Kakszi K.; 1984.11.01. Háromhuta 4 pd, Dénes P.
- Csigaforgató (*Haematopus ostralegus*): 1984.05.13. Szeged-Fehértó 1 pd, Bakacsi G. – Széll A.
- Ujjaslile (*Pluvialis squatarola*): 1978.11.07. Biharugra (h.tó) 5 pd, Büki J.; 1981. Naszály – Szomód (Ferencmajori–h.tó) 09.27. 4 pd, 10.02. 4 pd, 10.15. 6 pd, 10.25. 4 pd, 10.31. 6 pd, 11.07. 3 pd, 11.08. 2 pd, Musicz L.; 1982. 09.12. Darvas (h.tó) 15 pd, Kurpé I.; 10.16. Hortobágy (Csécsi-tó) 4 pd, Hortobágy (Fényestő) 15 pd, Hortobágya Halastó) 6 pd, Dr.Kovács G.; 10.16. Almásfüzitő (Duna) 23 pd, Magyar G.; 10.16. Tömörkény (Csaj–tó) 4 pd, Zsótér L.; 10.17. Biatorbágy (h.tó) 3 pd, Nagy A.; 10.17. Dinnyés 1 pd, Schmidt E.; 10.17. Csaj–tó 1 pd, Dr. Bod P.; 10.17. Szeged–Fehértó 7 pd, Selmeczi L.; 10.17. Szeged (Gyevi–fertő, h.tó) 3 pd, Liker A. – Kaufman G.; 10.17. Poroszló (Tisza II.) 9 pd, Lipcsey I.; 10.17. Rétszilás (h.tó) 2 pd, Varga Z. – Zőrényi J.; 10.13. Tát (Duna) 1 pd, Antal A.; 11.14. Szeged–Fehértó 30 pd, Selmeczi L.; 11.14. Tömörkény (Csaj–tó) 11 pd, Dr.Bod P.; 11.14. Hortobágy (Halastó) 7 pd, Dr.Kovács G.; 11.16. Bordány 1 pd, Monori R.; 1983. 04.17. Szeged (Gyevi–fertő, h.tó) 18 pd, Liker A. – Kaufman G.; 04. 17. Mórahalom (Madarásztó) 1 pd, Mihály L.né; 05.26. Szeged (Gyevi–fertő, h.tó) 1 pd. Liker A. – Kaufman G., 06.23. u.ott 1 nászruhás pd, L.A. – Sz.A.; 07.25. Hortobágy (Csécsi–tó) 2 pd, Debreceni HCs Tábor; 08.24. Naszály – Szomód (Ferencmajori- h.tó) 1 pd, 09.16. 2 Musicz L.; 09.22. Tiszavasvári (Göbolyösi–tó) 2 pd, Demeter L. – D.I. 09.23. Naszály – Szomód (Ferencmajori–h.tó) 2 pd, Musicz L.; 10.16. Nagyatád (h.tó) 1 pd, Pintér A.; 10.18. Hortobágy (Akadémia–tó) kb. 20 pd, Dr.Simay A.; 10.20. Szarvas (Horváth–ptai h.tó) 8 pd, Boldog G. – Tóth T.; 10.21. Naszály – Szomód (Ferencmajori–h.tó) 1 pd, Musicz L.; 11.03. Szarvas (Horváthptai h.tó) 3 pd, Boldog G. – Tóth T.

- Aranylile** (*Pluvialis apricaria*): 1978.12.03. Dunapataj 15 pd, 1979.12.07. 300 pd, 12.08. 30 pd, 1980. 11.18. 150 pd, 11.23. 200 pd, Büki J.; 1981. 11.08. Harta 10 pd, Büki J.; 1982. 09.12. Darva (H.tó) 20 pd, Kurpé I. 10.16. Adony (h.tó) 1 pd, Dr.Jánossy D.; 10.14. Szeged—Fehértó 22 pd, Dr.Sterbetz I.; 11.14. Poroszló (Tisza II.) 7 pd, Lipcsey I.; 12.06–08. Nemeske 4 pd, Pintér A.; 1983. 03. 13. Hortobágy (Kunkápolnási m.) 24 pd, Dr.Kovács G.; 10.18. Hortobágy (Akadémia-tó) kb. 50 pd, Dr.Simay A.; 12.11. Dinnyés (Fertő, h.tó) 6 pd, Schmidt E.; 12.12. Szőgye – Vének (Duna) 1 pd, Dr.Rékási J.; 1984. 04.01. Pély 1 pd, Dr.Ócsai A.; 10.28. Hortobágy (Halastó) 9 pd, Zeke T. és Tsai.
- Havasi lile** (*Eudromias morinellus*): 1982. 09.12. Hortobágy(Kunkápolnási m.) 2 pd, Dr.Kovács G.; 1983. 03.13. Szentés (Fertő) 1 pd, Szabó F.;
- Kis póling** (*Numenius phaeopus*): 1976. 03.20. Fülöpszállás (Kelemenszék) 1 pd, 1979. 04.03. Dunapataj 10 pd, 04.10. Harta 8 pd, 04.13. Dunapataj 8 pd, 04.26. Dunapataj 1 pd, 04.29. Dunapataj 1+2+8+10 pd, 04.30. Harta 1+1+2+10+20 pd, 05.05. Harta 2+6 pd, 1980.0.18. Harta 1+1+10 pd, Büki J.; 1982.09.12. Biharugra (h.tó) 1 pd, Szani Zs.; 09.13. Pusztaszer (Büdösszék TT) 25 pd, Tasi J.; 1983. 04.16. Kistelek Miller—szék) 5 pd, Bohner P.; 04.17. Szentés (Fertő) 13 pd, Szabó F.; 04.18. Hortobágy (Szelencés) 42 pd, Dr.Kovács G.; 05.14. Szentés (Fertő) 1 pd, Szabó F.; 09.27. Hortobágy (Akadémia—tó) kb 30 pd, Dr.Simay A.; 1984. 03.20. Pusztaszer (Büdösszék TT) 1 pd, Széll A. – Tajti L.; 03.23. Szeged (Gyevi-fertő.h.tó) 7 pd, Széll A.; 04.07. u.ott 5 pd, Siprikó S.; 06.23.Szeged—Fehértó 1 pd, Széll A.; 07.24. Nagyiván 42 pd, 07.25. Hortobágy (Csécsi—tó) 10 pd, 07.26. Hortobágy (kumadarasi pta) 14 pd, Debreceni HC's Tábor) 08.01. Konyár (Sós-tó) 6 pd, 08.08. 4 pd, Zeke T. és Tsai.; 08.14. u.ott 4 pd, Baranyi R. — Györösy T.
- Tavi cankó** (*Tringa stagnatilis*): 1972. 09.08. Kiskunlacháza 1 pd, Büki J.; 1982. 09.11. Hortobágy (Csécsi-tó) 1 pd, Dr. Kovács G.; 10.16. Hortobágy (Fényestó) 5 pd, Dr.Kovács

1983. 04.17. Fonyód (Berek, h.tó) 1 pd, Havranek M – Dr.Oldal I.; Mórahalom (Madarásztó) 1 pd, Mihály L-né.; Pród (h.tó) 2 pd, Rácz I. és Tsai.; 1984. 04.21. Hajdunánás (h.tó) 2 pd, Rácz I. és Tsai.; 07.25. Hortobágy (Csécsi-tó) 1 pd, Debrecen HCs Tábor; 09.01. Szeged–Fehértó 1 pd, Dr.Molnár Gy. és Tsai.; Debrecen (Mézeshegy-tározó) 1 pd, Zeke T. és Tsai.
- Kőforgató (*Arenaria interpres*): 1982. 10.17. Szeged–Fehértó 3 pd, (?).
- Nagy sárszalonka (*Gallinago media*): 09.11. Asónémedi (hígrágya ülepítő) 1 pd, Zsin G.; 09.19. Tótkomlós (Szárázér) 1 pd, Tóth T.; 1983. 04.17. Szentés (Fertő) 1 pd, Szabó F.; 05.15. Tiszavasvári (Fehérszik) 1 pd, Herczeg F.; 10. 08. Pród (h.tó) 3 pd, Rácz I. és Tsai.
- Kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*): 1981. Ősz. Ásotthalom, Bíró I. és Tsai.; 1979. 04.12. Dunapataj 3 pd, Büki J.; 1982. 09.12. Balaton (Zala-torkolat) 2 pd, Futó E.; 1983. 11.24. Boglárlelle (Irmaptai h.tó) 1 pd, Szatori J. – Vajant E.
- Fenyérfutó (*Calidris alba*): 1981.10.15. Naszály – Szomód (Ferencmajori–h.tó) 3 pd, Musicz L.
- Sarlós partfutó (*Calidris ferruginea*): 1981. 08.31. Naszály – Szomód (Ferencmajori–h.tó) 20 pd, Musicz L.; 1982. 09. 12. Tömörkény (Csaj–tó) 7 pd, 10.17. 1 pd, Dr.Bod P.; 1984. 08.18. Dinnyés 1 nászruhás pd, Dr.Jánossy D.; 09. 16. Naszály – Szomód (Ferencmajori-h.tó) 1 pd, Musicz L.
- Vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*): 1984. 08.18 – 19. Dinnyés (még rpszben nászruhás) Dr.Jánossy D., Árkosi J. és Tsai.
- Nyílfarkú halfarkas (*Stercorarius longicaudus*): 1983. 08.22. Budapest, (XII.ker.) 1 ad. példány (a Duna felé szállt), Moskát Cs.
- Dolmányos sirály (*Larus marinus*): 1982. 12.16. Fonyód (Balaton) 1 pd, Havranek M.
- Heringsirály (*Larus fuscus*): 1982. 10.14. Szeged–Fehértó 1 ad. pd, Dr.Sterbetz I.; 10.17. u.ott 1 pd, Selmeczi L.; 10.17. Darvas (H.tó) 1 pd, Kurpé I.; 12.12. Biharugra (h.tó) 3

Nagy P. – Szani Zs.; 12.13. Fehérvárcsurgó (tározó) 1 pd, Staudinger I.; 1983. 01.12. Fonyód (Balaton) 7 pd, Havranek M.; 01.16. Fonyód (Berek, h.tó) 6 pd, Havranek M. – Dr.Oldal I.; 02.13. u.ott 9 pd, megf. u.a.; Tata (Öreg tó) 6 pd, Jámbor L. – Jánossy L.; 12.16. Balaton (Szántódi-rév) 1 ad. pd, 12.28. u.ott 1 ad. pd, Keszler Z.; 1984. 06.13. Szeged (Gyevi-fertő, h.tó) 1 pd, Széll A.; 08.16. Gárdony (Velencei-tó) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 09.16. Naszály – Szomód (Ferencmajori-h.tó) 1 pd, Musicz L.;

Kis sirály (*Larus minutus*): 1980. 05.15. Várpalota (bányató) 1 pd, Major I.; 1982. 09.11. Pálmonostora (Péteri-tó) 2 pd, Dr.Bankovics A.; 09.11. Nyiregyháza (Szelkő-tó) 13 pd, Szép T.; 09.11. Ujfehértó (Nagy-Vadastó) 3 pd, Szép T.; Tiszavasvári (Fehérszik) 1 pd, Herczeg F.; 10.16. Ny. (Szelkő-tó) 2 pd, Szép T.; 10.17. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Dr.Bod P.; 12.12. Sumony 1 pd, Molnár I. és Tsai.; 1983. 01.12. Fonyód (Balaton) 1 pd, Havranek M.; 03.13. Csertő (h.tó) 1 pd, Wágner L.; 04.17. Tömörkény (Csaj-tó) 3 pd, Dr.Bod P.; 05.14. Pród (h.tó) 3 pd, 05.15. u.ott 1 pd, Rácz I. és Tsai.; 05.15. Tiszavasvári (Munka MgTSz h.tó) 1 pd, Demeter L.; 08.11. Boglárlelle (Irma-ptai h.tó) 1 pd, Molnár Zs.; 08.12. u.ott 1 pd, Molnár Zs.; 08.26. Balatonszemes (Balaton) 4 pd, Ilyés Z.; 10.16. Csertő (h.tó) 2 pd, Wágner G. – W.L.; 11.12. Sumony (h.tó) 1 pd, Molnár I. és Tsai.; 11.12. Csertő (H.tó) 4 juv. pd, Wágner L.; 1984. 04.07. Szeged (Gyevi-fertő, h.tó) 140 pd, Siprikó S.; 04.28. Boglárlelle (Irma-ptai h.tó) 40-50 pd, Szatori J. és Tsai.; 04.29. Naszály – Szomód (Ferencmajori- h.tó) 11 pd, Musicz L.; 04.30. Hortobágy (Halastó) 2 pd, Zeke T. és Tsai.; 05.02. Boglárlelle (I.ptai h.tó) 28–30 pd, Vajant E.; 05.06. Szeged (Fertő, h.tó) 1 ad, 7 juv. pd, Széll A.; 05.13. Szeged-Fehértó 2 pd, Széll A.; 06.03. Szeged (Fertő, h.tó) 2 juv. pd, 06.10. 1 juv. pd, 06.23. 1 ad, 1 juv. pd, Széll A.; 06.19. Konyár (Sóstó) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 07.29. Sumony 2 pd, 08.03. 3 pd, 08.11. 1 pd, 08.15. 2 pd, Baranya megyei HCs Tábor; 08.06. Boglárlelle (I.ptai h.tó) 1 pd, Pözl F. – Soproni J.; 10.28. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 06.19. Konyár (Sós-tó) 1 pd, Zeke T. és Tsai.

Kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*): 1983. 05.14. Pród (h.tó)
1 pd, Rác I. és Tasai.; 1984. 09.01. Szeged-Fehértó 1 pd,
Dr.Molnár Gy. és Tsai.;

Kis csér (*Sterna albifrons*): 1983. 06.23. Nyiregyháza (Szelkó-tó)
1 pd, Szép T.; 08.13. Sumony (h.tó) 2 pd, 08.15. 1 pd,
Baranya megyei HCs Tábor: 09.14. Hortobágy (Halastó,
Kondás) 1 pd, Konyhás S. és Tsai.;

Kenti csér (*Sterna sandvicensis*): 1984. 08.15. Sumony (H.tó)
1 pd, Baranya megyei Hcs Tábor.

Csüllő (*Rissa tridactyla*): 1983.02.13.Tiszavasvári (Munka MgTSz
h.tó) 1 pd, Demeter L.; 11.12. Csertő (h.tó) 1 ad. pd,
Wágner L.; 12.12. Szőgye–Vének (Duna) 1 pd, Dr.Rékási
J.; 1984. 08.15. Sumony (h.tó) 3 pd, Baranya megyei
HCs Tábor.

ÖKOLÓGIA

Néhány adat a gyöngybagoly (*Tyto alba*) téli táplálkozásához

1976–77 telén a Heves megyei Csány község határában, mezőgazdasági területen, lucernatáblák között álló, több éve elhagyott tanyaépület padlásterében nappalozó gyöngybagoly teljes köpetanyagát összegyűjtöttem és analizáltam. A gyöngybagoly kb. december elejétől február közepéig tartózkodott itt. Február közepén a padlás padozatán elhullva találtam. A tetemen külső sérülést nem fedeztem fel és a boncolás sem utalt traumára, vagy betegségre. Az elhullott madár igen sovány volt, ez alapján feltételezem, hogy a tartós hideg és a hetek óta meglévő vastag hótakaró miatt nem tudott eredményesen vadászni, míg végül éhezés miatt pusztult el.

Összesen 106 köpetét vizsgáltam át. A köpetenkénti zsák-
mányállatok mennyisége átlagosan 3,2 pd/köpet volt.

Zsákmanóállatok megnevezése	Előfordulás pd	Gyakoriság %
Törpe cickány (<i>Sorex minutus</i>)	10	2,9
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	8	2,4
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	33	9,7
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	21	6,2
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	230	67,8
Pirók egér (<i>Apodemus agrarius</i>)	1	0,3
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	9	2,7
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	23	6,8
Patkány (<i>Rattus sp.</i>)	1	0,3
Kenderike (<i>Carduelis cannabina</i>)	2	0,6
Zöldike (<i>Carduelis chloris</i>)	1	0,3
Összesen:	339	100,0

Dr. Kalotás Zsolt

Adatok a macskabagoly (*Strix aluco*) őszi táplálékához

1983-ban a Szekszárdi-dombság Sötétvölgyi részén, fenyőkön nappalozó macskabaglyok (2 pd., valószínűleg egy pár) őszi táplálkozását vizsgáltam. A fák alatt összegyűlt köpeteket szeptember, október és november végén egy-egy alkalommal összegyűjtöttem és havi bontásban analizáltam. 27 szeptemberi, 31 októberi és 45 novemberi köpetet vizsgáltam meg.

A macskabaglyok élőhelye és egyben vadászterülete változatos, völgyekkel szabdaltszerű felszínű dombvidék. A vegetációt nagy területen összefüggő idősebb és középkorú erdő (lényegében tölgy és bükk más lombos fajokkal elegyes állománya) jelenti, amit a völgyekben tisztások, nedves rétek egészítenek ki. A völgyek nedves, az év nagyobb részében vízborításos részein kisebb égeres foltok alakultak ki. Az erdő gazdag cserjeszinttel megy át a rendszeresen kaszált rét felé. Jellemző cserjefajok a húsos som, a mogyoró, a kökény, a galagonya és a kecskerágó. Ez a változatos, mozaikos vegetáció igen gazdag kisemlősfaunával rendelkezik. 1981–82-ben az erdő és a rét határán és a nedves rétzónában elevenfogó kisemlőscsapdákkal dolgoztam. A csapdák főleg sárganyakú erdei egeret (*Apodemus flavicollis*), pírók egeret (*Apodemus agrarius*) és erdei pockot (*Clethrionomys glareolus*) fogtak. Kis számban előkerült a törpe egér (*Micromys minutus*), az erdei cickány (*Sorex araneus*) és a törpe cickány (*Sorex minutus*). A macskabaglyok nappalozó helyétől néhány száz méternyire levő MME odutelepen nyár végén gyakori az odukba beköltözött nagy pele (*Glis glis*) és a mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*). A rét szárazabb részein a mezei pocok jellegzetes járatait is megtalálhatjuk.

A zsákmánylista alapján a macskabaglyok tápláléka az őszi időszakban elsősorban az erdei egerekre épült. Az erdei egerek mindhárom hónapban közel azonos százalékban szerepeltek a zsákmányállatok között, míg a pírók egér a szeptemberi és októberi közel azonos szint után novemberre visszaesett és helyébe a mezei pocok lépett. Ez utóbbi arra enged következtetni, hogy a baglyok ebben az időszakban többet vadásztak a nyílt területeken. Meglepő a pelék aránylag kései, októberi–novemberi előkerülése. Ugyancsak feltűnő, hogy a madarak

a vártnál kisebb arányban fordultak elő és novemberre teljesen eltűntek a baglyok étlapjáról.

A zsákmányállatok átlagos száma a köpetekben a következőképpen alakult. Szeptemberben 2,2 pd/köpet, októberben 1,7 pd/köpet, novemberben 1,4 pd/köpet. A csökkenő tendenciát a zsákmányállatok átlagos testtömegének gyarapodásával magyarázhatjuk.

Erdemes lenne más típusú élőhelyen is hasonló szisztémával nyomonkövetni a macskabaglyok táplálkozásának változásait, hogy a hazánkban élő populációról minél teljesebb képet alkíthassunk ki.

Zsákmányállatok	Szeptember		Október		November		Összesen	
	pd	%	pd	%	pd	%	pd	%
Rovarak (Insecta)	4	6,7	5 ^a	9,6	4	6,4	13	7,5
Darázs (<i>Vespa</i> sp.)	—	—	—	—	1	1,6	1	0,6
Ganéjtúró (<i>Geotrupes</i> sp.)	2	3,3	—	—	1	1,6	3	1,7
Katica (<i>Coccinellidae</i>)	1	1,7	—	—	—	—	1	0,6
Indet.bogár (<i>Coleoptera</i>)	1	1,7	5	9,6	2	3,2	8	4,6
Madarak (<i>Aves</i>)	3	5,0	3	5,8	—	—	6	3,4
Fakopáncs (<i>Dendrocopos</i> sp.)	—	—	1	1,9	—	—	1	0,6
Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>)	1	1,7	—	—	—	—	1	0,6
Zöldike (<i>Carduelis chloris</i>)	1	1,7	—	—	—	—	1	0,6
Tengelic (<i>Carduelis carduelis</i>)	1	1,7	1	1,9	—	—	2	1,1
Mezei veréb (<i>Passer montanus</i>)	—	—	1	1,9	—	—	1	0,6
Emlősök (<i>Mammalia</i>)	53	88,3	44	84,6	58	93,5	155	89,1
Vakondok (<i>Talpa europaea</i>)	—	—	—	—	1	1,6	1	0,6
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	—	—	1	1,9	—	—	1	0,6
Nagy pele (<i>Glis glis</i>)	2	3,3	—	—	1	1,6	3	1,7
Mogyorós pele (<i>Muscardinus avellanarius</i>)	2	3,3	3	5,8	—	—	5	2,9
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	—	—	1	1,9	1	1,6	2	1,1
Erdei egér (<i>Apodemus</i> sp.)	34	56,7	28	53,8	35	56,4	97	55,7
Pirók egér (<i>Apodemus agrarius</i>)	10	16,7	9	17,3	5	8,1	24	13,8
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	6	5,0	1	1,9	12	19,3	16	9,2
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	2	3,3	1	1,9	3	4,8	6	3,4
Összesen:	60	100,0	52	100,0	62	100,0	174	100,0

Dr. Kalotás Zsolt

Hansági adatok az áttelelő nagy kócsagok (*Casmerodius albus*) táplálkozásához

A nagy kócsagok átteleléséről bár korábban is voltak adataink, a témára mégis örvendetes állománynövekedés hívta fel a figyelmet. Áttelelő csapatairól MOLNÁR (Mad. Táj. 1982. p.170), újabban KÁRPÁTI (1983. MME I. Tud. Ülése p. 126) hívja fel a figyelmet a telelő nagy kócsagok agrár-ökoszisztémákhoz – mint táplálkozó területhez – való kötődésre, ill. annak védelmi vonatkozásaira. Évek óta tapasztalom, – s több helyről is ezt az értesülést hallom –, hogy a Hanság csatornáinak környékén több nagy kócsag telel át. 1984/85 telén a Hanságliget melletti csatornán folyamatosan megfigyeltem őket. 1984. december 11-én 4 pd.; 1985. január 3-án 4 pd.; 1985. január 28-án 5 pd.; 1985. február 5-én 4 pd fordult elő. Ez utóbbi alkalommal – részben a tény megörökítése céljából – közelre belopva egy példányt, megfigyelhettem táplálkozását. A sekély (20–25 cm-es) vízben lassan lépkedve pásztázta az aljzatot, majd a parton táplálkozott. Ezek a csatornák (valószínűleg a tőzeg melegítő hatása következtében) általában nem fagynak be. Így adódott, hogy néhány egyed specializálódott a csatorna nyújtotta táplálékra. De mi lehet a táplálék? A csatornaparton végigmenve, s a megfigyelt táplálékmaradványok alapján érdekes táplálék-specialistákra leltem. A csatornapart mintegy 300 m-es szakaszán több száz kagylómaradványra akadtam. A kagylók szétnyílván, jórészt szétrepedve feküdtek a gáton. Fajmegoszlást illetően mintegy 60 %-uk távíkagylónak (*Anodonta cygnea*), 40 %-uk festőkagylónak (*Unio pictorum*) adódott. Néhány fiállócsiga (*Viviparus viviparus*) ház is volt a kagylók mellett, de épségük, ill. erősen algás felszínük alapján már nem voltak lakottak, mikor a madár kiemelte őket.

Megfigyelésemet azért is tartom érdekesnek, mert a nagy kócsag kagylófogyasztását sem a régebbi (VASVÁRI, 1954 AQUILA 55–58. p. 23–31.), sem a legújabb (MOLNÁR, 1984. Magyarország fészkmad. p. 25–26) irodalom nem említi.

A specializáció ebben az esetben is okozott madárpusztulásokat, mert az 1985. januári, – 20 C°-ot meghaladó hidegben a csatornák is befagytak, s a madarak más táplálékot nemelve elhullottak. Legalább 4–5 példány pusztulásáról van tudomásom (BALSAY S. sze.közl.).

Dr. Faragó Sándor

Adatok a dolmányos varjú (*Corvus cornix*) táplálékszerzéséhez

A dolmányos varjú érdekes táplálékszerzését sikerült dunai kutatóútjaim során két alkalommal is megfigyelnem

1985. február 26-án a Duna 1763-62 folyamkm között, ill. 1985. március 21-én az 1789-88 folyamkm között 1-1 pd-t észleltem, mely a sirályok között tartózkodott (*Larus ridibundus*), s velük együtt táplálkozott.

Első alkalommal – csakúgy mint a dankasirályok – a vízen lebegő hulladékokra csapott le, majd úszó jégdarabokon egyensúlyozva a vízfelszínről táplálkozott. Ezzel együtt rablósirályokra emlékeztető módon „rabolt” a dankasirályoktól. A levegőben „függve” figyelte, hogy melyik kap ki valamit a vízből, arra zuhanórepülésben rátámadott, s a meglepődött madártól elvette a táplálékot. A sirályok ezt látszólag tehetetlenül tűrték. Megjegyzendő, hogy a néhány ezüstsirállyal (*Larus argentatus*) ezt – talán testmérték miatt – nem merte megtenni. A második alkalommal csak a vízen lebegő hulladékokra csapott le sirálymódra, ekkor rablást nem kísérelt meg.

A szokatlan táplálékszerzést a magas hóval, s ennek következtében fellépő táplálékhiánnyal magyarázom.

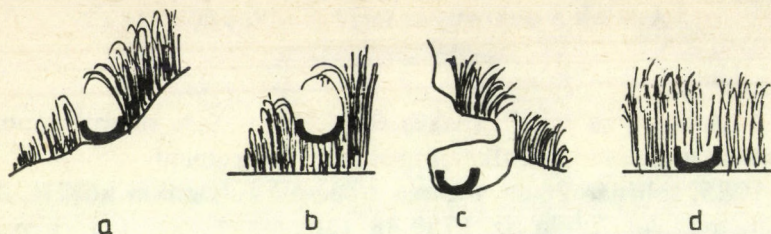
Dr. Faragó Sándor

Adatok a cigány csaláncsúcs (*Saxiola torquata*) költéséről

Megfigyeléseimet a Koppány folyó völgyében, Tamásitól nyugatra, kb 3 km-es szakaszon végeztem.

1984 tavaszán 27 (9) fészket találtam. (Zárójelben mindig az elpusztult fészkek száma.) Fiókák etetése közben 21 (5), kotlás közben 2 (1), fészkeképítés közben 4 (3) fészkek kerültek meg.

Négy-féle fészektípust állapíthattam meg:

- a) 13 (5) fészkek: csatornák, árkok meredek partján, domboldalakon száraz fücsomók között.
 b) 8 (1) fészkek: réteken száraz zombékokban, fücsomókban.
 c) 4 (2) fészkek: partoldalban – földüregben.
 d) 2 (1) fészkek: nyitott, csalán között, vasúti töltés oldalában.

A fészkek bejáratának égtáj szerinti megoszlása:

É	ÉK	K	DK	D	DNY	NY	ÉNY	
–	5 (2)	7 (3)	2	4 (1)	2 (1)	2	3 (1)	2 fészkek nyitott

Teljes fészkealjban a tojások száma általában 6, ritkán 5. Ezt bizonyítják a tojásos fészkek, illetve a fiókák + a záptojások száma is.

17 fészkek alapján egy fészket 3, négy fészket 4, hat fészket 5 és hat fészket 6 fióka hagyta el.

27 fészkealj közül 17-ből repült ki fióka, egy fészket tojásrakás után már nem volt módomban ellenőrizni.

9 fészkealj pusztult.

A pusztulás okairól:

- fészkepítés közben birkák taposták szét.
- tojásrakás közben nagy zápor hatására beázott.
- a fiókákat gyerekek dobálták ki.
- valószínűleg kisemlős garázdálkodott, szárnyak és lábak maradtak a fészkek körül.
- hűvös, esős időben egyik helyen a tojásokra, másik helyen a csupasz fiókákra éticsiga mászott.
- mind a három esetben a fiókák 4–8 napos korukban tűntek el a fészkekből. A fészkek sértetlen maradt, mind a

három helyen a közelben tövisszűrő gébics fészkel és többször láttam, amint a csukok fészke körül vadászott. Valószínű, hogy ő rabolta ki a fészkeket. Egyszer láttam, amikor a tövisszűrő gébics fekete rigó csupasz fiókait megölte és elhordta.

Egy fészekben 6 fióka közül 3 pusztult el. Ugyanis a hat fiókát a szülők már nem tudják egyenlően ellátni táplálékkal, főleg ha közbejön néhány napos hűvös, szeles, esős idő. 2–3 fióka lemarad, gyengébb lesz. Ennél a fészeknél egy hideg, esős napon a bejárat előtt 20 cm-re a három gyengébb fióka teteme feküdt, a három erősebb, már tollas fióka társaságában a fészekben egy éticsiga volt. A még repülni nem tudó, de a fészket már elhagyó fióka számára a legnagyobb veszélyt a kóbormacskák jelentik.

A költés menete, a szülők viselkedése:

az öreg madarak március elején érkeznek meg a területre. A hím jellegzetes röptével és énekével foglalja el a territóriumot. A territórium nem túl nagy, a fészektől számítva, mintegy 30–50 m sugaru kör. Ezt bizonyítja, hogy egy kb. 400 m-es csatorna szakaszon egy időben 5 család fészket találtam meg.

A területük határát jól jelzik a szülők, amikor a fészekben fiókák lapulnak. Hozájuk közeledve, a fészektől 30–40 méterre kezdenek el riasztani. Valamivel távolabbról azonban már nyugodtan megfigyelhető az öreg madarak fészekhez vezető útvonala. Ezt az utat szinte fészeképítéstől kezdve követik. Az út nem más, mint a fészek környezetéből kiemelkedő, 8–10 méteren belül 5–6 gaz csúcsa, kóró, vagy kisebb bokor. Az utolsó „beszálló karóról” mindig látszik a fészek bejárata.

Az első költés általában április elején kezdődik, de már március végén is lehet teljes tojásos fészek.

A fészket a tojó mindig egyedül építette, közben a hím mindenhova elkísérte és énekelt. A fészek anyaga száraz fűszál, moha és pehelytollakkal béleli ki azt. 4–6 napig készül, majd a tojó naponta egy tojást rak. A teljes fészekalj lerakása után kezdi meg a kotlást, közben a hím a fészek közelében őrködik, a területére tévedő fajtársakat, de a tövisszűrő gébicsét is elüldözi. Ha ember közeledik a fészekhez, nem riaszt. Nagyon szelídnek tűnik, közel engedi magához, mereven ül egy kóró hegyén, csak fejével követi a közeledőt.

A fiókák 12–13 napi kotlás után egyszerre kelnek ki. Az első tojáshéj elszállítása után rögtön megkezdik az etetést, a szülők felváltva hordják a táplálékot.

Innentől kezdve a szülők idegen közeledtére eleinte gyengén, majd a fiókák növekedésével, egyre erősebben riasztanak. Míg a fiókák fészekben vannak, az öregek elszállítják ürüléküket. Eleinte meg is eszik azt.

A kikeléstől számítva a 13.–14. napon a fiatalok elhagyják a fészket, ekkor még nem tudnak röpködni. Az öreg madarak ellenség közeledtére ekkor riasztanak a legerőteljesebben. 7–10 napig táplálják még a fiókákat és rögtön a második költéshez kezdenek. Egy párnál sikerült az első és második költést megfigyelni. Mindkettő sikeres volt.

V. 14-én 5 pd tollasodó fióka + 1 záptojás.

V. 19–20-án hagyták el a fészket.

Ettől a fészektől 3 méterre

VI. 27-én 4 pd tollasodó fióka + 2 záptojás.

VII. 2–3-án hagyták el a fészket.

Háromszor sikerült megfigyelni, hogy amikor elpusztult a fészkealj, a szülők 2–3 napon belül hozzákezdtek a pótköltéshez, még hozzá az eredeti fészektől kb 100–80–30 méterre.

Egy költési idényre a csukokra jellemző a pártartás és a területtartás. Mind a második fészkealj, mind a pótköltés az első fészek közelében nevelődik föl. Ezt látszanak bizonyítani az általam meggyűrűzött öreg madarak. 13 párt, 5 esetben vagy a hím, vagy a tojót sikerült jelölnöm. Mint már arról szó volt, a szülők ragaszkodnak az etetési útvonalhoz. A fészektől 5–6 méterre az útvonalba mesterségesen behelyezett karó elé tett kandlival 5–10 percen belül megfogtam mindkét szülőt. Ezt a módszert a fiókák kirepülése előtt 3–4 nappal követtem. A szülőket látszólag nem zavarta, mert 13–35 perc elteltével nyugodtan ettek tovább.

Az öreg madarak október közepéig maradnak a területükön. További vizsgálataim során a pártartásra, területtartásra, valamint a táplálkozási szokások felderítésére fektetem a fő hangsúlyt.

Molnár Zoltán

**Áttelelő kék galambok (*Columba oenas*)
Alsónémedi környékén**

A kék galamb hazánkban elsősorban a hegyvidéki bükkösökben fészkel. Kisebb számban ugyan, de megtaláljuk fészkelve az alföldi öreg állmányu gyöngyvirágos tölgyesekben, ártéri ligeterdőkben, ahol fészkelésre alkalmas öreg odvas fákat talál.

A szakirodalom megemlíti áttelelő példányait enyhébb teleken, főleg az ország déli részein. Így például Dorning Henrik arról tudósít A Természet 32. évf.-ban, hogy 1936-ban 30–40 fős csapatukat észlelte Csömör határában, január 11-én varjak társaságában, ugaron. Enyhe tél lehetett, mert mint írja: „Egyes fák rügyeztek, a vetések élénk zöldek voltak, s apró bogarak repültek az utak mentén”. Alsónémedin és annak környékén pl. Apajon, rendszeresen megjelennek csapataik a tél folyamán. Apajon – más megfigyelők mellett – Galambos László észlelte csapatait 1980-tól minden télen (Mad. Táj. 1983. I.) Érdekes, hogy a pár km-re lévő Csepel szigeten 1969-től napjainkig – a kiterjedt megfigyelőhálózat ellenére – egyetlen téli előfordulásról sem tudunk.

Most röviden összefoglalnám az Alsónémedi megfigyeléseimet 1977-től.

1977.II.22. Alsónémedi (a továbbiakban An.) Enyhe tavaszi idő, 8 pd egy turjánt szegélyező lucernaföldön.

1979.XII.26. An. 12 pd szintén lucernaföldön.

1980.I.6. An. Kemény hideg. Mintegy 20 pd pihent egy kisebb csatornát szegélyező nyárfasoron. Messziről kb. 200 m-ről felreppentek.

1981.XI.29. Bugyi 5 pd. Egy erdősáv fáin.

1982.II.21. An. 1 pd.

1982.X.31. An. 2 pd pihent egy hatalmas öreg fehérynár hagyásfán.

1983.XI.25. An. 30 pd egy tölgy mezővédő erdősáv fáin. Igen messziről, kb. 250 m-ről repültek.

1983.XII.11. An. kb. 40 pd keresgélte a földön egy frissen kotort csatorna sóder-iszap kupacain szürkevarjak és szarkák társaságában. A szürkevarjakkal egyszerre keltek.

- 1983.XII.26. An. 60+8 pd lucernaföldön keresgéltek szelídgalambok társaságában. A 8 pd egy felreppenő házigalamb csapathoz társult!
- 1984.I.8. An. 12 pd. Az esti szürkületben egy nagy kiterjedésű szántás közepére szálltak a földre!! Teljes sötétedésig itt tartózkodtak, valószínűleg itt éjszakáztak.
- 1984.XII.28. An. 4 pd. Utmenti szürke nyárfán.
- 1985.I.2. An. Szántásra engedett hígtrágyán keresgél 15 pd.
- 1985.I.2. An. 25 pd lucernaföldön, nagyon bizalmatlanok.
- 1985.I.5. Bugyi 9 pd keresgél vadföldön.
- 1985.I.6. An. 7 pd. A kemény hidegben az alsónémedi tehenészet istállótól 20 m-re az útra kiszóródott hígtrágyából táplálkoztak. Közelre, kb. 30 m-re bevártak.
- 1985.I.13. An. Egy tárcsázott vadföldön 3–400 vetési varjú társaságában kb. 60 pd keresgél. Előbb keltek, mint a vetési varjak!
- 1985.I.27. An. Enyhe idő. Mintegy 200 ha-os lucernaföldön keresgél kb. 300 pd. Igen messziről felröpültek. Ugyanitt több ezer fenyőrigó keresgél a felengedett talajon.
- 1985.II.11. Bugyi. Sarjakácos fiatal erdő szóróútján a fácánoknak kiszórt napraforgót szedegette 12 pd. Közelről kb. 50 m-ről keltek a közeli platán nagyásfára.
- 1985.III.20. An. Gazos tárcsázott kukoricatáblán keresgél 22 pd. Messziről, kb. 150 m-ről felrepültek.

A megfigyelésekből a következőket állapíthatjuk meg: Alsónémedi Apaj térsége jelentős kék galamb áttelelő hely, a magánparcellák, kiterjedt lucernaföldek (táplálkozóhely) turjánok, öreg fasorok (biztonság), valamint az egyes helyeken szinte egész télen jégmentes csatornák (ivóvíz) miatt.

Az áttelelő csapatok száma az elmúlt 3 évben a kemény telek ellenére nőtt.

A csapatokat viselkedés szerint két részre oszthatjuk. Kis létszámú, bizalmasan viselkedő, az ember közelségét tűrő (talán parkokban, parkerdőkben kelt, nevelkedett egyedek?), illetve a rendkívül vad, bizalmatlan, könnyen riadó csapatokra.

A földön keresgélő, csipegető csapat egy, vagy két tagja éberen figyel az esetlegesen fellépő veszélyekre (ragadozók), sokszor kis emelkedésen, földkupacon, vakondtúrason foglal helyet.

Bizonyos idő után ezt a szerepet egy másik példány veszi át, tehát váltják egymást az „őrszemek”. A pihenő kék galamb csapat látványa semmilyen más madárfajjal össze nem téveszthető, akár fél km-ről is biztosan felismerhető. Legtöbbször magányosan álló öreg fát, ill. fákat, fasorokat választanak, ahonnan minden irányba jó a kilátás. A fán az egyes egyedek szétszórta helyezkednek el, testméretükhöz képest viszonylag vékony ágakon, a korona szélén, s jellegzetesen „ráhasalnak” az ágakra. Ezért messziről úgy néz ki a fa, mint egy lomboztatott veszített hatalmas almafa. Az őrszem itt a fa csúcsa közelében helyezkedik el, ő az, aki először elrúgja magát a fáról a legkisebb zavarásra is. Követi őt a többi, jellegzetesen eleinte felfelé törekvő gyors szárnyalással, majd ereszkedő, sikló repülésbe mennek át, míg el nem nyeli őket a messzeség.

Zsin Géza

Adatok a barázdabillegető (*Motacilla alba*) költéséhez és vonulásához

Egy barázdabillegető fészeknél három sikeres költést jegyezhettem fel. A szóbanforgó fészket még 1983. május 12-én találtam Tamásitól 10 km-re, dél-keletre, a Koppány folyó völgyében. A fészek egy duzzasztómű rejtett kis fülkéjében volt. Ekkor 5 pd már tollasodó fiókat gyűrűzhettem meg.

1984. május 5-én ugyanott 6 db tojást találtam, V.15-én 2 pd tollasodó fiókat gyűrűztem. Majd VI.16-án ismét 6 db tojás volt, VII.1-én 6 pd tollas fiókat gyűrűztem. VIII.10-én ugyanott 6 pd 1–2 napos fióka volt, majd VIII.23-án már csak 1 fióka tartózkodott a fészekben, a többi már kirepült, a környéken etették őket a szülők.

Egy másik fészket Tamásitól 1 km-re nyugatra a Koppány völgyében találtam 1983. május 10-én. A fészek löszfalban, elhagyott gyurgyalagfészekben volt, 5 pd tollas fióka tartózkodott benne. 1984. május 14-én ugyanott 4 pd tollas fiókat gyűrűztem.

1984. augusztus 22-én Tamási mellett, ugyancsak a Koppány völgyében naplemente előtt 300–400 pd barázda- és sárga bil-

legetővel (*Motacilla flava*) találkoztam. Nádas, gyékényes területre húztak be éjszakázni.

Négy alkalommal, VIII.30-án, IX.4-én, 7-én és 14-én 2 db 12 méteres függönyhálóval összesen 160 pd barázdabillegetőt és 51 pd sárga billegetőt gyűrűztem meg.

A befogott madarak között volt IX.7-én egy, a Tamásitól 10 km-re levő fészekben VII.1-én gyűrűzött fióka. IX.14-én pedig a Tamásitól 1 km-re levő fészekben V.14-én gyűrűzött fióka. Ezek szerint a környéken költő madarak és fiókáik együtt gyülekeznek és vonulnak el? Az öreg madarak pedig ragaszkodnak fészekükhöz éveken keresztül? A sárga billegetők szeptember 20-ig maradtak a területen, majd október 10-én az utolsó barázdabillegető is elvonult.

Molnár Zoltán

Barázdabillegetők (*Motacilla alba*) különös költései

Tolna megyében 1984-ben több esetben is megfigyeltem, hogy a barázdabillegetők megszokott vízközeli élőhelyüket kiterjesztve a fészkelési időszakban víztől távol levő biotópokban is megjelentek és ott sikeresen költöttek.

Fácánkerten a Természet- és Vadvédelmi Állomás területén 1977–83 között – bár a tavaszi időszakban vonuló példányokat megfigyeltem – nem észleltem költésre utaló viselkedésformát. 1984-ben azonban egy pár két alkalommal is költött a fácánvelő épület tetőzetében.

Május 2-án Decs-Szőkepusztán mezőgazdasági terület szélén, elhagyott személyautó roncsában találtam a barázdabillegető 6 tojásos fészekalját.

Április végén a Fácánkert közelében levő szeméttelepen, kidobott tűzhely tűzterében leltem egy 5 tojásos fészekalját.

Mindhárom esetben állandó vízfelület csak a fészkelőhely 3 km-es körzetén túl volt.

Április 28-án Fácánkert és Fadd között, mezőgazdasági területen, kb 350 ha nagyságú friss kukorica vetésen (3 db egymással szomszédos tábla, melyeken ebben az időszakban került földbe a vetőmag), középtájon megmaradt előző évi

szalmakazal oldalában találtam 6 tojásos fészket. A fészek kb 1,8 m magasan, a kazal déli oldalán, öklömnyi horpadásban épült, előlről és felülről teljesen nyitott volt. Különös volt a kopár környezet (elmunkált vetés, növényzet nélkül), valamint az, hogy állandó vízfelület kb 6 km-es körzetben nem volt.

Feltételezem, hogy a szokatlan mennyiségű csapadékkal érkező 1984-es tavasz indukálta a barázdabillegetőket, hogy számkra ökológiailag nem a legkedvezőbb élőhelyeket is meghódították. Hogy térfoglalásuk mennyire célszerű volt, igazolja, hogy mind a négy esetben sikeresen felnevelték fiókáikat.

Dr. Kalotás Zsolt

Ökörszem (*Troglodytes troglodytes*) rendhagyó fészkelése

Az Eger melletti Berva-völgyben egy elhagyott erdészeti istállóban 1984. augusztus 18-án érdekes ökörszem fészket találtam. A fészek egy régi füstifecske fészekbe épült az istálló egyik felső sarkában. Felépítése ugyanolyan volt, mint a megszokott ökörszem fészeké, csak az alja idomult a sarokhoz és a fecskefészekhez. Azt sajnos nem tudtam megállapítani, hogy volt-e benne költés, vagy csak játékfészeknek rakta a madár.

Fodor István

A tél madáráldozatai

Az 1985. januárjában beköszöntött tartós (-15 -20 C^o-os) zord időjárás Vértesomló környékén több madáráldozatot követelt. Ugy tűnik, hogy e madáráldozatok javarészt a kisemlősökkel táplálkozó radadozómadarak közül kerültek ki, vagy csak ezekről sikerült tudomást szerezniem. Az éhhaláltól elpusztult és megtalált, illetve sérülten befogott és gondozásba vett madarak a következők:

- Erdei szalonka (*Scolopax rusticola*): január 7. Vértessomló,
1 pd elhullva.
- Szürke gém (*Ardea cinerea*): január 17. Tatabányai erőműi
tónál 1 pd legyengülve találták és a tatai vadsparkban
vitték, ahol néhány nap múlva elpusztult.
- Vörös vércse (*Falco tinnunculus*): január 13. Tatabánya Centrum
Áruház parkolójában egy szárnyasérült és elfagyott lábú
példányt találtak, mely E. Nagy Lajoshoz a Komárom megyei
HCs. titkárához került gondozásra.
- Január 14. Tatabánya 1 pd elhullva.
- Egerészölyv (*Buteo buteo*): január 15. Környe, 1 pd elhullva.
Január 25. Almásfüzitő, 1 pd elhullva.
- Február 2. Oroszlány, 1 pd elhullva.
- Gyöngybagoly fehér mellű alfaja (*Tyto a.alba*): január 15. Tata-
bánya, 1 pd elhullva.

Szvezsényi László

Ökörszem (*Troglodytes troglodytes*) fecskefészkekben

Igen érdekes módon alkalmazkodott a zord télhez egy kis ökörszem. Nagyváty falu területén egy öreg parasztház tornácán lévő üres fecskefészkekben töltötte éjszakáit, illetve nappali pihenőit. Láthatóan igen jól érzi magát, az ember közvetlen közelsége egyáltalán nem zavarja és napos időben röviden énekel is a szőlővenyigék csúcsán ülve.

Winkelmann Attila

Havasi csóka (*Pyrhocorax graculus*) megfigyelése a Kőszegi-hegységben.

A Kőszegi-hegység délkeleti oldalán, a Velemi Hosszú-völgyben (Vas megye) a havasi csókának 1 példányát figyeltük meg 1985. február 11-én délelőtt 10 óra tájban Raposá Gábor erdészvezető társaságában. A magányos madarat Velem Hosszú-völgybe nyúló utolsó házainál láttuk felröppenni és befelé szállt

a völgyben. Utána menve azonban sajnos többet nem sikerült megpillantanunk. A havasi csóka megjelenése kuriózum, ha azt vesszük figyelembe, hogy egyetlen biztos hazai adata van (Döröske 1933. január 24. 1 elejtett példány), ill. további 1 pd-ről megfigyelés (Egervár 1935. november 17.).

Ugyanakkor megjelenése a zord időjárás (a megfigyeléskor is $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$ alatti volt a hőmérséklet) következménye, amikor az irodalom szerint jelentős a migrációja, sőt a településekre való behatolása.

Dr. Faragó Sándor – Náhlik András

Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*) a kubikgödörben

Csongrád megyében, Szeged-Szőreg községtől kb. 200–300 méterre található egy sekélyvizű téglagyári tó. A kubikgödör közvetlen közelében működik egy forgalmas nagyüzem (baromfi telep). A tóban 1984. szeptember 29-én piros lábú cankók, erdei cankók és parti lilék társaságában két öreg gólyatöcst figyeltem meg. Másnap – szeptember 30-án – még láttam őket, de a következő napokban már nem találkoztam velük. Mégis meglepő, hogy szinte a községben, egy forgalmas nagyüzem mellett ilyen éber, vigyázó és ritka madár pihent meg őszi vonulása közben.

Tóth Csaba

A dolmányos varjak (*Corvus cornix*) fészkelése Budapest belső kerületeiben

1985-ben ismét két helyen találtam fészkelve dolmányos varjúpárt fővárosunk belső kerületeiben:

1. A Semmelweis Orvostudományi Egyetem Belsőklinika-telepi kertjében, talán már 100 évesnél is idősebb hatalmas platánfa csúcsán. Itt már az ötödik alkalommal építették meg fészküket, most április közepére. Ezt megelőzően nyolc alkalommal építettek fészket és költöttek egy másik hatalmas platánfa legmagasabban fekvő ágrendszerében, 40–60 méterre a jelenlegi fészek-tanyájuktól. Feltételezem, hogy ugyanarról a szürkevarjúpárról van szó.

2. A Duna budai partján, a „0 km” oszlop magasságában, a Lánchídtól az Erzsébet-híd felé vadgesztenyafasorban egyik jól megtermett fán, szintén magasan. Itt is április közepétől kész a varjűfészek. Negyedszeri fészkelés ez az itteni fákön, a Lánchídtól délre. A Lánchídtól északra is volt a gesztenyefasorban – közel a hídhöz – két esetben fészeképités és dolmányos varjű-költés.

Szarka-pár (*Pica pica*) költése is tart jelenleg (1985. áprilisának a közepén) a László Fertőző Kórház déli (külső) kerítése melletti egyik fán, már januárban-februárban megépített sok gallyas nagy fészekben (űgyszintén a távolabbi Népligetben is).

Dr. Tapfer Dezső

Hangyabolynál „telelő” zöld küllő (*Picus viridis*)

1984. III. 1-én a soproni hegyvidéken egy út melletti hangyaboly belsejéből megpeletésemre egy zöld küllő szállt ki. A madár táplálékszerzés céljából 80–90 cm mélyre behatolt a hangyák várába. A boly mellett levő tönkön összegűilt nagy mennyiségű meszezés arról tanuskodott, hogy a harkály már jó ideje itt tanyázott. Idősebb fa nem is volt a környéken, csak sűrű fiatalosok.

Varga Zsolt

Madarak a toronypresszóban

1984. őszén szokatlan vendégek látogatták a pécsi TV-torony presszóját. Vonuló házi rozsdafarkuak (*Phoenicurus ochruros*) vették ideiglenesen birtokukba a helyiséget. Kedves élmény volt a berendezések, dísznövények között repkedő madarak látványa, bár a vendégeknek és a személyzetnek nem mindig volt egyértelműen kellemes. Ennek ellenére nem bántották őket. Mivel a kivezető utat nem találták meg, az üzletvezető kérésére heti egy–két alkalommal befogtam, majd gyűrűzés után szabadon engedtem a madarakat.

Október—november hónapokban az alábbi példányszámot fogtam be, ill. találtam elpusztulva:

október	16.	2 elhullott
	20.	4 pd + 3 elhullott
	23.	8 pd
	28.	4 pd + 1 elhullott
	31.	9 pd
november	3.	1 pd
	7.	2 pd
	11.	1 pd
október	23-án	1 pd széncinegét (Parus maior) is befogtam ugyanott.

A madarak feltehetőleg a rosszul lezárt szellőzőnyílásokon keresztül jutottak a presszó belsejébe. Az üzletvezető elmondása szerint már az előző években is megjelentek az őszi vonulás idején, de ilyen nagy számban még sohasem.

Bank László

ETOLÓGIA

Az erdei fülesbagoly (*Asio otus*) viselkedésétől.

Hajdúdorog nagyközségben az emeletes tanácsháza kb 400 m² nagyságú kertjében 8 öreg lucfenyő, néhány nyárfa, nyírfa és juharfa áll. A környéken igen nagy a forgalom. A főbejárat pontosan azzal a fenyővel szemben nyílik, amin legtöbb bagoly ül. Az emeleti ablakból szinte karnyújtásnyi távolságra vannak. Mégis ez a legkedvesebb fájuk, az elmúlt teleken néha 20 pd. ült rajta. A többi fenyőkön alig 3–4 példányt látni. Még érdekesebb, hogy 1983. II.10-én a kertben álló alacsony, teljesen lombtalan nyírfán nyolc erdei fülesbagoly ült; egyikük olyan alacsonyan, hogy lábujjhegyre állva a kalapommal megüthettem volna. Pedig ez alatt a fa alatt is folyton jártak az ügyfelek az udvari épületben működő hivatalokhoz. 1983. II.24-én összesen 30 pd-t számoltam meg, közülük 6-ot lombtalan, csupaszágú fákon.

Ugyanitt 1984. január 5-én egy magas és lombnélküli nyírfán 14 erdei fülesbagoly ült, némely ágon 3 is, szorosan egymás mellett. A kis alacsony nyírfán 3, a fenyőkön 15: összesen 32-en pihentek a tanácsháza kertjében.

Hajduböszörményben az erdei fülesbaglyoknak évek óta két telelő helyüket ismerem. Mindkettő a városközpontban van; az egyik itt is a városi tanácsháznál. Ennek oldalbejáratánál álló öreg platánon üldögélnek. Szemben a rendőrség, ötven lépésre a főutca, óriási járműforgalmával. 1984.XII. 1-én 9, XII.27-én 12 bagoly ült ezen a fán.

A Kálvin-téri templom kertjében korábbi években jegenyéken tanýáztak. A fákat azonban kivágták, ekkor japán akácokra költöztek át. Ezeken láttam idáig a legtöbbet, 1982. december 19-én 44 példányt.

1984. XII. 2-án egy öreg hársfán 10 üldögélt. A fa termése rajta maradt az ágakon és valami keveset takarta őket.

Egész hónapban ezen a fán töltötték a nappalokat. XII.30-án is ennyit számoltam.

Több év adatai alapján azt állapíthatom meg, hogy nálunk a településeken való tartózkodásuk november első hetében kezdődik és március első hetében ér véget.

Dr.Sóvágó Mihály

A karvaly (*Accipiter nisus*) táplálékszerzése téli madáretetőn

1985. január 17–19 között Mátrafüreden az ERTI Madárvédelmi Bemutató Erdéjében a madáretető közelében figyeltem meg a karvaly 14 zsákmányszerzési kísérletét. Közülük 3 volt sikeres. A zsákmány minden esetben zöldike, a támadó feltehetőleg ugyanaz a hím madár volt. A ragadozó mindig különböző irányból érkezett, sem én sem a madarak nem vették észre, hogy honnét. Úgy vettem észre, hogy az etetőn tartózkodó madarak közül csak a zöldikék érdekelték. Mindig akkor támadott, amikor a 30–40 példányból álló csapat éppen leereszkedőben volt a környező fák-ról az etetőkunyhóba. A karvaly nem vágott a tömegesen ott tartózkodó cinegére és verebekre, valamint a néhány ugyancsak ott levő fekete rigóra, de nem támadta a zöldikéket sem, amíg azok a fák tetején ültek. Ha támadása sikeres volt, akkor folyamatosan, tehát leszállás nélkül tovább repült zsákmányával egy fenyves folt irányába. Ha nem sikerült zsákmányt ejtenie, akkor az etetőtől 10–20 méternyire álló fák egyikére szállt, egy ideig üldögélt ott, majd néhány fával odébb repült s végül eltűnt. Ilyenkor soha nem kísérte meg, hogy újból támadjon. A legérdekesebb számomra az volt, hogy a cinegék és a verebek, amelyek a ragadozó megjelenésekor villámgyorsan a sűrű bokorba bújtak és ott mozdulatlanul és némán meglapultak, abban a pillanatban amikor a karvaly sikertelen támadása után a közeli fára ült, meglevenedtek és óvatosan elindultak az etető irányába. A zöldike csapatnak legalább 25–30 perc kellett, hogy visszamerészkedjenek az etetőre. A karvaly közben soha sem támadott, így 2–2,5 óra alatt 4–5 támadást tudtam megfigyelni. A közelben tartózkodó léprigók, balkáni- és nagy fakopáncsok között a karvaly támadása nem okozott különösebb riadalmat, de a ragadozó nem is próbálta elfogni őket.

Dr.Geiszler János

Nappal vadászó erdei fülesbagoly (*Asio otus*)

1984. II.4-én Sopronnál, az Ikva menti gazos, bokros területen egy nappal vadászó erdei fülesbaglyot figyelhettem meg közelről. Előtte fogott el a havon egy pockot, és helyben tépni kezdte. Mindez napszakai időben, délután 2 órakor történt.

Varga Zsolt

Vörös vércse (*Falco tinnunculus*) zsákmányrejtő magatartása

1985. 02.05-én Budapest határában (Cinkotán) vadászgató vörös vércsét figyeltem meg. Feltűnt, hogy zsákmányát nem ette meg, hanem egy földkupachoz repült vele.

15 perc alatt három mezei pockot (*Microtus arvalis*) fogott. Az első kettőt egymástól 40 lépésnyire egy földkupac oldalába, illetve egy nagy kő repedésébe rejtette.

Mindkét pocok a fejével előre volt bedugva egy kis mélyedésbe, úgy, hogy testének hátsó része kilátszott. A harmadik pockot egy gallyrakásba ejtette, ahonnan nem tudta kivenni.

Zsoldos Árpád

VeGyeS hírek

Madárszámlálási eljárások. II. Standard módszerek

1. Territórium-térképező módszer

A kiválasztott erdőben jelöljük ki egy legalább 10 ha-os négyzet, vagy téglalap alakú területet, s jelöljük ki rajta egy négyzetrács-hálózatot. Minden rácspontba tegyünk egy feltűnő azonosítási jelet (pl. színes műanyag szalagot kössünk, vagy ragasszunk a fatörzsre). A rácsozatban az egyes négyzetek oldalhosszúsága célszerűen 50 m (esetleg 30, vagy 25 m). Legyen a területről néhány vázlatos térképünk (ajánlott az 1:2500 léptékű). A költési időszak folyamán kb 10 alkalommal – kivételesen precíz vizsgálatoknál kb 20 alkalommal – járjuk végig a területet. A kiindulási pontot (a mintaterület valamelyik sarkát) a szisztematikus hiba csökkentése miatt ajánlatos cserélni. (Ha mindig azonos útvonalon járnánk be a területet, akkor a terepadottságok, a rálátás, stb. miatt esetleg rendszeresen elkövethetnénk ugyanazt a mintavételi hibát. Ha különböző módon járjuk be a területet, akkor a felvételezés során ejtett kis hibák várhatóan különböző előjelűek lesznek, s a végső összesítéskor így részben kiegyenlítik egymást.) A területet minden alkalommal úgy kell bejárni, hogy minden négyzetet egy és csakis egy alkalommal érintsünk, s az éneklő hímeket jelöljük be a térképünkre. (Használhatók a jelölésekre nemzetközi standard kódok is, lásd pl. Marián M./1982: Madárállományok populációdinamikai szerepének mennyiségi vizsgálati módszeréről. MME Első Tud. Ülése, Sopron. 149–154.p.) Minden felvételhez külön térkép szükséges. A költési szezon után ezen felvételi térképekből fajonként külön térképekre – az u.n. fajtérképekre – kigyűjtjük és összesítjük

a kérdéses faj adatait. Célszerű a megfigyeléseket kis karikákkal jelölni, melybe beleírjuk a felvétel kódját. (A felvétel kódja annak sorszámára lehet, de használhatjuk az ABC betűit is.) Az azonos napon gyűjtött közeli adatokat kössük össze szaggatott vonallal, ha biztosak vagyunk benne, hogy két különböző hímre figyeltünk meg. Folytonos vonalat használjunk ugyanazon hím másodszori regisztrálásakor. Kérdőjeles vonalat húzzunk akkor, ha nem tudjuk pontosan megmondani, hogy az éneklő hímre megszámoltuk-e korábban, vagy nem. A fajtatérképen az összetartozónak tűnő pontokat határoljuk körül, ezek jelentik a territóriumokat. (Nagy segítséget jelentenek a szaggatott vonalak, mert ezek biztosan két különböző territóriumot kötnek össze, s ezeknél bátran kettéválaszthatjuk a megfigyeléseket jelentő pontfelhőket.) A módszertel kapcsolatban az egyik probléma, hogy legalább hány pont szükséges egy territórium kijelöléséhez. Általános felfogás szerint 9-nél kevesebb felvétel esetén két pont már meghatározó értékű lehet, 9 vagy ennél több felvétel esetén legalább 3 pont szükséges a territórium kijelöléséhez. A különálló magányos pontokat véletlen megfigyeléseknek tekintjük, melyek pl. megkésett vonuló, vagy kóborló példányok lehetnek.

A munka végeztével minden fajnál meg tudjuk mondani, hogy kb hány párban fészkel a területen. Célszerű ugyanazon helyen, lehetőleg ugyanannyi felvételszámmal éveken keresztül folyamatosan dolgozni, s ilyenkor a populációs ingadozásokat nyomon tudjuk követni.

A módszer részletesebb leírását lásd pl. Pinowski, J., Williamson, K./1974/: *Introductory informations of the Fourth Meeting of the International Bird Census Committee*. Acta Ornithologica, Warszawa. 14: 9–21.p. és Marchant, J./1983/: *BTO Common Birds Census Instructions*. BTO. 12.pp.

2. Line transect (ejtsd: „lájn trenszekt”) módszer

Egy térképen (pl. 1:20000 méretarányon) jelöljük ki a vizsgálati területet jól reprezentáló útvonalat, s meg-megállva menjünk végig a területen a kijelölt vonal mentén. Az útvonal lehet egy egyes – ha elég nagy a terület –, de négyzet alakú is legalább 1 km-es oldalakkal. A megfigyeléseket a

vonaltól jobbra és balra egy—egy 25 m-es sávon belül végezzük (a 25 m becslését előtte gyakorolni kell!), s külön jegyezzük fel a sávon kívüli adatokat is. 1 óra alatt kb. 1 km-t tegyünk meg, s ne álljunk meg sehol se hosszabb időre. (Pl. egy riasztó madár többeket is odacsalogathat.) A térképvonalon mindig azonosítani kell a helyzetünket. Egyszerűbb esetben elegendő a lépéseket számolnunk, de ilyenkor is a kezdő és a végpont távolságát a térképről kell leolvasnunk, s ebből kiszámíthatjuk az átlagos lépéshosszt.

A 2 x 25 m-es sávot fősávnak nevezzük, az ezen kívül gyűjtött adatok az u.n. kiegészítő sávba kerülnek. Minden madarat, mely nemcsak átrepül a fősávon, s nem mögöttünk van, fel kell jegyezni. Megállapodás szerint 1 éneklő hím értéke 1 pár, 1 tojó vagy kirepült fiókák szintén 1 párt jelentenek, egy család = 1 pár, nagy csapat száma/5 = párok száma.

A sűrűségbecslés mindkét sáv adatai alapján történik, ahol a kiegészítő sáv adatait korrekciós taggal együtt kell figyelembe venni. (A finn line transect módszer részletesebb leírását lásd: Järvinen, O., Väisänen, R.A./1977: Line Transect Method: A Standard for Field—Work. Polish Ecological Studies. 3/4:11—15.p., a korrekciós tag becslését pedig lásd: Järvinen, O., Väisänen, R.A./1975/: Estimating relative densities of breeding birds by the line transect method. OIKOS 26: 316—322.p. és Järvinen, O., Väisänen, R.A./1983/: Correction coefficients for line transect censuses of breeding birds. Ornis Fennica, 60: 97—104.o.)

(Megjegyzés: Gyakran különbséget szoktak tenni a line transect és a sáv módszerek között. A line transect típusú eljárásoknál egy vonal mentén megyünk végig, s jobbra-balra feljegyezzük az észlelések távolságát, egyes módszerek-nél a megfigyelések szögét is. Sáv módszer esetén mindkét oldalon csak adott távolságkorlátan belül végezzük a megfigyeléseket. Az ismertetett finn típusú line transect eljárás valójában e két módszer kombinációjának tekinthető.)

3. I.P.A. módszer

Az I.P.A. név a francia „Indice Ponctuel d'Abondance” módszer rövidítése. Az u.n. pontszerű mintavételi eljárások

közé tartozik, melyeknél a megfigyelő egy fix ponton állva fajonként feljegyzi az éneklő hímek számát. Az I.P.A. módszernél az adott ponthoz tartozó mintavételi területet egy olyan körnek tekinthetjük, melynek sugara megközelítőleg a hallótávolság. Egy adott ponton a mintavétel 20 perces legyen, s egy reggel 4–5 ponton vehetünk mintát. Egyszerűbb összehasonlításhoz habitatonként 10–12 mintavételi pont elegendő, finomabb analízishez legalább 30 szükséges. A költési szezonban minden ponton kétszer vegyünk mintát, s mindenf ajra a magasabb értéket fogadjuk el. Mivel ennél a módszernél nem mérünk területnagyságot, ezért módszerünket előbb territórium-térképezéssel kalibrálni kell. (Ugyanazon területen végezzük a territórium-térképezést is, s ennek eredményei alapján a kapott I.P.A. értékeket átszámolhatjuk denzitás értékekké.) Természetesen ez a kalibrálás elég nagy hibalehetőséget rejt magában, s nem biztos, hogy elég költési idényenként csak kétszer számolni. A fajok éneklési aktivitása az időben változó faj-sepcifikus jelleg. Pl. csuszkát (*Sitta europaea*) március–áprilisban minden erdőrészen hallhatunk, de májusban már csak nagyon ritkán, s így májusban szükségszerűen alúlbecsüljük a csuszkák sűrűségét. A módszer előnye viszont – egyszeri kalibrálás után – a gyorsasága, s szükség esetén jól mérhetők a habitat-paraméterek (pl. maximális famagasság, átlagos famagasság, fafajösszetétel, borítás, cserjeszint adatok, stb.). (Mivel diszkrét – különálló-mintavételi egységekkel dolgozunk, egymástól jól elkülöníthetők a mintavételi területre jutó habitategységek, míg az első két módszernél a mintavételi területen a habitat-struktúra többé-kevésbé folytonosan változik.) A módszer részletesebb leírását lásd: Blondel, J., Ferry, C., Frochet, B./1970/: La méthode des indices ponctuels d'abondance (IPA) ou des relevés d'avifaune par „station d'écoute”. *Alauda* 38: 55–71.p. és Ferry, C./1974/: Comparison between breeding birds communities in oak forest and a beech forest, censused by the IPA method. *Acta Ornithologica*, Warszawa. 14: 302–309.p.

Dr. Moskát Csaba

Albino citromsármány (Emberiza citrinella)

1984. III. 16-án Sopronnál, a Szárhalmi erdő melletti kerteknél citromsármány csapatban egy feltűnően világos színű madarat figyeltem meg. Csak a feje és a melle volt citromsárga, mintázat nélkül, a többi testrészét fehér tollak borították. Hangja és viselkedése alapján azonban egyértelműen citromsármány volt.

Varga Zsolt

Mire használhatjuk a személyi számítógépet?

A személyi számítógépek az utóbbi pár évben robbanásszerűen terjedtek el az egész világon, köztük hazánkban is. Viszonylag kevesen használják azonban a madártani kutatómunkában és az egyesülettel kapcsolatos feladatok megoldásában. Cikkem célja éppen ezért néhány felhasználási lehetőség bemutatása.

A személyi számítógépek belsejében kis szilícium-lapocskákat (chip-ek, ejtsd: „csip”) találunk, melyek sok ezer tranzisztor-ként működve elektronikus áramköröket hoznak létre. Ezek alkotják a gép „memóriáját”. A gépet a saját billentyűzetén keresztül vezérelhetjük. Az utasításokat (program) és az eredményeket pedig a számítógéphez csatlakoztatható TV-képernyőn jeleníthetjük meg, vagy a mátrixnyomtatón (printer) papírra is kinyomtathatjuk. A programokat és az adatokat magnókazettán, vagy hajlékony mágneslemezeken (floppy disk, ejtsd: „floppi diszk”) tárolhatjuk.

A személyi számítógéppel programok (software, ejtsd: „szoftver”) segítségével tudunk kapcsolatba lépni. Bizonyos feladatok megoldására jól felhasználhatók a megvásárolható, kész programok is, s így a számítógépet az is tudja használni, aki nem rendelkezik mélyebb számítástechnikai ismeretekkel. A példa kedvéért 3 széleskörben használt programtípust ismertetünk, melyek minden nagyobb személyi számítógépre (pl. Sinclair SPECTRUM, Commodore-64, IBM PC) beszerezhetők.

1. Szövegszerkesztő programok. Levelek, dokumentumok, kéziratok írását könnyíti meg. A szöveget a számítógép billentyűzetén gépeljük be, úgy, mintha írógép volna. A program

képes a folyamatosan írt szöveg tördelésére, sorvégszedésére, a címek középrehelyezésére. A már kész szöveg magnóka-zettán, vagy hajlékony mágneslemezen megőrizhető, s bár-mikor előhívható és módosítható. Ez nagy segítséget jelent, ugyanis egy fél mondat utólagos beszúrásáért, vagy törde-léséért nem kell újragépelni az egész szöveget, a szövegszer-kesztő program automatikusan elvégzi a szükséges változ-tásokat. A kész szöveget csak újra ki kell nyomtatni a számítógéphez kapcsolható printeren. Ha a számítógép-hez sikerül beszereznünk egy jó minőségű villanyírógépet és egy megfelelő adaptert (interface, ejtsd: „interfész”), akkor a kinyomtatott szöveg közvetlenül alkalmas nyomdai sokszorosításra, s így a nyomdai átfutási idő jelentősen lerövidül. (Milyen jó lenne így szerkeszteni a madártani kiadványokat is!)

2. Adatnyilvántartó programok. A számítógéppel lehetővé válik bonyolult adatállományok hatékony nyilvántartása, visszakeresése, módosítása, bizonyos szempontok szerinti kigyűjtése, rendezése, stb. Tulajdonképpen a hagyományos „kartonozási” műveletek alól mentesít, s ezt egész könnyűvé teszi. Pl. egy program pár másodperc alatt kikeresné az MME tagnyilvántartásából, hogy kik azok, akik még nem fizettek tagdíjat. Vagy a gyűrűzési adatok állományából pár pillanat alatt megkaphatnánk, hogy pl. hol fogtak Magyarországon Finnországban gyűrűzött fenyőpintyet. Ilyen típusú programokkal lehetséges a könyvek, különlenyomatok, gyűjteményi anyagok nyilvántartása is.
3. Matematikai számítások programjai. A legkülönbözőbb feladatok megoldásánál használhatók, főleg a tudományos kutatásban, de az ügyvitelben is.

A személyi számítógépek vásárlásánál egyik legnagyobb probléma, hogy a sok lehetséges típus közül melyiket válasszuk, ráadásul naponta jelennek meg újabb és egyre többet tudó típusok. Tekintettel arra, hogy a személyi számítógépek – egy látványos árzuhanás után is – még elég drágák Magyarországon, ezért az egyik vásárlási szempont az ár kell, hogy legyen. A másik a gép memóriájának a nagysága, mely nagyrészt megszabja, hogy milyen feladatok elvégzésére alkalmas. Fontos tudnunk,

hogy mekkora adatállománnyal akarunk dolgozni. Ha pár száztól pár ezer tételig terjedő adatállományaink lesznek (ilyenből több is lehet), akkor a Commodore-64 számítógép vásárlását javasolhatjuk, a hozzátartozó peifériákkal együtt (mágneslemez egység, mátrixnyomtató, stb.). Sajnos a hazai boltok a külföldi ár 5-8-szorosáért árusítják a számítógépeket és tartozékaikat, de a folyamatos árcsökkenés következtében a Commodore-64-es alaprendszer (számítógép, mágneslemez egység, mátrix-nyomtató, fekete-fehér tv) az 1985. márciusi árakon – a cikk írásakor – kihozható 200 ezer Ft alatti összegből. (Az egyes hazai boltok árszintjei között nagy különbségek vannak.)

A személyi számítógép egyelőre – a magas ára miatt – inkább csak intézmények részére hozzáférhető, de várhatóan pár éven belül nem fog luxusnak számítani egyetlen háztartásban sem. Azzal viszont tisztában kell lenni, hogy minden számítástechnikai feladatot nem tudunk megoldani személyi számítógéppel, ezekre továbbra is a „nagygépek” lesznek alkalmasak. (Pl. nagy számítógépes memóriát igénylő matematikai számítások, vagy sok száz-ezer, millió adattételt kezelő információrendszerek.)

Ilyen információrendszer pl. a Természettudományi Múzeum Állattárának Számítástechnikai Laboratóriumában készülő Országos Fauna Adatbank, mely az egész ország területéről gyűjti az állatok előfordulásával, mennyiségi viszonyaival és ökológiai indikációs jelentőségükkel kapcsolatos információkat. A nyilvántartási rendszerben helyet fog kapni minden állatcsoport, köztük a madarak is.

Bármilyen számítástechnikai probléma megoldásához szívesen nyújt segítséget a Természettudományi Múzeum Állattára (1088. Budapest, Baross u. 13.)

Dr. Moskát Csaba

A Madártani Tájékoztató adatközlőihez

Néhány olyan ismétlődő hiányosságra szeretném felhívni a figyelmet, ami többletmunkát okoz és nehezíti Tájékoztatónk zökkenőmentes szerkesztését.

Ha egyetlen madárfajról írunk, s neve a címben szerepel, a latin nevet zárójelben ott és a magyar név után kell feltüntetni. Ugyancsak zárójelbe és második helyre kerül például a szövegben használt növénynév latin megfelelője is, ha feltüntetését szükségesnek ítéljük.

A szerző neve a kéziratban ne a cím alatt, hanem a cikk végén szerepeljen (lásd a M.T. eddigi példányait).

A szövegben ne tipizáljunk, ne húzzunk alá semmit.

A cikkeket lehetőleg géppel írjuk, kézírás esetén viszont törekedjünk arra, hogy az olvasható legyen.

Egy cikk – egy oldal! Még akkor is, ha rövid! A jövőben nem tudjuk közlésre elfogadni az olyan anyagokat, ahol egy–egy oldalra 2–3 írást „ömlesztenek” kedves szerzőink.

Bagolyköpet vizsgálatokkal foglalkozó anyagoknál a zsák-mányállatokat ne mennyiségi, hanem rendszertani sorrendben soroljuk fel! Ez a nemzetközi gyakorlat. Példaképpen említhetem Dr. Kalotás Zsolt anyagait jelen számunkban.

Kérem a gyűrűzőtáborok vezetőit, hogy eredményeik rövid (lásd korábbi a számainkban megjelent hasonló anyagokat) összefoglalóját külön kérés nélkül küldjék meg a tábor befejezése után a Központi Iroda címére.

Várjuk a madárvédelmi táborok, rendezvények, stb. rövid beszámolóit is, mert kevés az egyesületi élettel kapcsolatos híranyag.

Schmidt Egon
a Madártani Tájékoztató
szerkesztője

FELHÍVÁS!

Terepet járó tagtársaim segítségét kérem a következő témában: szeretném hosszabb ideig, legalább néhány évig, gyűjteni a következő adatokat, milyen madarak szállnak le bármilyen okból (pl. táplálkozás, fészekanyaggyűjtés, fürdés zápor utáni tócsában) a közutakra. A havi bontásban gyűjtött és feldolgozott adatok önmagukban is érdekesek lehetnek, de nem elhanyagolható a dolog madárvédelmi jelentősége sem, hiszen köztudott, hogy nagyon sok madár pusztul el minden évben autókkal történő ütközés miatt. Amit kérek csupán annyi, hogy minden hónapban egy papírra írják fel az úton látott madarakat faj és darabszám szerint (pl. 1985. október, búbos pacsirta 28, balkáni gerle 17 stb.), Helymegjelölés nem szükséges, de örülnék olyan adatoknak, amelyek erre utalnak, miért szállt a madár az útra (pl. búbos pacsirta onnét vitt el egy elütött rovar, balkáni gerle oda szállt le fészekanyagért). A lényeg a havonkénti bontás. Ami az utat illeti aszfaltutak mellett szóba jöhetnek egyéb autóforgalomra beállított pl. zuzalékos utak is. A kritérium, hogy vegetáció ne legyen rajtuk (egyebek mellett ez bizonyítja a nagyobb forgalmat is). Földutak, dűlőutak nem jöhetnek szóba. Előre is köszönöm azokat az adatokat, melyeket kérek negyedévenként, de legkésőbb az év végén (egy-egy hónap adatait lehetőleg külön lapon, vagy úgy elosztva, hogy a papír ollóval szétvágható legyen) a Központi Iroda címén nekem megküldeni. Az eredményekről később, a kiértékelés után, a Madártani Tájékoztatóban is beszámolunk.

Schmidt Egon

Pályázati felhívás

A Magyar Madártani Egyesület Ökológiai Szakosztálya pályázatot hirdet ökológiai és viselkedésökológiai kutatásokra. A pályázat nyitott, azon bárki részvehet. Pályázni az alábbi témakörökben lehet:

1. Táplálkozási terület felosztása parti madarak között (cankók, goda, partfutók)
2. Táplálkozási terület felosztása gémfajok között
3. Fajok közötti kompetíció vizsgálata erdei madárközösségekben (cinegék, harkályok)
4. Különböző erdőtipusokban élő madárfajok sűrűségének összehasonlító vizsgálata
5. Táplálékgyűjtési hatékonyság vizsgálata nyílt helyen élő madárfajoknál (hantmadár, billegetők, csaláncsucok, gébicsek)
6. Énekesmadár fajok egymásra gyakorolt hatása a territóriumok kialakításánál (füzikék, vörösbegy – szürkebegy, poszáták, rigók)
7. Hegyi patakok madárközösségeinek szerkezeti vizsgálata.
8. Területhűség vizsgálata énekesmadárfajoknál fészkelési és vonulási időszakban
9. Odutelepeken költő madarak fészkelési és táplálkozási jellegzetességeinek vizsgálata
10. Gyümölcsök madárközösségeinek vizsgálata (fajösszetétel, táplálkozás, vegyszerezések hatása, stb.)
11. Telepesen fészkelő madárfajok viselkedésökológiai összehasonlító elemzése (sirályok, szerkők)
12. Táplálékfelosztás bagolyfajok között köpetvizsgálatok alapján
13. Ragadozómadarak viselkedésökológiai elemzése (vörösvércse, kékvércse, egerészölyv)
14. Szárnyindexek alkalmazhatósági feltételeinek vizsgálata többváltozós statisztikai módszerekkel, számítógép segítségével

15. Populációméret becslése jelzés-visszafogás adatokból számítógépes matematikai módszerekkel

A témák kidolgozásához az Ökológiai Szakosztály vezetősége szakmai irányítást biztosít (témamegbeszélés, szakirodalom). A beadott dolgozatok terjedelme a 10 gépelt oldal nem haladhatja meg. A pályázatok beadási határideje: 1986. december 31. A beadott dolgozatok elbírálása két kategóriában történik:

a., Ifjúsági (18 éves korig) b., Felnőtt

A pályadíjak a következők:

a., Ifjúsági kategória:

- I. díj: 2.000,- Ft
- II. díj: 1.000,- Ft
- III. díj: 500,- Ft

b., Felnőtt kategória:

- I. díj: 3.000,- Ft
- II. díj: 2.000,- Ft
- III. díj: 1.000,- Ft

A pályázatokat az Ökológiai Szakosztály vezetőségéből és az általunk felkért személyekből álló 5 tagú bizottság bírálja el.

A pályázati témákat, vagy ezek továbbfejlesztését középiskolásoknak OKTV pályamunkának, egyetemistáknak szakdolgozati témának is javasoljuk.

Részletesebb felvilágosítás a Szakosztály titkárától kérhető. (Dr.Moskát Csaba, Természettudományi Múzeum Állattára, 1088 Budapest, Baross u. 13. tel.: 130-035)

Ökológiai Szakosztály

Tartalomjegyzék

oldal

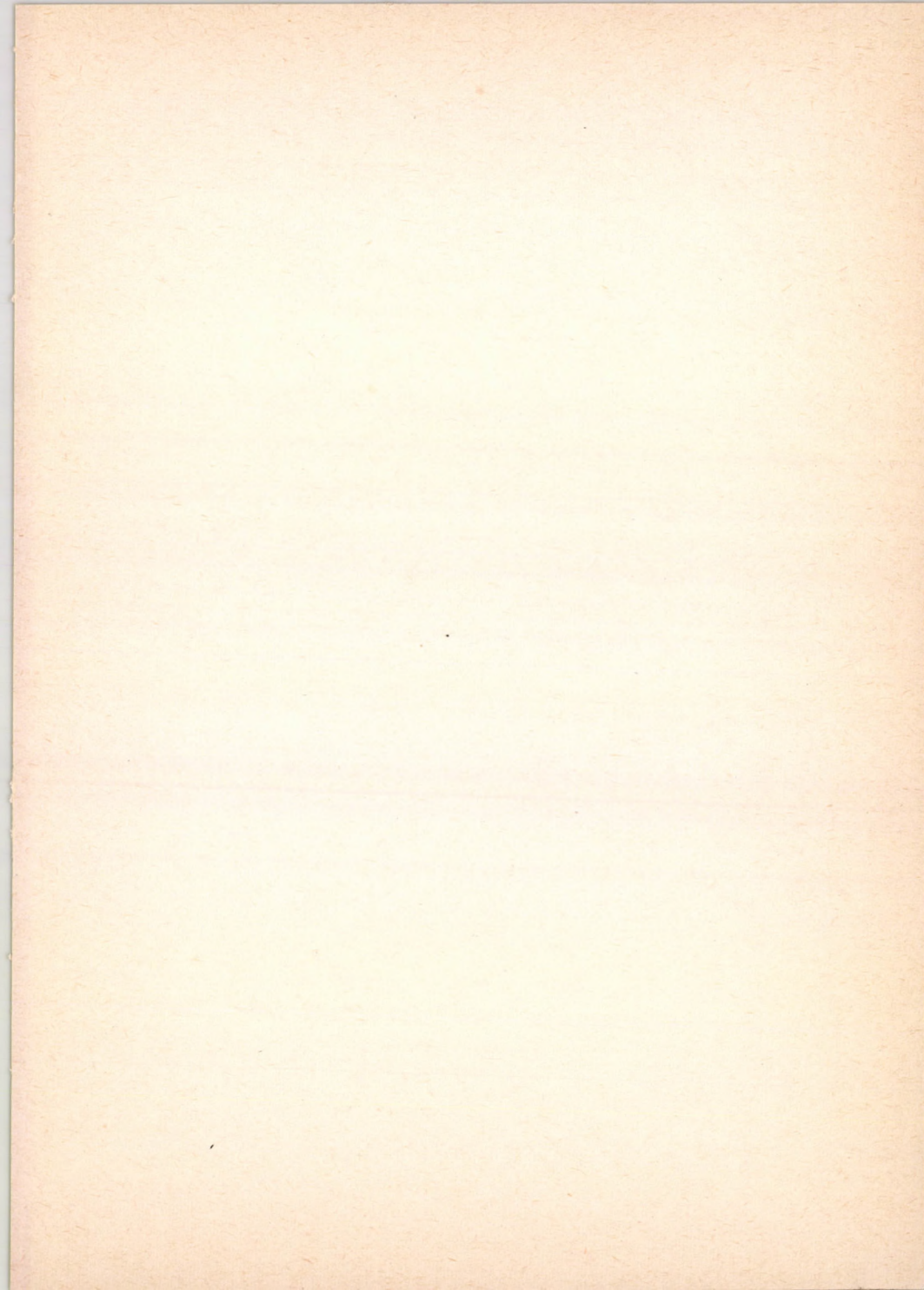
Ács Attila—Darázsi Zsolt—Dedinszky János—Palkó Sándor: A IV. Zalai Természetvédelmi Tábor munkájáról . . .	10
Ács Attila—Darázsi Zsolt—Dedinszky János—Palkó Sándor: Téli gyűrűzőtábor Zalában	13
Bank László: Madarak a toronypresszóban	56
Bezeczy Árpád: Téli fekete rigó (<i>Turdus merula</i>) megfigyelések az Észak-Börzsönyben.	29
Dr. Faragó Sándor: Adatok a dolmányos varjú (<i>Corvus cornix</i>) táplálékszerzéséhez	45
Dr. Faragó Sándor—Náhlik András: Havasi csóka (<i>Pyrrhonorax graculus</i>) megfigyelése a Kőszegi-hegységben	54
Dr. Faragó Sándor: Hansági adatok az áttelelő nagy kócsagok (<i>Casmerodius albus</i>) táplálkozásához	44
Fodor István: Ökörszem (<i>Troglodytes troglodytes</i>) rendhagyó fészkelése	53
Dr. Geiszler János: Összehasonlítás az 1983-84 és 84-85 évi forgalom között a téli madáretetőn Martonvásáron	20
Dr. Geiszler János: A karvaly (<i>Accipiter nisus</i>) táplálékszerzése téli madáretetőn.	59
Győrösy Józsefné: Természetvédelmi tábor a Hortobágyon	9
Horváth Róbert: Néhány sor a hazai vízirigó kutatás (<i>Cinclus cinclus</i>) eredményeiről	14
Dr. Kalotás Zsolt: Barázdabillegetők (<i>Motacilla alba</i>) különös költései	52
Dr. Kalotás Zsolt: Adatok a macskabagoly (<i>Strix aluco</i>) őszi táplálkozásához.	42
Dr. Kalotás Zsolt: Néhány adat a gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>) téli táplálkozásához.	42
Dr. Kalotás Zsolt: Előzetes jelentés az 1984. évi vetési varjú (<i>Corvus frugilegus</i>) állományfelméréséről	17
Dr. Kalotás Zsolt: 1984—85-ös megfigyelések a Hortobágy téli madárvilágáról.	24
Molnár László: Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából XII.	36

Molnár Zoltán: Adatok a cigány csaláncsúcs (<i>Saxicola torquata</i>) költéséről	45
Molnár Zoltán: Adatok a barázdabillegető (<i>Motacilla alba</i>) költéséhez és vonulásához	51
Dr. Moskát Csaba: Madárszámlálási eljárások. II. Standard módszerek	61
Dr. Moskát Csaba: Mire használhatjuk a személyi számítógépet?	65
Nagy Csaba: Ivararány fekete rigóknál (<i>Turdus merula</i>) 1985. január–februárban	31
Oláh Árpád: Fekete rigók (<i>Turdus merula</i>) ivari megoszlása egy fővárosi kertben	32
Dr. Rékási József: Madártani megfigyelések a pannonhalmi arborétumban 1985. telén	32
Dr. Rékási József–Vancsura László: Adatok a Duna (Gemenc, Koppány sziget) téli madárvilágához	33
Schmidt Egon: Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>) tojók harca	30
Schmidt Egon: A Madártani Tájékoztató adatközlőjéhez	68
Dr. Sóvágó Mihály: Zöldikék (<i>Carduelis chloris</i>) az etetőnél	21
Dr. Sóvágó Mihály: Hegyi billegető (<i>Motacilla cinerea</i>) átvonulása	35
Dr. Sóvágó Mihály: Az erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>) viselkedéséről	58
Dr. Sóvágó Mihály: Vörösnyakú vöcsök (<i>Podiceps griseigena</i>) fészkelése Hajdúböszörményben	35
Széll Antal–Zsótér László–Tajti László: Néhány fontosabb fészkelő madárfaj állományadata a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzetből 1984.	26
Széll Jenő–Széll Jenőné: A tél madarai a Bp.II.,Cserje u. 15. sz. ház kertjében	22
Szvezsényi László: A tél madáráldozatai	53
Dr. Tapfer Dezső: A dolmányos varjak (<i>Corvus cornix</i>) fészkelése Budapest belső kerületeiben	55
Tóth Csaba: Gólyatöcs (<i>Himantopus himantopus</i>) a kubikgödörben	55

Varga Ferenc: Süvöltő (<i>Phyrrhula pyrrhula</i>) fészkelése a Bükk-hegységben.	34
Varga Ferenc: Szürkebegy (<i>Prunella modularis</i>) fészkelési adatok a Karancs – Medves hegységek erdeiből.	33
Varga Zsolt: Hangyabolynál „telelő” zöld küllő (<i>Picus viridis</i>).	56
Varga Zsolt: Albino citromsármány (<i>Emberiza citrinella</i>).	65
Varga Zsolt: Nappal vadászó erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>)	60
Winkelmann Attila: Ökörszem (<i>Troglodytes troglodytes</i>) fecskefészkekben.	54
Zsin Géza: Áttelelő kék galambok (<i>Columba oenas</i>) Alsónémedi környékén.	49
Zsoldos Árpád: Vörös vércse (<i>Falco tinnunculus</i>) zsákmányrejtő magatartása.	60
Felhívás.	69
Pályázati felhívás.	70

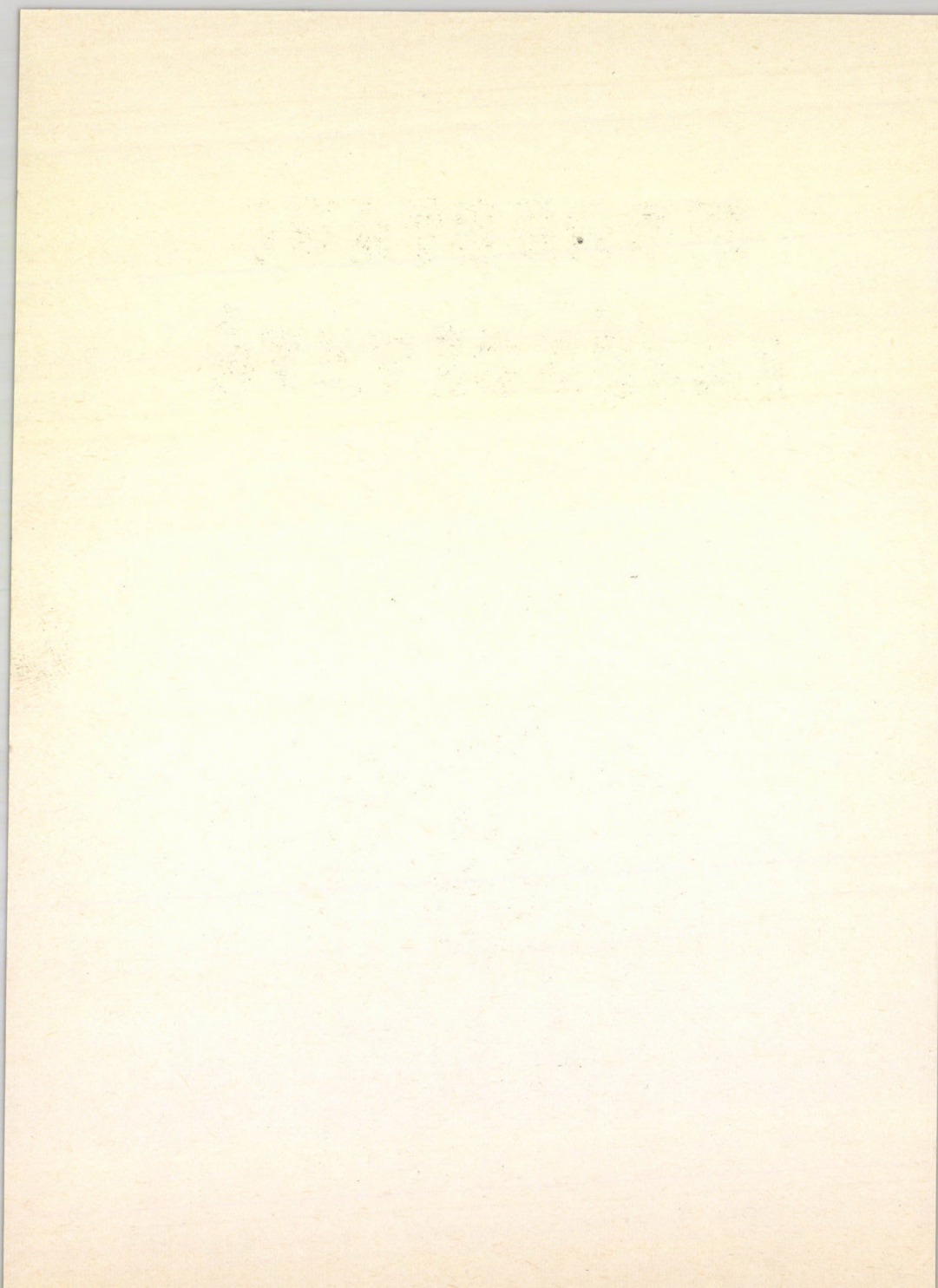
Felelős kiadó: Haraszthy László

KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1121 BUDAPEST
Költő u. 21

**MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ**

1985. JÚLIUS – DECEMBER

MAGYAR NEMZETI SZÖVEG

1918. ÉVI

1918. ÉVI

MAGYAR NEMZETI SZÖVEG
1918. ÉVI

1918. ÉVI

**ÍRJON, AGÍTALJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
A GYÖNGYBAGLYOK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!**

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is ez évben a gyöngybagylok védelméért, máris felbecsülhetetlen segítséget kapott a magyar állomány!

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat reprint sorozatában megjelent:

Chernel István: Magyarország madarai (1899) című mű, három kötetben.

A szép magyarsággal megírt munka behatóan foglalkozik a történelmi Magyarország madárvilágával.

A kötethez Schmidt Egon, a Magyar Madártani Egyesület alelnöke írt magyarázó utószót.

.....

MEGRENDELŐ LAP

Megrendelem Chernel István: Magyarország madarai című művét, három kötetben,példányban, 1.800,— Ft-os áron.

A megrendelő neve:

Pontos címe (irányítószámmal):

.....

Kérjük, szíveskedjék a megrendelőlapot szabványméretű borítékban, bélyeggel ellátva címünkre feladni.

Postán utánvétellel szállítunk, a portókötséget felszámítjuk.

Címünk: Állami Könyvterjesztő Vállalat
EÖTVÖS LORÁND KÖNYVESBOLT
Budapest, Kecskeméti u. 2.
1053

ARANYGYÖMBÉR, ARANYAT ÉR!

A vállalat éves árbevétele eléri az 1,8 milliárd forintot, amely összegből a zöldség-gyümölcs nagykereskedelem 500, a kiskereskedelem és vendéglátóipar (62 egység) 700 és a szerteágazó ipari tevékenység 600 millió forintot termel.

SZEGED

A vállalat 1983 nyaratól kezdődően foglalkozik a Canada Dry és ET-ÜD szénsavas üdítőitalok gyártásával, valamint forgalmazásával. Közkedvelt italunk az eredeti narancs, rostos Juice, és 1984 októberében került forgalomba az energiamentes (csak 10 kJ/2,4 kcal/100 ml-ben) Narancs szénsavas üdítőital. Eme italok bioaktív anyagforgalmuknál fogva, kitűnő élénkítő és robotáló hatást fejtenek ki a fogyasztó szervezetében.

ARANYGYÖMBÉR,
ARANYAT ÉR!

Kedves fiatal barátunk!

Kedvező elhelyezkedést ajánl számotokra a GLOBUS NYOMDA

Fő profilunk a dobozgyártás,
de mellette szép prospektusokat, falinaptárakat,
hanglemeztasakokat és különböző
tájékoztató nyomtatványokat készítünk

Jelentkezéseket várjuk az alábbi szakmákra:

Általános iskolai végzettséggel:

ofszet gépmester (fiúk),
magasnyomó gépmester (fiúk),
kéziszedő (lányok, fiúk),
könyvkötő (lányok, fiúk),
valamint tmk-részlegünkbe
lakatos, asztalos és villanszerelő

Képzési idő 3 év.

Középiszkolai végzettséggel:

fényképész (lányok, fiúk),
ofszet gépmester (fiúk),
kéziszedő (lányok, fiúk),
nyomdai retusőr (lányok, fiúk),
fénymásoló (fiúk),
montírozó (lányok)

Képzési idő 2 év.

A tanulók tanulmányi eredményük után járó ösztöndíjon felül – tanulmányi szerződés – 700 Ft/hó társadalmi ösztöndíjat kapnak.

A másod-, illetve harmadéves tanulókat az utolsó évben szakmunkásbérrel foglalkoztatjuk.

A szakmunkásvizsga letétele után jó kereseti lehetőséget biztosítunk.

A munkában kiemelkedő, jó képességekkel rendelkező fiatalokat középiskolába, technikus minősítőre, mestervizsgára javasoljuk.

Lehetőség van a második szakma megszerzésére is.

SZOCIÁLIS ÉS KULTURÁLIS JUTTATÁSOK:

40 órás munkahét, minden héten szabad szombat,
sportolási lehetőségek, szépirodalmi és műszaki könyvtár. KISZ-rendezvények üdülő a Balaton mellett és a Római-parton.

Jelentkezni lehet

személyesen vagy levélben a vállalat személyzeti vezetőjénél.

GLOBUS NYOMDA, Budapest VI., Aradi utca 8–10.

Levél cím: Budapest Pf. 346. 1393 Telefon: 324-130.

SZÉP A FÉNYKÉP F O R T E P A P I R O N
SCHÖN SIND DIE BILDER AUT F O R T E P H O T O P A P I E R
YOUR PICTURES ARE NICE ON F O R T E P H O T O P A P E R S

PHOTO FILMS PHOTO AND PAPERS

FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE-FEHÉR ÉS SZINES
F O R T E - A N Y A G O K A T !

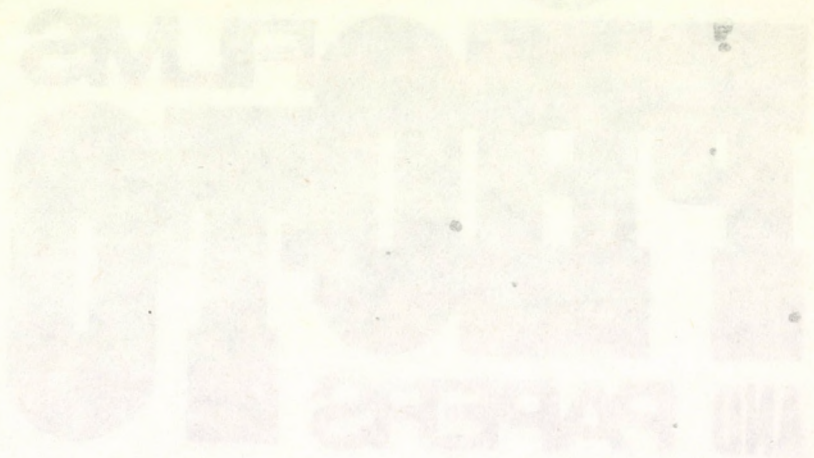
BENÜTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ WEISSEN
UND FARBIGEN F O R T E M A T E R I A L E N !

ÛSE THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR PHOTO-MATERIALS
MADE BY F O R T E !

F O R T E F O T O K É M I A I I P A R

2061 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY

YOUR VICTORIES ARE SET ON - O. L. E. PROGRAMS
THEY WILL BE THE MOST IMPORTANT
AND THE MOST IMPORTANT

FORNITE IS THE MOST IMPORTANT
AND THE MOST IMPORTANT
AND THE MOST IMPORTANT
AND THE MOST IMPORTANT

FORNITE IS THE MOST IMPORTANT

FORNITE IS THE MOST IMPORTANT

FORNITE IS THE MOST IMPORTANT

MADÁRVÉDELEM

Magyar – osztrák szinkron tuzokszámlálások 1982 – 1984

Az Ausztriával kapcsolatban álló tuzokpopulációk állományfelvételeiről változó rendszerességgel, de immár két ízben beszámoltam. (Mad.Táj. 1980. júl.–szept.; Mad.Táj. 1982. ápr.–szept.) Az abban közölt számlálásokat követően 1982. április 4-én megtartottuk a 6., 1983. április 10-én a 7. és 1984. április 8-án a 8. szinkron tuzokszámlálásunkat.

A populációkenti összegzett eredményeket a mellékelt két táblázaton mutatom be. Az 1. táblázat a nem és kor szerinti eredményeket ill. az összesítőt tartalmazza, míg a 2. táblázatban a két legfontosabb populációökológiai karakterisztikát az ivararányt ill. a fiatalok részarányát mutatom be.

A tényadatokhoz a következőket kívánom hozzáfűzni.

Az állomány nagyság vonatkozásában érdekes képet kaptunk. Az alkalmazott teljes állományfelvételi módszerek ellenére 1982-ben és 1983-ban mintegy 30 pd-os „hiány” mutatkozott, elsősorban a mosonszolnoki populációban (KHK–01). Mivel a madarak a vizsgált magyar és osztrák területre nem települhettek át annak megfigyelőkkel való teljes lefedettsége miatt, jó okunk van feltételezni, hogy szlovák területen tartózkodhattak. (Sajnos többszöri kezdeményezésünk ellenére sem sikerült kiterjeszteni a számlálásokat Szlovákia területére az ottani szervezési nehézségek miatt). Valószínűleg ennek tudható be az is, hogy 1983-ban és 1984-ben a szlovák határhoz közel fekvő zurndorfi (KAB–01) populáció egyedszáma is csupán 2 ill. 5 pd. volt, a korábbi 15 pd. körülivel ellentétben. Ugyancsak meg kell állapítanunk, hogy a néhány nd-t számláló halbtorni állomány önállósága megszűnt, beleolvadt a mosonszolnoki (KHK)–01 populációba.

Az ivararány a magyar területen értékelhető. Mi ugyanis elkülönítjük a fiatal és tojó példányokat, így az ivarérett egyedekre vonatkoztatott ivararányt számolhatjuk. Megállapíthatjuk, hogy a magyar oldalon kedvezően alakul az ivararány, hisz minden évben 1 kakasra 2-nél kevesebb tyúk jutott (1,0 – 1,9 értékhatárok között). Ez a korábbiakhoz képest előrelépés, bár kétségtelenül nem ideális (1:1). Ennek okát a kakasok nagyobb érzékenységgel (zavarás), nagyobb mozgásával és az ebben rejlő veszélyekkel (villanyvezeték stb.) magyarázhatjuk. Az osztrák populációban – ismeretlen okból – mind a mai napig 1 : 3-4 ivararány mutatható ki, bár a tojóként nyilvántartott madarak egy része fiatal, s így valamivel kedvezőbb a helyzet.

A populáció fennmaradása ill. az állománynövekedés nagyban függ a fiatalok részarányától.

Ebben a kérdésben is – az említett okok miatt – csak a magyar vizsgálatokra támaszkodhatunk. A 13-14 % körüli részarány úgy tűnik elegendő a populációk életben tartásához. A mikropopulációknál (KHK – 03, KHK – 04) ennél lényegesen nagyobb a szóráshatár. Ha elpusztul az 1-2 fészekalj, a fiatalok részaránya lehet akár 0 %, de ha sikeres egy költési szezon, a fiatalok aránya elérheti az 50 %-ot is. Ez utóbbi ugyan kedvező, de érzékelhetjük a populációk labilis voltát.

Összességében tehát elmondhatjuk, hogy a természetvédelmi szempontból fontosabb demokológiai struktúrelemek vonatkozásában a magyar oldalon stagnált ill. javult a helyzet, oszták részről pedig enyhe romlás figyelhető meg. Ez utóbbiak felderítésében, ill. a helyzet javításában igyekszünk közreműködni.

Dr. Faragó Sándor

Ország	Populáció		1982			1983			1984					
	Kód	Név	juv.	sex?		juv.	sex?		juv.	sex?				
Magyarország	KHK - 01	Mosonszolnok	2	5	2	9	12	8	8	28	16	20	5	41
	KHK - 02	Jánossomorja	6	10	3	19	5	11	3	19	5	10	3	18
	KHK - 03	Tárnokréti	1	4	-	4	2	2	5	9	3	10	1	14
	KHK - 04	Földsziget	2	3	1	6	2	2	2	6	2	4	2	8
	KHK - 05	Tőzeggyármajor	2	3	-	5	1	-	-	1	1	2	-	3
	KHK	Kisalföld	13	25	6	44	22	23	18	63	27	46	11	84
Ausztria	KAB - 01	Zurndorf	6	10	?	16	-	-	2	2	-	5	?	5
	KAB - 02	Halbturn	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	KAB - 03	Waasen	7	28	?	35	12	20	?	32	8	38	?	46
	KAB	Burgenland	13	38	?	51	12	20	2	34	8	43	?	51
KHK + KAB HANSÁG KÖRNYÉK			26	63	6	95	34	43	20	97	35	89	11	135

1. táblázat: Az 1982-84 évi 6, 7, 8. magyar-osztrák szinkron tuzokszámlálások eredményei nem és kor szerint.

Ország	Populáció kód	1982		1983		1984	
		ivara	juv.%	ivara	juv.%	ivara	juv.%
Magyarország	KHK – 01	1:1,5	22	1:0,7	29	1:1,3	12
	KHK – 02	1:1,7	16	1:2,2	16	1:2,0	17
	KHK – 03	1:4,0	0	1:1,0	56	1:3,3	7
	KHK – 04	1:1,5	17	1:1,0	33	1:2,0	25
	KHK – 05	1:1,5	0	1:0,0	0	1:2,0	0
	KHK	1:1,9	14	1:1,0	29	1:1,7	13
Ausztria	KAB – 01	1:1,7	?	–	–	0:5,0	?
	KAB – 03	1:4,0	?	1:1,7	?	1:4,8	?
	KAB	1:2,9	?	1:1,7	?	1:5,4	?

2. táblázat: A 6, 7, 8. magyar-osztrák tűzokszámlálások alapján nyert populációkénti ivarány és korösszetétel.

Kevesebb balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*)?

Ennek a délkelet felől terjeszkedő madárfajnak látványos, hazai térhódítását elsősorban Dr. Keve munkái nyomán kísérhetjük figyelemmel. A balkáni fakopáncs megérkezett, megtelepedett és a lakott területeken, parkokban meglehetősen gyakorivá vált. Megfigyelések és irodalmi adatok bizonyítják, hogy ezeken az élőhelyeken nem egyszer kiszorította a rokon nagy fakopáncsot korábbi költőhelyeiről. Sajnos számlálások, állomány felmérések nem történtek, így a két faj akkori arányát ma már nem lehet megállapítani. A Budapest környéki területeket járva nekem mégis úgy tűnik, mintha a balkáni fakopáncs állománya az utóbbi években csökkent volna. 1985-ben a naplomba feljegyzett (nem céltudatos számláláson alapuló) adatok a két faj vonatkozásában a következőképpen alakultak:

	<i>Dendrocopos major</i>	<i>Dendrocopos syriacus</i>
Budakeszi és közvetlen környéke	17 (100 %)	— (0 %)
Budaörs és közvetlen környéke	33 (70 %)	14 (30 %)
Bp. Gellérthegy	29 (67 %)	14 (30 %)
Egyéb Bp-i területek (Margitsziget, Hajógyársziget stb)	14 (93 %)	1 (7 %)

A balkáni fakopáncs köztudottan az emberi települések környékén, kertekben, parkokban él, a további megfigyeléseket (számlálásokat) tehát gyakorlatilag bárki elvégezheti. Kérem azokat, akik hajlandóságot éreznek arra, hogy segítséget nyújtsanak pontosabb mennyiségi adatok gyűjtéséhez, jegyezzék egyelőre 1986 évben a lakóhelyükön, ill. közvetlen környékén megfigyelt harkályokat. A pusztá számokon túl érdekes lehet minden egyéb adat, ami a két faj költésével, táplálkozásával és főleg egymással szembeni viselkedésével kapcsolatos.

Különösen eredményesek lehetnek a megfigyelések a tél végi és kora tavaszi időszakban, amikor a harkályok, násztevékenységük

révén, fokozott mértékben hívják fel magukra a figyelmet. Örven-
detes lenne, ha néhány év múlva pontos adatokkal rendelkeznének
az ország különböző részeiből a két faj egymáshoz viszonyított
mennyiségi arányaival kapcsolatban. A számlálási adatokat kérjük
a Központi Iroda címére (1121 Budapest, Költő u.21.) beküldeni.

Schmidt Egon

Kerecsensólyom (*Falco cherrug*) mentés

1985. május 19-én Kasza Endrétől szereztem tudomást egy új ke-
recsensólyom fészkelőhelyéről. A madarak dolmányos varjú el-
hagyott fészkeben költöttek és ellenőrzésük alkalmával 3 körül-
belül 2 hetes fiókát neveltek. A fiókákat az ellenőrzéskor gyűrű-
vel jelöltem. Sajnos a varjúfészek elég rossz állapotban volt, ezért
már ekkor elhatároztam, hogy a közeli napokban műfészket he-
lyezek fel.

Május 24-én Csenkey Gábor hivatásos vadással ismét megláto-
gattuk a fészket és szomorúan tapasztaltuk, hogy az előző napi
heves szélvihar alaposan megrongálta. Két fiókát a fészek alatt
találtunk meg, egy a fészek maradványain eredeti helyén volt.
Azonnal cselekedni kellett! A fészek helyére vesszőből font kosa-
rat erősítettünk, ebbe helyeztük a fentmaradt fiókát. A két kie-
sett fiatal madarat a bonyhádi állatkórházba szállítottuk, ahol a
kórház két állatorvosa, Dr.Turi Árpád és Dr.Bándi Pál vették ke-
zelésbe őket. Mindkét fióka elég rossz egészségi állapotban volt,
a szárnyukra döglegyek petéztek, sőt egyik fióknak már a toll-
csévék tövében a kikelt nyúvek a testbe is bahatoltak. A peték és
a nyúvek eltávolítása és a fertőtlenítés után a madarakat a fióká-
kat ideiglenesen gondozásba vettük. Sajnos az egyik másnapra sé-
rüléseibe belepusztult. A másik szépen javult, erősödött, ezért
május29-én Dr.Kalotás Zsolt segítségével visszahelyeztük a
fészekbe a kisett fiatal sólymot. A kerecsenszólym a fiókát,
ugyanúgy, mint néhány nappal előbb felhelyezett műfészket a
legkisebb riadalom nélkül fogadták.

Július 6-án Haraszthy László főtitkárhelyettes közvetítésével 2 példány mentett – az általam patronált fiókáktól kb. 1-1,5 héttel idősebb – kerecsensólyom fiókát kaptam, melyet a következő napon dajkaságba adtam a kerecsenszülőknél. A műfészekbe felvitt két idegen fiókát a kerecsensólymok minden bonyodalom nélkül elfogadták és az új fiókák július 15-16-án sikeresen kirepültek. A kerecsenszülők a kirepült fiókákat a fészek közelében továbbra is etették. Saját fiókáik július 21-22-én hagyták el a műfészket, de néhány napig még megfigyelhetők voltak a fészkelőhely közelében.

Höfler István

Tengelicék (*Carduelis carduelis*) tömeges megjelenése a téli etetőn Süttőn

Korábban a tengelic nem volt jellemző madara a téli etetőknél, de az utóbbi években ismételtelen megjelentek és számszerűleg gyakran felülmúlták a leggyakoribb vendégeket, a széncinegét és a lehullott ocsun táplálkozó házi és mezei verebeket. Az 1984-85-ös különösen kemény és hosszantartó tél ellenére az etetőre járó széncinegék száma az előző évekhez viszonyítva alacsony volt. (1975.I.18.: 10-15; 1985.I.20.: 4- pld.), a tengelicék száma ugyanekkor emelkedett. 1985.I.13-án még csak egy példány jelentkezett; I.20-án már 15 pld-t számláltam; 21-én 40 pld-t, enyhülő idővel; II.2-án 11, 10-én 20, 15-én 50 pld. (ez volt a csúcsl), III.2-án 20 pld., 3-án 30 pld., III.11-én 30 pld. 10 zöldikével; III.17-én 15 pld. Ettől kezdve csökkent a számuk, de 1-2 pld. minden nap eszegetett az etetőkön maradt magokból, széncinege módjára függeszkedve. A próbaképpen kirakott és az elhullott magokra IV.hó végén újból megjelent először 2 pld. majd számuk szaporodott. V.3-án 8 pld-t, május hó folyamán általában 6 pld-t láttam, VI.1-én 10 pld. jelentkezett. Nagyon szelídek voltak és a háziaktól már alig riadnak el. A kb. 3 m-re lévő nyitott konyhaajtóban álló szemlélő felé nézve tovább táplálkoztak.

Udvarunk zárt és keskeny. Ha az eresz alatt közlekedőtől el is riadtak, pár pillanaton belül ismét szokott helyeiken lógtak, vagy a földön szedegettek. Gyakran előfordul, hogy énekelnek, hivatgatnak.

Természetesen nem helyes az etetési időszaknak így hosszú időre történő megnyújtása, de magatartásbeli megfigyelésre, esetenként lehetőséget nyújt. A tengelicek az etetőn nyugodtan viselkedtek és csak a mezei veréb, vagy zöldike szorította ki őket onnét.

A mezei verebek függeszkedve rendkívül félénkek voltak, a legkisebb függőnyomozdulatra elröpültek, a tengelicek ezt már olykor eltűrték. Az etetőkön függeszkedve hosszasan elidőztek, nyugodtan és folyamatosan táplálkoztak.

Az erdei pintyek csak az elszórt hulladék periferiáin szedegettek, az etetők alá közelíteni nem nagyon mertek, csakúgy az idén észlelt egyetlen citromsármány sem (85.II.15-én), mely csak rövid ideig és idegesen viselte el a zártságot. Ezen a napon 15 zöldike is jelentkezett az etetőről lehullott magokon, valamint 5 fenyő, illetve erde pinty.

Megfigyeléseim szerint a tengelicek mellett a széncinegék nem jutnak az etetőre, ezért számukra más módon kell a táplálékot hozzáférhetővé tenni. Az igazsághoz tartozik az is, hogy 2 széncinege is jár még a hulladékokra az ablakunk alatt, de ezek megjelenése ritkább, viszont olykor másfél-két méterre is megközelítik az etető közelében álló személyt és így szedik fel a maghulladékot.

Az etetők közelében a ház falára akasztott odúban házi rozsdafarkú költött és etetett. Az odú közelében lévő facsonkra támasztott rúdon gyakran megtelepedett az odúból kiszálló tojó, vagy hím, de sohasem vettem észre, hogy különösebben zavarták volna őket az ott tartózkodó tengelicek. Érdekes kép volt az egymástól nem messze üldögélő széncinege, tengelic és a nyugtalan, forgoló és mozgékony házi rozsdafarkú.

Dr.Sághy Antal

Madarász szemmel az erdei szalonkáról (*Scolopax rusticola*)

Az elmúlt évek során talán nem is volt olyan márciusban megjelenő „Nimród”, amelyben ne lett volna szó az erdei szalonkáról. Ezek az írások kevés kivétellel a szalonka húzásról, illetve annak vadászatáról szólnak. Most, mint madarász, én is közlök néhány észrevételt e számomra oly kedves madárról. A 30-as évek végén, illetve a 40-es évek elején erdész édesapámmal gyakran elmentem az esti húzásokra. Azóta is többször megfigyelem a húzást. Így összehasonlítást tudok tenni a régi és a mostani vonulásokat illetően. A Mátrától északra eső hegyvidék a Karancs–Medves az erdei szalonka költőterületének a déli határa, ezért sokszor találtuk fészkelve és találkoztam fiókáit vezető anyamadárral is. Sajnos, az utóbbi években egyre kevesebb van belőlük. Fészket egyre ritkábban lehet találni. Legutóbb 1979.4.23-án 4 tojását találtam, de másnap már üres volt a fészek. A mellette lévő üres tojánhéjak alapján feltehetőleg szajkó volt a tettes.

Az észak felé vonulók között vannak a tojók is. A szalonka vadászok állítják, hogy az általuk lőtt szalonkák között alig akadt tojó..... Kérdezem, akkor a tojók hogyan jutnak el északabbi költőterületeikre? Talán éjszaka, vagy nappal vonul? Tapasztalatból tudom, hogy a vonuló, illetve érkező szalonkák közül sok már útközben lerakja tojásait. Nem ritka, hogy március végén már tojásos fészkeket lehet találni. Vadászatuk április 20-ig tart, így aztán 1-től 20-ig sok olyan szalonkát is lelőnek, amelynek 1-2-3 tojása van. A tojó szalonka is levegőbe emelkedik esténként, ahol a hím keresi, mivel minden tojás lerakása előtt párzik! Az a vadász, aki ilyen szalonkát lő, nem egy hanem öt példányt tesz tönkre. Gondoljuk csak el mennyi veszélynek van kitéve. Telelőhelyein is vadásszák, majd észak felé jövet, a rájuk záporozó sörétözön között kell megtenniük az utat költőhelyeikre! És mindezek ellenére jönnek minden tavasszal. Sajnos egyre kevesebben. Furcsa módon, a vadászati rendelet szerint „csak húzáson lőhető, egy alkalommal személyenként legfeljebb 2 pd.” Ez azt jelenti, ha egy vadász minden este kimehet vadászni, lőhet egy szezonban akár 10-et is. Egy esti húzóhelyre kiállhat 4 vadász, húz 8 szalonka, azt mind le is lőhetik! A vadászati rendelet készítői gondoltak-e arra, hogy jó lenne a későbbiekben is vadászni? Vagy nem akarják, hogy az unokáik is vadászhasanak szalonkára?

Varga Ferenc

A kemény tél és a madárvilág

Madártani Tájékoztatóban megjelent felhívásra szeretnék néhány adatot átadni az elmúlt tél (1984/85) által okozott – általam ismert – madárpusztulásokból. Sajnos valamennyi elhullás pontos idejét nem tudom, a megtalálás ideje viszont nem mond sokkal többet, hiszen a nagy hideg miatt a tetemek konzerválódtak, korukat nem lehetett megállapítani. Ezért csak faji elkülönítésben, a lelőhely feltüntetésével sorolom fel az eseteket.

Mindenképpen hozzátartozik a tények ismeretéhez, hogy az ország déli felén február elején esett eső, illetve ónos eső jégpáncélba borította a hótakarót, a növényeket, így minden élelem szinte egycsapásra hozzáférhetetlenné vált. Ehhez járult még a szokatlannul kemény és hosszantartó hideg is. Véleményem szerint, nem volt olyan faj, amely ne szenvedett volna veszteségeket. Talán a dögevőknek kedvezett ez az időszak, de csak a tél végén.

Megfigyeltem, hogy számos olyan faj, amely normális viszonyok között igen óvatos, fél az embertől, most egészen szeliddé vált, behúzódott a lakott helyek közelébe, a közeledő embert egész közelre bevárta. Így készítettem például kiváló fotókat a szőlőrigókról és a fenyőrigókról. Vagy például a tengelicek 1-2 lépésre megvártak, miközben a jégpáncéllal borított bogánacs magjainak a kiszabadításán fáradoztak.

Következzen azonban a felsorolás!

(Valamennyi nagyobb testű madár erősen lesoványodott állapotban volt, míg a kisebb testűeken nem volt annyira feltűnő a leomlottság.)

Erdei fülesbagoly: Fácánkert, 2 pld. (február, illetve március)

Gyöngybagoly: Decs, január közepe, 6 pld. (magtár padláson találtam őket)

Báta, február eleje 3 pld. (magtárpadláson)

Tengelic, január 23. 1 pld.

Dunakömlőd, január, 2 pld. TSZ-major padlásán

- Gerjen, 1 pld.
 Felsőnána, január 14. 1 pld. (TSZ major) ez volt a T. alba alba O
 Tolna, február, 1 pld.
- Bütykös hattyú: Paks, Gyűrűsi tó, 1 pld. (ad. O)
- Vetési lúd: Bába – Pörböly 8 pld. január - február
- Egerészölyv: Tengelic 1 pld. február
- Szőlőrigó: Fácánkert, január 14. 2 pld.
- Fenyőrigó: Dunakömlőd, február eleje, tömeges elhullás, kb. 40–50 pld.
- Tengelic: Fácánkert, február eleje, 3 pld.

Dr. Kalotás Zsolt

Téli madárcsapatok Tarnalelesz környékén

Az 1985-ös év igen kemény hideggel és sok hóval köszöntött ránk, és a rövid, néhány napos februári enyhülést kivéve kb. március közepéig tartott ez az időjárás.

Területjárásaim során igen nagy (4-5000 pl-os) egyedszámú meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*) csapatokkal találkoztam. Ezek főleg a Vermes-völgy idős akácosait, a Domonkosi-völgy elegenden középkorú gyertyánosait és Remete-völgy gyertyánnal elegyes erdeit lepték el. Kisebb csapatok a terület más részein is előfordultak, ahol termő gyertyán vagy akác volt.

A csízeket (*Carduelis spinus*) „csak” 80-100 pl-os csapatokban láttam, a völgyek alján található éger állományok termését csipegették.

A süvöltők (*Pyrrhula pyrrhula*) az előző évekhez hasonlóan csak szórványosan fordultak elő, és az erdei iszalag magját fogyasztották szívesen. A citromsármány (*Emberiza citrinella*) és az erdei pinty (*Fringilla coelebs*) behúzódott a védettebb és több táplálkozási lehetőséget biztosító lakott területekre (bár mindkét fajt

megfigyeltem vadetetőknél a földre szórt silón is). A korábbi évekkel ellentétben nagyszámú fenyőrigó (*Turdus pilaris*) telet a területen. Legtöbbet a Sár-fenek nevű zombékos réten láttam, amint a fűcsomók alatt keresgéltek eleség után. A csíz, a zöldike (*Carduelis carduelis*) és a kenderike (*Carduelis cannabina*) vegyes csapatai a falvakat övező napraforgó tarlók állandó vendégei voltak.

A vidék leggyakoribb harkálya a nagy fakopáncs (*Dendrocopos maior*) is szívesen fogyasztotta a gyertyán termését, amint ezt több esetben megfigyeltem. A természetvédelem alatt álló Nagy-kő és a mellette levő Kis-kő meredek oldalain ritkás molyhos tölgyes állományok tenyésznek, melyek sárga fagyönggyel erősen fertőzöttek. Ezekben az erdőkben néha tömegesen láttam a lépri-gókat (*Turdus viscivorus*).

Március derekán (bár még havas volt a vidék) már érezhető volt a közeledő tavasz, mert a levegőben 80-200 pd-os nagyililik (*Anser albifrons*) és vetési lúd (*Anser fabalis*) csapatok húztak észak felé. Március 19-én pedig Szentdomonkos fölött, mintegy 200-250 pd vetési varjút (*Corvus frugilegus*) láttam kavarogni. Ez azért is érdekes, mert a vetési varjú ezen a vidéken nem fészkel, de minden évben néhány napra megjelennek kisebb-nagyobb csapataik.

Matyikó Tibor

Ónos eső és fekete rigó (*Turdus merula*)

1985.02.09-én napközben és 9-ről 10-re virradó éjszakán ónos eső esett Sopronban. A talajt és a fákat, gallyakat vékony jégpáncél borította, ami az ónos esőt követő gyenge havazásban és fagyban 10-én napközben is megmaradt. 10-én 15 óra 40-kor a megfigyelésem alatt tartott madáretetőn egy fekete rigó hím példányát láttam, melynek farktollait összefüggő, vékony jégréteg fedte. Ez a jégbevonat láthatóan nehezítette a repülést, mert a rigó így nem tudta a farktollait szétterpeszteni. A felső farkfedőkből néhány toll félig kihúzott, kihulló állapotban volt, de a madár többi tollazat ép volt. A megfigyelésben azt találtam érdekesnek, hogy a madár az előző éjszaka esett ónos eső alatt képződött jégbevonattól még másnap délután sem tudott megszabadulni, legalábbis a kormánytollakon.

Traser György

Gulipánok (*Recurvirostra avosetta*) helyzetének vizsgálata Fejér megyében

Az 1985-ös év bő csapadékának hatására feltöltődtek a szikes tavak, vízfelületük jelentősen megnőtt. Így a sárkeresztúri Sárkány tó az előző évi vízfelület kb. 10-szeresére, a Felsőszentiván-Bodakajtori 1.sz., részben lecsapolt tó jelentéktelen mértékben, a 2.sz. tó mintegy 25 %-kal, a meredek part miatt.

A Sárkány-tónál 1985. április 26-án tartott területbejárás során a tó D-i és Ny-i partszakaszokat ellenőriztük. Érkezésünkre 5 pár gulipán emelkedett a magasba és kisebb megszakításokkal követt bennünket. A vizsgált partszakaszon 3 üres fészket és kettő közelében 2-2 pld. 2-3 napos fiókat találtunk. A fészkek partközelségben, járműkerék által felgyűrt földnyelven helyezkedtek el. Megállapítottuk, hogy a tó Ny-i oldalának kis erdőfoltját kiirtották. Ezzel a szarkák, dolmányos varjak kilátóhelye és kártétele megszűnt. Korábban innen várták, míg a tojásrakó, kotló madarak fészkekről eltávolodtak. Ha összevetjük az 1984. évi adatokkal, akkor csupán 1 fészket találtunk a parton 3 tojással, kedvező helyzetről számolhatunk be.

A Felsőszentiván-Bodakajtori 1.sz. tónál június 18-án gulipánt nem találtunk. Itt 1984-ben 1 pár fészkelte. – A 2.sz. tónál ugyanakkor 1 öreg maradt és 2 repképes fiatal észleltünk. Ennél a tónál 1984-ben mesterséges fészkelőszigeteket építettünk, de ilyen magas vízállásra nem számítottunk, így azokat ellepte a víz. – A fentiekben túl táplálkozó gulipánokat figyeltünk meg Tác, Sárszentágota és Soponya térségében. Ez utóbbi helyen fészkelése is valószínűsíthető. (Zárt terület, így ellenőrizni nem tudtuk.)

Halmosi János

A házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*) ellenségéről

1985. tavaszán Sopron belvárosában figyeltem egy pár életét. Még a fészkelési idő elején házunk macskája egy öreg O pd-t fogott. Mivel a környéken csak egy pár fészkelésről tudtam, feltételezhetően a zsákmány a pár egyik tagja volt.

A közelben ennek ellenére egy pár sikeresen repített 4 fiókát. A fiókák VI.4-én repültek ki. Az ezt követő negyedik napon macskánk fogott egy, majd másnap egy másik fiókát. Július végén még egy házi rozsdafarkú maradványait találtam a kertben. Így ebben a költési időnyben 4 házi rozsdafarkú esett macskánk áldozatául. Pedig rendszeresen etetett állatról van szó.

Ebben a nagyarányú pusztulásban talán a kirepüléskor tapasztalható hideg, csapadékos időjárás is szerepet játszhatott, ami a fiatal madarak repülését nehezítette.

Andrési Pál

FAUNISZTIKA

1984–85-ös megfigyelések a Hortobágy téli madárvilágáról

Az elmúlt téli időszak minden korábbinál zordabb volt és a Hortobágy szokásos téli madáréletét is alaposan megváltoztatta. Igen kevés áttelelő vízimadár tartott ki a nagy hidegek alatt, de feltűnően kevés volt a teelésre tartósan ittmaradt északi vendég is. A januári és a februári két nagy hideghullám során bölömbikák, kékes rétihéják és ökörszemek elhullását észleltem. December közepétől február végéig intenzív téli ragadozómadár-etetést végeztem, kétféle táplálékkal:

1. Hortobágy-Halastón döglött halakat (összesen kb. 300 kg-ot) szórtam ki a réti sasok számára.

2. Nagyiváni pusztán döglött birkát, elhullott őzet, nyulakat és leprémezett nutriák tetemeit helyeztük ki egy zavartalan etető-térre. A közvetlenül szomszédos Zám-pusztán az elhullott Hereford marhák is további bőséges ételmet jelentettek a dögevőknek, melyek között az egerészölyv és a gatyás ölyv volt a legfontosabb. Az intenzív etetés mellett 13 alkalommal hajnaltól délutánig tartó lesfotózást, illetve megfigyelést is végeztem az egyes táplálkozó fajok és viselkedésük tanulmányozására. Ezek során derült ki, hogy az erős (-16 – -22°C) hidegben a réti sasok elhagyták a Hortobágyot, viszont a haldögökre rákaptak az egerész- és gatyás ölyvek, sőt, a kékes rétihéják is. Különösen feltűnő volt az a jelenség, hogy amíg 10–12 döglött halon egyszerre 3 réti sas és 20–25 varjúféle kényelmesen táplálkozott, egyetlen egerészölyv viszont már nem tűrt meg sem fajtársát, sem gatyás ölyvet, vagy rétihéját. Jóllakása után érkezett hosszabb időre a következő ölyv és ennek eltelése után a harmadik. Az idő kisebb enyhülése is elegendő volt hozzá, hogy az ölyvek visszatérjenek a négy lábú döögökhöz, illetve a sasok is újra megszállják a hortobágyi teletőhelyeiket.

A kúnkápolnási mocsárban a legnagyobb hidegek alatt naponta, később 2–3 naponként vágtam lékeket a bölömbikák, guvatok számára, de elhullás még így is előfordult.

A továbbiakban néhány érdekesebb áttelelési kísérletet, téli előfordulást ismertetek.

Szürke gém (*Ardea cinerea*): Hortobágy-Halastó 5–6 pd. egész télen kitartott a zsilipeknél. Lábujjaikról néha ökölnyi, ráfagyott jéggombóc lógott.

Nagy kócsag (*Egretta alba*): December folyamán 6–7 pd. mutatkozott H.Halastó 1-es és 2-es taván. Jan. 19-én és 20-án ugyanitt láttam 3 pd-t.

Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*): Dec. 16–22 között 1 pd. a Kúnkápolnási mocsár Darvas taván, egy befagyatlan lihogón tartózkodott. Jan. 14-én a Határ-fenéknél láttam 6 pd-t, alacsonyan repülve.

Nyári lúd (*Anser anser*): Jan. 26-án csapatosan láttam akkor érkezőket. A hideg újra elűzte őket és csak febr. 22-én jöttek vissza ismét.

Szirti sas (*Aquila chrysaetos*): Febr. 10-én és 12-én 1 immat. pd. megfigyelése H.Halastón, réti sasok társaságában.

Kerecsen (*Falco cherrug*): Jan. 25-én 1 pd-t láttam a Nagyiváni pusztán.

Mezei pacsirta (*Alauda arvensis*): Nagyivántól K-re, a Sárosér közelében jan. 13-ig rendszeresen észleltem 2 pd. jelenlétét.

Fülespacsirta (*Eremophila alpestris*): Az előző tétellel ellentétben alig van idei hortobágyi adata. Csupán háromszor figyeltem meg december elejétől február végéig. Max. 10 pd. (1984. dec. 24. Zám-puszta).

Téli kenderike (*Carduelis flavirostris*): A nagy hidegekben alig mutatkozott a Hortobágyon. Népesebb (200–300) csapatait inkább csak az enyhülések idején láttam.

Sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*): Jan. 16–18 között, a legerősebb hidegben érdekes áttelelési kísérletét észleltem: a nagyiváni bekötőút hókéktől letisztított padkáján, teljesen nyílt terepen 3 példány szedegetett. Ez volt 12 év alatt az egyetlen, tartósan havas, hideg időben észlelt hortobágyi előfordulás.

Hósármány (*Plectrophenax nivalis*): Kisebb-nagyobb csoportjai még az erős lehülés alatt is jelen voltak a pusztán. Febr. 13-án Köselyszegben (Nádudvar) 130, a közeli Szelencés-pusztán 9 pd-t láttam. Lucernatarlókon is előfordultak csapataik.

Dr. Kovács Gábor

Füleskuvik (*Otus scops*) fészkelések a Tolnai-dombság területén

A Tolnai-dombság változatos felszínével, öreg gyümölcsöseivel, felhagyott szőlőivel megfelelő élőhelyet kínál a füleskuviknak. A megyére vonatkozó fészkelési adatot azonban az irodalomban nem találtunk.

A füleskuvik előfordulását Szalczer Antal észlelte először, 1979 májusban, Szekszárd határában, hangja alapján. Néhány hét múlva a fészke is megkerült egy öreg almafa másfél méter magasan lévő ágcsomkjában, zöld küllő által vájt, később felülről is kikorhadt oduban. A tojások az odu alját borító fatörmeléken feküdtek. A kotló tojót Szalczer A. meggyűrizte. Július 1-én ellenőriztük a fészket; két kihült tojás volt benne, a harmadik az odu előtt, a földön feküdt, oldala fel volt törve, tartalma hiányzott. Az oduban, illetve környékén néhány véres tollat is találtunk. Az 1980–81–82-es években rendszeresen hallható volt a füleskuvik hangja a szekszárdi Remete-kápolna körüli dombokon, fészke azonban nem került meg. 1982 óta mester-séges fészekoduk kihelyezésével is igyekeztünk költését elősegíteni a Szekszárd környéki dombokon. 1983. június 9-én, Kistormás határában, halastó közelében kotló füleskuvikot találtunk Pintér Andrással. A fészek egy öreg eperfa kikorhadással keletkezett, felülről nyíló, 2,5 méter magasan elhelyezkedő odvában volt. A fészkealj négy tojásból állt. Június 19-én a fészket feldúlva találtuk; két kihült tojás és tojáshéjak voltak benne. Az egyik tojás embriókat tartalmazott, a másik gyengén kotlott volt. Június 25-én Szekszárd határában, elhagyott, öreg mandulásban, füleskuvik megtelepítése céljából kihelyezett fatönk oduban öt tojásból álló fészkealjat találtunk. A tojások az odu csupasz alján helyezkedtek el, hidegek voltak, de sértetlenek

látszottak. Három nap múlva valamennyi tojást finoman feltörve találtuk, tartalmukat hangyák ették. A tojásokban különböző fejlettségű embriók voltak, a legidősebb már kikelés előtt állt. A tojások mellett egy kirágott zöld mandula feküdt, ami pele jelenlétére utalt.

1984. június 15-én a Szekszárdi Domság egyik pusztuló, öreg gyümölcsösében, általunk kihelyezett fatönk oduból a mezei veréb egytojásos fészekalját és a behordott fészekanyagot eltávolítottuk. A fészek alatt, az odu alján két darab, nem kotlott füleskuvik tojást találtunk. Ugyanezen a napon, az előbbi odutól kb. 600 m távolságra, egy szintén általunk kihelyezett fatönk oduban kotló füleskuvikot észleltünk. Az odu 170 cm magasságban, egy diófa oldalágára függesztve helyezkedett el. A fészekalj 3 tojásból állt és valószínűleg mezei veréb által behordott, fűnemű fészekanyagon foglalt helyet. Június 28-án ellenőriztük a fészket, amelyben két, kihűlt tojást találtunk, mindkettőn kisragadozó fogainak nyomai látszottak. Július 5-én a kistormási halastó mellett két füleskuvik szólt az esti órákban. Fészket nem találtuk meg.

Észleléseink alapján a füleskuvikot a Tolnai-dombság ritka, de rendszeres költő madarának tartjuk. Figyelemre méltó és sajnálatos az eredménytelen költések nagy száma; az általunk talált öt fészekalj mind elpusztult, feltehetően ragadozó madár, vagy kisémlős fészekfosztogatása következtében. Eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy a füleskuvik elfoglalja a mesterséges fészekodukat. Ezek kihelyezését tovább folytatjuk és az odutelepítés tapasztalatairól egy későbbi időpontban számolunk be.

Dr. Streit Béla – Dr. Kalotás Zsolt

Érdekesség a Maros árteréről!

1985. május 1-én három társammal (Ábrahám János, Kun László, Szabó Zoltán) a Maros árterére mentünk ki madármegfigyelésre. Az első érdekesség, amivel találkoztunk egy pár fekete gólya volt. A madarak a szántáson táplálkoztak és pihentek. Figyelésünk közben mély kongó hangot hallottunk. A közeli magaslesre felkapaszkodva megpillantottuk a hollót, amelyet

egy balkáni gerle kergetett. A holló üldözőjét otthagya a fiatalos szélén található száraz nyárfára ült fel. Itt pihent kb. 1/4 órát, majd az öreg fák közé repült.

A lesről lemászva a holló eltűnésének helye felé indultunk. Alig értük el, mikor megjelent felettünk és hamarosan párja is csatlakozott hozzá. Fészkük 5 fiókával egy öreg nyárfa elágazásának tövében volt.

Tóth Sándor

Adatok a réti tücsökmadarról (*Locustella naevia*)

Dr. Kárpáti László „Jelenségek” című cikkében felhívta a figyelmet arra, hogy a réti tücsökmadár mind gyakrabban figyelhető meg erdei vágásterületeken. Gyakran hegyvidéken és első-sorban fenyőtelepítésekben. A megjelent cikk, valamint a szerzővel folytatott eszmecsere arra készítetett, hogy saját 1981–84 közötti megfigyeléseimet is közreadjam.

Hegyvidék: a Kőszegi-hegység alsó régióiban, valamint a mocsaras-vizenyős Alsó-réten („klasszikus” környezetben) vonuláskor néha 8–10 pd. is szól (V.18.), később 2–3 pd. hallható. A hegyvidéki, fenyővel felújított vágásterületeken május elejétől (V.3.) figyelhető meg. A siska nádtippannal (*Calamagrostis epigea*) felferődött luc- (*Picea abies*) és erdei fenyő (*Pinus sylvestris*) fiatalosokban ettől kezdve, kis türelemmel könnyen megfigyelhetők a fiatal fenyők csúcsán pirregő hímek. A Höman-forrásnál 700 méter magasan 6–7 éves lucosban VII.20-án figyeltem meg réti tücsökmadarat. A Vöröskereszt környékén természetes úton felújult erdei fenyvesben is mutatkozott. Ezek a fiatal fenyvesek záródásukig alkalmasak élőhelyül a réti tücsökmadárnak. (Később visszaszorulnak a gyomok és ezzel megszűnik a fészkelési lehetőség.) Érdekességként megjegyzem, hogy szintén ilyen állományokban él a fitisztüziké (*Phylloscopus trochilus*) és a szürkebegy (*Prunella modularis*).

Dombvidék: Vas és Zala megye találkozásánál, Győrvár határában dombok közötti lankás völgyben elmocsarasodott patak folydogál. A náddal (*Phragmites communis*) és jáger-

kenderrel (*Solidago gigantea*) benőtt mintegy 2,5 km-es szakaszon 3 pár réti tücsökmadár szokott fészkelni. A környezőombokat erdei fenyővel ültették be és kb. 30 ha-nyi területen 5–6 pd-t hallottam egyszerre szólni. Ezen a területen IV.29-én figyeltem meg először réti tücsökmadarat. Itt szintén fészkel a fitiszfüzike és többek között jellemző faj a rozsdás csuk (*Saxicola rubetra*).

Síkság: a Rumi-erdőben, egy Rába menti lucfenyőtelepítésben kb. 6 ha-on fészkelte 1 pár. A hím gyakran egy elszáradt fácskára szállt énekelni. A lucfenyők között sűrű állományt alkotott a jágerkender. Szintén a Rumi-erdőben kb. 20 ha-on tölgy-kőris újulatban 4 pd-t hallottam VI.22-én este. Itt azonban a kányabangita (*Viburnum opulus*) és a kutyabenge (*Frangula alnus*) uralkodott az aljnövényzetben. Szombathely és Söpte között egy csenevész fákkal tarkított, elhanyagolt, gazos területen 2–3 pár fészkelte. Itt figyeltem meg legkorábban, IV.27-én réti tücsökmadarakat. Vas megyében a fentiekén kívül Zanat, Gencsapáti, Narda, Sorkikápolna, Porpác, Tömörd, Hosszúpereszteg és Körmend környékén észleltem réti tücsökmadarat.

Összegzésképpen megállapítható, hogy a réti tücsökmadár korántsem olyan ritka faj, mint azt korábban hittük és érdemes április végén, május elején figyelni az erdei vágásterületeket a vele való találkozás biztos reményében.

Varga László

Északi búvár (*Gavia stellata*) a Hortobágyon

1985. november 2-án a hortobágyi Csécsi halastón egy északi búvárt (*Gavia stellata*) figyeltünk meg. A téli ruhás példány a 2. sz. medencében úszkált. Az 1974 óta folyamatos halastavi megfigyelések során eddig még északi búvárt nem észleltünk, vele együtt a hortobágyi halastavakon előforduló madárfajok száma 237-re emelkedett.

Dr. Kovács Gábor – Konyhás Sándor

Daruvonulás (*Grus grus*) a Hortobágyon, 1985. őszén

A Debreceni Agrártudományi Egyetem Környezet- és Természetvédelmi Klubjának hallgatóival kétnapos vonulás kutató táborot szerveztünk a Hortobágyon. Fő célunkat a Hortobágyi Halastavak körzetében tartózkodó darvak megfigyelése, állományának felmérése képezte. A megfigyeléseket 1985. október 25–26-án végeztük el.

Az októberben érkező darucapatok két nagyobb csoportban tartózkodtak a Hortobágyon (Fintha István közlése). Az egyik nagylétszámú csapat a halastó rendszerhez tartozó, leeresztett és teljesen kiszáradt fenekű Nagy Kondás tavon éjszakázott. 1985. október 26-án hajnalban mintegy 1.200 daru húzott ki a tóról a táplálkozó területek felé, K-i irányban. A reggeli húzás érintette Máta, Kúnyörgy, Hortobágy község Ny-i szegélye, Angyalháza területeit, egészen a Szoboszlói határig. A Kondás tóról, mint éjszakázó helyről történő reggeli elvonulás két nagyobb részletben történt, néhány kisebb „V” alakú alakzat kíséretében.

Az esti, tóra történő behúzást már inkább lazább, szétszórt egységek formájában lehetett megfigyelni, ami időben is jobban elhúzódott. Az első csapatok már 4– fél 5 óra körül beszálltak a tófenékre, s ezután következett a nagyobb csapatok leereszkedése. A tavon éjszakázó darvak társaságában néhány szürke gém és nagy kócsag is észlelhető volt.

A Hortobágyon egyébként a saját megfigyelésünk és Fintha István által elmondottak szerint valamivel több mint 3.000 daru tartózkodott ebben az időszakban.

Dr. Juhász Lajos

Újabb sárjáró (*Limicola falcinellus*) megfigyelés a Hortobágyon

1985. IX. 7-én a Hortobágyi-halastó VIII. leeresztett taván 1 pd. őszi tollazatú sárjárót láttunk. Körülbelül 6 m-ről (állva) tudtuk figyelni a tó kiszáradt részében, amint a még megmaradt

pocsolyák szélén szedegetett. Néha átfutott egy–egy újabb tócsához. Időnként a szárazon leült. Később további közeledtünkre kb. 15 m-rel odébb szállt.

Győrösy T. – Baranyi R. – Szakál L. – Kovács A.

Ritkaságok Bihar megyében

1985. IX. 8-án 1 pd. téli tollazatú kőforgót (*Arenaria interpres*) figyeltem meg a sándorosi víztározón. Körülbelül 10–12 méterre közelítettem meg, miközben a madár lassan járkálva szedegetett. Néha egy–egy földrögöt is felfordított és az aljáról lecsipkedte az élőlényeket. Később felszállva „tak-tak-tak” hangot adva kb. 30 méterrel arrébb szállt.

Ugyanezen a napon IX. 8-án Konyár-sóstón 3 lócsért (*Hydropogone caspia*) láttam. ÉK-felől jöttek, 2,5 – 3 m magasan. Egyikük éles „szüüü” hangokat hallatott, mire egy másik vörös gémhöz hasonló hanggal válaszolgatott. Egymás mellett repültek, de az erős szél miatt csak lassan haladtak.

Győrösy Tamás

Nagy fülemülék (*L. luscinia*) Tömördön (Vas m.)

1985. augusztusában egyhetes gyűrűzőtábor rendeztünk Tömörd község határában. A terület szántók és erdők közé ékelődő, bokrosokkal tarkított, néhol vizesebb felhagyott rét. Itt repült hálóba és kapott gyűrűt augusztus 19-én és 24-én 1–1 pd. nagy fülemüle. Vas megyéből mindezekig egyetlen körmendi adat ismert.

Bánhidi Péter – Király Róbert – Varga László

Rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*) táplálkozási területe Fejér megyében

Aba (Fejér megye) határának DNy-i részén a lecsapolás ellenére maradtak vissza mocsaras részek. Ezt a területet április–május hónapokban rendszeresen felkeresik az É-ra vonuló rozsdástorkú pityerek táplálkozás céljából. Ilyenkorra már jól kialakul a nyári színezetük, így egyértelműen meghatározhatók. 1985. május 1-én egyidejűleg 13 pd. táplálkozott itt. Előző évben Gergely Péterrel április 30-án figyeltük a fajt ugyanitt.

Halmosi János

Szalakóták (*Coracias garrulus*) megfigyelése a Kiskúnságban

1985. május 3-án, délután 15 és 16 óra között, Dunaföldvár felől utaztam az 52-es műúton Kecskemét felé. A nemzeti parkhoz tartozó Szórádi-tanya és Magony-tanya közötti útszakaszon – borókás–nyáras, homokpusztai területen – 5 szalakótát figyeltem meg. A madarak villanyvezetéken üldögéltek, illetve 1 pd. az útpadkára repült le éppen, amikor a gépkocsink a közelébe ért. Visszaútban (május 5-én, d.u. 12 és 13 óra között az említett szakaszon) 3 pd-t figyeltem meg ismét. Közülük 1 pd. csonka nyárfa koronájában ült, kettő pedig villanyvezetéken.

Bali József

Ivararány megfigyelések telelő fekete rigókon (*Turdus merula*) 1984. december 15-től 1985. február 15-ig

Esztergom, Arany-hegy (gyümölcsös): 1984. dec.15-én 3 tojó és 3 hím; dec.17-én 2 tojó és 5 hím; dec.18-án 3 tojó és 4 hím; dec.19-én 4 tojó és 3 hím; dec.21-én 1 tojó és 5 hím; dec.24-én 1 tojó és 4 hím; dec.25-én 1 hím; dec.26-án 2 tojó és 5 hím; dec.27-én 1 tojó és 5 hím; dec.29-én 2 tojó; dec.30-án 2 tojó és 4 hím; dec.31-én 2 tojó és

1 hím; 1985.január 1-én 4 tojó és 6 hím; jan.2-án 4 tojó és 6 hím; jan.3-án 2 tojó és 4 hím; jan.4-én 1 hím; jan.6-án 2 tojó és 4 hím; jan.10-én 3 tojó és 6 hím; jan.11-én 3 tojó és 3 hím; jan.12-én 3 tojó és 4 hím; jan.13-án 1 tojó és 3 hím; jan.14-én 2 tojó és 3 hím; jan.15-én 2 tojó és 2 hím; jan.17-én 4 tojó és 5 hím; jan.18-án 2 tojó és 4 hím; jan.21-én 3 tojó és 6 hím; jan.22-én 2 tojó és 4 hím; jan.31-én 3 tojó és 4 hím; febr.8-án 2 hím; febr.12-én 3 tojó és 4 hím; febr.14-én 3 tojó és 6 hím; febr.15-én 1 hím.

Arany-hegyi lakótelep: 1984.dec.24-én 1 hím; dec.29-én 1 hím; 1985.január 1-én 1 hím; jan.4-én 1 hím; jan.8-án 1 tojó és 1 hím; jan.15-én 3 tojó és 4 hím; febr.9-én 1 hím.

Vár-hegy: 1984. dec.21-én 2 hím és 1 tojó; 1985.január 5-én 1 tojó és 2 hím; jan.12-én 1 tojó és 1 hím; jan.23-án 1 hím; jan.24-én 1 tojó és 1 hím; febr.8-án 3 hím; febr.9-én 1 hím.

Duna-part (Erzsébet park): 1984.dec.23-án 1 tojó és 2 hím; 1985. január 12-én 2 tojó és 7 hím; jan.23-án 2 hím; jan.24-én 1 tojó és 1 hím; jan.28-án 1 tojó és 4 hím.

Mécs Ágnes

Korai madárérkezések Székesfehérváron 1985-ben

Február 3-án 1 pd. *csilpcsalp-füzikét* (*Phylloscopus collybita*) figyeltem meg Székesfehérváron. Az időjárás január végén és február elején viszonylag enyhe volt. Ezen a télen láttak a Helyi Csoport tagjai a Székesfehérvári Vörösmarty TSZ halastaván *nagy kócsagokat* (*Egretta alba*). Február 11-én (nagy hó és -12°C hőmérséklet) két *seregély* (*Sturnus vulgaris*) csipegette a verebek részére az ablakba kitett kenyérmorzsát. Február 27-én (hőmérséklet $-1, -5^{\circ}\text{C}$) 1 hím *barátposztát* (*Sylvia atricapilla*) figyeltem meg kertünkben. A madár megtalálta a fenyőrigók számára kirakott félbevágott almát, majd lakmározni kezdett. A rigó, amely egész nap egy közeli fán tartózkodott, többször is elzavarta, majd visszaült őrhelyére. A következő nap

is megismétlődött az előbbi jelenet. A későbbiekben nem mutatkozott a barátposzáta.

Telelő madarak Székesfehérváron:

1984/85 telén az etetőknél több tagtársunk egybehangzó véleménye szerint igen kevés *szén- és kékcinege* (*Parus maior* és *caeruleus*) jelentkezett, kb. a korábbi évek 15–20 %-a. A *zöldikék* (*Carduelis chloris*) és *erdei pinty* (*Fringilla coelebs*) száma a korábbi éveknek megfelelő, míg a *fenyőpinty* (*Fr. montifringilla*) számánál mintegy 50 %-os a csökkenés. *Meggyvágóból* (*Coccothraustes coccothraustes*) is kevesebb mutatkozott, mint az előző években. A Keleti-Bakonyban, Bodajk – Balinka térségében felállított etetőnél főleg barátcinege (*Parus palustris*) és 1–2 széncinege mutatkozott. Szoktató etetést nem végeztünk ezen a területen.

*Szajkók (*Garrulus glandarius*) szokatlan nagyarányú vonulása Fejér megyében:*

1983. november 12-én a késő délutáni órákban Székesfehérvár felett egymás között mintegy 150–200 m távolságot tartva, fél óra alatt becsülten 25 db szajkót láttam DNY-i irányba elvonulni. Több időm nem volt a figyelésre. (Másnap szinkronmegfigyelésen voltam és 8,00–9,30 között figyeltem az átvonuló szajkókat. 76 példányt számoltam meg, a látóhatáron belül. Egy héttel később a Dinnyési Fertőre szerveztünk túrát és a reggeli órákban ekkor észleltem vonulást, de a mennyiség becsülten ekkor csak 25 %-a volt az előző hetinek. Elképzelhető, hogy 1–2 hét alatt milyen tekintélyes mennyiségű madár vonulhatott át megyénken. A vonulás a kora délelőtti és a késő délutáni órákban volt intenzívebb, míg a déli órákban szünetelt. Korábbi években ilyen nagyarányú szajkóvonulást nem észleltem, de a következő (1984) évben sem.

Halmosi János

**1985-ös fészkelési adatok a Hortobágyról
és környékéről**

Feketenyakú vöcsök (<i>Podiceps nigricollis</i>)	Kúnkápolnás	16–18 pár
	Fekete rét	20–22 pár
	Csécsi tó	2 pár
	Zámi mocsarak	6–8 pár
Vörösnyakú vöcsök (<i>Podiceps griseigena</i>)	Kúnkápolnás	14–16 pár
	Fekete rét	10–12 pár
	Csécsi tó	2–3 pár
Kárókatona (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	Tisza II. védett része	kb.500 pár
Szürke gém (<i>Ardea cinerea</i>)	Tisza II. tározó védett r.	20–25 pár
Vörös gém (<i>Ardea purpurea</i>)	Kúnkápolnás	kb. 80 pár
	H.Halastó	25–30 pár
Üstökös gém (<i>Ardeola ralloides</i>)	Fekete rét	kb. 20 pár
	Tisza II. védett része	3–4 pár
	Ágota	kb. 30 pár
	Derzsi erdő	10–12 pár
Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)	Kúnkápolnás	kb. 40 pár
	Tisza II.	16–18 pár
	H.Halastó	10–12 pár
	Fekete rét	15–16 pár
	Ágota	30–35 pár
Kis kócsag (<i>Egretta garzetta</i>)	Tisza II. védett része	kb. 70 pár
	Derzsi erdő	8–10 pár
	Ágota	kb. 200 pár
Bakcsó (<i>Nycticorax nycticorax</i>)	Tisza II. védett része	180–200 pár
	Derzsi erdő	kb. 60 pár
	H.Halastó (tönkrement költés)	190 pár
Kanalasgém (<i>Platalea leucorodia</i>)	Tisza II. védett rész	kb. 250 pár
Nyári lúd (<i>Anser anser</i>)	Kúnkápolnás	80–100 pár
	Zámi mocsarak	15–20 pár
	Halastavak	40–45 pár
	Pentezugi mocsarak	3–4 pár
	Fekete rét	kb.50 pár

Hamvas rétihéja (Circus pygargus)	Nagyiváni puszta	2 pár
Széki lile (Charadrius alexandrinus)	Nagyszik	1 pár
Gólyatölcs (Himantopus himantopus)	Nagyszik	1 pár
Gulipán (Recurvirostra avosetta)	Nagyszik	10–12 pár
	Vágóhídi kacsanevelő tó	10 pár
	Kúnyörgy	4 pár
	Borzasi kacsanevelő tavak	6–8 pár
	Akadémia tó	4–5 pár
Ugartyúk (Burhinus oedicnemus)	Kúnmadarasi puszta	1 pár
	Nagyiváni puszta	4 pár
	Zám	2 pár
	Pentezug	1 pár
	Szelencés	2 pár
	Angyalháza	1–2 pár
Székicsér (Glaucolanius pratincola)	Kúnmadarasi puszta (2 telep)	18 pár
	Nagyiváni puszta	8 pár
	Fekete rét	3 pár
	Karcag (nem védett terület)	12–14 pár
Szerecsensirály (Larus melanocephalus)	Fekete rét	2 pár
	Kúnkapolnás (fész.kísérlet)	1 pár
Küszvágó csér (Sterna hirundo)	Nagyszik	1 pár
	Tisza II. védett része	6–8 pár
	Fekete rét	2 pár
	Akadémia tó	2–3 pár
Fehérszárnyú szerkő (Chlidonias leucopterus)	Kúnkapolnási mocsár (3 tel.)	35–40 pár
	Zám, Disznó lapos	kb. 40 pár
	Zám, Kenderátó fok	40–45 pár
	Angyalháza	6–8 pár
	Borzas	18–20 pár
	Kis-Kecskés (2 telep, Bodnár M. adata)	40–50 pár
Kormos szerkő (Chlidonias niger)	Kúnkapolnás (3 telep)	100–110 pár
	Fekete rét	20–25 pár
	Zám	3–10 pár
	Borzas (2 telepen)	kb. 35 pár

(Kormos szerkő folyt.)	Akadémia tó	3–4 pár
	Ohati tó	10–12 pár
	H.Halastó, Kis-Kondás	8–10 pár
	Kecskés (Bodnár M.közlése)	5 pár
Fattyúszerkő (Chlidonias hybrida)	Kúnkápólnási mocsár (5 telep)	150–160 pár
	Fekete rét	50–60 pár
	H.Halastó	kb. 40 pár
	Akadémia tó	25–30 pár
	Borzas (vegyes telepen)	2 pár
Szikipacsirta (Calandrella brachydactyla)	Kúnmadarasi puszta	9–10 pár
	Szelencés	10–12 pár
Kékbegy (Luscinia svecica)	H.Halastó	10–11 pár
	Egyéb, nem védett halastavak	8–10 pár
	Németéri főcsatorna	5–6 pár
	Zám	1 pár
Fülemülesitke (Luscinia melanopogon)	Kúnkápólnás	16–18 pár
	Zám	2–3 pár
	H.Halastó (új költőhely)	4 pár
Csíkosfejű nádiposzáta (Acrocephalus paludicola)	Kúnkápólnási rétek	130–140 pár
	Kúnmadarasi psz.kisebb réttei	14–16 pár
	Nagyiváni rétek	24–26 pár
	Zám	4–5 pár
	Borzas	16–18 pár
	Kócsújfalu, Parajos (új költőhely)	6–8 pár

Dr. Kovács Gábor

Holló (*Corvus corax*) fészkelése a kúnbajai erdőben

Kúnbaja község határában akácos erdő közepén néhány kocsányos tölgy (*Quercus robur*) található. Ezen fák életkora kb. 100–120 év. Halász József volt erdész szóbeli közlése szerint a holló ugyanezen kocsányos tölgyfákon már az 1930-as években is fészkel.

1985. május 12-én volt gimnazista tanítványaimmal (Müller Róbert, Szalai József) egy öt fiókából álló holló fészekaljat sikerült meggyűrűzni. A fészek mintegy 22–25 m magasan volt. A gyűrűzés után héhány hétre egy elhullott fiatal hollót találtunk a fészek közelében, de gyűrű nem volt a csüdjén.

A korábbi években csak táplálkozni ide járó, a kb. 15 km-re Jugoszláviában fészkelő hollópárral talákoztunk. Közülük néhány akkor még használt foszforos tojásmérgezés áldozata lett.

Dr. Rékási József

Vörösfejű gébics (*Lanius senator*) megfigyelése

1982. május 5-én a Vág folyó egyik holtágát övező erdőben egy csókatelepet figyeltem, amikor a szomszédos bokron üldögélő madarat vettem észre, amelyet a határozóban a vörösfejű gébics hímjével azonosítottam. Nagyon megörültem jelenlétének, mert még sohasem tudtam megfigyelni a szabadban ezt a rendkívül ritka gébics fajt. Fészkelésében reménykedve több percen át követtem és figyeltem a madarat. Sajnos eredménytelenül, egy sűrű bokrokkal benőtt helyen pillanatok alatt eltűnt a szemem elől. Május 13-án a korábbi helytől mintegy 200–250 méterre újra megpillantottam. A madár bizalmatlan volt, 20–30 méternél közelebb nem engedett magához. Abban az évben nem láttam többé, de 1985. tavaszán egy vízparton álldogáló fűzfán újra megpillantottam. Ezúttal cseppet sem volt bizalmatlan, 10 méterről nyugodtan figyelhettem.

1981. május 27-én 1 tojásból álló fészekalját találták ennek az erdőnek a közvetlen szélén egy fűzfára futó vadkomlóban mintegy 70 cm-re a föld felett.

Varga Sándor
Csehszlovákia

Halvány geze (*Hippolais pallida*) terjeszkedése a Tisza mentén

A Tisza 436. és 437. folyamkilométer közötti szakaszán 1984. május 20-án találtuk meg a halvány geze mandulalevelű fűzön (*Salix triandra*) 2,5 m magasan készült fészket. Bár a fészek elhagyottnak tűnt, a madár a közelben énekelt. Június 13-án az előző, elhagyott fészek közelében énekelt egy pd. és megpillantottuk a fehér fűzön (*S.alba*) 5 m magasságban épülő fészket is. Újabb ellenőrzésünk alkalmával, július 15-én megálapítottuk, hogy a fészek eltűnt (madarat sem észleltünk). A fa alatt sátor, valamint tűz nyomait láttuk sok elszórt szeméttel.

Dr. Endes Mihály és Lipcsey Imre

Összefoglaló jelentés a Gönyű–Szob közti Duna szakasz (1791–1708. f.km) 1984. aug. – 1985. ápr. időszakának madár mozgalmairól

Immár harmadszor jelentkezem a Duna-kutatás új eredményeivel. A mellékelt táblázatban megadom a vízhez kötődő 36 faj havi összesített adatait, a korábbiakhoz hasonlóan a jelentősebb fajok esetében grafikusán is szemléltetem dinamikájukat. Az 1985-ös január, – hasonlóan 1984-hez – kimaradt a megfigyelési sorból, az emlékezetes nagy hideg és a következtében fellépő jégzajlás miatt. Gyakorlatilag ebben az időszakban nem is volt madár a Dunán, hisz a torlódó jégtáblák, a megállt jég nem kedvezett a megtelepedésnek.

A korábbi vizsgálati periódushoz viszonyítva mennyiségi eltérés nem volt a tőkés réce és vetési lúd mennyiségét illetően. Utóbbinál azonban novemberben volt egy időszak, mikor csak kevés tartózkodott a Dunán (1984. november 22-én), éjszakai, radarral végzett számlálás során nem találtunk beszállt libát. Kevesebb mutatkozott kárókatonából és szürkegéből. Több – sok esetben 100 %-kal több – mutatkozott dankasirályból, kerce réceből, kontyos réceből, nagy bukóból és kis bukóból. A mennyiségi „csúcsokat” a hideg számlájára írhatjuk. Ez okozhatta, hogy a tőlünk északra telelő récék egy része a Dunára

kényszerült (elsősorban a befagyott csehszlovák vizekről). Ugyanezzel magyarázhatjuk néhány eddig általam nem észlelt faj, mint a hegyi réce, jeges réce megjelenését.

A fenológiai különbségek nem voltak jelentősek, sem tavasszal, sem ősszel. Maximum 1–1 hét differencia volt a korábbiakhoz képest, szemben a múlt szezonnal, mikor hónapos különbségek is adódtak.

A rendszeres felvételek során a korábban ellenőrzött 2 gémtelepről az alábbi adatokat közlöm:

1. Zsidó-sziget: 1784–1783 f.km 100 pár szürke gém költött
2. Mocsi-sziget: 1743–1742 f.km 150 pár szürke gém, 40 pár bakcsó, 20 pár kárókatona, 300 pár vetési varjú, 5 pár csóka.

Ez utóbbi telep állománycsökkenése szembetűnő, hisz mintegy 50 párral kevesebb szürkegém, 10 párral kevesebb bakcsó, 45 párral kevesebb csóka és 200 párral kevesebb vetési varjú fészkel. A gémfélék csökkenését az erős téllal, a varjúféléket szelektív tojásmérgezéssel magyarázom. Érdekes viszont a fészkelő kárókatonapárok növekedése, ami a faj általános progressziójával egybevág.

A fontosabb fajok és a nem szokványos megfigyelések jegyzékét a következőkben adom meg a szokásos módon, a folyamatkilométer, ill. a legközelebbi település megnevezésével.

Feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*)

Dunaalmás	1754–53 f.km	1984.10.22.	1 pd
Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)			
Tát	1725–24 f.km	1984.08.28.	6 pd
Dunaalmás	1754–53 f.km	1984.09.27.	1 pd
Gönyű	1787–86 f.km	1984.11.12.	1 pd
Gönyű	1787–86 f.km	1985.02.26.	1 pd
Dunaalmás	1753–52 f.km	1985.02.26.	1 pd

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*)

Neszmély	1747–46 f.km	1984.10.22.	1 ad pd
Esztergom	1720–19 f.km	1984.12.17.	2 ad; 8 juv pd
Szob	1710–09 f.km	1984.12.17.	6 ad pd
Gönyű	1791–90 f.km	1985.02.26.	3 ad; 2 juv pd

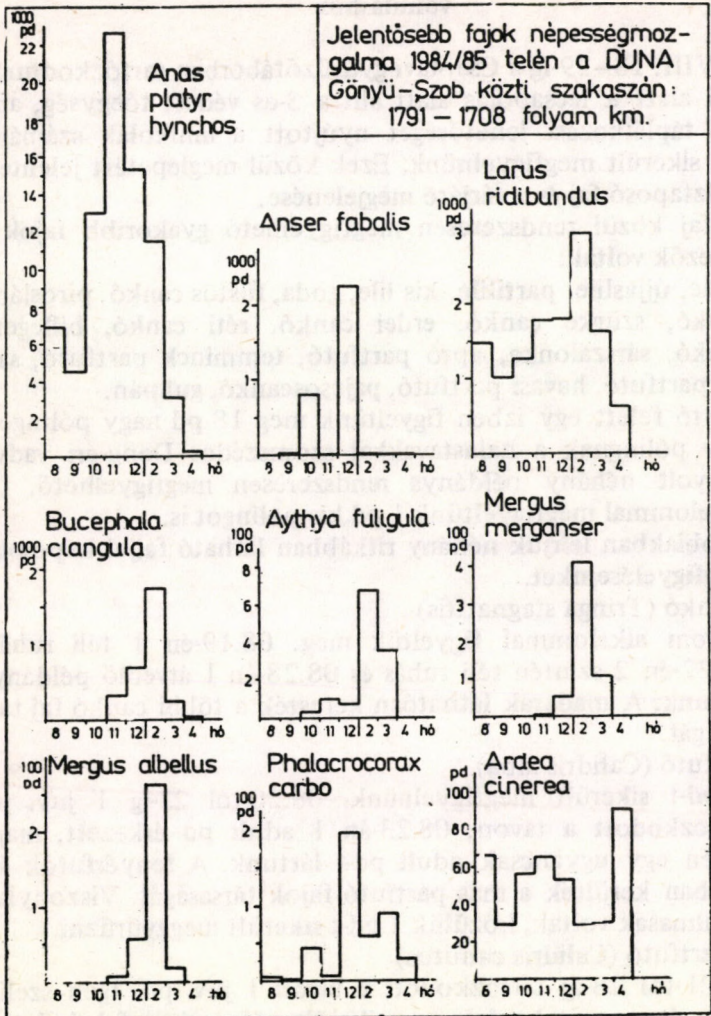
Vetési lúd (<i>Anser fabalis</i>)			
Szob	1710–09 f.km	1984.09.27.	3 pd
Nyergesújfalu	1734–33 f.km	1985.04.22.	2 pd
Kanalas réce (<i>Anas clypeata</i>)			
Almásfüzitő	1758–57 f.km	1984.10.22.	1 pd
Koppánymon.	1775–74 f.km	1985.03.21.	2 pd
Nyergesújfalu	1733–32 f.km	1985.04.22.	1 pd
Hegyi réce (<i>Aythya marila</i>)			
Esztergom	1720–19 f.km	1985.03.21.	2 pd
Kerceréce (<i>Bucephala clangula</i>)			
Süttő	1742–41 f.km	1985.04.22.	2 pd 1 o, 1 ♀
Esztergom	1723–22 f.km	1985.04.22.	3 pd 1 o, 2 ♀
Jeges réce (<i>Clangula hyemalis</i>)			
Lábatlan	1738–37 f.km	1984.11.22.	1 pd
Almásfüzitő	1760–59 f.km	1985.02.26.	1 pd
Fekete réce (<i>Melanitta nigra</i>)			
Neszmély	1750–49 f.km	1984.12.17.	1 pd
Füstös réce (<i>Melanitta fusca</i>)			
Nyergesújfalu	1732–21 f.km	1985.02.26.	1 pd
Gönyű	1789–88 f.km	1985.03.21.	3 pd
Örvös bukó (<i>Mergus serrator</i>)			
Ács	1779–78 f.km	1985.02.26.	2 pd
Esztergom	1716–15 f.km	1985.03.21.	1 pd
Réti sas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)			
Szob	1711–10 f.km	1984.11.22.	1 pd
Tát	1730–29 f.km	1984.12.17.	1 pd
Kis lile (<i>Charadrius dubius</i>)			
Gönyű	1786–85 f.km	1985.04.22.	2 pd
Nagy goda (<i>Limosa limosa</i>)			
Szőny	1761–60 f.km	1985.03.21.	1 pd
Szürke cankó (<i>Tringa nebularia</i>)			
Süttő	1744–43 f.km	1984.11.22.	40 pd
Gönyű	1788–87 f.km	1985.04.22.	3 pd
Süttő	1744–43 f.km	1985.04.22.	1 pd

Viharsirály (<i>Larus canus</i>)			
Szob	1709–08 fkm	1984.10.22.	2 pd
Kis sirály (<i>Larus minutus</i>)			
Esztergom	1721–20 f.km	1984.09.27.	1 pd
Gönyű	1789–88 f.km	1984.10.22.	2 pd
Gönyű	1788–87 f.km	1984.12.17.	1 pd
Lócsér (<i>Hydroprogne caspia</i>)			
Gönyű	1787–86 f.km	1985.04.22.	1 pd
Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>)			
Gönyű	1791–90 f.km	1984.09.27.	1 pd

Dr. Faragó Sándor

Faj	1984. aug.28.	1984. szept.27.	1984. okt.22.	1984. nov.27.	1984. dec.17.	1985. febr.26.	1985. márc.21.	1985. ápr.22.
1. Podiceps ruficollis	—	—	—	8	1	4	—	—
2. Podiceps nigricollis	—	—	1	—	—	—	—	—
3. Podiceps cristatus	1	—	—	3	—	6	2	5
4. Phalacrocorax carbo	3	1	43	5	197	58	89	29
5. Ardea cinerea	66	29	56	65	53	29	30	91
6. Egretta alba	6	1	—	1	—	2	—	—
7. Nycticorax nycticorax	—	—	—	—	—	—	—	21
8. Cygnus olor	—	—	1	—	16	5	—	—
9. Anser fabalis	—	3	799	2	2.243	14	4	2
10. Anas platyrhynchos	6.847	4.541	12.955	22.683	15.276	11.548	3.055	262
11. Anas querquedula	—	—	—	—	—	—	—	1
12. Anas crecca	—	—	—	16	—	—	—	—
13. Anas clypeata	—	—	1	—	—	—	2	1
14. Aythya ferina	—	—	7	2	4	—	107	3
15. Aythya fuligula	—	—	29	95	70	676	357	—
16. Aythya nyroca	—	—	19	—	—	—	—	—
17. Aythya marila	—	—	—	—	—	—	2	—
18. Bucephala clangula	—	—	—	311	582	1.740	233	5
19. Clangula hyemalis	—	—	—	1	—	1	—	—
20. Melanitta nigra	—	—	—	—	1	—	—	—
21. Melanitta fusca	—	—	—	—	—	1	3	—
22. Mergus albellus	—	—	—	6	56	263	17	—
23. Mergus merganser	—	—	—	1	51	409	108	—
24. Mergus serrator	—	—	—	—	—	2	1	—
25. Haliaeetus albicilla	—	—	—	1	1	—	—	—
26. Fulica atra	—	—	—	34	10	—	—	—
27. Vanellus vanellus	—	—	87	—	—	—	17	—
28. Charadrius dubius	—	—	—	—	—	—	—	2
29. Limosa limosa	—	—	—	—	—	—	1	—
30. Tringa nebularia	—	—	—	40	—	—	—	4
31. Larus canus	—	—	2	—	—	—	—	—
32. Larus argentatus	140	134	51	132	31	97	52	5
33. Larus ridibundus	1.478	1.010	1.266	1.789	1.798	2.942	1.646	196
34. Larus minutus	—	1	2	—	1	—	—	—
35. Hydroprogne caspia	—	—	—	—	—	—	—	1
36. Alcedo atthis	—	1	—	—	—	—	—	—
Összesen:	8.541	5.721	15.319	25.195	20.391	17.797	5.726	628

Jelentősebb fajok népességmozgalma 1984/85 telén a DUNA Gönyü-Szob közti szakaszán: 1791 – 1708 folyam km.

Adatok a tömörkényi Csaj-tóról az őszi limikola vonuláshoz

1985. VIII. 18–29-ig a Csaj-tavi gyűrűzőtáborban tartózkodtunk. Ez idő alatt a lecsapolás alatt állt a 3-as védett tóegység, ami kitűnő táplálkozási lehetőséget nyújtott a limikolák számára. 26 fajt sikerült megfigyelnünk. Ezek közül meglepetést jelentett a két víztaposó faj és a sárjáró megjelenése.

A 26 faj közül rendszeresen megfigyelhető gyakoribb fajok a következők voltak:

bíbic, újjaslile, partilile, kis lile, goda, füstös cankó, piros lábú cankó, szürke cankó, erdei cankó, réti cankó, billegető cankó, sárszalonka, apró partfutó, temminck partfutó, sárlós partfutó, havasi partfutó, pajzsoscankó, gulipán.

A 3-as tó felett egy ízben figyeltünk meg 18 pd nagy pólingot. A nagy pólingnak a halastavakkal szomszédos Dong-éri vadvízeken volt néhány példánya rendszeresen megfigyelhető. Itt egy alkalommal megfigyeltünk 1 pd kis pólingot is.

Az alábbiakban leírjuk néhány ritkábban látható fajjal kapcsolatos megfigyeléseinket.

Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*)

Három alkalommal figyeltük meg: 08.19-én 1 téli ruhás, 08.22-én 2 szintén téli ruhás és 08.28-án 1 átvedlő példányt láttunk. A madarak láthatóan keresték a többi cankó faj társaságát.

Fenyérfutó (*Calidris alba*)

3 pd-t sikerült megfigyelnünk. 08.20-tól 23-ig 1 juv. pd tartózkodott a tavon, 08.23-án 1 adult pd érkezett, majd 24-én egy ugyancsak adult pd-t láttunk. A fenyérfutók általában kerültek a más partfutó fajok társaságát. Viszonylag bizalmasak voltak, közülük 1 pd-t sikerült meggyűrűzni.

Sarki partfutó (*Calidris canutus*)

08.21-től 28-ig tartózkodott a tavon 1 juv. pd. Igen szelíd volt, 4 m-re is bevárt, így sikerült róla színes felvételeket is készíteni. A madár mindig ugyanazon a 80–100 m-es partszakaszon mozgott. Kandlival megfogva sikerült meggyűrűzni. Mindig magányosan táplálkozott, egy esetet kivéve, amikor egy fenyérfutóval szorosán egymás mellett

haladva keresgéltek. Megfigyeltük, hogy a vízből az apró csigákat szedegették.

Sárjáró (*Limicola falcinellus*)

08.20-án figyeltük meg 1 példányát, ahogy a többi partfutó társaságában táplálkozott. Ez a példány másnapra eltűnt, majd 08.24-én este érkezett 5 juv. pd. Ezek 29-ig a tavon tartózkodtak, valamennyi gyűrűt kapott. A madarak a többi partfutó fajjal együtt mozogtak, de szelídebbek voltak.

Vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*)

08.20-án figyeltünk meg 1 juv. pd-t. A madár a többi limikolától elkülönülve a mély vízben úszva nyújtott nyakkal szedegetett a víz felszínéről. Egy alkalommal kísértelt a partra, majd rövid tollászkodás után újból visszament a vízbe. Utána fölrepült és távolabb szállt le. Egy óra múlva ismét ugyanott jártunk, de ekkor a madár már nem tartózkodott ott. Majd 08.27-én szakadó esőben ismét láttunk 1 példányt, amint egy tocsogóban táplálkozott. 1 óra múlva az eső elállta után ismét kimentünk, de a madarat már nem láttuk.

Laposcsőrű víztaposó (*Phalaropus fulicarius*)

08.25-én figyeltünk meg 1 juv. pd-t. A madár ugyanúgy viselkedett, mint a vékonycsőrű víztaposó. Mikor a madárhoz kb. 20 m közelre kerültünk a felrepülő füstös cankókkal elrepült és 100 m-rel odébb leszállt, majd tovább táplálkozott.

08.18-tól 23-ig a megfigyeléseket ketten végeztük, majd 23-tól bekapcsolódtak a munkába Kovács Tamás, Schmidt Ardrás, Szigeti Balázs is.

Boros Emil – Csépany Zoltán

Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából

Északi búvár (*Gavia stellata*): 1983.01.19. Szigetszentmiklós (Háros-szgt) 1 pd, 01.27., u.ott 1 pd; 02.08. Tököl (Urbanicza) 1 pd; 02.10. Ráckeve (Gadány) 2 pd; 10.17. Szigetszentmiklós (Háros-szgt) 1 pd; 12.18. Ráckeve (Schilling) 2 pd, Hajtó L.; 10.16. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, 11.13. 1 pd, Zsótér L. 1984. 01.03. Ráckeve (Schilling) 1 pd,

01.04. 1 pd, 01.31. 1 pd, 02.10. 1 pd, Hajtó L.; 10.20.–11.18. Ipolyszög 1 pd, Kagyerják P.; 11.02. Szigetcsép (Zátony) 1 pd, Hajtó L.; 11.18. Surány (Duna) 1 pd, Nádori G. – Zágon A.; 11.22. Halásztelek (Duna) 1 pd, 11.26. u.ott 1 pd, Hajtó L.; 12.01. Ajka (Lórintei-tó) 2 pd, Kaufman G.; 12.27. Szigetszentmiklós (Háros-szgt) 1 pd, Hajtó L.

Sarki búvár (*Gavia arctica*): 1983.01.02. Ráckeve (Besnyő) 1 pd, 01.18. u.ott 1 pd, Hajtó L.; 01.16 Fehérvárcturgó (tárótó) 1 pd, Staudinger L.; 01.24. Szigetszentmiklós (Háros-szgt) 1 pd, 01.27. u.ott 1 pd, 02.01.–04. Ráckeve (Godány) 1–1 pd, 02.07. u.ott 3 pd, 02.09. u.ott 1 pd, 02.14. u.ott 3 pd, 02.18. u.ott 1 pd, 02.23. u.ott 1 pd, 03.14. Szigetcsép 3 pd, 03.22. u.ott 1 pd, 03.24. Tököl (Urbanicza) 1 pd, 10.14. Szigetszentmiklós (Háros) 1 pd, 10.18. Ráckeve (Schilling) 1 pd, 10.25. Tököl (Urbanicza) 2 pd, 11.22. 10.30. Tököl (Urbanicza) 1 pd, 12.03. Tököl (Szunyog) 1 pd, 12.13. Ráckeve (Schilling) 1 pd, 12.14. u.ott 4 pd, 12.18. Lórév 1 pd, 12.20 Ráckeve (Schilling) 1 pd, 12.21. u.ott 1 pd, 12.22 u.ott 1 pd, Hajtó L.

1984.01.12. Ráckeve (Schilling) 1 pd, 01.25. Tököl 2 pd, 02.02. u.ott 1 pd, 02.03. u.ott 1 pd, 02.04 u.ott 1 pd, 02.07. u.ott 3 pd, 02.23. Lórév 1 pd, 03.29. Tököl (Urbanicza) 1 pd 10.11. Szigetszentmiklós (Háros) 1 pd, 10.16. Halásztelek (Csala) 3 pd, Hajtó L.; 10.20. Tápiószecső (h.tó) 1 pd, Schmidt A. és Tsai; 10.21. u.ott 2 pd, Benei B. – Árkosi J. – Takács V.; 11.01. Szigetcsép 1 pd, 11.02. u.ott 1 pd, 11.03. u.ott 1 pd, Hajtó L.; 11.10. Sződliget (Duna) 1 pd, Schmidt A. és Tsai; 11.11. Pécs (VDM ülepítő-tó) 2 pd, Wágner L.; 11.15. Szigetcsép 1 pd, 11.22. Halásztelek (Mezővári) 1 pd, 11.30. u.ott 2 pd, 12.12. Ráckeve (Schilling) 1 pd, Hajtó L.; 12.15. Makád 1 pd, 12.20. Ráckeve (Schilling) 1 pd, Hajtó L. és Tsai.

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*): 1983.04.08. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Zsótér L.; 04.25. Szigetcsép (Holt-Duna) 2 pd, Hajtó L.; 05.04. Szigetcsép (Sziget) 2 pd, 06.08. Szigetszentmiklós (Sóshegyi-bánya) 2 ad. pd, Hajtó L.; 06.19. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Zsótér L.; 07.14. Szigetcsép (Sziget) 1 ad. pd, 09.16. u.ott 1 pd, Hajtó L.;

1984.04.02. Tiszavasvári (Fehérszik) 8 pd, Demeter I., – D.L.; 05.07. Tököl 2 ad. pd, Hajtó L.; 05.08. Tököl 2 pd, Hajtó L.; 05.09. Budapest (Naplás-tó) 2 pd Schmidt A. és Tsai.; 05.25. Konyár (Sós-tó) 2 pd, Zeke T. és Tsai; 09.08. Budapest (Naplás-tó) 1 pd, Kalivoda B. és Tsai; Hajdúböszörmény (Téglagyári-kubikok) 3 pár költött, Hajdúböszörmény (Vályogvető-gödrök) 1 pár költött, T.Nagy I.

Kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmaeus*): Ráckeve (Godány) 02.08. 3 pd, 02.09. 5 pd, 02.10. 2 pd, 02.14. 9 pd, 02.15. 9 pd, 02.28. 4 pd, 03.15. 1 pd, 03.22. 11 pd, 03.23. 11 pd, 03.28. 7 pd, 04.17. 2 pd, 04.24. 3 pd, 04.25. 3 pd, Hajtó L.; 12.08. Szeged-Fehértó 2 pd, Siprikó S.

Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*): 1983.04.02. Seregélyes (Elzámajor) 1 pd, Staudinger I.; 1984.12.08. Gyulavári (Dénemajori-haladtó) 3 pd, Povázsay L.

Kis lilik (*Anser erythropus*): 1983.10.24. Tököl (Laposka-Szkéla) 14 pd, 11.30. Tököl (Unke) 1 pd, Hajtó L.

1984.03.29. Tököl (Laposka-Szkéla) 25–30 pd, Hajtó L.; 10.27. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Konyhás S. és Tsai; 11.08. Szigetcsép (Nagylapos) 2 pd, 11.15. u.ott 1 pd, Hajtó L.;

Vörösnakú lúd (*Branta ruficollis*): 1983.10.17. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd (A, albifrons-ok között, lecsapolt tómederben) Zsótér L.

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*) 1983.02.06. Tömörkény (Csaj-tó) 4 pd, 02.13. u.ott 4 pd, Zsótér L.

Kendermagos réce (*Anas strepera*): (csak a 10-nél nagyobb példányszámok) 1983.04.04. Tömörkény (Csaj-tó) 11+4 pd, 04.17. u.ott össz. 29 pd, 05.15. u.ott 16 pd, 10.16. u.ott 5+33 pd, Zsótér L.; 11.28. Tököl (Urbanicza) 15–20 pd, Hajtó L.

1984.04.30. Fertő-tó (Üdülőtelep k.) 6 pár + 1 pd, 05.05. 2 pár + 13 pd, Hadarics T.; 10.14. Poroszló (Tisza II. tározó) 14 pd, Lipcsey I.

Üstökös réce (*Netta rufina*): 1984.04.21. Fertő-tó (Üdülőtelep) 1 hím pd, Hadarics T.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): (csak a május–július között, valamint más időszakban a 30-nál nagyobb számban észlelt példányok)

1983.05.04. Szigetcsép 2 hím pd, Hajtó L.; 05.15. Tömörkény (Csaj-tó) 1 hím pd, Zsótér L.; 07.04. Bolhás (Nagybaráti-tározó) 1 pd, Dr.Kasza F.; 07.12. u.ott 1 pd, Dr.Kasza F.; 1984.05.09. Boglárlelle (Irmaptai-h.tó) 1 hím pd, Szatori J.; 05.08–09. Budapest (Naplás-tó) 3, 2 pd, 05.14, 16, 3–3 hím pd u.ott; 05.19. Rétszilás (h.tó) 2 pd, 06.16. u.ott 5 pd, Schmidt A. és Tsai; 06.12. Hajdúböszörmény (Kubikgödörök) 1 hím pd, T.Nagy I.; 06.29. Rápiószecső (h-tó) 1 hím pd, Mohács G. – Hegedűs Zs.

Hegy réce (*Aythya marila*): 1983.01.20. Szigetszentmiklós (Háros-szgt) 16 pd, 02.10. Ráckeve (Schilling) 2 pd, Hajtó L.; 12.03. Tököl (Szunyog) 1 pd, 12.18. Ráckeve (Schilling) 20 pd, 12.19–20. u.ott 11 pd, 12.21. u.ott 8 pd, Hajtó L. – Máthé O.;

1984.01.02. Ráckeve (Schilling) 1 pd, 01.19. 7 pd u.ott, Hajtó L.; 02.19. Egyek (Tisza) 1 tojó v. juv. pd, Lipcsey I.; 08.21–27. Soproni-hgs (Fehérúti-tó) 1 tojó pd, Dr.Kárpáti L. – Pözl F. – Soproni J.; 10.30. Szigetcsép 5 pd, 11.26. Halásztelek 9 pd, 12.06. Ráckeve (Schilling) 12 pd, 12.15. Makád 2 tojó v. juv. pd, 12.20. Ráckeve 17 pd, Hajtó L. és Tsai.

Jegesréce (*Clangula hyemalis*): 1984.01.03. Ráckeve (Schilling) 3 hím pd, 01.11. u.ott 1 hím pd, 01.14. u.ott 2 hím pd, 01.21–25. 3 hím és 2 tojó v. juv. pd, 02.01. u.ott 1 tojó v. juv. pd, 02.14. u.ott 2 hím és 2 tojó v. juv. pd, Hajtó L.; 11.22. Visegrád 1 tojó, 1 juv., 11.25. u.ott u.ezen madarak, 11.25. Nyergesújfalu 1 pd, Schmidt A. és Tsai.

Fekete réce (*Melanitta nigra*): 1983.12.18. Lórév (Görbökő) 2 2 hím, Hajtó L.; 1984.11.22, 25. Visegrád 3 tojó + 1 tojó pd, Schmidt A. és Tsai.

Füstös réce (*Melanitta fusca*): 1983.10.26. Tököl (Laposka-Szkéla) 1 hím pd, Hajtó L.; 12.08. Gyékényes (kavicsbánya-tó) 1 tojó pd, Bank L.;

1984.01.05. Nagytétény (Duna) 1 pd, Mohácsi G.; 01.14. Majosháza (Duna) 1 pd, Fűri A.; 11.10. Sződliget 3 tojó v. juv. pd, 11.11. u.ott 4 tojó v. juv. pd, Budapest (Óbuda-szgt) 1 hím, 3 tojó v. juv. pd, Schmidt A. és Tsai; 11.18. Surány (Duna) 4 hím pd, Zágon A. – Nádori G.; 11.22, 25.

Visegrád 6–6 tojó v. juv. pd, 12.01. Sződliget 9 tojó v. juv. pd, Schmidt A. és Tsai. 12.08. Áporka (Duna) 1 pd, Fűri A.; 12.15. Makád (Kövezések) 3 hím pd, Hajtó L. és Tsai.

Örvös bukó (*Mergus serrator*): 1983.12.18. Ráckeve (Duna) 1 hím pd, 01.10. Ráckeve (Schilling) 2 hím, 5 tojó pd, 1984.01.19. u.ott 1 tojó, 02.01. u.ott 3 tojó pd, 11.01. Szigetcsép (Zátony) 1 hím pd, Hajtó L.; 12.01. Visegrád 3 tojó pd, Schmidt A. és Tsai; 12.08. Szeged–Fehértó 1 hím, 1 tojó pd, Siprikó S.; 12.15. Makád (Kövezések) 1 tojó pd, Hajtó L. és Tsai.

Molnár László

Áttelelő barátposzáta (*Sylvia atricapilla*)

A budapesti Városligetben 1986.01.12-én András fiammal egy hím barátposzátát figyeltünk meg. A madár hosszabb ideig üldögélt egy nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*) ágán, tollászkodott és láthatóan teljesen egészséges volt. Az ostorfákon egyebek mellett 25–30 házi galamb (*Columba l.domestica*), 70–80 fenyőrigó (*T.pilaris*), 35–40 fekete rigó (*T.merula*), 1 szőlőrigó (*T.ilicinus*) és 15–20 meggyvágó (*C.coccyzus*) táplálkozott. Feltehetőleg legalábbis részben a barátposzáta is az ostorfa termését fogyasztotta. A közelben még egy közép-fakopácsot (*D.medius*) figyeltünk meg.

Schmidt Egon

Barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) januárban

1986. január 8-án Egerben, a város szívében elterülő Népkertben madármegfigyelést végeztünk. A Népkert ÉK-i sarkán, egy kőrislevelű juharfa ágai között teljesen hibátlan tollazatú barátposzáta hímet figyeltünk meg. Egészségesnek tűnt, a mozgásából, repüléséből ítélve sem volt legyengülve.

id.Dr. Juhász Lajos – ifj.Dr. Juhász Lajos

ÖKOLÓGIA

Mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*) által
megsemmisített szécinege (*Parus maior*) fészekalj

1985. május 24-én a Debreceni Erődpusztákon lévő egyik odútelepen tartottunk ellenőrzést. Egy akáccal kevert fiatal tölgyesben lévő „B” típusú eternit odú vizsgálatakor a mogyorós pele jellegzetes gömbalakú, falevelekből készített fészket fedeztük fel. Az odú további vizsgálatakor csakhamar előkerült a kistermetű védett rágcsáló is. A peléfészkek alatt, az odú alján egy teljesen megépített szécinege fészkek volt 7 db tojással. A tojásokban már fejlődésnek indult embriómaradványokat találtunk. A pele így az odút már a cinege kotlása idején foglalta el. Az odútelepen egyébként gyakran mondható a mogyorós pele, több odúban is évek óta többször találunk 1–1 példányt, de a fentiekhez hasonló, kotlás közbeni fészkekfoglalást még nem tapasztaltunk. Megfigyeltük, hogy a mogyorós pele azokba az odúba költözik be, amelyek szorosan a fák törzséhez tapadva viszonylag magasan helyezkednek el.

Dr. Juhász Lajos

Adatok a gyurgyalag (*Merops apiaster*) táplálkozásához

1983. VII.23-án a Nyergesújfalu határában elterülő gyümölcsösben húzódó mély földút oldalában költő gyurgyalagoktól néhány rovarmaradványt sikerült gyűjtenem, melyekből – Dr. Török János segítségével – az alábbi állatfajok kerültek elő:

<i>Apis mellifera</i>	8 db
<i>Bombus terrestris</i>	7 db
<i>Poliotus gallicus</i>	3 db
<i>Scutelleridae</i> sp.	3 db
<i>Staphylinidae</i>	1 db

<i>Lytta vericatoria</i>	1 db
<i>Anomala dubia</i>	1 db
<i>Paravespula</i> sp.	1 db
<i>Paravespula germanica</i>	1 db
<i>Bombus lapidarius</i>	1 db

Pellinger Attila

Szalmakazlakban fészkelő kuvikok (*Athene noctus*)

Hazánkban – és egész Európában – a kuvik állomány kisebb–nagyobb mértékben csökkent. Ennek egyik oka a mesterséges fészkelőhelyek csökkenése, megváltozása. Az ember által épített pajták, csűrök, istállók és lakóházak – elsősorban tanyák – kiváló fészkelési lehetőséget biztosított, sok más faj mellett a kuviknak is. A tanyák lebontása, az új, modern üveg-acél-beton istállók használata miatt igen sok fészkelőhely szűnt meg.

Ez a kis bagoly sokszor annyira ragaszkodik régi revirjéhez, hogy képes – a régi „fészek” megszűnése után is – a már megszokott területen maradni és új fészkelési lehetőséget keresni. 1984. őszén bejártam a Dombóvár környéki tanyákat, falvakat, a kuvik állomány felmérése céljából. Szinte mindegyik településen találtam kuvikot, sokszor elképesztő körülmények között. Két esetben számoltak be nekem a környék lakói arról, hogy a kuvik a termelő szövetkezet udvarban lévő szalmakazalokban költött. A 40x60x80 cm méretű bálákból épült, már megbontott állapotban lévő kazalban, a bálák közti üregben volt a fészkelőmedés. A dolgozók szerint a költő madarakat nem zavarta a jövés–menés, sőt az sem, hogy a fészkelőhelyül szolgáló kazalból néha kisebb–nagyobb darabokat elhordtak. A költés mindkét esetben eredményes volt, de azt, hogy pontosan hány fióka repült ki, az ott dolgozók nem tudták megmondani.

Orbán Zoltán

Megfigyelések a tőkés réce (*Anas platyrhynchos*) táplálkozásáról

A tőkés réce rendkívül életrevaló, nagyszerűen alkalmazkodik a környezeti változásokhoz. Fészket néha a víztől távol találjuk. Így pl. 1969-ben Tökölön 15 éves zárt fenyvesben bukkantam 12 tojásból álló fészekaljára, 2 km-re a legközelebbi víztől, a Ráckevei-Dunától.

A felcseperedő récefiak röpképességük elérésekor az esti és a kora hajnali órákban elsősorban árpa, ill. búzatarlóra járnak ki táplálkozni. Számtalanszor megfigyeltem, hogy nyugodt, zavarásmentes tarlón egész nap kint tartózkodtak és csak inni húztak vissza a vízhez.

A mai modern mezőgazdaság azonban nem tűri a tarlót. Az aratás utáni hetekben megkezdődik a tárcsázás, ill. a szántás. Augusztus közepére, végére már nem találunk gabonatarlót. Anál bőségebb ételmezt kínál számukra az október elején kezdődő kukorica betakarítás. A két táplálékbő időszak között, szeptemberben, az elejtett tőkés récék begyében zömmel békalencsét ill. kisebb részben napraforgómagot találtam.

A gépekkel betakarított kukoricatáblák terített asztalt kínálnak a most már nagy tömegben érkező északi példányoknak is. A hatalmas kiterjedésű tarlókon (kukoricaprogram!) a tízszeres nagyságrendű csapatok sem ritkák. Ráadásul az őszi esők elnyújtják a mezőgazdasági munkákat és a mélyszántásra sok esetben csak november végén kerül sor.

A fagyok beálltakor a mélyszántások befejeztével a hazai tőkés récék száma csökken. Nagyobb csapataikat hűtőtavakon, nagyobb sóderbányákon, tavainkon, ill. folyóinkon találjuk. Táplálékszerző húzásaik megmaradnak, néha 20–30 km a távolság a víz, ill. a táplálék helyek között. Megfigyeltem, hogy a tél folyamán Alsónémedi térségében, a Dunáról és a babódi sóderbányáról érkező példányok a szántásra jártak, ill. a hóra kilocsolt híg-trágyából táplálkoztak. (Egyes szarvasmarha-tenyésztő telepeken a felgyülemlett trágyát vízzel mosatják le. Az így keletkezett híg-trágyát felszippantják, majd távol a földeken kiengedik. Amennyiben kukoricasiló volt a takarmány, rengeteg emésztetlen kukoricaszemet tartalmaz, amit a récék előszere-

tettel fogyasztanak.) 1984–85 telén a nagy fagyok idején a kiengedett híg-trágya pillanatok alatt megfagyott, a récéknek hozzáférhetetlenné vált. Ekkor az élelmesebb példányok – esetenként 40–50 is – berepült a tehenészetbe. A karámban a tehenek körül szedegették a szemeket. Mások éjjelente az üsző-telepet látogatták meg, s a kifutóban lévő silóból táplálkoztak. Ez adta az ötletet, hogy a récéket etessem. Egy jégmentes csatorna közelében, ahol mindig tartózkodott néhány példány, kukoricacsöveket szórtam a hóra. Ezt a récék hamarosan megtalálták, s rendszeresen húztak a mesterséges etetőhelyre. A kísérletet több ponton elvégeztem, természetesen olyan helyen, ahol volt récemozgás, s legkésőbb három nap múlva a récék odaszoktak. Megfigyeléseim szerint elég, ha a táplálékbazist csupán egyetlen réce találja meg. Az éjszaka folyamán jellegzetes hápogására (hívó hang) fajtársai tömegét csalja a táplálékban gazdag területre.

A módszert gyűrűző társaim figyelmébe is ajánlom, ugyanis megfelelő méretű tarlóhálók segítségével nagyobb számban lehetne fogni a récéket.

Zsin Géza

**Barázdabillegető (Motacilla alba) zsákmányoló
nagy őrgébics (Lanius excubitor)**

1985. október 15-én Őrtilos közelében, a közlekedési út melletti néhány centiméteres vetésen kb. 100 példányból álló barázdabillegető csapat tartózkodott. A madarak távcsövezésekor észrevettem, hogy tőlem 70 méterre egy nagy őrgébics táplálkozik a talajon. Zsákmányát erősen tépte, miközben felette néhány zajongó barázdabillegető csapdosott. Közeledtemre a levegőbe emelkedett, s áldozatát karvaly módra, a karmai közt víve, néhány billegető kíséretében elszállt. Tisztán kivehető volt, hogy a zsákmányállat egy kifejlett barázdabillegető.

Bank László

Szokatlan helyen költő házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*) pár

1985. május 5-én egy pákozdi gyümölcsösben házi rozsdafarkú tojót figyeltem meg. A madár rövid idő múlva a közeli, újonnan épült házhoz repült és eltűnt a falban lévő kb. 8x8 cm-es nyílásban. Ez a lyuk valamilyen bevezetésre váró vezeték számára készült és a ház beton lábazatán át egyenesen a pincébe nyílik, közvetlenül a mennyezet alatt. Amikor a madár nem jött ki, lementem a pincébe, ahová alig szűrődik be fény, szinte csak körvonalakat láttam. Villanyfénynél átkutattam mindent. A pince hátsó végében, a bejárónyílástól kb. 3 m-re, egy mesterséges, kb. 18x18x18 cm-es fali üregben, a talajtól 1,10 méter magasságban találtam meg a gyökér- és fűszáldarabokból álló fészket. Két hét múlva ugyanott már öt fiókat találtam. A kicsiket mindkét szülő etette. A táplálékszerzésekor a ház környékét, vagy a kertet csak nagyon ritkán hagyták el. A világosból a pince sötét félhomályába beropülve is biztonságosan megtalálták a fészket, de az sem zavarta őket, ha villanyt gyújtottam. Három hét múlva jártam ott újra, s ekkor a pince talaján, a bejárónyílás alatt egy elhullott fiókat találtam, amely valószínűleg nem tudta követni ügyesebb testvéreit. Azok szülei vezetésevel egészségesen kirepültek. A fészkekben másodköltés nem volt.

Laczkó Tamás

Adatok a léprigó (*Turdus viscivorus*) fészkeléséhez

Fűzfőgyártelepen és a környéken elterülő ligetes tölgyerdő foltokban a léprigó viszonylag gyakori fészkelő. A területen egész évben megtalálható. Ami inkább említésre méltó, az a madár urbanizálódó képessége. Jó példa erre az 1982-től figyelt néhány költő pár. Az általam figyelt revírek egy gyárudvaron vannak, ami inkább fásított lakótelephez, mint gyárhoz hasonlít. Területe: 200 x 200 m.

1982-ben 2 fészkelés történt.

1. Akácán 6 m magasan. A fiókák VI.13-án repültek ki.
2. V.17-én egy pár kirepült fiókait a földön etette.

1983-ban

1. Egy fészket találtam, akáclán 5 m magasan. Az 5 fióka IV. 20-án hagyta el fészket.

1984-ben 2 pár fészkelését állapítottam meg. Mindkét fészek akácon épült, 3,5 – 4 m magasan.

1. IV.8-án 5 tojás volt a fészekben. A fiókák kirepültek, de a pontos dátumot nem tudom.

2. V. 24-én a fiókák kirepültek.

1985-ben a területen fészket nem találtam, bár öreg madarak állandóan itt tartózkodtak.

Az 1983-ban megtalált fészek III. 17-én kívülről már kész esésének látszott. Bélése üvegszálból készült, csakúgy, mint az itt fészkelő összes többi madárfióé.

Novak László

Attelelő barátposzata (*Sylvia atricapilla*)

Az esztergomi Arany-hegyen 1984. december 3-án, 4-én és 5-én I. tojó barátposzátát figyeltem meg a bokrok között. December 14-én a Monteverdi és Mundi út kereszteződésénél sűrű bokrokban figyeltem meg egy (ugyanazt?) barátposzátát tojót, mely a kecskerágó bogyoival táplálkozott. December 17-én I. hím bokorsövényben, 18-án I. tojó és I. hím szécincinegek társaságában bokorsövényben bujkáltak és a fagyal termését fogyasztották. Később az Arany-hegyi óvoda fölötti bokros-gyomos telken is láttam I. hímet és I. tojót, de valószínűleg azonosak az előző példányokkal. (Az előző helytől kb. 200 méterre van.) December 19-én I. hímet láttam bokorsövényben, I. tojót és I. hímet pedig az Arany-hegyi óvoda fölötti bokros-gyomos telken. A hím egy fáról néhány méternyire feltüppent, majd visszaült. Ezt egymás után többször is megismételte. Egyébként a szokásos „bujkáló” életmódot folytatták. 1985. január 6-án a Kaán út bokorsövényében I. hím pd, január 11-én I. hímet láttam kerítésre felfutott földitök sövényben. Szürkületkor a Kaán út egyik sűrű bokorsövényében valószínűleg ugyanezt a pd-t láttam fekete rigókkal, szécincinegekkel, házi- és mezei verebekkel és egy vörösbegyvel együtt alváshoz készülődni. Ekkor hallottam

a tél folyamán először jellegzetes csettegését. Január 13-án sűrű bokrokban, 14-én és 21-én földitők sövényben figyeltem meg 1–1 valószínűleg ugyanazt a hím példányt.

Mécs Ágnes

Sárgarigó (*Oriolus oriolus*) fészek műanyagból Bodajk határában

Az 1985. évi táborozásunk során szálláshelyünk közelében (Bodajk, Fejér m.) egy sárgarigó fészket találtunk. A madárpár fészekanyagául műanyag szőlőkötöző anyagot használt fel, melyet a közeli szőlőskertekben gyűjtött. Az egyik fiókának ez lett a veszte, mert a műanyagszál ráhurkolódott a lábára és függve elpusztult.

Halmosi János

Fülemülék (*Luscinia megarhynchos*) megjelenése a Dinnyési tógazdaság területén

A halastavak mentén először 1978 április 12-én találkoztam fülemülével, amikor egy a gát bokrai között bujkáló vonuló példányt figyeltem meg. Időközben a tavak egyik oldalán végigfutó 70-es út és a gát közötti 20–30 m széles, akácfákkal beültetett rész fokozatosan elbokrosodott, emellett az út forgalmát leszámítva gyakorlatilag teljes zavartalanságot élvez. Először 1981. június 20-án hallottam ott egy fülemülét énekelni, majd két évi szünet után 1984. április 14-én 1, május 6-án már 6 revirt foglalt hím jelenlétét állapítottam meg. 1985 tavaszán a fülemülék nagy öröömre újból megjelentek, április 20-án 2, május 5-én 6 hímét hallottam énekelni, tehát úgy tűnik tartósan megtelepedtek a területen. Az eset számomra különösen örvendetes voltán túl főként azért érdemel említést, mert rámutat a fülemüle viszonylag könnyű megtelepíthetőségére. A dinnyési tavak mentén ugyan a bokrosodás természetes úton következett be, de ezt hasonló, gazdasági, vagy egyéb célra ki nem használt, akár keskeny csik-területeken mesterségesen is elő lehet idézni.

Különösen alkalmas lehet e célra például az autópályák (sztrádák) vagy a vasúti pályák mentén, de bármely más kihasználatlan terület, ahol bokorsávokat, bokorcsoportokat lehet telepíteni. A fülemülék természetesen csak az egyik lakója az ilyen madárvédelmi céllal készített mesterséges élőhelynek, ahol egyebek mellett poszták, vadgerle, citromsármány, töviszúró gébics, vagy mint az említett dinnyési gát mentén, őszapó és fekete rigó telepedhetne meg.

Schmidt Egon

A kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*) énekéről

1984. április 21-én kerti rozsdafarkú nászénekét figyeltem meg városi parkban, Tiszafüreden. Ennek során hét madárfaj énekének részleteit sikerült egyértelműen megállapítani (annak mindig az utolsó szakaszaként). Ezek megoszlása: tíz alkalommal szén-cinege, kilenc esetben pinty, három-három a kék cinege, a barátka és a csilpcsalp-fűzike, egy-egy a zöldike és a tengelic voltak.

Dr. Endes Mihály

Füstifecske (*Hirundo rustica*) alkalmazkodóképessége

1984. júniusában a Nagymaros–Visegrád között közlekedő kompjáraton utazva a vizet és a felette cikázó fecskéket nézgettem. Az egyik füstifecske egyenesen a hajóhoz repült. Ekkor vettem észre, hogy a falszögletben lévő fészékben kapaszkodott meg. A madárszülő érkezését a fészékben levő tokosodó fiókák hangos csiviteléssel, tátott csőrrel várták. Nagyon meglepett a dolog, hiszen még sosem hallottam olyat, hogy egy madárpár mozgó helyet használjon költőhelyül. Ez a füstifecske pár pedig zavartalanul követte a két part között közlekedő hajót. Láthatóan az sem zavarta őket, hogy a kompon – ahogy az nyáron lenni szokott – nagyon sok ember tartózkodott. A kompjárat személyzete pedig megszokta és nem háborgatta a szokatlanul bizalmas és alkalmazkodó madárpárt.

Szabó Péter

(Szerk.megjegyzése: van néhány hasonló megfigyelés. Pl. vasúti vagonon történt fészkelés is.)

Téli csókafiókák (*Coloeus monedula*)

1985. november végén, Pécelen, az iskolánk parkjában különös esetet figyeltünk meg: az egyik fa odvában csókapár költött. A fészekben 3 fiókát találtunk, melyek megfigyelésünk kezdetén kéthetesek lehettek. A szülők a legkülönbözőbb falatokkal táplálták fiókáikat. A számukra kiszórt kukoricából csipegettek és a konyhai ételmaradékot tartalmazó ládából kiszedték a számukra izletes „hússzeleteket”. Az első fióka december 18-án repült ki. Három nap múlva követte a testvére. A harmadik fiókára hiába vártunk. A fészek üres volt.

Az igen késői költés tehát sikerrel járt. Két héttel később már alig lehetett megkülönböztetni a szülőket a fiókáktól.

ifj. Bakó János

Adatok a búbospacsirta (*Galerida cristata*) költésbiológiájához

A búbospacsirta azon kevés madarak közé tartozik, mely nemcsak élni, de költeni is képes a városok betonrengetegében. Már több éve figyelem a környékükön (Dombóvár) élő búbospacsirták életét, és az egyik panelházban lakó ismerősöm hívta fel a figyelmemet arra, hogy pacsirták fészkelnek a lapostetőn. Ezek után végigjártam a környékünkön lévő házak lapostetejét, az eredmény elég meglepő volt, 3 búbospacsirta fészket találtam 10 megvizsgált lapostetőn. 1985. áprilisában újra végigjártam a házakat. Egy kb. 500 m átmérőjű területen 6 fészket találtam, 5-öt háztetőn, egyet pedig földön. A viszonylag nagy számú, lapostetőn talált fészkekből, elhelyezkedésükből bizonyos következtetést lehet levonni. Meglepetésemre csak olyan lapostetőn találtam fészket, melynek kavicsburkolata volt. Véleményem szerint ennek két igen fontos oka van:

1. Mivel a fészkeket szinte semmi sem védi a tűző napsugáraktól, a fészkekörnyezet fényvisszaverő tulajdonsága igen fontos. A világos kavicsréteg jobban visszaveri a napsugarakat mint a kátrány, vagy a bádog, ezért kevésbé melegszik fel. Mérési adataim szerint a kavicsos és a kátrányozott tető

felmelegedése között olykor 4–6 C° is van. Ez a pár fok is sokat számít a fiókák szempontjából, hiszen a szülőknek etetniük kell őket és nem állhatnak a fészek felett kiterjesztett szárnyakkal, hűtve a fiókákat.

2. Köztudott, hogy egyes madarak fiókái már azelőtt elhagyják a fészket, mielőtt még repülni tudnának, ezek közé a madarak közé tartozik a búbospacsirta is. Ilyen viselkedést szinte csak azoknál a madaroknál tapasztalunk, melyek a földön, vagy alacsonyan fészkelnek és fiókáik jobban ki vannak téve a ragadozók által okozott veszélynek. A faj szempontjából az a legfontosabb, hogy minél több legyen az utód. Ha a fészkekben ülő fiókákat egy ragadozó megtámadja, akkor a koncentrált elhelyezkedés miatt akár az összes fióka elpusztulhat, míg a fűben szétmászó fiókák esetében ez a veszély jóval kisebb. A búbospacsirták nagyfokú vitalitását és alkalmazkodó képességét jelzi az, hogy felismerték a lapostetőn való fészkelés néhány fontos előnyét. Nincs olyan macska, nyest, vagy kígyó, mely képes lenne felmászni a sokszor 10 m-t is meghaladó panelház betonfalán. A rejtőzés a lapostetőn is létkérdés a fiókák számára. A fiatal pacsirták barnás, szürkén pettyezett tollazata remekül beleolvad a tető kavicsburkolatának színébe, a kátrány sötét felszínén a rejtőszín már nem érvényesül, a világosabb színű tollazat kiemelkedik a sötét háttérből.

Az általam talált (1985.május 29-ig) fészekaljok tojásszáma a következőképpen alakult:

2 (1 fészkekben); 4 (4 fészkekben); 5 (1 fészkekben).

A fészkek paraméterei (az átmérők pereménél mérve):

fészkekcsésze átmérője: 71, 78, 56, 77, 74 mm

fészkekcsésze mélysége: 43, 94!, 43, 59, 62 mm

fészkek teljes magassága: 147!, 88 mm

(A „fészkekcsésze mélységénél” az igen nagy 94 mm-es adat abból származik, hogy az eredetileg sekélyebb fészket rakó párt egy rivális pár elűzte, a fészkekben lévő két fiókát megölte, majd kidobta a fészkekből. A rivális pár ezután a már meglévő fészkek peremére egy új réteget épített.

A „fészkek teljes magasságának” adataihoz azt fűzném hozzá, hogy: a búbospacsirta fészket általában mélyedésekbe rakja,

de mivel a lapostetőn ilyen mélyedés csak nagyon ritkán van, a madár kénytelen a fészket olyan magasra tornozni, hogy a fészekcsészének megfelelő alapot biztosítson.)

A fészek anyaga túlnyomó részben elszáradt fű, de ezen kívül gyakran találtam bennük WC-papírt és egy ízben alumínium fóliát is.

A fészkek a tetőnek mindig a legvédehetőbb sarkában helyezkedtek el, többnyire az emelt oldalpárkányok találkozásánál. Két esetben tapasztaltam ettől való eltérést, amikor a madarak egy kavicshalom oldalában lévő mélyedésbe, ill. a másik esetben egy a tetőn lévő 50x35x35 cm-es palántásládjába rakták fészkeiket, a ládjában lévő föld kis mélyedésébe.

A Népköztársaság úti egyik panelház tetején 12 éven keresztül minden évben volt búbospacsirta fészek (mielőtt én elkezdtem „madarászni”, apám kedvtelésből minden évben ellenőrizte az esetleges fészkeket, de erről naplót nem vezetett). A madarak egyes fészekhelyeket szinte kitüntetnek figyelmükkel, a már előbb említett palántásládjában idén már lezajlott egy költés, ezután a fészket eltávolítottam, s néhány nap múlva ugyanott egy új fészek kezdeményét találtam.

Az ellenőrzött fészkekben a költés és fiókanevelés nagy időeltolódással kezdődött. A házunk tetején lévő fészkekben például 1985. április 4-én 1, 8-án már 4 tojás volt. Április 20-án 4, 1–2 napos fiókat találtam, amelyek 30-án hagyták el a fészket és május 3-án a tetőt is. A fiókák a fészek elhagyása után mindig a magas párkányzat találkozásainál, a sarkokban kerestek menedéket és még véletlenül sem mentek a fészkeknek még a közelébe sem. Egy ízben éjszaka mentem fel a tetőre, s azt láttam, hogy míg nappal általában egyesével helyezkedtek el a tető egy–egy sarkában, addig az éjszakát kettesével összebújva töltötték. Miután lerepültek a tetőről, szétszóródtak a ház körül lévő kis zöld területen.

Orbán Zoltán

**A fehérszárnyú szerkő (Chlidonias leucopterus)
hortobágyi és bihari fészektelepeinek vizsgálata 1985-ben.**

Három szerkőfajunk közül a fehérszárnyú szerkő az, melynek évenkénti költő állománya leginkább függ az időjárástól, a csapadéktól.

Az 1984. őszeig tartó kétéves aszály során a Hortobágyon nem is volt telepes előfordulása, csupán 1–3 páros alkalmi megtelepedéseit észleltem más szerkőfajok kolóniáiban. Némileg kedvezőbb a helyzet a bihari Sándoroson, ahol a tározó stabilabb vizén az 1983-as szünet után 1984-ben újra kialakult kisebb telepe. A csapadékos 1985-ös évet ezzel szemben rekord mennyiségű fehérszárnyú szerkő költése jellemezte. Ugyanekkor a Hortobágyon érdekes költőhelyváltozások is történtek. Az 1970–1982 közötti években a legismertebb telepek zöme megszűnt és a madarak olyan új helyeken jelentek meg, ahol korábban nem fészkeltek. Ezt az áttelepedési folyamatot legjobban az utóbbi 7 év telepeinek adataival tekinthetjük át.

Költőhely-változások a Hortobágyon

A fészkelés helye	A telepen költő párok száma						
	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
1. KUNMADARASI PUSZTA							
Darvas sziget	10-12	—	—	—	—	—	—
Darvas tó	3	—	—	—	1	—	35-40
Ecse fenék	25-30	—	—	—	—	—	—
Rendőr ér	3	—	—	—	—	—	—
Ökörfenék	100-120	—	—	—	—	—	—
2. ÁGOTA PUSZTA							
Kis-Dögös	—	16-18	—	—	—	—	—
3. ZÁM PUSZTA							
Kenderátó fok	15-20	—	—	—	—	—	40-45
Disznó lapos	—	—	—	—	—	—	40
4. PENTEZUG PUSZTA							
Kincses lapos	15-20	30-35	18-20	—	—	—	—
Polturás fenék	—	—	—	15-18	—	—	—
Fekete ér	—	65-70	—	—	—	—	—
5. BORZAS PUSZTA							
Szabolcs hlm.környéke	—	—	—	—	—	—	18-20
6. ANGYALHÁZA PUSZTA							
Bogárzó	25-30	—	—	12-15	—	—	6-8
Nagy ág ér	—	15-20	—	—	—	1	—
Csik-ér	—	—	25-30	—	—	—	—

A régi telepek közül feltűnő volt a pentezugiak megszűnése. Ennek magyarázata talán az lehet, hogy 1983–84-ben a Polturás és a Kincses laposok többször leégttek, továbbá az, hogy a szárazság miatt ide koncentrálnak a legeltetés (szarvasmarha) a mocsár-réti növényzet összetételét alaposan megváltoztatta.

Teljesen új telepek alakultak ki Zámon, a mély vízű, zsombékos mocsárrét harmatkásás (*Glyceria fluitans*) és székisásos (*Bolboschoenus maritimus*) növényzetében, valamint Borzas puszta egyik elöntött kaszálórétjén, ahol a sok esőzés lenyomta a vízbe a magasra nőtt ecsetpázsit (*Alopecurus pratensis*) és tarackos tippant (*Agrostos alba*) állományát. Különlegességnek számít, hogy kb. 1 m mély Darvas tó hínár-mezőin (*Stratiotes aloides*) ebben az évben hirtelen, nagy számban telepedtek meg a fehér-szárnyú szerkők is, mert erre korábban max. három párban volt példa (1979).

A három szerkőfaj együttes fészkelései

Míg a korábbi években szenzáció-számba ment, ha a három fajt közös fészektelepen leltük, ilyen jelenség 1985-ben, feltehetően a fészkelőhely-változás következményeként összesen 5 helyen fordult elő:

1. A Sándoros melletti Nagy-Fehértó tározó (Bihar)
Először 1981-ben, majd 1982-ben volt három fajból álló közös telep. 1985-ben 8–10 pár leucopterus, 30–40 pár hybrida és 10–12 pár niger alkotta a vegyes kolóniát. Főleg a *Bolgoschoenetum* ritkás állományában és viziboglárka hínármezőin költöttek.
- 2.–3.–4. Kúnkápolnási mocsár, Darvas tó (HNP)
Az 1979-es és 1983-as alkalmi költés után csak 1985-ben telepedtek meg újra a tó kolokán-mezőin fehérszárnyú szerkők. Az itteni öt szerkőtelep közül három tartalmazta mind-egyik szerkőfajt. Kb. 40 pár leucopterus, 80–100 pár hybrida és 35–40 pár niger a vegyes kolóniákban.
5. Borzas puszta, elöntött kaszálórét (HNP)
A 30–40 cm-es vízzel elöntött kaszálón kialakult új kolónia kezdetben tiszta fehérszárnyú telep volt (18–20 pár), melyekhez később 4–5 pár kormos szerkő és 2 pár fattyúszerkő

csatlakozott. Úszó fészket csupán ez utóbbi két pár épített, az előbbi két faj a vízbe lenyomódott erős fűcsomókon (nem zombékon!) költött.

Viselkedés más fajokkal szemben

A közös telepen jól megfér a másik két szerkővel, legfeljebb néha a fészekanyagot lopkodó fattyúszerkőt űzi el. Igen éber, a veszély közeledtét sokkal hamarabb jelzi, mint rokonai. Ezt az is indokolja, hogy igen messze elbarangol táplálékért a telep helyétől, de közben a szétszóródva bogarászgató egyedek szinte folytonos hangkommunikációban vannak egymással és így azonnal tudják egymást riasztani, ha pl. ember, vagy ragadozó közeledik. A teleptől 300–400 méterre már riasztanak, dühösen rikácsolnak. Tiszta telepen költő fehérszárnyú szerkők, érdekes módon jóval kevésbé támadó kedvűek, sőt, eltűrték a zámi telepüknél a 80–100 méterre való szemlélődésemet is.

Idegen madárfajokat, főleg a dankasirályokat, nehezen viselik el a közös telep környékén. A Darvas tavon kb. 40 pár sirály költött velük szomszédosan, de szinte állandóan civódtak. A leucopterus-ok viselkedése a telepalkotó többi szerkőfajt is hasonló agresszivitásra ösztönözte. Nagyrészt ez lehetett az oka annak, hogy az itt megtelepedni próbáló 1 pár szerecsensirály végül elmenekült a Darvas környékéről.

Biharban a szerkőteleppel közösen fészkelő feketenyakú vöcsköket is gyakran támadták, Míg a felsorolt „békés” fajokat inkább csak a fehérszárnyúak támadják, ragadozómadár megjelenésekor mindhárom faj tömegesen részt vesz annak elűzésében.

Újabb adatok táplálkozási módjukról

Július elején Székely Tamás ökológus és csoportja összehasonlító elemzéseket végzett a három szerkőfaj táplálkozási viselkedéséről. Az igen részletes vizsgálatot egészítem ki egy–két saját adattal, inkább csak a táplálkozóhely vonatkozásában.

Május közepén és végén érdekes, újfajta jelenséget figyeltem meg Zámon és Borzason. Az itt költő fehérszárnyú szerkők a

száraz lőszhátak félmagas, sűrű virágszőnyegei fölött táplálkoztak, hasonló módon lebegve és rovarásztatva, miként a rétek, mocsarak növényzete fölött szoktak. Július végén a repülő fiókákkal együtt csapatosan keresték fel a lekaszált rétek tarlóját, (max. 60–70 pd.), sőt, az ottmaradt szénarendeken is hosszasan üldögéltek.

Jelen összefoglalóval a PUSZTA 1/10/1983 kötetében megjelent anyagomat (Szerkőtelepek vizsgálata a Hortobágyon, 89–102.o.) kívántam újabb adatokkal kiegészíteni.

Dr. Kovács Gábor

ETOLÓGIA

Néhány érdekes viselkedési- és táplálkozási adat. 1985.

1. Nagy kócsag (*Egretta alba*)

Szeptember 15-én a HNP-hez tartozó Kunkápolnási mocsár Darvas taván egy vízbe ugró, majd ott úszva tovább haladó kócsagot figyeltem meg. A madár félig behúzott nyakkal feködött a kb. 1 m mély vízben, sebessége igen lassúnak tűnt, a valódi úszó madarakhoz képest. Alig 2-3 percig tartott a szokatlan viselkedés, közben egy alkalommal, nagy fröcskölés közepette, fürdött is.

2. Ujjas lile (*Pluvialis squatarola*)

Október 13-án Hortobágy-Halastón végeztem vizimadár-számlálást, 40-szeres állványos távcső segítségével. A lehalászott, szárazon álló Kondás-fenek medence halágya is kiszáradóban volt már. Az iszapban sok, elpusztult apróhal is hevert. Egy bogarászó ujjaslile a szemem láttára emelt fel egy ilyen 4-5 cm nagyságú apróságot és erőlködve le is nyelte. Elképzelhető, hogy a leeresztett, iszapos tömedreket olyan gyakran látogató ujjaslilék étrendjében az apróhal (élő és döglött egyaránt) nem is olyan ritka.

3. Dolmányos varjú (*Corvus cornix*)

November 11-én Tiszaörs és Nagyiván települések között, az un. Határ-erdőben jártam. Egy dolmányos varjú a lepényfa (*Gleditsia triacanthos*) kb 25-30 cm-es termését tépte le, majd csőrében hurcolva repült vel, miközben két fajtársa üldözte. A hosszan lelógó termést komoly akadálnak érezhette, de nem dobta el, hanem mindkét lábával megmarkolva kivette csőréből és „ragadozó-módon” vitte tovább.

Dr.Kovács Gábor

A házi veréb (*Passer domesticus*) különös táplálékgyűjtése

1985.V.22-én a Gyöngyös-patak vízgyűjtő területére hullott nagy tömegű csapadék néhány óra leforgása alatt 100–120 centiméterrel megemelte a patak vízszintjét. A patak völgy elárasztott szakaszán (Gyöngyöshalász D-i széle), a parttól 8–10 méterre a sodrás közelében egy kis bokortól felfogva kb. 2 négyzetméteres hordalék-felhalmozódás alakult ki. Ez a néhány centi vastag, lucskos uszadék lebegő szigetként lassú ringásban volt. A közelben fészkelő házi veréb pár több alkalommal felkereste ezt a labilis felszínt. A magyarázat észszerű, hiszen a hordalék mindig rovaroktól hemzseg, ami viszont furcsa, a házi veréb számára állandó ringásban lévő bizonytalan felszínen gyűjtötte élelmét.

Varga András

Réti sas (*Haliaeetus albicilla*) érdekes táplálkozási módja

1985.február 6-án a Kunkápolnási mocsárban (HNP) végeztem megfigyeléseket. Hosszabb időt töltöttem a Darvas-tó mellett. A január végi nagy felmelegedést erős olvadás követte. A hólé a befagyott ereken, laposokon keresztül a mocsár jégfelületére folyt. Igen sok rovart kiöntött téli búvóhelyéről és összesodort a víz. A jégre került állatok éjszakánként megfagytak. A nappali erős napsütés felmelegítette az elpusztult rovarokat és azok kis lyukakat olvasztottak maguk körül a jégbe. A tartós enyhülés során ezeknek az apró gödröcskéknek a mélysége a 2–3 cm-t is elérte.

Az említett napon kb fél órán keresztül figyeltem egy öreg réti sást, amint a jégen gyalogolva sorba járta az említett mélyedéseket és felcsipegette a bennük talált rovarokat. Később alacsony repüléssel pásztázott a tó fölött és le-leszállt újabb zsákmányért. A mélyebb lyukakból csak nehézkesen, fejét kissé oldalt és laposan tartva tudta kiszedni a táplálékot. Hamarosan viharsirályok és szarkák is csatlakoztak a sashoz.

Tizenkét éve tartó hortobágyi megfigyeléseim során a reti sasról már feljegyeztem dögevést, élő halak kiemelését, vadrecék és vadludak hajszolását, háziliba elfogást, de rovartáplálék-fogyasztást most észleltem először.

Dr. Kovács Gábor

Szécinege (*Parus maior*) különös fürdése

1985. október 28-án a budapesti Gellért-hegyen figyeltem a madarakat. Az egyik kertészeti csapból tolyt a víz, s így a madarakat ivás és türdés közben ott jól szemügyre vettem. Egy hím szécinege izgatott hívóhangot hallatva az „ítató feletti bokorra szállt, majd leröppent a levelekkel eltakart vízfelülethez. Meglepetésemre azonnal visszaszállt egy levéllel a csőrében. Négy-öt forduló alatt a vízfelület egy részét megtisztította a levelektől és csak azután kezdett hozzá a fürdéshez.

Csörgits Gábor

Sárga billegető (*Motacilla flava*) nászviselkedése Székesfehérváron

1984. május 4-én a város homokbánya területén lévő tavacska környékén a fűben egy felborzott tollú hím sárga billegetőre lettem figyelmes. Igen szelídnek mutatkozott, egészen közelről, 4-5 m-ről figyelhettem. Néhány perc elteltével a takarásban lévő vízpartról felreppent egy tojó, a hím azonnal utánaeredt. Ekkor mindkét madár gyors szinte remegésszerű szárnycsapásokkal a víz színén a víz színe felett lassan haladt előre, miközben a hím a tojó farkát csőrével fogta, vagy a farktollai közé dugta. Előbbi valószínű, mert kettőjük helyzete egy pillanatra sem változott.

Halmosi János

Mezei pacsirtát (*Alauda arvensis*) támadó hantmadár (*Oenanthe oenanthe*)

1985. VI. 1-én Nagy Imre tagtársammal együtt a perzsétei legelőn jártunk. Az egyik vízvezető árkot pár évvel ezelőtt megkötötték, a mederhől kiasott földet a partra rakták ki, így másfél méter magasságú, többszáz méter hosszú töltés keletkezett. Ezen rendszeresen költ a hantmadár. Ez alkalommal két hím és egy tojó volt a töltésen. Az egyik hím hirtelen kb 3 méter magasságra felrepült, ott szabályszerűen függögetett, majd visszaereszkedett a töltésre. Tőle 10 méterre felrepült a másik hím is és kb 2 méter magasságban függögetett, majd a fű közül előgyalogló mezei pacsirtát támadta. Odarepült a másik hím is és támadta a pacsirtát, majd mindkét hím, most már csak kb 4 méterre egymástól újra a levegőbe szállt és két méter magasságban egy percen át a levegőben egy helyen lebegve függögetett.

Dr. Sívák Mihály

Karvalyok (*Accipiter nisus*) alkalmazkodása a városi környezethez.

Az elmúlt 15 évben számos karvalyfészket ill. revirt volt alkalommal megfigyelni, csaknem mindig lakott területtől távol, csendes, zavartalan helyen.

A fészkek az esetek többségében, fiatal fenyőerdőben voltak 4-5 m magasságban, s mindig a törzs mellé épültek. De találtam akác-fán, öreg fekete fenyőn, fiatal bükkön sőt nyárfán is.

Az olyan területeken azonban, ahol – ha csak kis foltokban is – de volt fenyves, minden esetben abban költött és előnyben részesítette a fiatal állományt, sőt ha a fák előregedtek, fiatalabb állományba költözött.

A fészkek mindig sűrű, árnyékos helyen voltak, sohasem magasan s 40–50 méteres körzetben megtalálhatók voltak a váltófészkek is.

A hosszú évek alatt Budapest belterületén, költési időben egyáltalán nem, s telen is csak elvétve láttam karvalyt.

Az elmúlt két évben azonban ez az állapot mintha megváltozott volna. Egyre gyakrabban találkozom vadászó karvallyal, s ami még érdekesebb költési időben is. Úgy látszik, hogy a karvalyok „rájöttek”, hogy a városban nagy tömegben elő verenek. Tekete rigók könnyű zsákmányt jelentenek, s ez a könnyebb zsákmány-szerzés költésre is „behuzza” őket a lakott területre.

Ezt látszik bizonyítani, hogy az elmúlt 3 évben Budapest III. kerületében négy foglalt revírt találtam, s a négy közül három esetben a lakott fészket is megletttem. Két fészket lakóházaktól övezett, fiatal fenyvesben volt. A terület rendszeres zavarásnak volt kitéve. A harmadik fészket egy parkosított fasorban volt, ahol játszótér, tenispálya, s egyéb kirándulókat kiszolgáló egység van, s naponta több száz ember lármájától hangos a környék. A fészket közvetlenül a turistaút melletti fán 5 méter magasan volt, s külön érdekessége, hogy egy kinyúló vízszintes agra volt építve.

A két öreg madár láthatóan megszokta az emberek közelségét. Ha valaki megállás nélkül elsétált a fészket tartó fa mellett, az öregek sosem riasztottak, sőt el sem repültek.

Hasonló megfigyelést Skóciában tettem egy kastély parkjában. Lakóházaktól 30 méterre lévő fenyő-csoportban volt a fészket, sőt a váltófészket is.

A karvaly egy érdekes vadászati módiáról is hadd tegyek említést. ami úgy érzem újabb bizonyítéka annak, hogy ez a ragadozómadár képes alkalmazkodni az emberhez.

1984. őszén Budakalász és Szentendre közötti területen végeztem ragadozómadár gyűjtést. Az egyik alkalommal meglepetve tapasztaltam hogy egy öreg hím karvaly a robogó HEV szerelvény mellett repülve próbál a bokrokból kiröpülő madarakból zsákmányolni. Először véletlenül tartottam a dolgát, de rövide- sen még két alkalommal tapasztaltam ugyanezt.

A madár a sinek melletti fasorban ült, s amikor a szerelvény mellé ért, elrúgta magát a fáról, s a vonattal párhuzamosan a bokorsor túloldalán repülve igyekezett zsákmányolni.

Az eddigiekből kitűnik, hogy a karvaly képes az ember mellett élni, s a városbani költéstől sem idegenkedik, ami talán könnyebben megszerezhető zsákmánynak tudható be.

Bagyura János

(A lektor megjegyzése: ilyen zsákmánolási módról más megfigyelések is tanúskodnak kabasólyom és karvaly esetében is.)

Madárgyűrűzés

A foltos nádiposzáta (*Acrocephalus schoenobaenus*) hazai gyűrűzési eredményei (Előzetes jelentés)

A nádiposzáta rendszeres jelelése hazánkban a Magyar Madártani Egyesület megalakulása után, különösen az állandó helyen dolgozó gyűrűzőtáborok beindulásával vette kezdetét és így mindössze tízéves múlta tekinthet vissza. Ennek ellenére az eddigi eredmények biztatóak és éppen a foltos nádiposzáta esetében megérették arra, hogy egy későbbi összefoglalás előtt a ma rendelkezésre álló adatokat összegezzük és óvatos mértéktartással értékeljük. Foltos nádiposzátaikat Magyarországon a nyárvégi és korai őszi időszakban több helyen is fognak és jelölnek nagyobb mennyiségben; így Fehértó (Hanság) közelében, Fülöpháza mellett a Kiskunsági Madárvártán, Ócsa határában, ezenkívül a Dunántúl déli felén Sumony, illetve Pölöske térségében. Korábban néhány éven át Dinnyésen, illetve Balatonberény közelében is dolgoztak gyűrűzőtáborok, ezenkívül az ország számos pontján folynak még olyan jelölések, ahol egyéb fajok mellett foltos nádiposzáta is rendszeresen a hálókba kerülnek.

Az eddigi visszafogásokat három, egymástól élesen el nem határolható csoportokba osztottam. Az elsőbe kerültek azok a helyeknek minősíthető, többnyire 100 km alatt maradó mozgások, amelyekre egyebek mellett a hansági (Fehértó) és az Ausztria nyugati felén lévő jelölőállomások közötti rendszeres mozgások adatai hívták fel a figyelmet:

? Fehértó	1976.7.19.	—	Illmitz	1976.8. 4.
juv. Fehértó	1976.7.25.	—	Illmitz	1976.7.30.
? Pölöske	1983.7. 5.	—	Podersdorf	1983.7.13.
juv. Illmitz	1983.7.17.	—	Fehértó	1983.7.24.
juv. Illmitz	1983.7.30.	—	Fehértó	1983.8. 2.
juv. Winden	1983.7.19.	—	Fehértó	1983.7.31.

A madarak – úgy tűnik – önállósodásuk után nagyobb területen és változó irányba kóborolnak, és hogy ez a megállapítás az állományok milyen százalékára érvényes (azon belül korra és ivarra nézve) azt a rendelkezésre álló adatok alapján még csak megközelítőleg sem lehet megmondani. Bár fentieknél valamivel nagyobb távolságokról van szó, tulajdonképpen ide számítható a következő adat is:

? Ipolyszög 1979.7. 4. – Illmitz 1979.7.25.

A második csoportba soroltam azokat a példányokat, amelyek legalább egy éves különbséggel kerültek kézre a jelölési hely nem túlzottan tág körzetében:

juv. Illmitz	1976.8.13.	– Bő (Vas m.)	1978.8. 4.
juv. Illmitz	1976.8.26.	– Balatonberény	1977.6. 18.
juv. Illmitz	1977.7.20.	– Balatonberény	1978.7. 2.
juv. Fehértó	1978.7.27.	– Illmitz	1979.7.24.
ad. Illmitz	1980.7.31.	– Dinnyés	1981.7.18.
juv. Illmitz	1980.8. 2.	– Zalaegerszeg	1983.7.13.
juv. Illmitz	1980.8. 4.	– Dinnyés	1981.7.18.
juv. Winden	1981.7.23.	– Fertőrákos	1984.6.21.
juv. Podersdorf	1982.8. 4.	– Fehértó	1983.7.24.
juv. Illmitz	1982.7.23.	– Pölöske	1983.7. 6.
juv. Illmitz	1983.7. 2.	– Fertőrákos	1984.5. 6.

A ma még viszonylag kevés adatból messzemenő következtetéseket levonni nem lehet, de annyi azért megállapítható, hogy a fiatal foltos nádiposzták egy része vagy korán kezd kóborolni, vagy hajlamos arra, hogy költésre távolabbi területeken (100km-en-túl) telepedjen meg. Ezt a kérdést megnyugtató módon csak a jelenleginél jóval nagyobb számú megkerülés segítségével lehet tisztázni. Tulajdonképpen ebbe a csoportbasorolható az a fiatal példány is, amelyet Konstanz közelében, a Bódeni-tó partján jelöltek 1977. 8.25-én és a következő évben, 1978.8. 1-én Fülöpháza mellett ellenőrizték.

A harmadik csoport néhány kivétellel a jelenleg ismert legtávolabbi megkerüléseket, illetve a nagyobb távolságból érkezett és hazánkban ellenőrzött példányok adatait foglalja össze (a telelőterületeken, Afrika déli, illetve délnyugati tájain, magyar gyűrűs példány mindezideig nem került kézre).

ad Fülöpháza	1977.7.25. — Koronia tó, Görögo.	1977.8.11.
ad Fülöpháza	1978.7.27. — Lednice, CSSR.	1980.5.23.
juv. Espo, Finn.	1978.8.13. — Fülöpháza	1978.8.25.
juv. Karkkila, Finn.	1979.8.8. — Fülöpháza	1979.8.30.
juv. Fülöpháza	1979.9. 2. — Korsholm, Finn.	1980.6. 1.
juv. Divcice, CSSR	1980.7.24. — Fehértó	1980.8. 1.
juv. Tampere, Finn.	1981.8.14. — Fülöpháza	1981.9. 6.
juv. Löddesnas, Svéd.	1981.8.29. — Fülöpháza	1982.8. 2.
juv. Zuvintas-tó, Litv.	1983.7.12. — Sumony	1983.8.28.
juv. Kolmenasva, Eszt.	1983.8. 3. — Sumony	1983.8.19.
ad Ócsa	1983.8. 6. — Schwedt, NDK	1984.5.19.
juv. Helsinki,	1984.7.28. — Sumony	1984.8.19.
juv. Trebbichau, NDK	1983.8. 6. — Pölöske	1983.8.27.

Az eddigi adatok azt bizonyítják, hogy a nyár végén és kora őszel rendszeresen átvonulnak hazánkon Skandináviából és a Balti kumból származó példányok, de útba ejthetik Magyarországot az északnyugat felől vonuló foltos nádiposzták is. A vonulás Skandináviában fenti adatok alapján augusztusban, akár a hó első felében kezdődik (a Löddesnas közelében jelölt példány, ha Svédországban kelt ki, már július végén elindulhatott!), ezért az éppen ebben az időszakban dolgozó gyűrűzőtáborok munkája révén további megkerülések várhatók. Csak ezek segítségével sikerülhet egyik leggyakoribb madárfajunk hazai vonulását tisztázni.

Schmidt Egon

Fenyőpinty (*Fringilla montifringilla*) nemének meghatározása télen

Téli fenyőpinty gyűrűzésekor a nemek meghatározására a mell színének vizsgálata helyett pontosabbnak találtam a fejtető alapján történő differenciálást. Tapasztalatom szerint amennyiben a fejtető tollai közt van fekete, akkor hím, ha nincs, tojó.

Kérem tagtársaimat, hogy személyes megfigyeléseik alapján fenti észlelésemről véleményüket közöljék, mert csak nagyobb anyagon dőlhet el, hogy ezen meghatározó bélyeg használható, avagy sem.

Dr. Simay Attila

Az V. sumonyi ornitológiai tábor eredményei 1985.

A MME Baranya megyei csoportjának szervezésében 1985. július 27 – augusztus 25 között ötödik alkalommal szerveztünk ornitológiai tábort a sumonyi halastavaknál. A Bikali Állami Gazdaság helyi üzemegységének tárgyi segítségével kívül jelentős összeggel támogatta munkánkat a Baranya megyei Tanács Mezőgazdasági osztálya és egyesületi központunk.

A 83 résztvevő 12 helyi csoport tagjai közül került ki.

Cseretáborozás keretében első ízben fogadtunk német vendégeket az NDK-ból. Tanárunk vezetésével négy diák 10 napon keresztül vett részt a tábor munkájában, míg tőlünk 4 fiatal ismerkedett az NDK természetvédelmi területeivel, hasonló időtartam alatt. A cseretáborozás német szervezőivel megállapodtunk a kapcsolatok további fejlesztéséről.

A madarak befogásához 258 fm függőhálót, 24 fm limikolahálót, továbbá néhány ragadozóhálót, kandlit és varsát használtunk. A táborozás folyamán 61 faj 4099 példányát jelöltük. A befogást a nádiposzták és fűzikék számának ijesztő megcsappanása jellemezte, amit azonban jól ellensúlyozott a közel három héten át tartó rendkívüli fecskehúzás. Említést érdemel a törpe gémekek nagy száma is, amiből kétszer annyit jelöltünk, mint az előző

négy táborban összesen. Az újonnan gyűrűzött madarak 9,6 %-át (392 pd.) fogtuk vissza. 63 pd. régi magyar gyűrűs és 1 pd. külföldi gyűrűs madarat is ellenőriztünk.

A táborban lenagyobb számban gyűrűzött fajok:

Törpe gém	(<i>Ixobrychus minutus</i>)	123 pd
Füstifecske	(<i>Hirundo rustica</i>)	2336 pd
Nádirigó	(<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	104 pd
Cserregő nádiposzáta	(<i>Arocephalus scirpaceus</i>)	310 pd
Foltos nádiposzáta	(<i>A.schoenobaenus</i>)	266 pd
Barátposzáta	(<i>Sylvia atricapilla</i>)	197 pd

Hét madárfajt első ízben jelöltünk, s ezzel a Sumonyban gyűrűzött fajok száma a kezdetektől számítva 81-re emelkedett.

A faunisztikai megfigyeléseket a korábbi években bevált gyakorlatnak megfelelően napi két alkalommal végeztük el. A táborozás időtartama alatt 133 faj jelenlétét sikerült kimutatnunk a tórendszer területén. Érdekeség a batla és a bütykös hattyú előfordulása. Hat madárfajt első ízben figyeltünk meg, ezzel a tavakon megfigyelt fajok száma a kezdetektől számítva 159-re emelkedett.

A madarak vedlésének lírását az 1984. évi tapasztalatok alapján, módosított formanyomtatványra, új szisztéma szerint végeztük. Az új formátum és módszer alkalmasnak bizonyult a kisebb tollfejlődési különbségek rögzítésére is, s csaknem valamennyi hazai madárfajra alkalmazható. Az idei táborban viszonylag kevés vedlő madár akadt a hálókba. Mindössze 22 faj 123 példányán végeztünk vizsgálatokat. Nagyobb példányszámban leírt fajok: függőcinege 10 pd., barátposzáta 10 pd., seregély 57 pd.

Bank László

A tábor a Bodzás-árok melletti megszokott területen 1985. augusztus 12-től szeptember 24-ig tartott. Ebből az időből táborállításra és bontásra 2-2 napot fordítottunk. Így szakmai munkát 8 pentádon (40 nap) keresztül végeztünk. A fogás 25 db. japán 12 m-es és 3 db NDK 6 m-es hálóval folyt. A tábor ideje alatt 62 fajba tartozó 2427 madarat gyűrűztünk meg, a napi átlag 61 pd. A visszafogások közül az ez évi táborban gyűrűzött madarak száma (saját visszafogások) 337 pd. és az idegen és az elmúlt években gyűrűzött madarak száma 29 pd.

A leszámosabb fajok:

S.atricapilla	637 pd.
S communis	247 pd.
E.citrinella	167 pd.
P.caeruleus	151 pd.
S.borin	129 pd.

A tábor résztvevőinek száma 56 fő volt, az átlag létszám 9 főre alakult. A tábori hozzájárulások összege 11.650,- Ft, a Pilisi Parkerdőgazdasági anyagi hozzájárulása 20.000,- Ft, így a tábor összköltsége 31.650,- Ft. Az egy főre eső napi ellátás költsége pedig 65,- Ft. A tábort a Parkerdőgazdaság Közjóléti csoportja szervezte. A Parkerdőgazdaságtól 5 dolgozó összesen 37 napot dolgozott a táborban. A Magyar Madártani Egyesület Központjából két fő szakmai vezetőként tette lehetővé a gyűrűzési munkát (ö. 13 nap). A táborban kiküldetésben vett részt egy-egy fő az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal Budapesti Felügyelőségétől, a Pest megyei Tanács VB. Mezőgazdasági Osztályától és a Vízügyi Tudományos Kutató Központ Vízminőségvédelmi Intézetétől, valamint a Fővárosi Állat- és Növénykert Madárosztályától.

A tábor ideje érdekessége egy fenyőszajkó fogása volt, amely az első magyarországi gyűrűzése e fajnak.

VeGyeS hírek

Koffán Károly 1909–1985

Életének 76. évében 1985. november 9-én elhunyt Koffán Károly grafikus- és fotóművész, a Magyar Képzőművészeti Főiskola nyugalmazott tanára, Erdemes Művész. A hivatalos gyászjelentésen természetesen nem állt, de mi, akik ismertük, becsültük és szerettük, gondolatban valamennyien hozzátesszük: az erdei pacsirták életének avatott és fáradhatatlan kutatója.

Hányszor, de hányszor találkoztam vele a budaörsi kopár dombokon. Ült egy sziklán, valamelyik bokor tövében, kezében a távcső, mellette az elmaradhatatlan, ki tudja hányadik jegyzetfüzet, amelyekben évtizedek megfigyelései sorakoztak egymás mellett. Ha leültem mellé és beszélgetni kezdtünk, néhány mondat után mindig az erdei pacsirták, szeretett „lului” kerültek szóba.

Kifogyhatatlan volt az igaz történetekben, amelyeket ott lesett el a budaörsi dombok között. Azokban a hosszúra nyúlt években, amikor a madarak kora tavaszi érkezésétől egészen őszi elvonulásukig minden hajnalban, még napfelkelte előtt megérkezett kis motorjával, hogy egyetlen pillanatot se veszítsen el az éppen megfigyelés alatt tartott pacsirta párok életéből. A csüdjükön viselt gyűrűk, de hangjuk és viselkedésük alapján is egyenként ismerte őket, személyes jóbarátja volt valamennyi.

Koffán munkássága jó példa arra, mennyire érdemes és hasznos egyetlen madárfajjal foglalkozni, de arra is, hogy egy emberélet többnyire kevés egy–egy madárfaj igazi megismeréséhez.

– Tudod, ha újra kezdhethném, ha még legalább 30 évig foglalkozhatnék velük, akkor talán már elmondhatnám, hogy kezdem igazán ismerni az erdei pacsirtákat – mondta gyakran a budaörsi beszélgetések során. És mennyire igaza volt! Ő csaknem egy teljes életet szentelt kedves madarainak, de még mindig és még sokáig talált volna újat, kutatni valót.

Idén ősszel már nem járhatta a budaörsi kopár dombokat, a kegyetlen kór kicsavarta kezéből a távcsövet és a viharvert jegyzetfüzetet. Aztán, amikor az utolsó erdei pacstírák is búcsút mondtak a hazai tájnak, Koffán Károly is eltávozott közülünk. Csendben, szerényen, minden feltűnés nélkül, úgy ahogy élt és ahogyan a pacstírák vándorolnak. De bár onnét, ahová elrepült, a természet örök törvényei szerint tavasszal sincs visszatérés, emléke tovább él, kedves, szeretetreméltó egyénisége a jövőben is közöttünk marad.

És tanításai nyomán talán akad valaki, aki megpróbálja folytatni azt a nagy munkát, amit Ő kezdett el évtizedekkel ezelőtt a budaörsi dombokon.

Schmidt Egon

Egyesületi élet

A debreceni Természetjáró Suli kirándulása Dombóvárra

1985. április 3-6-ig négynapos kirándulást szervezett Dombóvárra a Magyar Madártani Egyesület 3.sz. Helyi Csoportjának ifjúsági csoportja.

A jól sikerült kirándulás célja: Dombóvár és Pécs természeti és kulturális értékeinek megismerése.

Húsz fős csoportunk szállásául a dombóvári általános iskola szolgált.

Megérkezésünk estjén diaképes előadáson bemutatkozott a Dombóvári Helyi csoport. Megtekintettük az ifjú madarászok „műhelyét”, a Művelődési Házban készített kiállítási anyagukat. Második nap megfigyeléseket végeztünk a rétszilasi tavak környékén, ahová a Helyi Csoport tagjai kalauzoltak bennünket. A területen 47 madárfajt regisztráltunk. Harmadik napon meglátogattuk Pécsset. A kilátóról szemléltük a város hangulatos arcát, majd a Mecsek lejtőin botanizáltunk. Megismertük az illatos hunyort, a leánykökörcsint, az odvas keltikét és még számtalan tavaszi növényt. Betértünk az állatkertbe, valamint két múzeumba, ahol Vasarely és Csontvári munkájában gyönyörködhattünk. Meglátogattunk egy kisállat kiállítást, ahol „husvétii” tombolán nyertünk két nyulat. Negyedik nap meglátogattuk a dombóvári madárvártát és megfigyeltük a környék élővilágát.

Visszaautazásunk során Budapesten meglátogattuk a Halászbástyát és a Hadtörténeti Múzeum környékét.

A kirándulás alkalmából a Dombóvári Helyi Csoport által nyújtott önzetlen segítséget ezúton is megköszönöm.

Győrösy Józsefné

Albino molnárfecske (*Delichon urbica*)

1985. augusztus 18-án 10 óra 30 pecskor a Lászlótanya (Tiszavasvári) környéki szikláknál egy albinó molnárfecskeire figyeltünk fel, melyet egy fecskecsapat üldözött, s közülük 6–8 példány állandóan zaklatta, csípdeste.

A fecske majdnem tiszta fehér volt, csak a két szélső faroktolla volt fekete, valamint a ahasán és a hátán volt még látható egy kis barnás, feketés folt. Kb. 20 percig figyeltük, aztán a fecskék elrepültek.

Szabó Barna és Tarnai Zsolt

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
Andrési Pál: A házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i> elenségéről	22
Bagyura János: Karvalyok (<i>Accipiter nisus</i>) alkalmazkodása a városi környezethez	68
ifj. Bakó János: Téli csókafiókák (<i>Coloeus monedula</i>).	58
Bali József: Szalakóták (<i>Coracias garrulus</i>) megfigyelése a Kiskúnságban	31
Bank László: Barázdabillegetőt (<i>Motacilla alba</i>) zsákmányoló nagy őrgébics (<i>Lanius excubitor</i>).	53
Bank László: A V. sumonyi ornitológiai tábor eseményei 1985..	74
Bánhidi Péter—Király Róbert—Varga László: Nagy fülemülék (<i>L. luscinia</i>) Tömördön (Vas m.)	30
Boros Emil—Csépany Zoltán: Adatok a tömörkényi Csaj-tóról az őszi limikola vonuláshoz	44
Csörgits Gábor: Széncinege (<i>Parus maior</i>) különös fürdése	67
Dr. Endes Mihály: A kertzi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>) énekéről	57
Dr. Endes Mihály—Lipcsey Imre: Halvány geze (<i>Hippolais pallida</i>) terjeszkedése a Tisza mentén	38
Dr. Faragó Sándor: Összefoglaló jelentés a Gönyü—Szobközti Duna szakasz (1791—1708 f.k.m.) 1984. aug. — 1985. ápr. időszakának madár mozgalmáról	38
Dr. Faragó Sándor: Magyar—osztrák szinkron tűzokszámlálás 1982—1984..	9
Győrösy Józsefné: A debreceni Természetjáró Suli kirándulása Dombóvárra	79
Győrösy Tamás: Ritkaságok Bihar megyében	30
Győrösy T.—Baranyi R.—Szakál L.—Kovács A.: Ujabbsárjáró (<i>Limicola falcinellus</i>) megfigyelése a Hortobágyon	29
Halmosi János: Sárga billegető (<i>Motacilla flava</i>) nászviselkedése Székesfehérváron.	67
Halmosi János: Gulipánok (<i>Recurvirostra avosetta</i>) helyzetének vizsgálata Fejér megyében.	21

Halmosi János: Sárgarigó (<i>Oriolus oriolus</i>) fészek műanyagból Bodajk határában	56
Halmosi János: Korai madárérkezések Székesfehérváron 1985-ben.	32
Halmosi János: Rozsdásfarkú pityer (<i>Anthus cervinus</i>) táplálkozási területe Fejér megyében	31
Höfler István: Kerecsensólyom (<i>Falco cherrug</i>) mentés.	14
Dr. Juhász Lajos: Daruvonulás (<i>Grus grus</i>) a Hortobágyon, 1985. őszén.	29
Dr. Juhász Lajos: Mogyorós pele (<i>Muscardinus avellanarius</i>) által megsemmisített széncinege (<i>Parus maior</i>) fészekalj	50
id. Dr. Juhász Lajos–ifj. Dr. Juhász Lajos: Barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>) januárban	49
Dr. Kalotás Zsolt: A kemény tél és a madárvilág	18
Dr. Kovács Gábor: A fehérszárnyú szerkő (<i>Chlidonias leucopterus</i>) hortobágyi és bihari fészektelepeinek vizsgálata 1985-ben	61
Dr. Kovács Gábor: Néhány érdekes viselkedési- és táplálkozási adat 1985.	65
Dr. Kovács Gábor: Réti sas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) érdekes táplálkozási módja	66
Dr. Kovács Gábor: 1985-ös fészkelési adatok a Hortobágyról és környékéről.	34
Dr. Kovács Gábor: 1984–85-ös megfigyelések a Hortobágy téli madárvilágáról.	23
Dr. Kovács Gábor–Konyhás Sándor: Északi bűvár (<i>Gavia stellata</i>) a Hortobágyon.	28
Laczkó Tamás: Szokatlan helyen költő házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i>) pár	54
Matyikó Tibor: Téli madár csapatok Tarnalelesz környékén	19
Mécs Ágnes: Áttelelő barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>).	55
Mécs Ágnes: Ivararány megfigyelések teletű fekete rigókon (<i>Turdus merula</i>) 1984. december 15-től 1985. február 15-ig.	31

Molnár László: Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából XIII.	45
Novák László: Adatok a léprigó (<i>Turdus viscivorus</i>) fészkeléséhez.	54
Orbán Zoltán: Szalmakazlakban fészkelő kuvikok (<i>Athene noctua</i>)	51
Orbán Zoltán: Adatok a búbospacsirta (<i>Galerida cristata</i>) költésbiológiájához.	58
Pellinger Attila: Adatok a gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>) táplálkozásához	50
Dr. Rékási József: Holló (<i>Corvus corax</i>) fészkelése a kúnbajai erdőben	36
Dr. Sággy Antal: Tengelicek (<i>Carduelis carduelis</i>) tömeges megjelenése a téli etetőkön Süttőn	15
Schmidt Egon: Kevesebb balkáni fakopáncs (<i>Dendrocops syriacus</i>)	13
Schmidt Egon: Áttelelő barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>) ...	49
Schmidt Egon: A foltos nádiposzáta (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>) hazai gyűrűzési eredményei (Előzetes jelentés)	71
Schmidt Egon: Fülemlék (<i>Luscinia megarhynchos</i>) megjelenése a Dinnyési tógazdaság területén	56
Schmidt Egon: Koffán Károly 1909 – 1985.	77
Dr. Simay Attila: Fenyőpinty (<i>Fringilla montifringilla</i>) nemének meghatározása télen	74
Dr. Sóvágó Mihály: Mezei pacsirtát (<i>Alauda arvensis</i>) támadó hantmadár (<i>Oenanthe oenanthe</i>).	68
Dr. Streit Béla—Dr. Kalotás Zsolt: Fülesekuvik (<i>Otus scops</i>) fészkelések a Tolnai-dombság területén.	25
Szabó Barna—Tarnai Zoltán: Albinó molnárfecske (<i>Delichon urbica</i>).	79
Szabó Péter: Füstifecskek (<i>Hirundo rustica</i>) alkalmazkodóképessége.	57
Szentendrey Géza—Zágon András: Akció Hungaria – Dunai Program – Budakeszi – 1985.	76

Tóth Sándor: Érdekesség a Maros árteréről	26
Traser György: Ónos eső és fekete rigó (<i>Turdus merula</i>) . . .	20
Varga András: A házi veréb (<i>Passer domesticus</i>) különös táplálékgyűjtése	66
Varga Ferenc: Madarász szemmel az erdei szalonkáról (<i>Scelopax rusticola</i>)	17
Varga László: Adatok a rétitücsökmadárról (<i>Locustella naevia</i>)	27
Varga Sándor: Vörösfejű gébics (<i>Lanius senator</i>) megfigyelése	37
Zsin Géza: Megfigyelések a tőkés réce (<i>Anas platyrhynchos</i>) táplálkozásáról	52

